

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χωρική Εξειδίκευση του Στρατηγικού Σχεδίου Τροόδους, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΕΚΠΟΝΗΣΗ:
ΚΑΚΟΥΛΛΗ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΒΟΛΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7531/
Ημερ. Εισ.: 29-10-2009
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2009
ΚΑΚ

*Στους Γονείς μου,
Χαράλαμπο και Παντελίτσα*

Ευχαριστίες

Παίρνοντας αφορμή από την διεκπεραίωση των ακαδημαϊκών σπουδών μου στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην ακαδημαϊκή μόρφωση μου αλλά και εκείνους που στάθηκαν δίπλα μου όλα αυτά τα χρόνια ηθικά και υλικά.

Πρωτίστως, ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Πολυτεχνείου, των οποίων οι γνώσεις και εμπειρία που μου μετέδωσαν, θα είναι η βάση για την συνέχιση της πορείας μου τα επόμενα χρόνια. Ιδιαίτερα ευχαριστήσω κ. Γούσιο Δ, επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου, του οποίου οι καθοδήγηση και υποστήριξη βοήθησαν στην επίτευξη και ολοκλήρωση της. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω και τους διορθωτές κα. Μαρύ Νοέλ Ντυκέν και κ. Μπεριάτο Η, των οποίων οι γνώσεις ήταν απαραίτητες για την διεκπεραίωση της διπλωματικής μου μελέτης.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου, τα αδέρφια μου Μάριο, Χρίστο και Νικόλα, αλλά ιδιαίτερα τους γονείς μου, Χαράλαμπο και Παντελίτσα, οι οποίοι ήταν οι θερμότεροι υποστηρικτές μου, που χωρίς αυτούς κανένας στόχος και καμία επιθυμία δεν θα μπορούσαν να επιτευχθούν. Η διπλωματική μου μελέτη είναι εξολοκλήρου αφιερωμένη στην οικογένεια μου, της οποίας η υπομονή και η υποστήριξη υπήρξαν τα μεγαλύτερα εφόδια για μένα όλα αυτά τα χρόνια.

Ευχαριστώ επίσης θερμά τον ξάδελφο μου Μάριο για την υπομονή που επέδειξε φιλοξενώντας με σπίτι του, για την εκπλήρωση της τελευταίας πράξης των ακαδημαϊκών σπουδών μου. Ευχαριστώ επίσης όλους τους φίλους μου που στάθηκαν στο πλευρό μου όλα αυτά τα χρόνια τα οποία θα μείνουν βαθιά χαραγμένα στην ψυχή μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που βοήθησαν στην εκπόνηση της διπλωματικής μου μελέτης με την παροχή χρήσιμων και ουσιαστικών στοιχείων που ήταν απαραίτητα για την διεκπεραίωση της.

Ευχαριστώ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι μια γεωγραφικά καθορισμένη περιοχή, με βάση το Διάταγμα 706/2004 και αποτελείται από 19 κοινότητες (Άγιος Αμβρόσιος, Άγιος Θεράπων, Άρσος, Βάσα, Βουνί, Γεροβάσα, Δορά, Κισσούσα, Κοιλάνι, Κουκά, Λόφου, Μαλλιά, Μανδριά, Όμοδος, Πάνω Κυβίδες, Πάχνα, Πέρα Πεδί, Ποταμιού, Τριμίκλινη). Ανήκει διοικητικά στην Επαρχία Λεμεσού, βρίσκεται σε απόσταση περίπου 8 χιλιομέτρων βορειοδυτικά του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Λεμεσού, στους πρόποδες της Νότιας πλευράς της οροσειράς του Τροόδους. Από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης όλων των στοιχείων που συνθέτουν την περιοχή, παρατηρήθηκε μια προβληματική περιοχή με γερασμένο και φθίνοντα πληθυσμό, με μια οικονομία όπου οι γηγενείς κάτοικοι εργάζονται σε άλλο δήμο ή κοινότητα, ενώ οι λιγοστοί κάτοικοι που εργάζονται στον τόπο διαμονής, ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα. Παρατηρήθηκε, όμως, ένα πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον που με την κατάλληλη διαχείριση θα αποτελέσει βάση για ανάπτυξη της περιοχής. Οι προτάσεις που διατυπώνονται στοχεύουν στην ορθολογική διαχείριση και βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Όμως, για να αντεπεξέλθει των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η περιοχή, χρειάζεται, κυρίως, μια συλλογική προσπάθεια από όλους τους αρμόδιους φορείς και η εμπλοκή όλων των τοπικών φορέων και πολιτών ώστε οι όποιοι αναπτυξιακοί στόχοι επιλεγούν, να έχουν τη συναίνεση της τοπικής κοινωνίας γιατί αυτός είναι ο αποδέκτης και ο φορέας ανάπτυξης.

Λέξεις Κλειδιά: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτισμός, Περιβάλλον, Βιωσιμότητα, Ανάπτυξη.

ABSTRACT

The region «Krasochoria of Lemesos» is a geographically determined region, based on Decree 706/2004, and is constituted by 19 communities (Agios Ambrosios, Agios Therapon, Arsos, Dora, Gerobasa, Kissousa, Koilani, Kouka, Lofou, Mallia, Mandria, Omodos, Pachna, Pano Kybides, Pera Pedi, Potamiou, Trimiklini, Vasa, Vouni). Administratively, it belongs in Lemesos Province, it is found in distance of roughly 8 kilometres north-west of « Lemesos Urban Group, in their foot of Southern side of mountain range of Troodos. By the recording of existing situation of all elements that composes the region, was observed a problematic region with aged and declining population, with an economy where native residents work in other municipalities or communities, while the very little residents that work in the place of stay, deal with the primary sector. However, was observed, a rich cultural and natural environment that with the suitable management will constitute base for growth of region. The proposals that are formulated, aim in the rational management and viable growth of region. However, in order to copes the problems that it faces today, the region needs, mainly, a collective effort from the all responsible institutions and the entanglement of all local institutions and citizens, in order that the any developmental objectives are selected, they have the consent of local society because this is recipient and the institution of growth.

Words Keys: Economy, Society, Culture, Environment, Viability, Growth.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	1
1. Καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης	3
1.1 Χωρικά στοιχεία	3
1.2 Δημογραφικά Στοιχεία	12
1.3 Διάρθρωση και εξέλιξη παραγωγής	22
1.3.1 Τομεακή Διάρθρωση απασχόλησης.....	22
1.3.2 Αγροτικός Χώρος και Αγροτική Παραγωγή	36
1.3.3 Δευτερογενής και Τριτογενής τομέας	51
1.4 Φυσικοί πόροι	58
1.4.1 Χλωρίδα	58
1.4.2 Πανίδα	62
1.4.3 Γεωλογία – Ανάγλυφο	65
1.4.4 Βοσκότοποι	67
1.4.5 Κλίμα	68
1.5 Τεχνικές και κοινωνικές υποδομές και δίκτυα	73
1.5.1 Οδικό δίκτυο	73
1.5.2 Δίκτυο Συγκοινωνιών	74
1.5.3 Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων	75
1.5.4 Εκπαίδευση	78
1.5.5 Υγεία – Πρόνοια	81
1.6 Κοινωνία – Πολιτισμός – Αθλητισμός	82
1.7 Φυσικό Περιβάλλον	86
1.8 Διοικητικές Υπηρεσίες	86
1.8.1 Στοιχεία Κοινοτικών Καταστημάτων	86
1.8.2 Προσωπικό Κοινοτικών Συμβουλίων	87
1.8.3 Υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης	87
1.9 Διοικητική οργάνωση	88
1.9.1 Όργανα Λειτουργίας της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού	88
1.10 Πλαίσιο υφιστάμενων πολιτικών και δράσεων ανάπτυξης	88
2. Βασικοί Άξονες του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης	95
2.1 Συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιοχής	

(SWOT ANALYSIS)	95
2.2 Γενικοί στόχοι στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης	107
2.3 Ειδικοί ή τομεακοί στόχοι	112
3. Προτάσεις Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων και Προγραμμάτων	114
3.1 Χωρική και πολεοδομική ανάπτυξη	114
3.2 Ανάπτυξη τεχνικών, οικονομικών και κοινωνικών υποδομών	117
Α. Συγκοινωνιακή υποδομή	117
Β. Δίκτυο παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, τηλεπικοινωνίες	118
Γ. Κοινωνικές υποδομές – Πρόνοια	119
3.3 Πολιτισμός - Αθλητισμός	120
3.4 Διαχείριση υδάτινων πόρων	122
3.5 Αγροτική Ανάπτυξη	122
3.6 Προτάσεις για αξιοποίηση των δασικών εκτάσεων	122
3.7 Τουριστική Ανάπτυξη	125
3.8 Φυσικό Περιβάλλον	126
3.9 Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων	127
3.10 Ανάπτυξη και βελτίωση διοικητικών και διαχειριστικών δομών	128
4. Συμπεράσματα και Προοπτικές	129
Παράρτημα Εικόνων	130
Παράρτημα Χαρτών	146
Βιβλιογραφία	147

Κατάλογος Πινάκων

<u>Πίνακας 1.</u> Αριθμός Κατοικιών ανά Κοινότητα	6
<u>Πίνακας 2.</u> Κατοικίες κατά χρήση για κανονικές κατοικίες ανά κοινότητα	7
<u>Πίνακας 3.</u> Κανονικές Κατοικίες (κατοικημένες και μη) κατά έτος κατασκευής ανά Κοινότητα	9
<u>Πίνακας 4.</u> Καλύψεις Γης	12
<u>Πίνακας 5.</u> Πληθυσμιακές διακυμάνσεις των κοινοτήτων της περιοχής κατά τις απογραφές 1881 – 2001	13
<u>Πίνακας 6.</u> Συνολική ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού των κοινοτήτων και ολόκληρης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού από το 1946 – 2001	16
<u>Πίνακας 7.</u> Πληθυσμός κατά φύλο και ηλικία ανά κοινότητα σύμφωνα με την απογραφή του 2001	17

<u>Πίνακας 8.</u> Ποσοστιαίος πληθυσμός της περιοχής, κατά ηλικιακή ομάδα, ανά κοινότητα, με βάση την Απογραφή 2001	19
<u>Πίνακας 9.</u> Χωρική κατανομή πληθυσμού	21
<u>Πίνακας 10.</u> Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, Άνεργοι και εργαζόμενοι κατά τομέα/κοινότητα κατά το έτος 2001 (άτομα).....	22
<u>Πίνακας 11.</u> Εργαζόμενοι κατά φύλο, τόπο διαμονής και τόπο εργασίας ανά κοινότητα με βάση την απογραφή του 2001	27
<u>Πίνακας 12.</u> Οικονομικά Ενεργός πληθυσμός κατά ηλικία ανά κοινότητα (καταμέτρηση σε άτομα άνω των 15 ετών)	30
<u>Πίνακας 13.</u> Επίπεδο μόρφωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης, ανά κοινότητα, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού του 2001	33
<u>Πίνακας 14.</u> Είδη Ετήσιων Καλλιεργειών στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, ανά κοινότητα	40
<u>Πίνακας 15.</u> Εκτάσεις Δενδρωδών καλλιεργειών, κατά είδος, ανά κοινότητα και στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού	41
<u>Πίνακας 16.</u> Αριθμός σε τεμάχια, Δενδρωδών καλλιεργειών, κατά είδος, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού	45
<u>Πίνακας 17.</u> Ζωική Παραγωγή σε αριθμό ζώων, κατά είδος, στην περιοχή μελέτης και στην Επαρχία Λεμεσού.....	46
<u>Πίνακας 18.</u> Εκτάσεις Αμπελώνων κατά τα έτη 2003, 2006, 2007 στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και στις επιμέρους κοινότητες, στην Επαρχία Λεμεσού και σε όλη την εγχώρια έκταση	48
<u>Πίνακας 19.</u> Παραγωγή οινοποιήσιμων αμπελιών κατά το έτος 2006, κατά ποικιλία, στο σύνολο της Κύπρου, της Επαρχίας Λεμεσού και στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού.....	50
<u>Πίνακας 20.</u> Παραγωγή οινοποιήσιμων αμπελιών κατά το έτος 2007, κατά ποικιλία, στο σύνολο της Κύπρου, της Επαρχίας Λεμεσού και στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού.....	50
<u>Πίνακας 21.</u> Επιχειρήσεις του Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού.....	52
<u>Πίνακας 22.</u> Επιχειρήσεις Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα κατά κλάδο και επιχειρησιακή δραστηριότητα, ανά κοινότητα	55
<u>Πίνακας 23.</u> Κατάσταση νηπιαγωγείων ανά κοινότητα	79
<u>Πίνακας 24.</u> Κατάσταση δημοτικών σχολείων ανά κοινότητα και τάξη	80
<u>Πίνακας 25.</u> Κατάσταση μαθητών κατά Κοινότητα και τάξη στο Ελληνικό Γυμνάσιο Ομόδους το έτος 2009.....	81
<u>Πίνακας 26.</u> Κατάσταση στον χώρο της Υγείας – Πρόνοιας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	82
<u>Πίνακας 27.</u> Αρχαία Μνημεία και Βυζαντινές εκκλησίες στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	83
<u>Πίνακας 28.</u> Νεότερα Μνημεία και μνημεία Ηρώων στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	84
<u>Πίνακας 29.</u> Υποδομή στον τομέα του Πολιτισμού και Αθλητισμού στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού.....	84

<u>Πίνακας 30.</u> Στοιχεία Κοινοτικών καταστημάτων	86
<u>Πίνακας 31.</u> Προσωπικό κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού	87
<u>Πίνακας 32.</u> Υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης	87
<u>Πίνακας 33.</u> Όργανα Λειτουργίας Κοινοτήτων	88
<u>SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ</u>	96

Κατάλογος Διαγραμμάτων

<u>Διάγραμμα 1.</u> Χρήση Κατοικίας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	8
<u>Διάγραμμα 2.</u> Σύνολο κατοικιών με βάση την χρήση τους ανά Κοινότητα	8
<u>Διάγραμμα 3.</u> Κανονικές Κατοικίες (κατοικημένες και μη) κατά έτος κατασκευής... 10	
<u>Διάγραμμα 4.</u> Κανονικές Κατοικίες (Κανονικές και μη) ανά έτος κατασκευής	11
<u>Διάγραμμα 5.</u> Κανονικές Κατοικίες κατά έτος κατασκευής ανά Κοινότητα	11
<u>Διάγραμμα 6.</u> Συνολική Πληθυσμιακή Εξέλιξη στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού κατά τις Απογραφές 1881-2001	13
<u>Διάγραμμα 7.</u> Πληθυσμιακές διακυμάνσεις των κοινοτήτων της περιοχής κατά τις απογραφές 1946-2001	15
<u>Διάγραμμα 8.</u> Ηλικιακή πυραμίδα πληθυσμού της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού κατά την απογραφή του 2001	18
<u>Διάγραμμα 9.</u> Ποσοστιαίος πληθυσμός της περιοχής, κατά ηλικιακή ομάδα, ανά κοινότητα, με βάση την απογραφή 2001	19
<u>Διάγραμμα 10.</u> Χωρική Κατανομή πληθυσμού κατά το έτος 2001	21
<u>Διάγραμμα 11.</u> Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην περιοχή κατά το έτος 2001 (%).....	23
<u>Διάγραμμα 12.</u> Ποσοστιαία σύγκριση τομεακής διάρθρωσης της απασχόλησης μεταξύ περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού και Δήμου Λεμεσού κατά το έτος 2001	24
<u>Διάγραμμα 13.</u> Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού επί του συνολικού ποσοστού της Επαρχίας Λεμεσού κατά το έτος 2001	25
<u>Διάγραμμα 14.</u> Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού ανά κοινότητα κατά το έτος 2001	25
<u>Διάγραμμα 15.</u> Ποσοστό απασχολούμενων κατά τομέα απασχόλησης ανά κοινότητα με βάση την απογραφή του 2001	26
<u>Διάγραμμα 16.</u> Ποσοστό εργαζομένων που διαμένουν στην περιοχή μελέτης, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/Κοινότητα, σύμφωνα με την Απογραφή πληθυσμού του 2001	27
<u>Διάγραμμα 17.</u> Εργαζόμενοι που διαμένουν στην περιοχή μελέτης ανά κοινότητα, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/Κοινότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2001	28
<u>Διάγραμμα 18.</u> Ποσοστό Εργαζομένων που διαμένουν στην περιοχή μελέτης ανά κοινότητα, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/κοινότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2001	29
<u>Διάγραμμα 19.</u> Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην περιοχή ανά ηλικία με βάση την απογραφή του 2001	31

<u>Διάγραμμα 20</u> . Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού ανά ηλικία επί του συνόλου της Επαρχίας Λεμεσού, σύμφωνα με την απογραφή του 2001	32
<u>Διάγραμμα 21</u> . Επίπεδο μόρφωσης οικονομικά ενεργού πληθυσμού που ζει στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	34
<u>Διάγραμμα 22</u> Ποσοστό επιπέδου μόρφωσης της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού	35
<u>Διάγραμμα 23</u> . Ποσοστό επιπέδου μόρφωσης οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης, ανά κοινότητα	35
<u>Διάγραμμα 24</u> . Ποσοστό δένδρωδών καλλιεργειών, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	43
<u>Διάγραμμα 25</u> . Ποσοστό δένδρωδών καλλιεργειών σε στρέμματα της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού	44
<u>Διάγραμμα 26</u> . Ποσοστά Ζωικής Παραγωγής της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού σε σχέση με την ζωική παραγωγή στην Επαρχία Λεμεσού	47
<u>Διάγραμμα 27</u> . Εξέλιξη αμπελοκαλλιεργειών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού.....	49
<u>Διάγραμμα 28</u> . Εξέλιξη συμμετοχής στην παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού	51
<u>Διάγραμμα 29</u> . Ποσοστό Επιχειρήσεων ανά τομέα δραστηριότητας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	53
<u>Διάγραμμα 30</u> . Αριθμός επιχειρήσεων Δευτερογενή και Τριτογενή τομέα απασχόλησης, κατά κλάδο και ανά κοινότητα	54
<u>Διάγραμμα 31</u> . Αριθμός επιχειρήσεων κατά δραστηριότητα στις επιμέρους κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού	56

ΧΩΡΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΡΑΣΟΧΩΡΙΩΝ ΛΕΜΕΣΟΥ

Εισαγωγή

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι μια γεωγραφικά καθορισμένη περιοχή, με βάση το Διάταγμα 706/2004, εγκριμένο από τον αρμόδιο Υπουργό Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, η ονομασία της οποίας μπορεί αποκλειστικά να χρησιμοποιείται αναφορικά με οίνο ελεγχόμενης ονομασίας προέλευσης (Περικλέους, 2004: 25-2). Το προαναφερθέν διάταγμα, καθόρισε τέσσερις (4) περιοχές για οίνους με ονομασία προέλευσης. Οι περιοχές που έχουν καθοριστεί, τα τεμάχια των οποίων πρέπει να βρίσκονται σε υψόμετρο άνω των 600 μέτρων, είναι οι πιο κάτω:

- α) Λαόνα Ακάμα
- β) Βουνί Παναγιάς – Αμπελίτης
- γ) Πιτσιλιά
- δ) Κρασοχώρια Λεμεσού

Η περιοχή Κρασοχώρια Λεμεσού αποτελείται από 19 κοινότητες (Άγιος Αμβρόσιος, Άγιος Θεράπων, Άρσος, Βάσα, Βουνί, Γεροβάσα (Τρόζενα), Δορά, Κισσούσα, Κοιλάνι, Κουκά, Λόφου, Μαλλιά, Μανδριά, Όμοδος, Πάνω Κυβίδες, Πάχνα, Πέρα Πεδί, Ποταμιού, Τριμίκλινη).

Αυτή η περιοχή με την σειρά της χωρίζεται σε δύο υποπεριοχές:

- Υποπεριοχή Αφάμης (Βουνί, Κοιλάνι, Μανδριά, Όμοδος)
- Υποπεριοχή Λαόνα (Άρσος Βάσα, Όμοδος)

Τα τεμάχια των πιο πάνω υποπεριοχών πρέπει να βρίσκονται σε υψόμετρο άνω των 750 μέτρων (Περικλέους, 2004: 26-2).

Η περιοχή «Κρασοχώρια Λεμεσού» ανήκει διοικητικά στην Επαρχία Λεμεσού, βρίσκεται σε απόσταση περίπου 8 χιλιομέτρων βορειοδυτικά του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Λεμεσού, στους πρόποδες της Νότιας πλευράς της οροσειράς του Τροόδους.

Η αναπτυξιακή εταιρεία Τροόδους ανέλαβε την εκπόνηση ενός στρατηγικού σχεδίου για την ανάπτυξη των κοινοτήτων που χωροθετούνται στην οροσειρά του Τροόδους και η μελέτη δημοσιεύθηκε στους αρμόδιους φορείς τον Απρίλιο του 2009.

Οι κοινότητες των περιοχών Μαραθάσας, Σολέας, Πιτσιλιάς, Κρασχωρίων και Ορεινών Θερέτρων αποφάσισαν την ίδρυση της εταιρείας αυτής η οποία θα αποτελέσει τον συντονιστικό Φορέα Ανάπτυξης και Αναζωογόνησης της ευρύτερης περιοχής αλλά και των επιμέρους κοινοτήτων (Η σημερινή, 2009).

Λόγω, όμως, του μεγάλου γεωγραφικού μεγέθους και των πολλών κοινοτήτων που απαρτίζουν το Τρόδος, θα ήταν πιο αποτελεσματική μια εξειδίκευση του στρατηγικού σχεδίου, στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού.

Σε αυτήν την εργασία μελετήθηκε η περιοχή «Κρασχωρία Λεμεσού», όχι με βάση τον καθορισμό των ορίων της από το προαναφερθέν διάταγμα αλλά εκλήφθηκε ως Κρασχωρία Λεμεσού, το σύνολο των κοινοτήτων που ανήκουν σε αυτή την περιοχή επειδή ο στόχος της εργασίας ήταν η δημιουργία ενός στρατηγικού σχεδίου για την ανάπτυξη της περιοχής και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των κοινοτήτων που την απαρτίζουν.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε τρεις (3) θεματολογικές ενότητες. Στην πρώτη θεματολογική ενότητα παρουσιάζεται η καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής (παράγοντες, παράμετροι και καταστάσεις που συνθέτουν την συνολική δομή και εικόνα της περιοχής). Συγκεκριμένα, καταγράφονται και αναλύονται χωροταξικά και πολεοδομικά στοιχεία, δημογραφικά στοιχεία, κοινωνικές υποδομές και δίκτυα, η διάρθρωση και τα προβλήματα της παραγωγής και της οικονομικής δραστηριότητας, τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας και του πολιτισμού που συνθέτει την περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού, η κατάσταση των φυσικών πόρων, η ποιότητα του περιβάλλοντος της περιοχής η οργανωτική δομή και η ποιότητα παροχής υπηρεσιών της. Στο τέλος της πρώτης ενότητας καταγράφονται και αξιολογούνται υφιστάμενες πολιτικές και προγράμματα ανάπτυξης που υλοποιήθηκαν ή προγραμματίζονται στα Κρασχωρία Λεμεσού. Η πιο πάνω ενότητα χρησιμεύει στο γεγονός ότι επιτρέπει τον εντοπισμό των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, αλλά και των προβλημάτων – αδυναμιών της εκάστοτε περιοχής μελέτης. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εν λόγω ενότητα, αποτέλεσαν την βάση για την ανάλυση S.W.O.T που επακολουθεί στην δεύτερη ενότητα.

Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στους βασικούς στόχους και άξονες της αναπτυξιακής στρατηγικής (αποτελεί την λογική συνέχεια της πρώτης ενότητας). Για την επίτευξη του στόχου της παρούσας εργασίας, και κατ' επέκταση της περιοχής που μελετήθηκε, θα πρέπει η αναπτυξιακή στρατηγική να είναι ρεαλιστική και βιώσιμη και γι' αυτό θα στηριχθεί στην ανάλυση του νέου περιβάλλοντος της τοπικής ανάπτυξης,

στα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιοχής, να αξιοποιεί τις ευκαιρίες που αναδύονται και να αντιμετωπίζει τις απειλές που διαφαίνονται, να έχει σαφείς γενικούς και ειδικούς στόχους, καθώς και να προσδιορίζει τις προϋποθέσεις επιτυχίας. (Κότιος, 2002: 6)

Η τρίτη ενότητα, η οποία είναι και η πιο σημαντική ενότητα του Σχεδίου, εστιάζεται στην εκπόνηση ενός συγκεκριμένου και αναλυτικού προγράμματος πολιτικών και δράσεων, με ευρύ αναπτυξιακό ορίζοντα.

1. Καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης

1.1 Χωρικά στοιχεία

Η περιοχή «Κρασοχώρια Λεμεσού» τα οποία προέκυψαν με βάση το Διάταγμα 706/2004 (ΚΔΠ 706/2004) για την εναρμόνιση της Κυπριακής Δημοκρατίας με τον κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1493/99/ΕΚ «Για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς». Οι περιοχές της Δημοκρατίας που αναφέρονται στο Παράρτημα Ι του διατάγματος, κηρύσσονται ως καθορισμένες περιοχές, και η γεωγραφική τους ονομασία μπορεί αποκλειστικά να χρησιμοποιείται αναφορικά με οίνο ως ονομασία προέλευσης (ΚΔΠ 706/2004, 2004: ΙΙΙ-Ι).

Στην παρούσα εργασία, όπως προαναφέρθηκε, θα εκλάβουμε ως περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, το σύνολο των κοινοτήτων που ανήκουν σε αυτή την περιοχή και όχι τα όρια που τέθηκαν από το διάταγμα ΚΔΠ 706/2004 (υψομετρικά κριτήρια), επειδή ο στόχος της εργασίας είναι η δημιουργία ενός στρατηγικού σχεδίου για την ανάπτυξη της περιοχής στο σύνολο της και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των κοινοτήτων που την απαρτίζουν.

Στην Περιοχή Κρασοχώρια Λεμεσού, εντάσσονται συνολικά δεκαεννέα (19) κοινότητες (Άγιος Αμβρόσιος, Άγιος Θεράπων, Άρσος, Βάσα, Βουνί, Γεροβάσα (Τρόζενα), Δορά, Κισσούσα, Κοιλάνι, Κουκά, Λόφου, Μαλλιά, Μανδριά, Όμοδος, Πάνω Κυβίδες, Πάχνα, Πέρα Πεδί, Ποταμιού, Τριμίκλινη), με συνολικό εμβαδόν 212.624,283 στρέμματα (158.935,777 σκάλες), με μόνιμο πληθυσμό 3735 κατοίκους (Απογραφή Πληθυσμού ΙΙ, 2001: 37-3).

Το δυτικό τμήμα της περιοχής, το οποίο αποτελείται από τις κοινότητες Μανδριά, Άρσος, Γεροβάσα, Δωρά, συνορεύει με το ανατολικό τμήμα της επαρχίας Πάφου και με τις κοινότητες Άγιος Νικόλαος, Κέδαρες, Κιδάσι, Πραιτώρι και Πραστιό. Το βόρειο τμήμα της περιοχής στο οποίο βρίσκονται οι κοινότητες Μανδριά, Πέρα

Πεδί, Κουκά, Τριμήκληνη, συνορεύει με τις κοινότητες Φοινί, Πάνω Πλάτρες, Κάτω Πλάτρες, Μονιάτης και με ένα μικρό μέρος της κοινότητας Πελεντριού. Οι πιο πάνω κοινότητες είναι δημοφιλή τουριστικά καταλύματα κυρίως κατά τους θερινούς μήνες. Οι ανατολικές “συνοριακές” κοινότητες της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού (Τριμήκληνη, Κοιλάνι, Λόφου) είναι όμορες με τις κοινότητες Άγιος Μάμας, Λάνεια, Άγιος Γεώργιος, Άλασσα (από βόρεια προς νότια). Από εκεί και δυτικά προς την επαρχία Πάφου, οι κοινότητες Κάτω Κυβίδες, Σούνι – Ζανατζιά, Σωτήρα, Παραμάλι, Πραστιό Αυδήμου και Ανώγυρα, συνορεύουν με το Νότιο τμήμα της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού το οποίο αποτελείται από τις κοινότητες Άγιος Θεράπων, Πάνω Κυβίδες, Άγιος Αμβρόσιος Πάχνα και το νότιο ανατολικό τμήμα της κοινότητας Δωρά. Ουσιαστικά όλες οι κοινότητες της περιοχής συνορεύουν με άλλες κοινότητες εκτός της περιοχής, πλην των κοινοτήτων Βουνί, Κισσούσα, Ποταμιού, Βάσα Κοιλανίου και Μαλλιά, οι οποίες βρίσκονται στο κέντρο της περιοχής.

Λόγω της μικρής απόστασης των οικισμών της περιοχής, η επικοινωνία είναι άμεση. Σε αυτό βοηθάει και ο κεντρικός οδικός άξονας που περνάει από την μέση της περιοχής, ενώ στα ανατολικά και βόρεια των Κρασοχωρίων υπάρχει ο οδικός άξονας Λεμεσού – Τροόδους και έτσι η επικοινωνία με την Λεμεσό είναι σύντομη.

Το υψόμετρο της περιοχής ξεκινάει περίπου από τα 500μ και φθάνει μέχρι και τα 800μ. και για το λόγο αυτό αποτελείται κατά κύριο λόγο από ημιορεινές εκτάσεις οι οποίες καταλήγουν σε ορεινές στις βόρειες κοινότητες της περιοχής. Η ευρύτερη περιοχή αποτελεί μια γεωγραφική ενότητα με σχεδόν κοινή κοινωνική και οικονομική δομή. Για τους πιο πάνω λόγους, οι κύριες ανθρωπογενείς δραστηριότητες είναι ο πρωτογενής τομέας (Γεωργία – Κτηνοτροφία).

Τα βασικά χωρικά στοιχεία της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι τα εξής:

- Γεωλογική ομοιομορφία.
Η περιοχή γεωλογικά δεν έχει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις αφού ανήκει στην γεωλογική ζώνη Σχηματισμού Πάχνας (Μειόκαινο, 22 εκ. χρόνια), που αποτελούνται κυρίως από υποκίτρινες μάργες και κρητίδες. Το κιτρινωπό χρώμα, η παρουσία στρώσεων ασβεστολιθικού ψαμμίτη, και η κατά τόπους ανάπτυξη κροκαλοπαγών αποτελούν τα χαρακτηριστικά του Σχηματισμού Πάχνας. Η ιζηματογένεση του Σχηματισμού Πάχνας άρχισε και τέλειωσε σε περιβάλλον αβαθών θαλασσών με την ανάπτυξη υφαλογενών ασβεστολίθων (Μέλος Τέρρα στη βάση και Μέλος Κορωνιά στην κορυφή του Σχηματισμού) (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009).
- Ομοιομορφία των χωρικών καταστάσεων.

Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής είναι ημιορεινό με πολλές καλλιεργήσιμες εκτάσεις (ιδίως αμπελώνες, ελαιόδεντρα, και οπωροφόρα στις υψηλότερες υψομετρικά κοινότητες). Η δασική βλάστηση ποικίλει ανάλογα με το υψόμετρο και διακρίνεται σε τρεις βασικές φυτοκοινωνίες: το δάσος των Κωνοφόρων, τη διάπλαση μακί και τη φρυγανώδη βλάστηση (από την ορεινότερη περιοχή μέχρι την χαμηλότερη ημιορεινή). Υπάρχουν φυσικά και ορεινά ποτάμια οικοσυστήματα κ.λπ. (Green Cyprus, 2009).

- Οικιστικό δίκτυο και ανάπτυξη στους οδικούς άξονες

Το οικιστικό δίκτυο της περιοχής κατανέμεται στον χώρο συμμετρικά και οι αποστάσεις μεταξύ των οικισμών της κάθε κοινότητας είναι μικρές. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο οικισμός της νοτιότερης κοινότητας (Πάνω Κυβίδες), βρίσκεται σε απόσταση ακτίνας δώδεκα χιλιομέτρων (12Km) από τον οικισμό της βορειότερης κοινότητας της περιοχής (Μανδριά Λεμεσού). Επίσης η μικρότερη απόσταση μεταξύ οικισμών δύο κοινοτήτων είναι μόλις 1,5Km (Πέρα Πεδί – Κουκά). Η μεγαλύτερη απόσταση (σε ακτίνα) είναι μεταξύ του οικισμού της βορειοανατολικότερης κοινότητας (Τριμίκλινη) με τον τελευταίο οικισμό στα νοτιοδυτικά της περιοχής που βρίσκεται στην κοινότητα Δωρά με απόσταση ίση με δεκαεφτά χιλιόμετρα περίπου (17Km). Οι νέοι οικισμοί που δημιουργήθηκαν στις κοινότητες εμφανίζονται να διαχέονται περιοικιστικά των παλιών οικισμών, ενώ παρουσιάζουν μια τάση γραμμικής επέκτασης προς τους κεντρικούς οδικούς άξονες που διαπερνούν την εκάστοτε κοινότητα. Η οικιστική συγκέντρωση, όμως, διαφέρει από κοινότητα σε κοινότητα. Κοινότητες όπως η Πάχνα, Κοιλάνι, Λόφου, εμφανίζουν συγκριτικά τις μεγαλύτερες οικιστικές συγκεντρώσεις με τις συνολικές κατοικίες να κυμαίνονται από 435 - 555+, ενώ αντίθετα, οι οικισμοί στις κοινότητες Γεροβάσα, Κισσούσα, Κουκά εμφανίζουν οικισμούς με συνολικό αριθμό κατοικιών από 7 – 25 .

Πίνακας 1. Αριθμός Κατοικιών ανά Κοινότητα

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ		
		Σύνολο	Συνήθους διαμονής	Κενές και προσωρινής διαμονής (1)
5	Επαρχία Λεμεσού	85.898	64.232	21.666
5000	Δήμος Λεμεσού	37.477	31.616	5.861
5307	Λόφου	558	7	551
5308	Πάχνα	543	344	199
5331	Κοιλάνι	438	135	303
5326	Βουνί	390	76	314
5322	Άρσος	331	116	215
5330	Όμοδος	290	136	154
5327	Πέρα Πεδί	287	33	254
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	269	55	214
5304	Πάνω Κυβίδες	266	195	71
5315	Τριμήκληνη	241	69	172
5320	Δωρά	240	78	162
5324	Μαλλιά	207	21	186
5306	Άγιος Θεράπων	202	59	143
5328	Μανδριά	181	30	151
5305	Άγιος Αμβρόσιος	151	93	58
5329	Ποταμιού	74	16	58
5317	Κουκά	24	3	21
5323	Κισσούσα	9	2	7
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	7		7

Σημ.(1): Περιλαμβάνονται οι κανονικές κατοικίες που ήταν κενές, διαθέσιμες για ενοικίαση ή πώληση, για κατεδάφιση και οι κανονικές κατοικίες που δεν χρησιμοποιούνταν για σκοπούς συνήθους διαμονής αλλά ως εξοχικές ή δευτερεύουσες κατοικίες.

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου (ΥΣΤΑΤ), 2001

- Πιέσεις για οργάνωση της οικιστικής ανάπτυξης

Οι οικισμοί της περιοχής που είναι χωροθετημένοι σε κάθε κοινότητα, διατηρούν την παραδοσιακή τους μορφή, είναι πυκνοδομημένοι, με στενούς δρόμους ενώ τα κτίρια εμφανίζουν παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Η συνεχής, όμως, μείωση του πληθυσμού προκαλεί σταδιακή ερήμωση των παλαιότερων οικισμών, ενώ οι νέες κατοικίες που εμφανίζονται περιμετρικά και κατά μήκος των οδικών αξόνων είναι αποτέλεσμα της αυξανόμενης δημιουργίας δευτερευουσών / παραθεριστικών κατοικιών. Ο περισσότερος πληθυσμός που ενδιαφέρεται για απόκτηση δευτερεύουσας/ παραθεριστικής κατοικίας, εμφανίζει, επίσης, τάσεις για αγορά κατοικίας που βρίσκεται προϋπάρχουσα μέσα στους παραδοσιακούς οικισμούς. Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις – αναπλάσεις μέσα στους οικισμούς εμφανίζονται σχεδόν πάντα μεμονωμένες και σε σημεία που βρίσκονται κοντά στις πλατείες των οικισμών. Λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για δευτερεύουσα /

παραθεριστική κατοικία, οι νέοι οικισμοί που παρουσιάζονται, παρατηρείται να έχουν μια άναρχη οικιστική ανάπτυξη, ενώ παρουσιάζονται ολοένα και περισσότερες νέες κατοικίες να ξεφυτρώνουν από το πουθενά, σε δασικές εκτάσεις και απομονωμένες από τους οικισμούς. Γι' αυτό υπάρχει η ανάγκη για επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων και το σαφή καθορισμό των χρήσεων γης στην περιοχή, λόγω του ότι αυτά τα προβλήματα αναμένεται να αυξηθούν στο άμεσο μέλλον.

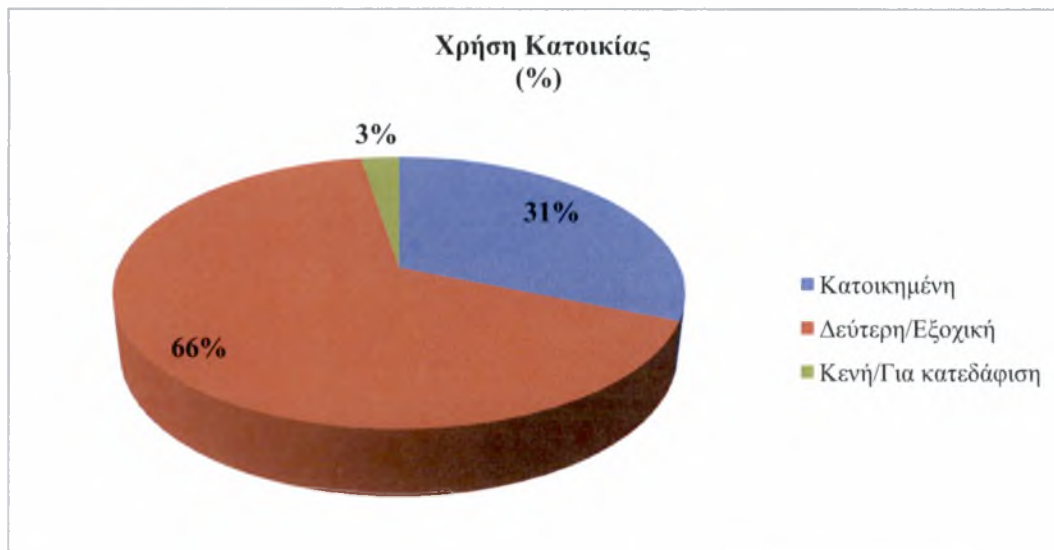
Ο πίνακας 2 που ακολουθεί μας δείχνει τον αριθμό των κανονικών κατοικιών στην περιοχή κρασοχωρίων Λεμεσού και την χρήση τους.

Πίνακας 2. Κατοικίες κατά χρήση για κανονικές κατοικίες ανά κοινότητα

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ			
		Σύνολο	Κατοικημένη	Δεύτερη/ Εξοχική	Κενή/Για κατεδάφισ η
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	85.637	63.971	15.835	5.831
5000	Δήμος Λεμεσού	37.371	31.510	2.582	3.279
5307	Λόφου	558	7	551	0
5308	Πάχνα	543	344	160	39
5331	Κοιλάνι	438	135	300	3
5326	Βουνί	390	76	307	7
5322	Αρσος	331	116	189	26
5330	Ομοδος	290	136	153	1
5327	Πέρα Πεδί	287	33	253	1
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	268	54	214	0
5304	Πάνω Κιβίδες	265	194	50	21
5315	Τριμήκληνη	241	69	172	0
5320	Δωρά	240	78	146	16
5324	Μαλιά	207	21	185	1
5306	Αγιος Θεράπων	202	59	141	2
5328	Μανδριά	180	29	151	0
5305	Αγιος Αμβρόσιος	151	93	53	5
5329	Ποταμιού	74	16	58	0
5317	Κουκά	24	3	21	0
5323	Κισσούσα	9	2	7	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	7	0	7	0
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λ/σου	4705	1465	3118	122

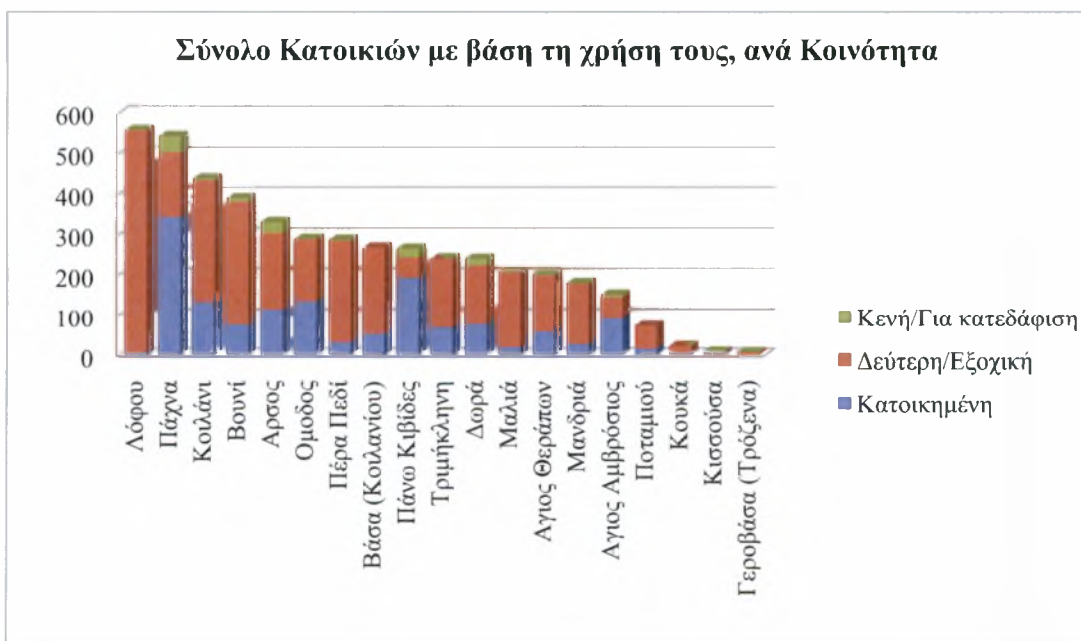
ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

Παρατηρούμε λοιπόν ότι ενώ το σύνολο των κανονικών κατοικιών στην περιοχή είναι 4705, οι δευτερεύουσες / παραθεριστικές κατοικίες είναι συνολικά 3118 (66%) ενώ οι κατοικίες που χρησιμοποιούνται από τον μόνιμο πληθυσμό ως κανονικές κατοικίες είναι 1465 (31%) και οι κενές κατοικίες ανέρχονται στις 122 (3%)

Διάγραμμα 1. Χρήση Κατοικίας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Πιο κάτω βλέπουμε σε διάγραμμα την χρήση των κανονικών κατοικιών ανά κοινότητα και έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα σε ποιες κοινότητες μπορεί να υπάρξει στο εγγύς μέλλον ανάγκη για άμεση πολεοδομική και χωροταξική παρέμβαση λόγω της αυξανόμενης πίεσης της ζήτησης δευτερεύουσας / παραθεριστικής κατοικίας.

Διάγραμμα 2. Σύνολο κατοικιών με βάση την χρήση τους ανά Κοινότητα

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Παρατηρούμε ότι σε όλες τις κοινότητες της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού (εκτός από την Κοινότητα Πάχνα), η χρήση της Δεύτερης / Παραθεριστικής Κατοικίας είναι μεγαλύτερη από την χρήση ως μόνιμης κατοικίας (σε μερικές περιπτώσεις πχ Λόφου, η διαφορά φτάνει μέχρι και 97%).

Ενώ λοιπόν η πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι αρνητική (αναλυτικότερα στο επόμενο υποκεφάλαιο), ταυτόχρονα παρατηρείται αύξηση στην κατασκευή νέων κατοικιών κάτι που υποδηλώνει την προτίμηση του πληθυσμού κυρίως των κατοίκων του Πολεοδομικού συγκροτήματος της Λεμεσού για Δεύτερη / Παραθεριστική κατοικία στην περιοχή, είτε λόγω συναισθηματικών λόγων (πχ καταγωγή), είτε λόγω κλιματικών συνθηκών της (καταλληλότητας του κλίματος της περιοχής, κυρίως για τους θερινούς μήνες).

Στον πιο κάτω πίνακα καταγράφονται οι κατοικίες ανά χρονολογία κατασκευής σε καθεμιά από τις κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, καταγράφονται επίσης οι κατοικίες του Δήμου Λεμεσού και της Επαρχίας Λεμεσού. Καταγράφονται οι κανονικές κατοικίες (κατοικημένες και μη) προϋπάρχουσες του έτους 1946 έως αυτές που ήταν έτοιμες το 2001 (ημέρα της Απογραφής)

Πίνακας 3. Κανονικές Κατοικίες (κατοικημένες και μη) κατά έτος κατασκευής ανά Κοινότητα

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Σύνολο	Έτος Κατασκευής												
			Πριν το 1946	1946 - 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991 - 1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Δεν Δηλώθηκε
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	85.637	6.259	8.438	9.210	17.335	23.746	11.484	1.567	1.534	1.591	1.557	1.255	1.173	488
5000	Δήμος Λεμεσού	37.371	1.666	3.907	5.402	8.984	10.673	3.676	551	541	570	541	345	327	188
5307	Λόφου	558	295	111	45	33	45	9	2	1	3	6	6	2	0
5308	Πάχνα	543	192	105	67	63	66	31	5	4	2	3	4	1	0
5331	Κοιλάνι	438	51	69	60	101	116	28	2	4	3	0	2	0	2
5326	Βουνί	390	305	9	4	3	21	17	7	3	2	7	5	7	0
5322	Άρσος	331	180	106	23	3	7	2	0	0	0	0	2	1	7
5330	Ομοδος	290	169	63	25	8	9	7	3	1	2	1	1	0	1
5327	Πέρα Πεδι	287	49	38	11	26	30	46	12	10	24	17	11	12	1
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	268	172	76	12	3	2	3	0	0	0	0	0	0	0
5304	Πάνω Κιβίδες	265	1	4	78	69	58	25	4	4	4	11	2	3	2
5315	Τριμήκληνη	241	23	19	27	77	50	35	1	2	4	3	0	0	0
5320	Δωρά	240	144	63	20	2	4	3	0	0	0	0	1	3	0
5324	Μαλιά	207	61	98	40	7	0	0	0	0	0	0	0	0	1
5306	Άγιος Θεράπων	202	109	16	6	6	16	19	9	2	6	10	1	2	0
5328	Μανδριά	180	75	62	27	12	2	1	0	0	0	1	0	0	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	151	72	7	7	8	20	21	5	3	1	4	0	3	0
5329	Ποταμιού	74	27	25	19	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0
5317	Κουκά	24	5	1	2	2	4	4	0	0	2	2	1	1	0
5323	Κισσούσα	9	7	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	7	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

Το πιο κάτω διάγραμμα αποτυπώνει την κατασκευαστική εξέλιξη των κατοικιών και από αυτό μπορούν να εξαχθούν ορισμένα ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 3. Κανονικές Κατοικίες (κατοικημένες και μη) κατά έτος κατασκευής

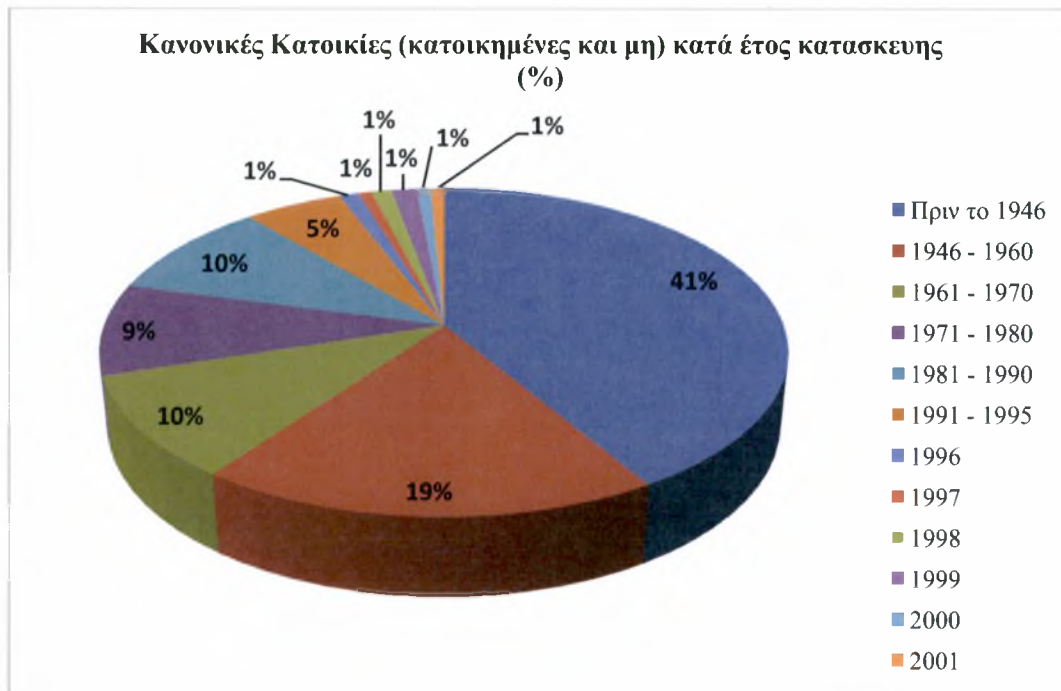

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Παρατηρούμε ότι οι κατοικίες στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού για την χρονολογία προϋπάρχουσας του έτους 1946 ήταν 1940 (41%). Από το έτος 1946 μέχρι το 1960 η κατασκευαστική εξέλιξη ήταν έντονη αλλά με πτωτικές τάσεις (μέχρι το 1960 κατασκευάστηκαν άλλες 874 κατοικίες δηλαδή ποσοστό 19% του συνολικού). Από το έτος 1961 μέχρι το 1990 τα επίπεδα κατασκευής κινήθηκαν στα ίδια επίπεδα χωρίς ουσιαστικές διαφορές, ενώ από το έτος 1991 μέχρι το έτος 1995 κατασκευάστηκαν άλλες 252 κατοικίες σημειώνοντας πτώση της τάξης του 5% από τα έτη κατασκευής 1981 – 1990. Από το 1996 μέχρι το 2001 (μέρα της Απογραφής), η κατασκευαστική εξέλιξη κινήθηκε στα ίδια πλαίσια έχοντας όμως πτώση 4% από τα έτη κατασκευής 1991 – 1995.

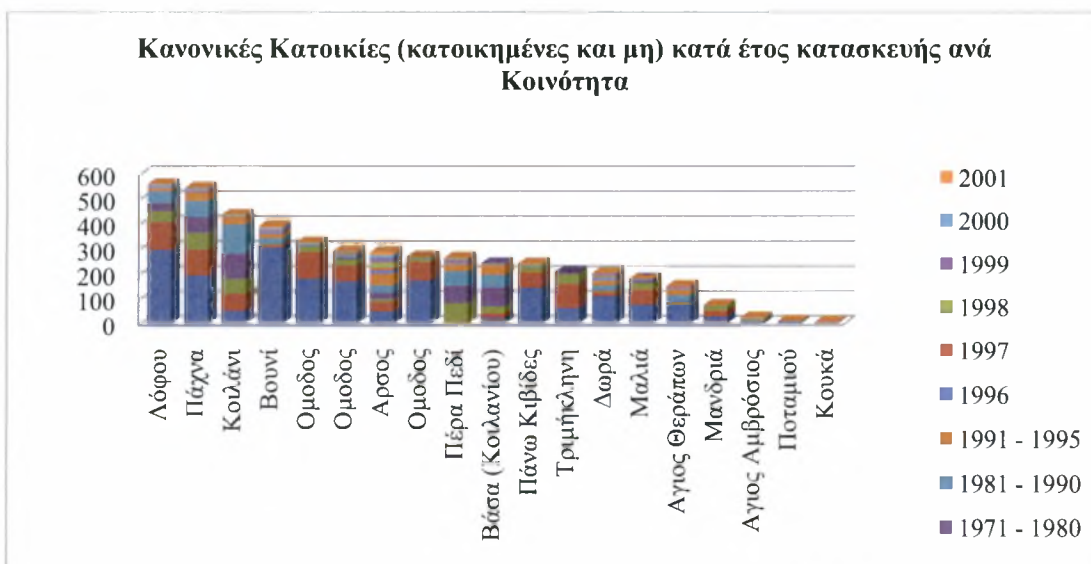
Στο πιο κάτω διάγραμμα εμφανίζονται τα ποσοστά της κατασκευαστικής εξέλιξης των κατοικιών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού και έτσι μπορεί να γίνει πιο κατανοητό το ποσοστό των κτισμάτων κατά έτος

Διάγραμμα 4. Κανονικές Κατοικίες (Κανονικές και μη) ανά έτος κατασκευής.

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Κατοικίες που κατασκευάστηκαν με τον παραδοσιακό τρόπο, χρονολογούνται μέχρι το 1955, έτσι οι παραδοσιακές κατοικίες στην περιοχή κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό στην περιοχή, οι παραδοσιακοί οικισμοί πρέπει να διαχειριστούν κατάλληλα από την πολεοδομία για να διατηρηθεί η παραδοσιακή τους μορφή. Παρακάτω παρουσιάζεται σε διάγραμμα ο αριθμός των Κανονικών κατοικιών κατά έτος κατασκευής ανά κοινότητα.

Διάγραμμα 5. Κανονικές Κατοικίες κατά έτος κατασκευής ανά Κοινότητα

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

- Χαμηλή Πληθυσμιακή Πυκνότητα

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χαρακτηρίζεται από χαμηλή Πληθυσμιακή Πυκνότητα αν αναλογιστεί κανείς ότι για κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο αντιστοιχούν 17 κάτοικοι (Σύμφωνα με την απογραφή του 2001), ενώ η αντίστοιχη μέτρηση για ολόκληρο το νησί οι κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο είναι 76. Όσον αφορά την σύγκριση με την Επαρχία Λεμεσού, η περιοχή έχει ακόμα πιο χαμηλή Πληθυσμιακή Πυκνότητα (17 κάτοικοι/Km² έναντι 150).

Όσον αφορά τα βασικά χωρικά χαρακτηριστικά της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, αυτά αποτυπώνονται στο πιο κάτω πίνακα.

Πίνακας 4. Καλύψεις Γης (σε εκτάρια)

Χωρική Ενότητα	Σύνολο σε Εκτάρια	Γεωργικές Εκτάσεις	Κτηνοτροφικές Εκτάσεις	Μικτές (Γεωργικές-Κτηνοτροφικές)	Λασσοκάλυψη	Οικιστική Χρήση	Υψομετρικές Ζώνες (%)		
							Πεδινή	Ημιορεινή	Ορεινή
Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	21249	1389,4	9,5	978,7	18719	152,784	0	84,2	15,8
Επαρχία Λεμεσού	131070	14144,8	15,1	5250,1	53245	58415	20,2	62,67	17,1

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

1.2 Δημογραφικά Στοιχεία

Ο πληθυσμός της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της ΥΣΤΑΤ στην απογραφή του 2001, ανέρχεται σε 3735 κατοίκους και αντιπροσωπεύει το 1,9% του πληθυσμού της Επαρχίας Λεμεσού (196.553 κάτοικοι). Κατά την Απογραφή του 1992, ο πληθυσμός ανερχόταν σε 4464 κατοίκους, σημειώνοντας έτσι πτώση της τάξης του 16,3%. Οι πίνακες και τα διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζουν την πληθυσμιακή εξέλιξη της περιοχής ούτως ώστε να μας οδηγήσουν σε κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Πίνακας 5. Πληθυσμιακές διακυμάνσεις των κοινοτήτων της περιοχής κατά τις απογραφές 1881 – 2001

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ										
		1881	1891	1901	1911	1921	1931	1946	1960	1982	1992	2001
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ											196.553
5000	Δήμος Λεμεσού	6173							43.593	74.782	87.136	94.250
5307	Λόφου	578	744	823	954	962	952	923	234	106	37	10
5308	Πάχνα	595	695	731	875	1131	1177	1506	1564	1342	1174	967
5331	Κοιλάνι							1393	1034	614	337	255
5326	Βουνί	706	834	1089	1150	1211	1222	1244	990	382	189	136
5322	Άρσας							1233	1016	534	315	233
5330	Ομοδος	572	630	660	813	895	906	1020	942	549	396	284
5327	Πέρα Πεδι	182	210	239	249	347	375	422	281	130	84	66
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	397	512	572	632	690	785	871	741	367	174	118
5304	Πάνω Κιβίδες	216	282	311	407	495	437	501	456	509	609	694
5315	Τριμήκληνη							335	330	279	254	170
5320	Δωρά							749	715	371	247	184
5324	Μαλιά							706	712	215	58	59
5306	Άγιος Θεράπων							521	520	304	172	152
5328	Μανδριά	282	316	328	446	418	409	327	272	158	107	75
5305	Άγιος Αμβρόσιος	165	189	204	212	236	252	330	365	313	290	291
5329	Ποταμιού											33
5317	Κουκά							46	63	16	14	4
5323	Κισσούσα							45	43	10	4	4
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)							133	106	5	3	0
	Περιοχή Κρασσχωρίων Λ/σου	3.693	4412	4957	5738	6385	6515	12305	10384	6204	4464	3735

Πηγή: ΥΣΤΑΤ, 2001

Διάγραμμα 6. Συνολική Πληθυσμιακή Εξέλιξη στην Περιοχή Κρασσχωρίων Λεμεσού κατά τις Απογραφές 1881-2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Εξετάζοντας τις διαχρονικές διακυμάνσεις του συνολικού πληθυσμού της Περιοχής Κρασσχωρίων Λεμεσού από τον Πίνακα 6 αλλά και το Διάγραμμα 6,

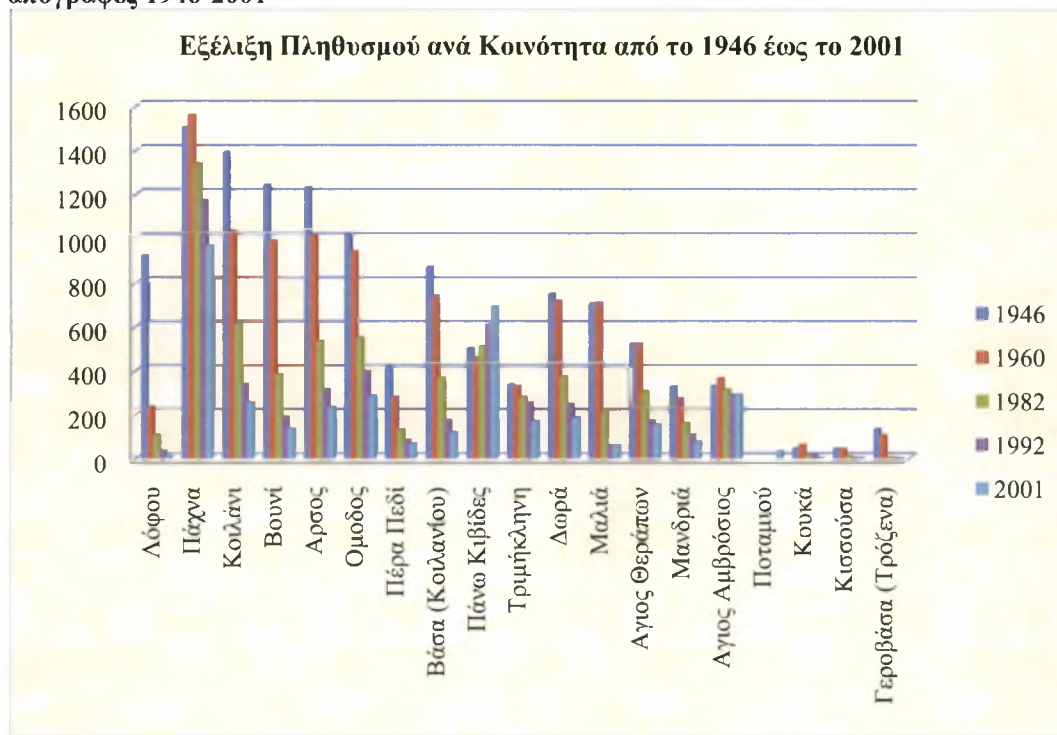
διαπιστώνουμε μια συνεχή και ραγδαία μείωση του πληθυσμού αρχίζοντας από το 1946 όπου και ο πληθυσμός της περιοχής ήταν ο μεγαλύτερος (12305) σε σύγκριση με τα προηγούμενα και τα επόμενα έτη των Απογραφών. Από το 1881 μέχρι το 1931 παρατηρείται μια σταθερή αύξηση του πληθυσμού ενώ το 1931 μέχρι το 1946 η άνοδος ήταν απότομη φτάνοντας έτσι από 6515 (1931) σε 12305 (1946) κατοίκους. Αυτό οφειλόταν κυρίως στην μετακίνηση πολλών κατοίκων του νησιού προς στις Κοινότητες της περιοχής λόγω των αμπελοκαλλιέργειών κυρίως (vasakilanίου, 2009).

Κατά την απογραφή του 1960, οι κάτοικοι της περιοχής ανέρχονταν σε 10384 και μέχρι την απογραφή του 2001 απέμειναν 3735. Αν παρατηρήσει κανείς την εξέλιξη του πληθυσμού στον Δήμο Λεμεσού θα καταλάβει πολύ εύκολα την απότομη άνοδο στα έτη από το 1960 – 2001 κατανοώντας έτσι ότι η μείωση του πληθυσμού στην Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού είχε ως αιτία την ταχεία αστικοποίηση (omodos, 2009).

Αν εστιαστεί η διακύμανση του πληθυσμού σε κάθε μία από τις κοινότητες της περιοχής παρατηρούμε ότι η Κοινότητα Πάχνας κατά την τελευταία απογραφή, παρουσιάζει τον περισσότερο πληθυσμό ενώ διατηρεί τα σκήπτρα από το 1946 (1506 κάτοικοι). Ο πληθυσμός της, όπως και της κοινότητας Αγίου Αμβροσίου, το 1960 παρουσίασε άνοδο όταν στις υπόλοιπες κοινότητες ο πληθυσμός μειωνόταν. Στα έτη από το 1960 μέχρι και το 2001 η πληθυσμιακή εξέλιξη όλων των οικισμών είναι αρνητική, εκτός της Κοινότητας «Πάνω Κυβίδες» οι οποίες παρουσιάζουν σταθερή ανοδική τάση (το 1960 είχαν 456 κατοίκους ενώ το 2001 694). Αυτό εξηγείτε στο ότι είναι η νοτιότερη κοινότητα της περιοχής και η πλησιέστερη προς το πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού (Απόσταση από τον οικισμό = 22Km) έτσι η πρόσβαση στην πόλη είναι γρηγορότερη. Άλλο στοιχείο είναι το ότι ο οικισμός είναι χρονολογικά νεότερος σε σχέση με τους υπόλοιπους της περιοχής, αφού ο παλιός οικισμός της εγκαταλείφθηκε το 1970 λόγω του ακατάλληλου – επικίνδυνου εδάφους. (panokinides, 2009)

Η μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού παρατηρείτε στην κοινότητα Κοιλανίου αφού το 1946 αριθμούσε 1393 κατοίκους, ενώ σήμερα μόλις 255. Ακολουθεί η Κοινότητα Βουνί (απώλεια 1108 κάτοικοι) και η κοινότητα Άρσος (απώλεια 1000 κάτοικοι).

Διάγραμμα 7. Πληθυσμιακές διακυμάνσεις των κοινοτήτων της περιοχής κατά τις απογραφές 1946-2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά τις ποσοστιαίες πληθυσμιακές μεταβολές από το 1946 – 2001, η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού παρουσιάζει συνολική απώλεια 69,6% του πληθυσμού της. Στις κοινότητες της περιοχής, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού παρουσιάζεται στην κοινότητα Γεροβάσα με συνολική απώλεια 100% γνωρίζοντας έτσι την εγκατάλειψη από μόνιμους κατοίκους. Αξίζει να αναφερθεί ότι το 1946 αριθμούσε 133 κατοίκους ενώ το 2001 (μέρα της απογραφής) δεν υπήρχε μόνιμος πληθυσμός. Η δεύτερη αρνητικότερη ποσοστιαία μεταβολή συναντάται στην Κοινότητα Λόφου (μεταβολή 98,9%). Το 1946 η Λόφου αριθμούσε 923 κατοίκους ενώ σήμερα μόλις 10. Οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την κοινότητα λόγω της αστικοποίησης. Προτίμησαν να εγκατασταθούν σε κοινότητες που είναι πλησιέστερες προς το Πολεοδομικό Συγκρότημα Λεμεσού (Άλασσα, Ύψωνας). Οι κάτοικοι επέλεξαν αυτές τις δυο κοινότητες επειδή παλαιότερα τις χρησιμοποιούσαν για προσωρινή εγκατάσταση λόγω των καλλιεργειών που είχαν στις εν λόγω κοινότητες. (Ιοφου, 2009)

Πίνακας 6. Συνολική ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού των κοινοτήτων και ολόκληρης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού από το 1946 – 2001

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Μεταβολή πληθυσμού από το 1946 μέχρι το 2001	Ποσοστιαία μεταβολή (%)
5307	Λόφου	-913	-99
5308	Πάχνα	-539	-36
5331	Κοιλάνι	-1138	-82
5326	Βουνί	-1108	-89
5322	Άρσος	-1000	-81
5330	Όμοδος	-736	-72
5327	Πέρα Πεδί	-356	-84
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	-753	-86
5304	Πάνω Κυβίδες	193	38,5
5315	Τριμήκληνη	-165	-49
5320	Δωρά	-565	-75
5324	Μαλλιά	-647	-91
5306	Άγιος Θεράπων	-369	-71
5328	Μανδριά	-252	-77
5305	Άγιος Αμβρόσιος	-39	-11
5329	Ποταμιού	*	*
5317	Κουκά	-42	-91
5323	Κισσούσα	-41	-91
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	-133	-100
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λ/σου	-8570	-69

*Δεν υπάρχουν στοιχεία από παλαιότερες απογραφές

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά την ηλικιακή διακύμανση του πληθυσμού κατά το έτος 2001, φαίνεται ξεκάθαρα ότι ο γερασμένος πληθυσμός υπερτερεί κατά πολύ του νέου πληθυσμού. Πιο κάτω παρατίθεται πίνακας με τις ηλικίες του πληθυσμού της περιοχής κατά φύλο και ανά κοινότητα.

Πίνακας 7. Πληθυσμός κατά φύλο και ηλικία ανά κοινότητα σύμφωνα με την απογραφή του 2001

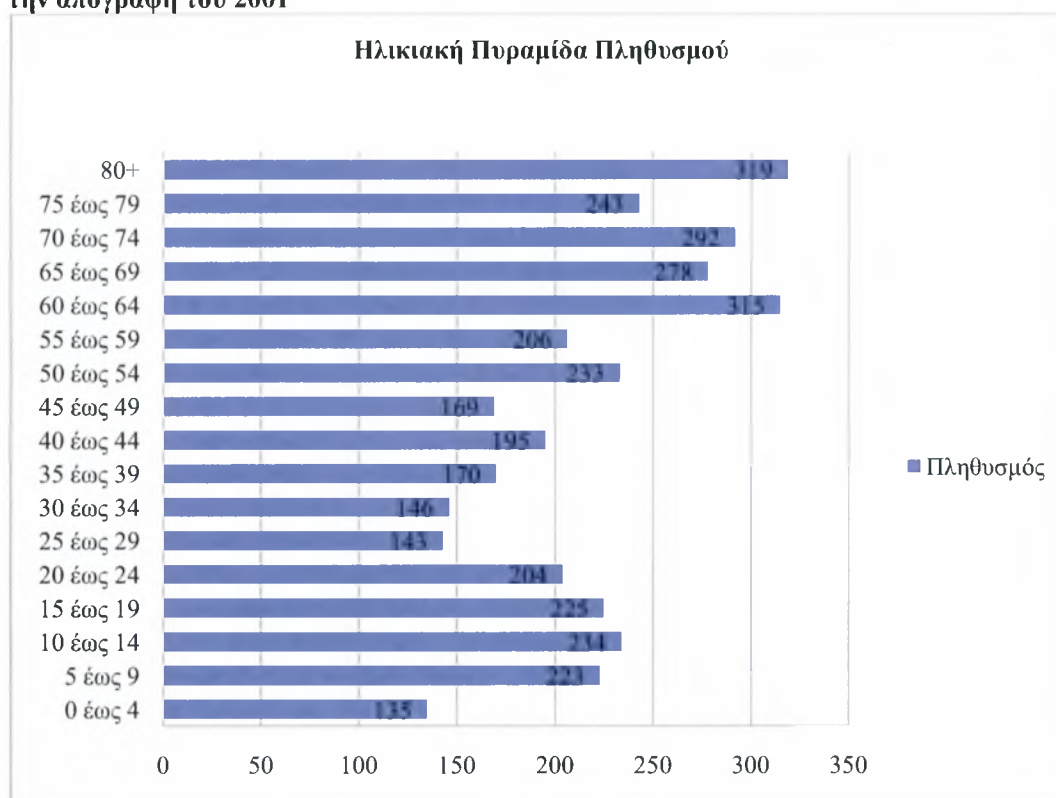
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Σύνολο	Ηλικία																		Δεν Δηλώθ.
			0 έως 4	5 έως 9	10 έως 14	15 έως 19	20 έως 24	25 έως 29	30 έως 34	35 έως 39	40 έως 44	45 έως 49	50 έως 54	55 έως 59	60 έως 64	65 έως 69	70 έως 74	75 έως 79	80+		
Σ	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	Σύνολο	196.553	11.978	14.406	15.460	15.011	14.143	13.439	13.750	14.823	15.106	12.784	12.108	10.286	9.244	7.547	6.036	4.559	5.126	747
	Άντρες	95.736	6.041	7.278	7.838	7.692	7.077	6.372	6.383	7.087	7.397	6.363	5.942	4.879	4.530	3.531	2.726	2.000	2.204	396	
	Γυναίκες	100.817	5.937	7.128	7.622	7.319	7.066	7.067	7.367	7.736	7.709	6.421	6.166	5.407	4.714	4.016	3.310	2.559	2.922	351	
5000	Δήμος Λεμεσού	Σύνολο	94250	5.674	6.391	7.007	6.851	6.991	6.989	6.889	7.165	7.271	6.133	5.936	5.145	4.525	3.617	2.786	2.049	2.445	386
	Άντρες	45474	2.865	3.199	3.503	3.520	3.441	3.277	3.213	3.369	3.459	2.988	2.848	2.442	2.264	1.727	1.252	874	1.019	214	
	Γυναίκες	48776	2.809	3.192	3.504	3.331	3.550	3.712	3.676	3.796	3.812	3.145	3.088	2.703	2.261	1.890	1.534	1.175	1.426	172	
5307	Λόφου	Σύνολο	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	2	0	1	3	0
	Άντρες	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	1	0	
	Γυναίκες	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	
5308	Πάγχα	Σύνολο	967	28	53	62	73	79	45	38	30	63	67	74	60	70	48	61	41	74	1
	Άντρες	469	14	22	32	44	44	28	17	17	30	34	36	25	29	15	30	18	33	1	
	Γυναίκες	498	14	31	30	29	35	17	21	13	33	33	38	35	41	33	31	23	41	0	
5331	Κουλάκι	Σύνολο	255	3	2	6	17	7	7	1	4	5	7	15	15	33	25	22	39	45	2
	Άντρες	118	2	2	3	10	2	6	1	2	2	5	9	5	17	6	9	15	20	2	
	Γυναίκες	137	1	0	3	7	5	1	0	2	3	2	6	10	16	19	13	24	25	0	
5326	Βουνί	Σύνολο	136	0	1	1	1	3	7	1	2	6	6	12	13	18	20	11	14	20	0
	Άντρες	59	0	0	0	1	1	3	1	1	1	4	3	5	3	8	9	4	6	10	0
	Γυναίκες	77	0	1	1	0	2	4	0	1	2	3	7	10	10	11	7	8	10	0	
5322	Άρσος	Σύνολο	233	3	7	4	9	7	4	2	8	5	13	12	25	23	32	34	40	1	
	Άντρες	106	2	4	2	2	3	3	1	1	6	2	4	2	8	12	13	18	22	1	
	Γυναίκες	127	1	3	2	7	4	1	3	1	2	3	9	10	17	11	19	16	18	0	
5330	Όμοδος	Σύνολο	284	3	11	9	4	9	5	7	9	8	6	20	24	31	39	42	27	29	1
	Άντρες	124	2	6	4	1	8	4	3	2	3	0	7	9	14	19	16	12	14	0	
	Γυναίκες	160	1	5	5	3	1	1	4	7	5	6	13	15	17	20	26	15	15	1	
5327	Πέρα Πεδί	Σύνολο	66	1	2	0	1	3	1	2	1	0	4	5	9	8	10	3	11	0	
	Άντρες	33	0	2	0	0	3	0	2	0	0	3	2	2	3	4	5	3	4	0	
	Γυναίκες	33	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	3	3	6	4	5	0	7	0	
5325	Βάσα (Κουλιανίου)	Σύνολο	118	4	2	2	2	4	1	6	7	6	4	4	8	12	15	15	13	13	0
	Άντρες	62	2	2	1	1	1	1	4	3	3	3	2	4	3	5	11	6	10	0	
	Γυναίκες	56	2	0	1	1	3	0	2	4	3	1	2	4	9	10	4	7	3	0	
5304	Πάνω Κιβίδες	Σύνολο	694	49	75	81	73	49	32	45	63	54	30	33	16	24	23	17	17	13	0
	Άντρες	342	21	41	43	35	24	13	25	33	28	15	18	5	10	11	8	7	5	0	
	Γυναίκες	352	28	34	38	38	25	19	20	30	26	15	15	11	14	12	9	10	8	0	
5315	Τριμήκληνη	Σύνολο	170	6	12	11	1	8	8	8	11	9	3	8	10	26	13	12	10	14	0
	Άντρες	80	2	5	7	1	1	4	4	5	6	2	3	6	9	7	7	6	5	0	
	Γυναίκες	90	4	7	4	0	7	4	4	6	3	1	5	4	17	6	5	4	9	0	
5320	Δωρά	Σύνολο	184	7	8	12	10	7	6	8	7	6	12	5	6	16	20	21	16	17	0
	Άντρες	83	3	3	3	5	4	1	6	3	3	7	2	2	6	8	10	10	7	0	
	Γυναίκες	101	4	5	9	5	3	5	2	4	3	5	3	4	10	12	11	6	10	0	
5324	Μαλιά	Σύνολο	59	2	7	7	5	0	0	2	6	2	4	2	2	1	1	7	4	7	0
	Άντρες	29	2	3	3	4	0	0	1	3	2	0	1	1	1	0	3	1	4	0	
	Γυναίκες	30	0	4	4	1	0	0	1	3	0	4	1	1	0	1	4	3	3	0	
5306	Άγιος Θεράπων	Σύνολο	152	6	8	14	7	3	6	4	8	9	6	7	7	20	15	13	9	10	0
	Άντρες	70	2	3	4	3	2	4	2	4	6	3	3	2	10	7	4	6	5	0	
	Γυναίκες	82	4	5	10	4	1	2	2	4	3	3	4	5	10	8	9	3	5	0	
5328	Μανδριά	Σύνολο	75	4	4	4	3	3	5	2	0	2	4	6	5	7	6	3	11	0	
	Άντρες	38	2	2	2	3	1	3	2	0	2	2	4	1	2	2	4	1	5	0	
	Γυναίκες	37	2	2	2	0	2	2	0	0	0	2	2	2	5	3	2	2	6	0	
5305	Άγιος Αμβρόσιος	Σύνολο	291	19	29	21	19	22	16	15	20	17	10	26	17	17	12	17	7	7	0
	Άντρες	147	12	14	11	9	16	10	10	6	11	6	11	11	7	2	5	3	3	0	
	Γυναίκες	144	7	15	10	10	6	6	5	14	6	4	15	6	10	10	12	4	4	0	
5329	Παταμιού	Σύνολο	33	0	2	0	0	0	0	3	0	0	1	0	4	6	4	5	4	4	0
	Άντρες	13	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	2	3	2	1	0	
	Γυναίκες	20	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	4	3	2	2	3	0	
5317	Κουκά	Σύνολο	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	
	Άντρες	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	
	Γυναίκες	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
5323	Κισσούσα	Σύνολο	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	
	Άντρες	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	
	Γυναίκες	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	
5321	Γεραβάσα (Τρόζενα)	Σύνολο	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Άντρες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Γυναίκες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Περιοχή Κρασσωριών Α/σμου	Σύνολο	3735	135	223	234	225	204	143	146	170	195	169	233	206	315	278	292	243	319	5
	Άντρες	1783	66	110	115	119	110	80	80	80	106	85	109	78	130	112	133	116	150	4	
	Γυναίκες	1952	69	113	119	106	94	63	66	90	89	84	124	128	185	166	159	127	169	1	

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

Τα αποτελέσματα του πίνακα 7, καταδεικνύουν ότι σε συνολικό πληθυσμό 3735 κατοίκων, το 50,5% του πληθυσμού είναι άτομα ηλικίας από 50 – 80+ ετών, ενώ το 49,5% από 0 – 49 ετών. Ακόμα μπορούμε να δούμε ότι από τις ηλικιακές ομάδες που αναφέρονται στον πίνακα, πολυπληθέστερη είναι η ηλικιακή ομάδα των 80+ με 319 κάτοικους, ποσοστό 8,5% του συνολικού πληθυσμού της περιοχής, ενώ το μικρότερο ποσοστό βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 0 έως 4 (3,6%). Στο διάγραμμα που ακολουθεί θα φαίνεται η ηλικιακή πυραμίδα του πληθυσμού για να γίνει πιο κατανοητό το αποτέλεσμα της έρευνας.

Διάγραμμα 8. Ηλικιακή πυραμίδα πληθυσμού της περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού κατά την απογραφή του 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι τα μεγαλύτερα νούμερα πληθυσμού καταγράφονται στις ηλικιακές ομάδες που βρίσκονται άνω των 60 ετών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ηλικιακές ομάδες 10 έως 14 και 15 έως 19 καταγράφουν ικανοποιητικό ποσοστό σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού και είναι ένας ενθαρρυντικός αριθμός αν αναλογιστεί κανείς το συνολικό ποσοστό το οποίο είναι γερασμένο ηλικιακά.

Για τις επιμέρους Κοινότητες, όπως φαίνεται από τον πίνακα 7, ο γηραιότερος πληθυσμός, ποσοστιαία, υπάρχει στην κοινότητα Κουκά με όλους τους κατοίκους να βρίσκονται πάνω από την ηλικία των 60 ετών (100%). Ο πίνακας πιο κάτω κατηγοριοποιεί ποσοστιαία τον πληθυσμό της περιοχής σε 3 ηλικιακές ομάδες, ξεκινώντας από 0 έως 29, από 30 έως 59 και τελειώνοντας με την ηλικιακή ομάδα 60

έως 80+. Από αυτόν μπορούν να εξαχθούν πιο εύκολα, συμπεράσματα για το ποσοστό της κάθε ηλικιακής ομάδας ανά κοινότητα.

Πίνακας 8. Ποσοστιαίος πληθυσμός της περιοχής, κατά ηλικιακή ομάδα, ανά κοινότητα, με βάση την Απογραφή 2001

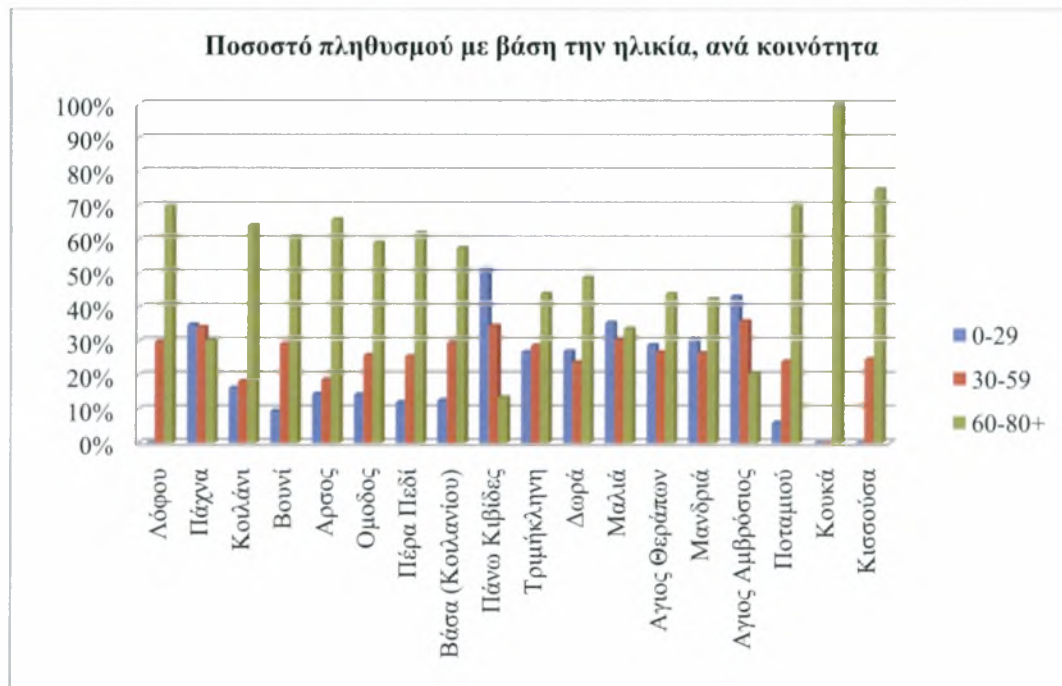
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Ποσοστιαίος πληθυσμός		
		Ηλικιακές Ομάδες		
		0-29	30-59	60-80+
5307	Λόφου	0%	30%	70%
5308	Πάχνα	35%	34%	31%
5331	Κοιλάνι	16%	18%	66%
5326	Βουνί	10%	29%	61%
5322	Άρσος	15%	19%	66%
5330	Όμοδος	14%	26%	60%
5327	Πέρα Πεδί	12%	26%	62%
5325	Βάσα (Κουλανίου)	13%	30%	57%
5304	Πάνω Κυβίδες	52%	35%	13%
5315	Τριμήκληνη	27%	29%	44%
5320	Δωρά	27%	24%	49%
5324	Μαλλιά	35%	31%	34%
5306	Άγιος Θεράπων	29%	27%	44%
5328	Μανδριά	31%	27%	42%
5305	Άγιος Αμβρόσιος	43%	36%	21%
5329	Ποταμιού	6%	24%	70%
5317	Κουκά	0%	0%	100%
5323	Κισσούσα	0%	25%	75%
	Περιοχή Κρασχωρίων Λ/σου	31%	30%	39%

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Η Κοινότητα Πάνω Κυβίδες είναι η πολυπληθέστερη ποσοστιαία όσον αφορά τα νεαρά άτομα ηλικίας από 0-29, ενώ το ποσοστό του γηραιότερου πληθυσμού στην κοινότητα είναι κατά πολύ μικρότερο (13%). Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται να συμβαίνει και στη κοινότητα Άγιος Αμβρόσιος, ενώ στη κοινότητα Πάχνα, τα ποσοστά των τριών ηλικιακών ομάδων κινούνται στα ίδια επίπεδα, έχοντας όμως ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό νέων. Να υπενθυμίσουμε ότι οι κοινότητες Πάνω Κυβίδες και Άγιος Αμβρόσιος είναι οι πλησιέστερες κοινότητες της περιοχής προς το Πολεοδομικό συγκρότημα της Λεμεσού ενώ όπως φαίνεται στο παρακάτω υποκεφάλαιο οι τρεις

προαναφερθείσες κοινότητες έχουν το περισσότερο εργατικό δυναμικό σε άλλους Δήμους εκτός της Κοινότητάς τους.

Διάγραμμα 9. Ποσοστιαίος πληθυσμός της περιοχής, κατά ηλικιακή ομάδα, ανά κοινότητα, με βάση την απογραφή 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

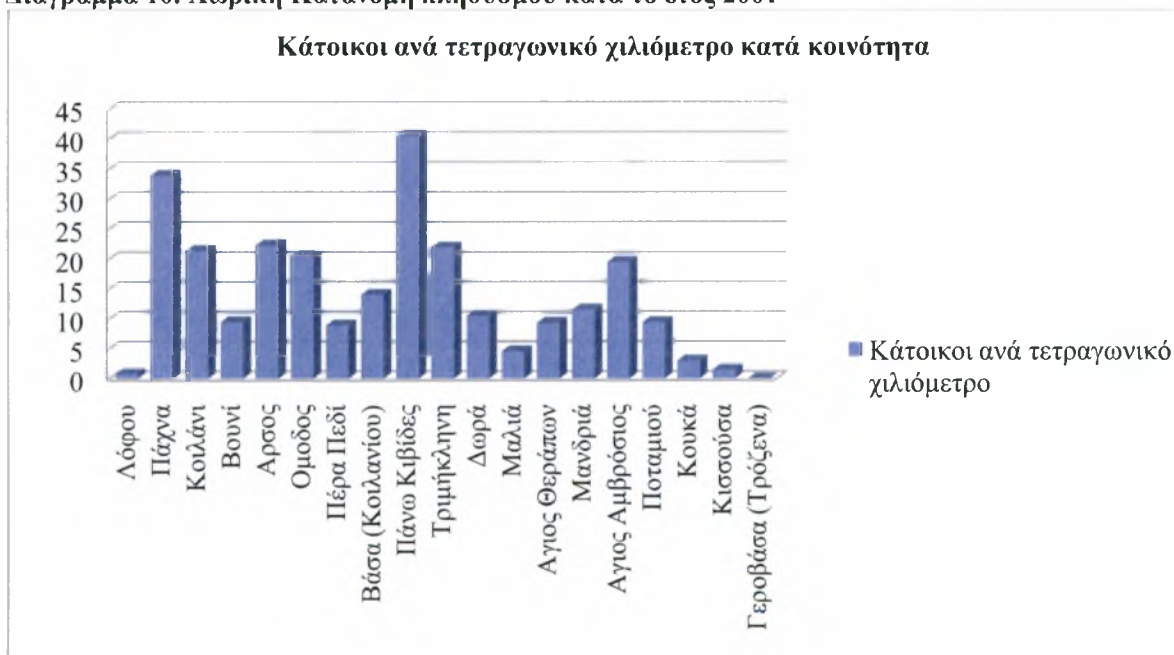
Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χαρακτηρίζεται από χαμηλή Πληθυσμιακή Πυκνότητα (17 κάτοικοι/Km^2) και αυτό έχει την βάση του στο ότι ο νεότερος πληθυσμός εγκαταλείπει την περιοχή, ψάχνοντας για καλύτερο βιοτικό επίπεδο στα αστικά κέντρα. Έτσι ο πληθυσμός της περιοχής, ιδιαίτερα των κοινοτήτων που βρίσκονται σε πιο μακρινή απόσταση από το Π.Σ. Λεμεσού, μειώνεται αφήνοντας τις κοινότητες με τους μόνιμους κατοίκους να βρίσκονται στις ηλικίες 60 – 80+

Πίνακας 9. Χωρική κατανομή πληθυσμού

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Πληθυσμός				Έκταση σε τετραγωνικά χιλιόμετρα	Κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο			
		1960	1982	1992	2001		1960	1982	1992	2001
	ΚΥΠΡΟΣ			615.013	703.529	9.251			66	76
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ				196.553	1310,7				150
5000	Δήμος Λεμεσού	43.593	74.782	87.136	94.250	34,87	1250	2145	2499	2703
5307	Λόφου	234	106	37	10	12,8	18	8	3	1
5308	Πάχνα	1564	1342	1174	967	28,5	55	47	41	34
5331	Κοιλάνι	1034	614	337	255	11,91	87	52	28	21
5326	Βουνί	990	382	189	136	14,33	69	27	13	9
5322	Άρσος	1016	534	315	233	10,45	97	51	30	22
5330	Όμοδος	942	549	396	284	13,87	68	40	29	20
5327	Πέρα Πεδί	281	130	84	66	7,39	38	18	11	9
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	741	367	174	118	8,4	88	44	21	14
5304	Πάνω Κυβίδες	456	509	609	694	17,1	27	30	36	41
5315	Τριμήκληνη	330	279	254	170	7,75	43	36	33	22
5320	Δωρά	715	371	247	184	17,48	41	21	14	11
5324	Μαλιά	712	215	58	59	12,86	55	17	5	5
5306	Άγιος Θεράπων	520	304	172	152	16,27	32	19	11	9
5328	Μανδριά	272	158	107	75	6,5	42	24	16	12
5305	Άγιος Αμβρόσιος	365	313	290	291	14,91	24	21	19	20
5329	Ποταμιού	X	X	X	33	3,51	X	X	X	9
5317	Κουκά	63	16	14	4	1,33	47	12	11	3
5323	Κισσούσα	43	10	4	4	2,73	16	4	1	1
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	106	5	3	0	4,4	24	1	1	0
	Περιοχή Κρασσχωριών Λεμεσού	10384	6204	4464	3702	212,490	49	29	21	17

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία.

Διάγραμμα 10. Χωρική Κατανομή πληθυσμού κατά το έτος 2001

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όπως διαπιστώνουμε από το διάγραμμα 10, οι κοινότητες Πάνω Κυβίδες και Πάχνα είναι αρκετά πιο πυκνοκατοικημένες σε σχέση με τις άλλες κοινότητες της περιοχής. Πυκνοκατοικημένες παρουσιάζονται και οι κοινότητες Άρσος, Κοιλάνι, Όμοδος και Άγιος Αμβρόσιος. Οι κοινότητες Γεροβάσα, Κισσούσα, Λόφου και Κουκά εμφανίζονται ως οι πιο αραιοκατοικημένες, έχοντας ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο 0, 1, 1 και 3 κατοίκους αντίστοιχα.

1.3 Διάρθρωση και εξέλιξη παραγωγής

1.3.1 Τομεακή Διάρθρωση απασχόλησης

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης αποτελεί ένα από τα κυριότερα στοιχεία αξιολόγησης της οικονομικής δομής μιας περιοχής. Στον πίνακα 10, καταγράφεται η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και στις επιμέρους κοινότητες της περιοχής, στο Δήμο Λεμεσού καθώς και στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού για το έτος 2001 όπου βλέπουμε την σχέση της παραγωγικής δομής της περιοχής μελέτης με τα υπόλοιπα χωρικά επίπεδα.

Πίνακας 10. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, Άνεργοι και εργαζόμενοι κατά τομέα/κοινότητα κατά το έτος 2001 (άτομα).

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού	Άνεργοι	Σύνολο εργαζομένων	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ			
					Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Δε Δηλώθηκε
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	83.157	3.607	79.550	2.293	19.661	57.268	328
5000	Δήμος Λεμεσού	41.435	1.832	39.603	454	8.621	30.350	178
5307	Λόφου	2	0	2	1	0	1	0
5308	Πάχνα	357	5	352	83	94	174	1
5331	Κοιλάνι	53	1	52	13	13	25	1
5326	Βουί	31	5	26	5	8	13	0
5322	Άρσος	39	2	37	4	15	18	0
5330	Ομοδος	59	1	58	9	12	37	0
5327	Πέρα Πεδι	14	0	14	0	8	6	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	25	0	25	3	9	13	0
5304	Πάνω Κιβίδες	246	14	232	17	87	128	0
5315	Τριμήκληνη	35	2	33	5	17	11	0
5320	Δωρά	37	0	37	28	3	6	0
5324	Μαλιά	11	1	10	2	4	4	0
5306	Άγιος Θεράπων	36	0	36	9	15	12	0
5328	Μανδριά	11	0	11	1	6	4	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	101	1	100	6	47	47	0
5329	Ποταμιού	4	0	4	0	1	3	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0	0
5321	Γεραβάσα (Τρόζενα)	0	0	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	1061	32	1029	186	339	502	2

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

Διάγραμμα 11. Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην περιοχή κατά το έτος 2001 (%)

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 10 αλλά και στο διάγραμμα 11, το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων, ασχολείται με τον τριτογενή τομέα. Ο πρωτογενής τομέας είναι περιορισμένος, ενώ ο δευτερογενής καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος της απασχόλησης των εργαζομένων της περιοχής. Αυτό που θα περίμενε κάποιος από μια ημιορεινή περιοχή όπου είναι γεωγραφικά καθορισμένη με την ονομασία Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, είναι οι κάτοικοι της να είχαν ως κύριο τομέα απασχόλησης τον Πρωτογενή. Εν τούτοις ο πρωτογενής τομέας είναι τελευταίος στο ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων της περιοχής ενώ ο τριτογενής κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό (49%). Στην ποσοστιαία σύγκριση της περιοχής μελέτης με τον Δήμο Λεμεσού στο διάγραμμα 12 που ακολουθεί, θα παρατηρήσουμε ότι η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού παρουσιάζει μεγαλύτερα ποσοστά στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα από τον Δήμο Λεμεσού, ενώ η διαφορά του τελευταίου από την περιοχή μελέτης όσον αφορά τον τριτογενή τομέα ανέρχεται στο 27,8%

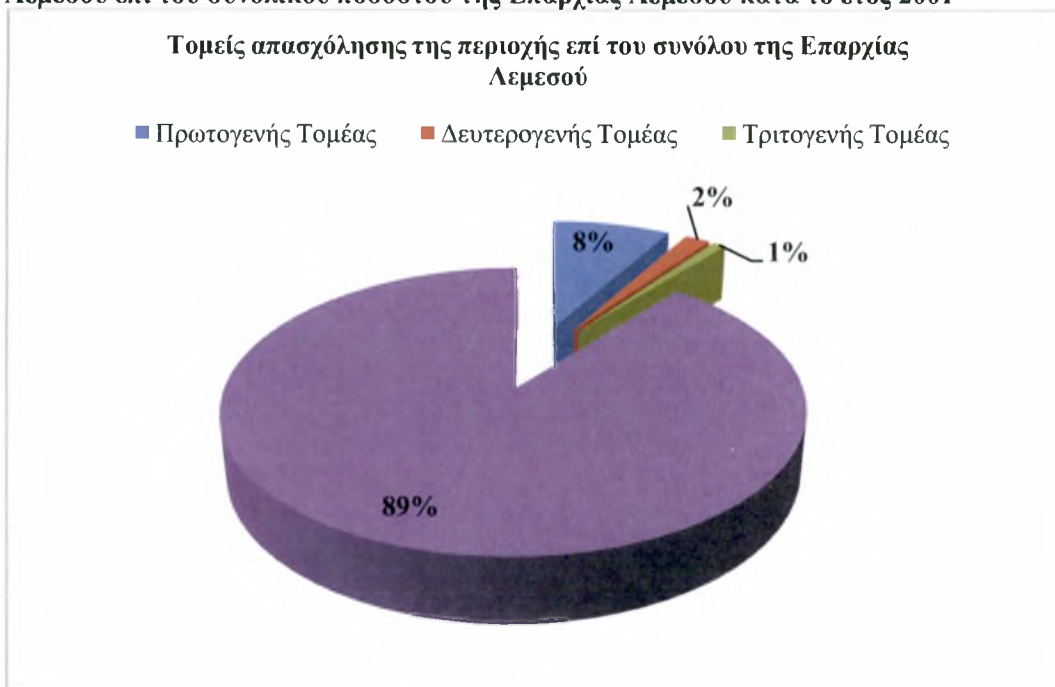
Διάγραμμα 12. Ποσοστιαία σύγκριση τομεακής διάρθρωσης της απασχόλησης μεταξύ περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού και Δήμου Λεμεσού κατά το έτος 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

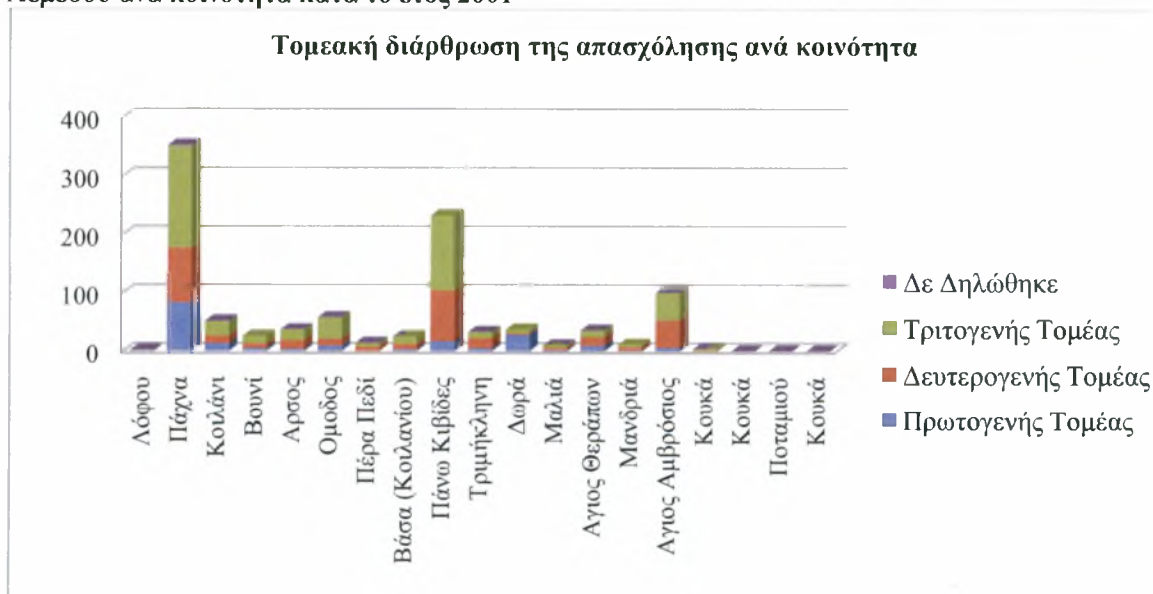
Κάνοντας ένα υπολογισμό για το ποσοστό των τομεακών διαρθρώσεων απασχόλησης σε σχέση με την Επαρχία Λεμεσού, εξήχθη το πιο κάτω διάγραμμα στο οποίο εμφανίζεται ο πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας της περιοχής, να κατέχουν ποσοστά 8%, 2% και 1% αντίστοιχα, επί του συνόλου της τομεακής απασχόλησης στην Επαρχία Λεμεσού.

Διάγραμμα 13. Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού επί του συνολικού ποσοστού της Επαρχίας Λεμεσού κατά το έτος 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 14. Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού ανά κοινότητα κατά το έτος 2001

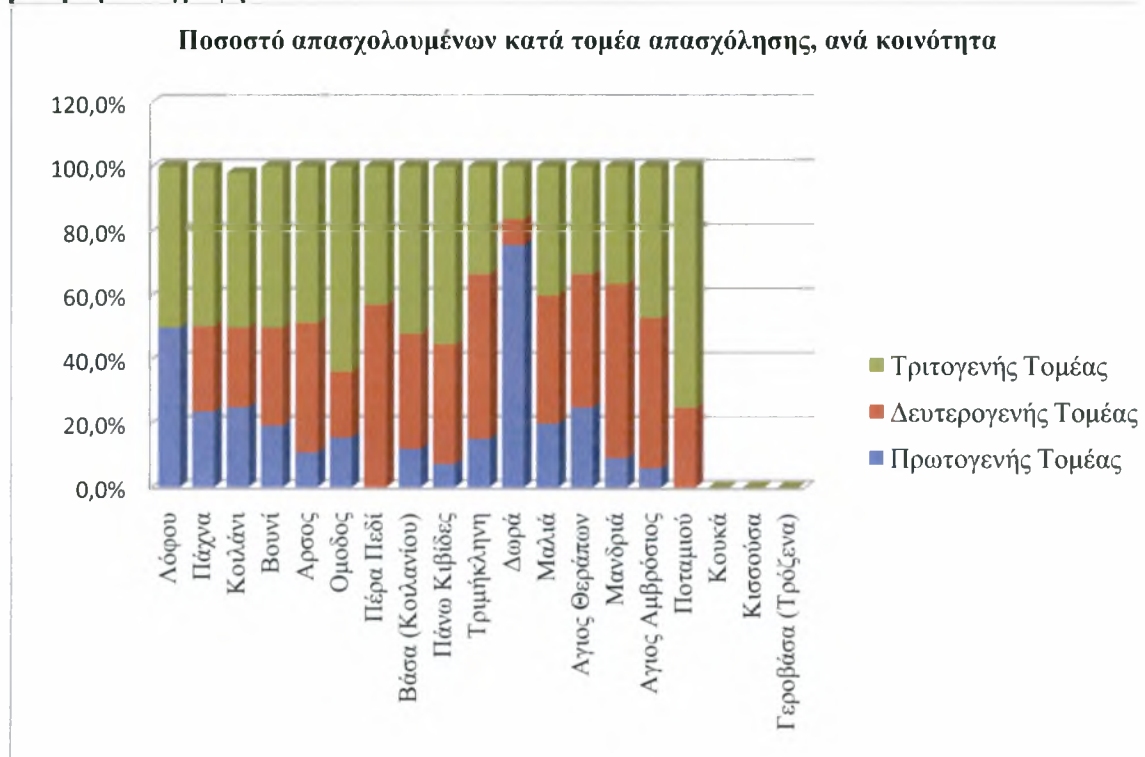

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ιδία επεξεργασία.

Βλέποντας τον πίνακα 10 και τα ψηλά ποσοστά απασχόλησης των κατοίκων της περιοχής στον τριτογενή τομέα σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσά του πρωτογενή, και παρακολουθώντας το διάγραμμα 14, γίνεται κατανοητό ότι τα περισσότερα άτομα που απασχολεί ο τριτογενής τομέας βρίσκονται στις κοινότητες Πάχνα (174), Πάνω Κυβίδες (128) ενώ σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνουν στον τριτογενή τομέα οι κάτοικοι της

κοινότητας Άγιος Αμβρόσιος (47). Όσον αφορά τα ποσοστά ανά κοινότητα στους τομείς απασχόλησης, αυτά παρουσιάζονται στο διάγραμμα 15 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 15. Ποσοστό απασχολούμενων κατά τομέα απασχόλησης ανά κοινότητα με βάση την απογραφή του 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία.

Με βάση το ποσοστό απασχόλησης σε κάθε τομέα παραγωγής, η κοινότητα Ποταμιού εμφανίζει τα ψηλότερα ποσοστά απασχόλησης στον τριτογενή τομέα (75%) ενώ δεν ασχολείται κανένας με τον πρωτογενή τομέα. Όλες οι κοινότητες της περιοχής έχουν κατά κόρον ως κύρια απασχόληση τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, εκτός από την κοινότητα Δωρά όπου η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (75,7%). Όσον αφορά τον δευτερογενή τομέα, αυτός απασχολεί περισσότερο από τους άλλους τομείς, τους κατοίκους των κοινοτήτων Μανδριά, Πέρα Πεδί και Τριμήκληνη.

Έχοντας υπόψη τα όσα προαναφέρθηκαν σχετικά με τον πληθυσμό όπως και την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης ανά κοινότητα, παρουσιάζεται παρακάτω πίνακας με τον τρόπο διαμονής και τρόπο εργασίας των κατοίκων που εργάζονται.

Πίνακας 11. Εργαζόμενοι κατά φύλο, τόπο διαμονής και τόπο εργασίας ανά κοινότητα με βάση την απογραφή του 2001

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ			ΤΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ											
		Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σε Δήμο/Κοινότητα Διαμονής			Σε Άλλο Δήμο/Κοινότητα			Εξωτερικό			Δε Δηλώθηκε		
					Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	79.550	47.103	32.447	41.074	22.671	18.403	37.714	23.848	13.866	431	376	55	331	208	123
5000	Δήμος Λεμεσού	39.603	22.693	16.910	32.428	18.026	14.402	6.801	4.376	2.425	200	175	25	174	116	58
5307	Λοφου	2	2	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
5308	Πάχνα	352	235	117	159	82	77	189	151	38	0	0	0	4	2	2
5331	Κοιλάνι	52	39	13	34	26	8	17	12	5	0	0	0	1	1	0
5326	Βουνί	26	19	7	11	8	3	15	11	4	0	0	0	0	0	0
5322	Αρσος	37	24	13	27	16	11	10	8	2	0	0	0	0	0	0
5330	Ομοδος	58	39	19	49	30	19	9	9	0	0	0	0	0	0	0
5327	Πέρα Πεδι	14	12	2	5	5	0	9	7	2	0	0	0	0	0	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	25	19	6	16	11	5	9	8	1	0	0	0	0	0	0
5304	Πάνω Κιβίδες	232	150	82	48	27	21	184	123	61	0	0	0	0	0	0
5315	Τριμήληνη	33	30	3	15	14	1	18	16	2	0	0	0	0	0	0
5320	Δωρά	37	26	11	28	19	9	9	7	2	0	0	0	0	0	0
5324	Μαλιά	10	10	0	6	6	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0
5306	Άγιος Θεράπων	36	29	7	9	8	1	27	21	6	0	0	0	0	0	0
5328	Μανδριά	11	9	2	7	6	1	4	3	1	0	0	0	0	0	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	100	76	24	20	13	7	80	63	17	0	0	0	0	0	0
5329	Ποταμιού	4	2	2	4	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασσχωριών Λεμεσού	1029	721	308	439	274	165	585	444	141	0	0	0	5	3	2

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

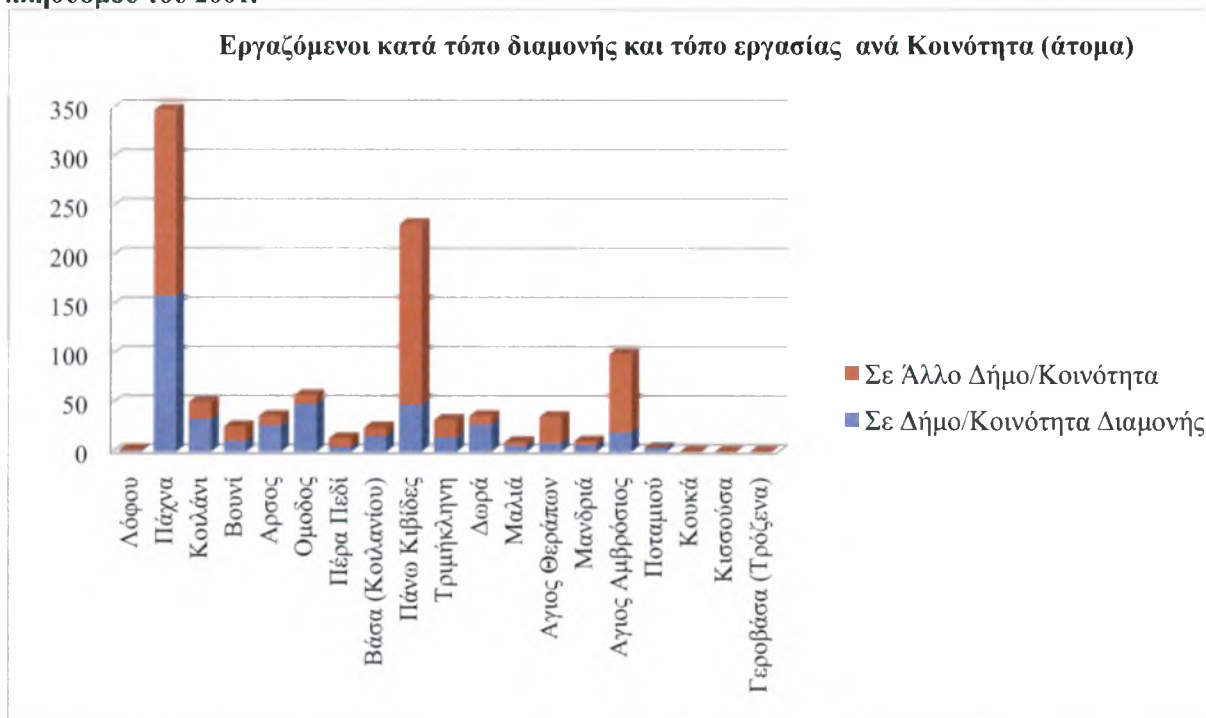
Από τα δεδομένα του πίνακα 11, φαίνεται καθαρά ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής εργάζεται εκτός της κοινότητας όπου διαμένει. Συγκεκριμένα, από τους 1029 εργαζόμενους της που διαμένουν στην περιοχή, οι 439 έχουν δηλώσει ως τόπο εργασίας την κοινότητα διαμονής, δηλαδή ένα ποσοστό 42,6 %. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι, απασχολούνται σε άλλο δήμο ή κοινότητα και αριθμούν σε 585 κατοίκους, ποσοστό της τάξης του 56,8%.

Διάγραμμα 16. Ποσοστό εργαζομένων που διαμένουν στην περιοχή μελέτης, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/Κοινότητα, σύμφωνα με την Απογραφή πληθυσμού του 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά τις επιμέρους κοινότητες, ο πίνακας 11 δίνει κάποια δεδομένα τα οποία καταγράφονται στο Διάγραμμα 17 και 18 που ακολουθούν και από αυτά θα εξαχθούν μερικά ενδιαφέροντα αποτελέσματα σε σχέση με τον πληθυσμό της κάθε κοινότητας, την εγγύτητα της προς το Δήμο Λεμεσού και τον τόπο εργασίας των κατοίκων.

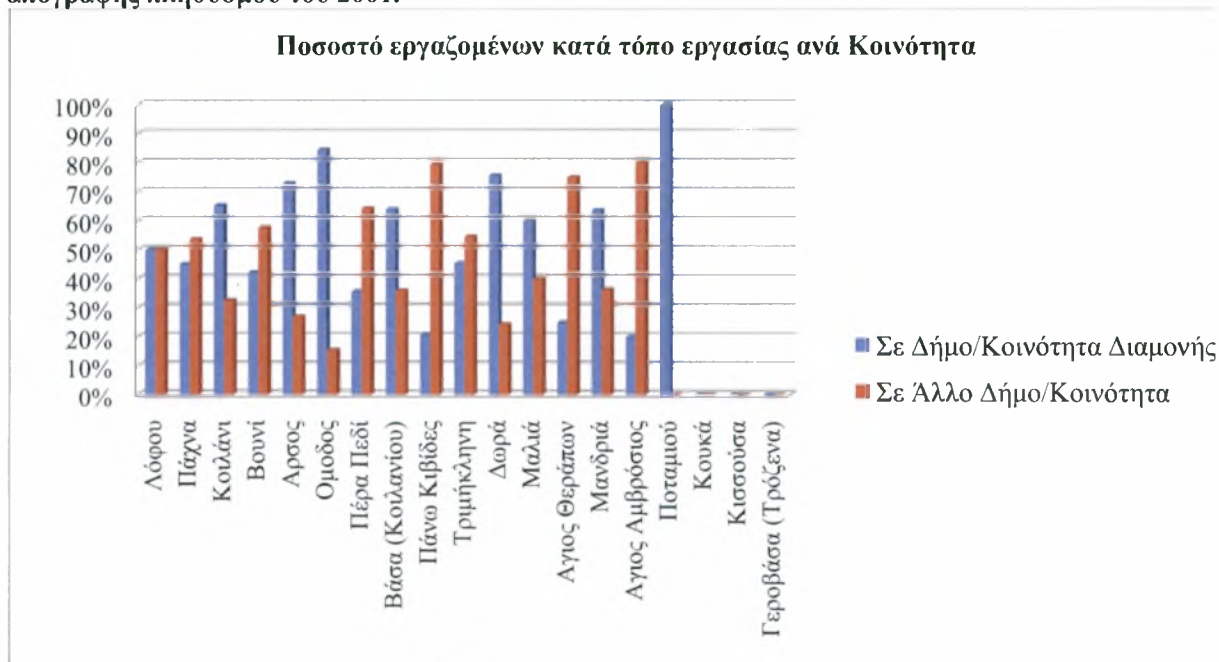
Διάγραμμα 17. Εργαζόμενοι που διαμένουν στην περιοχή μελέτης ανά κοινότητα, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/Κοινότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2001.

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι Κοινότητες Πάνω Κυβίδες, Άγιος Αμβρόσιος και Πάχνα, έχουν τους περισσότερους εργαζόμενους και οι περισσότεροι από τους κάτοικους τους εργάζονται σε άλλο Δήμο ή Κοινότητα. Αξίζει να αναφερθεί πως ένας μεγάλος αριθμός ατόμων που ζει στην Πάχνα εργάζεται στην ίδια κοινότητα. Βλέποντας αναλογικά (ποσοστιαία) τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού για κάθε κοινότητα, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τα αποτελέσματα της απογραφής του 2001 όσον αφορά τους εργαζόμενους στην Κοινότητα διαμονής και σε αυτούς που εργάζονται σε άλλον Δήμο/ Κοινότητα.

Διάγραμμα 18. Ποσοστό Εργαζομένων που διαμένουν στην περιοχή μελέτης ανά κοινότητα, και εργάζονται σε αυτήν ή σε άλλο Δήμο/Κοινότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2001.

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία.

Στο διάγραμμα 18, βλέπουμε μια ανισορροπία μεταξύ των κοινοτήτων σχετικά με τα ποσοστά των εργαζομένων που διαμένουν σε αυτές και εργάζονται είτε στην κοινότητα διαμονής είτε σε άλλο Δήμο/Κοινότητα. Την ανισορροπία αυτή μπορούμε να την χωρίσουμε σε τέσσερις κατηγορίες.

- Κοινότητες όπου οι κάτοικοι εργάζονται σε άλλο Δήμο/Κοινότητα από αυτή της διαμονής και το ποσοστό τους ξεπερνά το 70%

Τέτοιες κοινότητες είναι οι Πάνω Κυβίδες, Άγιος Θεράπων και Άγιος Αμβρόσιος

- Κοινότητες όπου οι κάτοικοι ζουν και εργάζονται στην κοινότητα διαμονής και το ποσοστό τους ξεπερνά το 70%

Κοινότητες όπως η Ποταμιού, Δωρά, το Όμοδος και το Άρσος

- Κοινότητες στις οποίες υπάρχει μια σχετική ισορροπία εργαζομένων στην κοινότητα διαμονής και αυτών που εργάζονται σε άλλο Δήμο/Κοινότητα

Τέτοιες κοινότητες είναι η Λόφου, Πάχνα, Βάσα, Τριμήκληνη, Μαλλιά, το Βουνί, Πέρα Πεδί, Κοιλάνι, και τα Μανδριά

- Κοινότητες στις οποίες δεν υπάρχουν οικονομικά ενεργοί ή και καθόλου εργαζόμενοι. Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι κοινότητες Γεροβάσα, Κουκά και Κισσούσα.

Άξιο αναφοράς θα ήταν να συμπεριληφθούν στην καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και οι ηλικίες των εργαζομένων καθώς και το επίπεδο μόρφωσης τους.

Στον πίνακα 12, καταγράφονται οι ηλικίες του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε τέσσερεις ηλικιακές ομάδες, ανά κοινότητα.

Πίνακας 12. Οικονομικά Ενεργός πληθυσμός κατά ηλικία ανά κοινότητα (καταμέτρηση σε άτομα άνω των 15 ετών)

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Πρόσωπα 15 χρονών και πάνω	Ηλικία					
			15-24	25-39	40-54	55-64	65+	Δε Δηλώθηκε
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	83.157	9.453	34.155	29.834	8.423	1.049	243
5000	Δήμος Λεμεσού	41.435	4.380	17.457	14.708	4.268	487	135
5307	Λόφου	2	0	0	2	0	0	0
5308	Πάχνα	357	49	89	143	62	14	0
5331	Κοιλάνι	53	9	9	17	17	1	0
5326	Βουνί	31	2	9	8	10	2	0
5322	Άρσος	39	4	7	15	9	4	0
5330	Όμοδος	59	6	17	17	12	7	0
5327	Πέρα Πεδί	14	1	2	5	6	0	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	25	3	9	7	5	1	0
5304	Πάνω Κυβίδες	246	43	105	85	12	1	0
5315	Τριμήκληνη	35	3	12	11	7	2	0
5320	Δωρά	37	3	14	15	3	2	0
5324	Μαλλιά	11	0	4	3	2	2	0
5306	Άγιος Θεράπων	36	3	10	13	10	0	0
5328	Μανδριά	11	0	2	6	3	0	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	101	18	34	34	14	1	0
5329	Ποταμιού	4	0	2	0	2	0	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού	1061	144	325	381	174	37	0

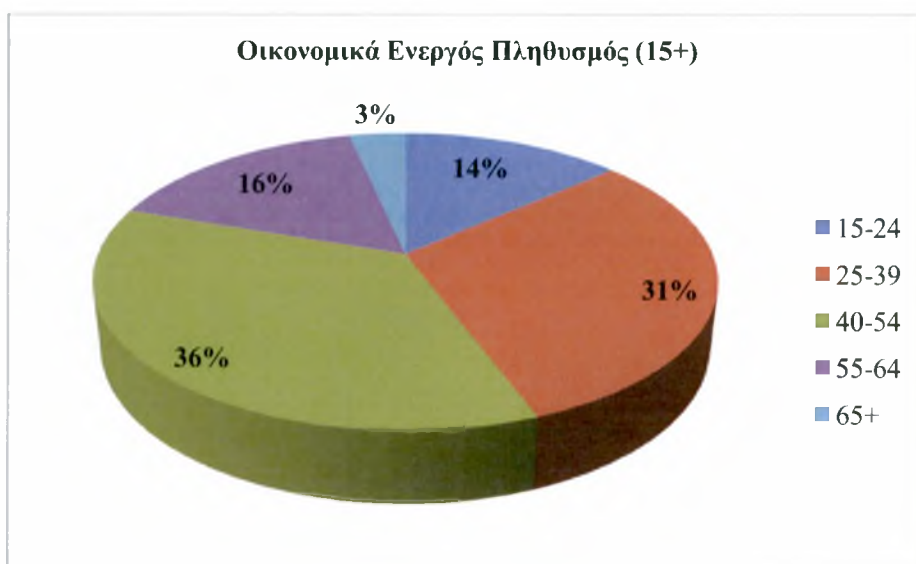
ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001

Η καταγραφή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού κατέδειξε ότι οι περισσότεροι κάτοικοι που βρίσκονται στην περιοχή και είναι

εργαζόμενοι, βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 40 έως 54 ετών με ποσοστό 36%. Αμέσως μετά με ποσοστό 31% βρίσκεται η ηλικιακή ομάδα 25 έως 39 ετών ενώ με ποσοστό 3% η ηλικιακή ομάδα 65+ βρίσκεται στην τελευταία θέση. Αξίζει να σημειωθεί ότι 144 από τους 1061 κάτοικους της περιοχής (14%) είναι οικονομικά ενεργοί και ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 15 έως 24 ετών.

Διάγραμμα 19. Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην περιοχή ανά ηλικία με βάση την απογραφή του 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Συγκρίνοντας τα ποσοστά των οικονομικά ενεργών ατόμων κάθε ηλικίας της περιοχής με τα αντίστοιχα ποσοστά στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού το αποτέλεσμα ήταν το πιο κάτω διάγραμμα

Διάγραμμα 20. Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης ανά ηλικία επί του συνόλου της Επαρχίας Λεμεσού σύμφωνα με την απογραφή του 2001

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία.

Από τους 1049 εργαζόμενους κατοίκους της Επαρχίας Λεμεσού, οι 37 ζουν στην Περιοχή κρασοχωρίων Λεμεσού, δηλαδή ένα ποσοστό 3,5% το οποίο είναι το μεγαλύτερο σε σύγκριση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες της περιοχής μελέτης, επί του συνόλου της Επαρχίας Λεμεσού. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων που κατέχει μια ηλικιακή ομάδα στην περιοχή κρασοχωρίων Λεμεσού, είναι η ηλικιακή ομάδα 25 έως 39 (325 κάτοικοι, δηλαδή 31%), εν τούτοις αν συγκριθεί με το σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού, η ηλικιακή ομάδα 25 – 39 καταλαμβάνει την τελευταία θέση με ποσοστό 1% (325 κάτοικοι από τους 34155). Από τις τελευταίες θέσεις ποσοστιαία, κατέχει και η ηλικιακή ομάδα 40 έως 54 η οποία, όπως προαναφέρθηκε, είναι η ομάδα με τον περισσότερο οικονομικά ενεργό πληθυσμό στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού (36%). Στο σύνολο, όμως, της Επαρχίας Λεμεσού, κατατάσσεται στην προτελευταία θέση με ποσοστό 1,3% (381 κάτοικοι από τους 29.834). Βλέπουμε δηλαδή ότι οι οικονομικά ενεργοί πληθυσμοί μεγάλης ηλικίας, κατατάσσονται στις τελευταίες θέσεις σε σχέση με το σύνολο της περιοχής μελέτης ενώ στο σύνολο της επαρχίας βλέπουμε να συμβαίνει το αντίθετο. Το ανάποδο φαινόμενο συμβαίνει και με τους οικονομικά ενεργούς πληθυσμούς ηλικιών από 25 μέχρι 54 ετών.

Ένας παράγοντας ο οποίος επηρεάζει εν μέρει την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης, είναι αυτός του επιπέδου μόρφωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού (εργαζομένων και ανέργων). Ο πίνακας 13 καταγράφει το επίπεδο μόρφωσης των

οικονομικά ενεργών κατοίκων της Περιοχής Κρασσοχωρίων Λεμεσού ανά κοινότητα, αλλά και το συνολικό επίπεδο μόρφωσης στην Επαρχία Λεμεσού.

Πίνακας 13. Επίπεδο μόρφωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης, ανά κοινότητα, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού του 2001.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού	ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ			
			Μέχρι Γυμνάσιο	Μέχρι Λύκειο	Τριτοβάθμια	Δε Δηλώθηκε
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	83.157	22.132	34.002	26.777	246
5307	Λόφου	2	2	0	0	0
5308	Πάχνα	357	241	92	24	0
5331	Κοιλάνι	53	29	18	5	1
5326	Βουνί	31	10	11	9	1
5322	Αρσας	39	24	11	4	0
5330	Ομοδας	59	25	21	13	0
5327	Πέρα Πεδι	14	9	3	2	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	25	13	10	2	0
5304	Πάνω Κιβίδες	246	110	111	25	0
5315	Τριμήκληνη	35	14	18	3	0
5320	Δωρά	37	35	2	0	0
5324	Μαλιά	11	8	2	1	0
5306	Αγιος Θεράπων	36	27	7	2	0
5328	Μανδριά	11	8	3	0	0
5305	Αγιος Αμβρόσιος	101	62	36	3	0
5329	Ποταμιού	4	2	2	0	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασσοχωρίων Λ/σου	1061	619	347	93	2

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2001, Απογραφή Πληθυσμού.

Στο σύνολο των 1061 κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι είναι οικονομικά ενεργοί, οι περισσότεροι έχουν στοιχειώδη μόρφωση αφού έχουν επίπεδο μόρφωσης Γυμνασίου. Μόρφωση Λυκειακού επιπέδου έτυχαν 347 κάτοικοι ενώ πολύ λίγοι ήταν εκείνοι που τελείωσαν την τριτοβάθμια εκπαίδευση (93 κάτοικοι από τους 1061). Με λίγα λόγια, το 58% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής, οι οποίοι έχουν επίπεδο μόρφωσης μέχρι το Γυμνάσιο, έχει την συντριπτική πλειοψηφία των ποσοστών επιπέδου μόρφωσης των εργαζομένων και ανέργων της Περιοχής Κρασσοχωρίων Λεμεσού.

Διάγραμμα 21. Επίπεδο μόρφωσης οικονομικά ενεργού πληθυσμού που ζει στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ίδια επεξεργασία

Συγκρίνοντας το ποσοστό του επιπέδου μόρφωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης με το συνολικό ποσοστό της Επαρχίας Λεμεσού, το 2,8% των εργαζομένων και ανέργων της Επαρχίας Λεμεσού, οι οποίοι έτυχαν Γυμνασιακής μόρφωσης, ζουν στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού ενώ όσοι έχουν επίπεδο μόρφωσης μέχρι Λύκειο και τριτοβάθμια εκπαίδευση, κατέλαβαν ποσοστό 1% και 0,2% αντίστοιχα.

Το διάγραμμα 22 πιο κάτω, καταγράφει αυτά ποσοστά σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2001 από την ΥΣΤΑΤ.

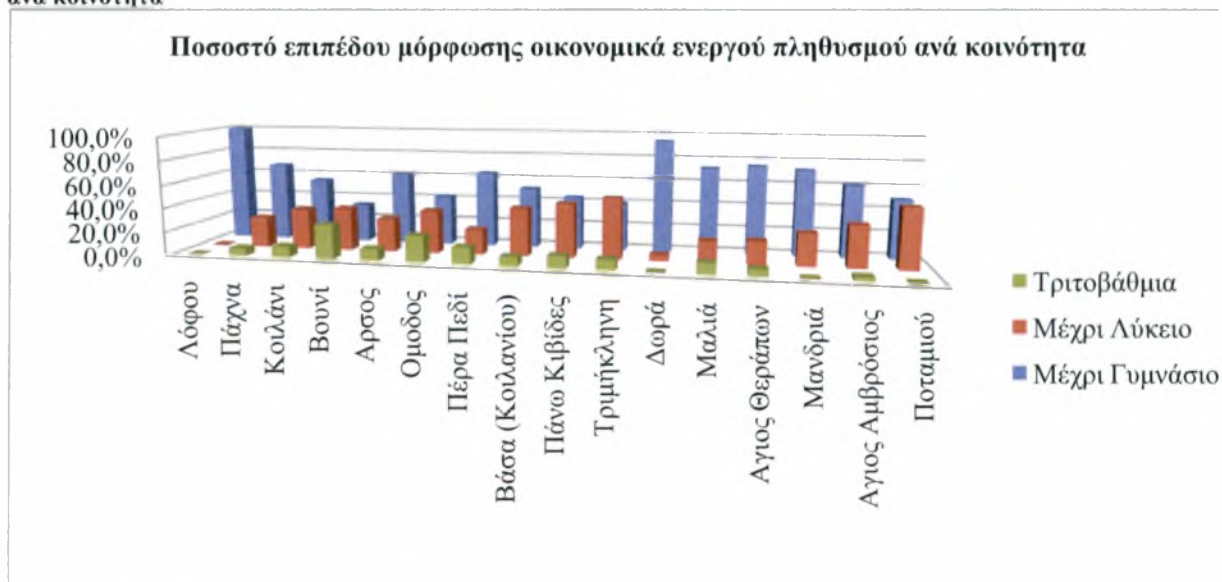
Διάγραμμα 22 Ποσοστό επιπέδου μόρφωσης της περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού.

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ιδία επεξεργασία

Για τις επιμέρους Κοινότητες της περιοχής μελέτης, το Διάγραμμα 23 πιο κάτω, καταγράφει τα ποσοστιαία επίπεδα μόρφωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των κατοίκων ούτως ώστε να γίνει μια σύγκριση στο εσωτερικό της περιοχής μελέτης.

Διάγραμμα 23. Ποσοστό επιπέδου μόρφωσης οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης, ανά κοινότητα

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2001, ιδία επεξεργασία.

Το διάγραμμα 23 δείχνει ότι ποσοστιαία οι κοινότητες Δωρά και Λόφου κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό που ζει στις αντίστοιχες κοινότητες και έχει επίπεδο μόρφωσης Γυμνασίου. Να θυμίσουμε ότι η Δωρά εντάσσεται στις κοινότητες της περιοχής όπου οι κάτοικοι ζουν και εργάζονται στην κοινότητα διαμονής και το ποσοστό τους ξεπερνά το 70%. Έχει επίσης και το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα. Το ψηλότερο ποσοστό επιπέδου μόρφωσης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, έχει η κοινότητα Βουνί (29%). Το Βουνί περιλαμβάνεται στις κοινότητες με ψηλά ποσοστά στον τριτογενή τομέα.

Όπως προαναφέρθηκε, ο πρωτογενής τομέας, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, κατέχει ένα ποσοστό του 8% στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού. Καταλαμβάνει επίσης το 18% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής, ενώ η ονομασία της περιοχής δεν είναι καθόλου τυχαία αν αναλογιστούμε τα ποσοστά αμπελοκαλλιιεργειών που υπάρχουν στην περιοχή. Γι αυτό το λόγο, παρακάτω, γίνεται ειδική αναφορά στις διαρθρώσεις του αγροτικού χώρου και της αγροτικής παραγωγής της περιοχής.

1.3.2 Αγροτικός Χώρος και Αγροτική Παραγωγή

Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού 2001, ο Πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει την Γεωργία, Κτηνοτροφία, Αλιεία, Δασοκομία και Θήρα (Απογραφή Πληθυσμού II, 2001: 381). Η εν λόγω απογραφή κατέταξε τον πρωτογενή τομέα ως τον τομέα με το μικρότερο ποσοστό απασχόλησης στο σύνολο της Κύπρου.

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού γεωμορφολογικά αποτελείται στο μεγαλύτερο μέρος της από ημιορεινό υψόμετρο ενώ ένα μικρό μέρος της περιοχής περιλαμβάνει ορεινό όγκο. Ο πρωτογενής τομέας, ήταν για την περιοχή μια σημαντική πηγή εσόδων ανέκαθεν, έστω και αν τελευταία παρουσιάζει μειώσεις στην απασχόληση.

Οι καλλιέργειες στην περιοχή ποικίλουν όμως εντονότερη είναι αυτή των αμπελοκαλλιιεργειών. Έντονη καλλιέργεια παρουσιάζει και αυτή των κτηνοτροφικών φυτών, ενώ συνυπάρχουν και εκτός από τις ετήσιες καλλιέργειες και οι Δενδρώδεις καλλιέργειες, κυρίως ελαιώνων και αμυγδαλιών ενώ στην ορεινότερη περιοχή υπάρχουν κυρίως καλλιέργειες μηλιών και ροδακινιών. Ειδικότερα, για τις δενδρώδεις καλλιέργειες στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, κυριαρχεί η ελιά με 18.267 δέντρα, σύμφωνα πάντα με την απογραφή γεωργίας το 2003, ακολουθεί η μηλιά με 10.382 δέντρα και η καλλιέργεια αμυγδαλιάς με 9236 δέντρα. Στις ετήσιες καλλιέργειες

κυριαρχούν τα κτηνοτροφικά φυτά, η καλλιέργεια των οποίων καλύπτει μια έκταση ίση με 5711 στρέμματα, ενώ ακολουθούν οι καλλιέργειες δημητριακών για παραγωγή καρπού, με 322 στρέμματα (Απογραφή Γεωργίας, 2003: 133-12). Στην περιοχή μελέτης κατά την τελευταία απογραφή γεωργίας (2003) υπήρχαν 482 στρέμματα αγρανάπαυσης. Στον χώρο της κτηνοτροφίας, η κυρίαρχη ζωική παραγωγή της περιοχής είναι αυτή των αιγοειδών με 29.686 ζώα, ενώ τα πουλερικά έρχονται δεύτερα με αριθμό 5334 πουλιά. Ακολουθούν ιεραρχικά τα προβατοειδή, τα κουνέλια, τα χοιρίδια, οι όνοι και ημίονοι, τα άλογα και τελευταία τα βοοειδή (Απογραφή Γεωργίας, 2003: 388-40).

Όπως προαναφέρθηκε, οι αμπελοκαλλιέργειες στην περιοχή κατέχουν το μεγαλύτερο αριθμό εκμεταλλεύσεων, όσον αφορά τον τομέα των καλλιεργειών, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού. Καταλαμβάνουν μια έκταση μεγέθους 9625 στρεμμάτων, σύμφωνα με τις στατιστικές αμπελιών 2007 (Στατιστικές Αμπελιών, 2007: 20-2), όμως ο αριθμός τους είχε μια αισθητή μείωση σε σχέση με το 2003 όπου οι αμπελοκαλλιέργειες ανέρχονταν σε 14.890 στρέμματα. (Απογραφή Γεωργίας, 2003: 328-35.2). Οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι κατά κύριο λόγο για την παραγωγή οίνου (κρασί, ζιβανία, ζύδι, κλπ), καλύπτοντας έκταση ίση με 9461 στρέμματα, ενώ οι υπόλοιπες εκτάσεις χρησιμοποιούνται για την παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών (κυρίως σουλτανίνας) (Στατιστικές Αμπελιών, 2007: 42-2.2.2). Κατά το 2007 παράχθηκαν 3.623.428 κιλά οινοποιήσιμων σταφυλιών ενώ το 2006 παράχθηκαν 4.226.983 κιλά οινοποιήσιμα σταφύλια, είχαμε δηλαδή μια μείωση 603.555 κιλά για το 2007 δηλαδή ένα ποσοστό ίσο με 14,2%. Θετικό στοιχείο είναι η αύξηση της αρδευθείσας έκτασης των αμπελοκαλλιεργειών (ποτίστηκε μια ή περισσότερες φορές) η οποία σημείωσε αύξηση 10,8% μέσα σε 1 χρόνο (2006 – 2007).

Σχετικά με την σύγκριση των εσόδων από την παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών και την διάθεσή τους στις οινοβιομηχανίες για το 2006 και το 2007, παρατηρήθηκε πτώση εισροών 9,2%. Η κύρια κατηγορία αμπελοκαλλιέργειας, είναι αυτή του μαύρου σταφυλιού έχοντας παραγωγή για το 2007, 2.410.715 κιλά σταφύλια, ακολουθεί η ποικιλία ξυνιστέρι με παραγωγή 557.134 κιλά σταφύλια. Άλλο θετικό στοιχείο είναι η εισαγωγή και καλλιέργεια νέων ποικιλιών οινοποιήσιμων σταφυλιών. Το 2006 υπήρχαν 5 ξένες ποικιλίες (Μαλάγα, Carignar Noir, Cabernet Franc, Cabernet Sauvignon, Palomino) ενώ το 2007 εισήχθησαν άλλες 6 ποικιλίες σταφυλιών (Mataro, Όφθαλμο, Κρενάς Νουάρ, Σιηράζ, Αλικάντε Μπουσιέ, Εγιατ). Από τις ξένες ποικιλίες η πιο παραγωγική για το 2007 είναι η Cabernet Sauvignon με παραγωγή 129.698 κιλά

σταφύλια και εισροές 49.026 ευρώ (Στατιστικές Αμπελιών, 2006: 75-6 + Στατιστικές Αμπελιών, 2007: 75-6).

Ο Αγροτικός πληθυσμός της περιοχής, αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια μεγάλα προβλήματα τα οποία με την πάροδο των ετών επιδεινώνονται και αυτό φαίνεται μέσα από τα λεγόμενα των ιδίων αλλά και από τις επιτόπιες καταγραφές της στατιστικής υπηρεσίας. Το κυριότερο πρόβλημα είναι η διάρθρωση του αγροτικού πληθυσμού. Το μεγαλύτερο ποσοστό του είναι άτομα μεγάλης ηλικίας ενώ υπάρχει αυξημένο ποσοστό ετεροαπασχολούμενων στον γεωργικό χώρο και κυρίως στις αμπελοκαλλιέργειες. Με αυτά τα δεδομένα η γεωργία στην περιοχή παραμένει σε χαμηλά επίπεδα ανταγωνισμού ενώ η όποια προσπάθεια εκσυγχρονισμού επιχειρείται δεν βρίσκει πρόσφορο έδαφος. Η μη ανταγωνιστικότητα γίνεται αντιληπτή στους αγρότες από το γεγονός ότι ενώ το κόστος προμήθειας των απαιτούμενων για την παραγωγική διαδικασία εισροών σταδιακά αυξάνεται, οι τιμές πώλησης των προϊόντων διατηρούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η τάση αυτή μειώνει σταδιακά την κερδοφορία του χώρου, προκαλώντας έτσι την σταδιακή απομάκρυνση του εργατικού δυναμικού από την γεωργία. Από κάποια αιτήματα των γεωργών και ειδικότερα των αμπελοπαραγωγών, προς το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, προκύπτει ότι οι αγρότες αιτούνται άμεσα μιας ολοκληρωμένης εφαρμογής πολιτικού σχεδίου το οποίο να αφορά άμεσα τον πρωτογενή τομέα και τους χώρους που τον απαρτίζουν, ούτως ώστε ο τομέας να ανασάνει οικονομικά. Ζητούν η πολιτική του κράτους να είναι προς συμφέρον του πρωτογενούς τομέα και όχι των βιομηχανιών, αιτούνται επίσης εισοδηματικής στήριξης από το κράτος και δημιουργία μητρώου επαγγελματιών στον χώρο το οποίο θα οδηγήσει στο μέγιστο του κλήρου και ταυτόχρονα στην ανάπτυξη του γεωργικού χώρου (Παναγροτικός Σύνδεσμος Κύπρου, 2004). Η περιοχή χαρακτηρίζεται από την παραγωγή αμπελοπαραγωγικών, προϊόντων δηλαδή που χρήζουν διαλογής, συσκευασίας, συντήρησης ή/και μεταποίησης, έτσι η μεταποιητική δραστηριότητα που εμφανίζεται στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, ανέρχεται στα 18 οινοποιεία όσον αφορά την μεταποίηση των πιο πάνω προϊόντων, και είναι περισσότερα από τα μισά της Επαρχίας Λεμεσού. Για την μεταποιητική δραστηριότητα στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στο υποκεφάλαιο 1.3.3 «Δευτερογενής και Τριτογενής τομέας».

Ένα πρόβλημα για την περιοχή είναι και οι πιέσεις που δέχεται η αγροτική γη από την αύξηση της ζήτησης νέων εκτάσεων για οικιστικούς σκοπούς και κυρίως για δεύτερη/ εξοχική κατοικία. Αυτή η τάση απομακρύνει τον πρωτογενή τομέα από το

χώρο αυτό που χαρακτηρίζεται από αυξημένη γονιμότητα και συγκεντρώνει σήμερα, πολλές μορφές εκμεταλλεύσεων. Αυτό που τελικά πρέπει να διερευνηθεί είναι το αν η τάση αυτή θα αυξήσει τον πλούτο που παράγεται στην περιοχή, αλλά αν συνεχιστεί η αλλαγή των γεωργικών εκτάσεων σε οικιστικές, θα οδηγηθεί μεγάλο μέρος της περιοχής σε συρρίκνωση, όχι μόνο των γεωργικών εκτάσεων, αλλά και της όσης δυναμικής της περιοχής στον πρωτογενή τομέα.

Από τις επιτόπιες έρευνες στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού αλλά και από τα στοιχεία των Απογραφών, πληθυσμού (2001) και γεωργίας (2003), διαπιστώθηκαν και ορισμένα άλλα προβλήματα της αγροτικής παραγωγής όπως ο μικρός και κατακερματισμένος κλήρος, η προβληματική άρδευση λόγω της χρόνιας λειψυδρίας στην Κύπρο και κατ' επέκταση της περιοχής μελέτης αλλά και λόγω της κακής διαχείρισης των υδάτινων πόρων (επιφανειακών και υπόγειων), η εγκατάλειψη αγροτικών τεμαχίων κυρίως σε περιοχές όπου η γεωργικές ζώνες συγκρούονται με τις οικιστικές, η μη ικανοποιητική κατάσταση των αγροτικών δρόμων σε όλη την επικράτεια της περιοχής μελέτης, η ελλιπής στήριξη των αγροτών από το υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, αλλά και από όλους τους αρμόδιους φορείς, οι συγκρούσεις των συμφερόντων των αγροτών με τις βιομηχανίες, η έλλειψη κινήτρων για την βιολογική καλλιέργεια των γεωργικών προϊόντων αλλά και η αρνητική στάση των περισσότερων αγροτών επί αυτού του είδους καλλιέργειας, στάση η οποία σχετίζεται με την νοοτροπία του αγρότη αλλά και με την έλλειψη ενημέρωσης τους αλλά ακόμη και με δικαιολογημένες επιφυλάξεις σχετικά με την αποδοτικότητα και τις δυνατότητες εμπορίας τους.

Στον Πίνακα 14 που ακολουθεί, καταγράφονται οι εκτάσεις που καταλαμβάνουν οι ετήσιες καλλιέργειες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού ανά κοινότητα αλλά και για ολόκληρη την Επαρχία Λεμεσού, σύμφωνα με την Απογραφή γεωργίας κατά το έτος 2003 και στην συνέχεια αναλύονται τα αποτελέσματα που εξάχθηκαν.

Πίνακας 14. Είδη Ετήσιων Καλλιεργειών στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού (στρέμματα), ανά Κοινότητα.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ (Στρέμματα)										
		Δημητριακά για παραγωγή καρπού	Όσπρια για ξηρό καρπό	Πατάτες	Παντζάρια	Κολοκάσι	Βιομηχανικά φυτά	Νωπά λαχανικά, πεπονοειδή και φράουλες	Άνθη και διακοσμητικά φυτά	Κτηνοτροφικά φυτά	Άλλες	Αγροναπαύσεις
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	23.121	399	1.873	136	4	99	4845	400	35.100	268	7181
5307	Λόφου	0	0	0	0	0	0	0	0	65	0	19
5308	Πάχνα	191	0	0	0	0	0	20	0	5206	0	108
5331	Κουλιάνι	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0
5326	Βουνί	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
5322	Αρσος	0	0	0	0	0	6	3	0	0	0	31
5330	Ομοδος	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	52
5327	Πέρα Πεδί	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0
5325	Βάσα (Κουλιάνιου)	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	70
5304	Πάνοι Κιβίδες	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	0	0	2	0	0	0	17	1	0	0	19
5320	Δωρά	0	0	0	0	0	0	0	0	19	0	48
5324	Μαλιά	0	0	0	0	0	0	0	0	126	0	0
5306	Άγιοι Θεράπων	131	0	0	0	0	0	7	0	0	0	12
5328	Μανδριά	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	0	0	0	0	0	0	2	0	240	0	123
5329	Ποταμιού	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5321	Γεροβάσα (Τρόξενι)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	322	0	10	0	0	6	59	1	5711	0	482

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003.

Σημείωση (*). Δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με τις ετήσιες καλλιέργειες.

Από τα προϊόντα ετήσιας καλλιέργειας που υπάρχουν στην Κύπρο, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού έντονη είναι η καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών η οποία κυριαρχεί στην περιοχή μελέτης με 5711 στρέμματα, ποσοστό 16,2% σε σχέση με την συνολική καλλιέργεια στην Επαρχία Λεμεσού. Η καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών είναι πολύ έντονη στην Κοινότητα Πάχνας αφού καλύπτει το 91,1% της συνολικής έκτασης που καταλαμβάνει αυτού του είδους η καλλιέργεια στο σύνολο της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού. Όλες οι υπόλοιπες ετήσιες καλλιέργειες εμφανίζουν μηδαμινή ένταση στην περιοχή, ενώ από αυτές ξεχωρίζει η καλλιέργεια δημητριακών για παραγωγή καρπού που όμως εμφανίζεται να καλλιεργείται μόνο σε δύο κοινότητες, Πάχνα και Άγιο Θεράπων, αλλά το συνολικό ποσοστό είναι πολύ μικρό σε σχέση με την συνολική έκταση καλλιέργειας αυτού του είδους στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού (1,4%). Τα νωπά λαχανικά, πεπονοειδή και φράουλες καταλαμβάνουν έκταση καλλιέργειας 59 στρεμμάτων και εμφανίζονται κατά κύριο λόγο στις Κοινότητες Πάχνα και Τριμήκληνη ενώ οι συνολική έκταση καλλιέργειας αυτών των προϊόντων στην περιοχή δεν ξεπερνά το 1,2% σε σχέση με την συνολική καλλιέργεια στην Επαρχία

Λεμεσού. Σπάνιο είδος καλλιέργειας στην περιοχή μελέτης είναι οι πατάτες τα βιομηχανικά φυτά και τα άνθη και διακοσμητικά φυτά, έχοντας ποσοστά εκτάσεων καλλιέργειας σε σχέση με το σύνολο της επαρχίας 0,5%, 6% και 0,2% αντίστοιχα. Η έκταση των καλλιεργειών όσον αφορά τα βιομηχανικά φυτά στην Επαρχία Λεμεσού, είναι ούτος αλλιώς πολύ μικρή, καλύπτοντας 99 στρέμματα από τα οποία τα 6 βρίσκονται στην περιοχή μελέτης και ειδικότερα στην κοινότητα Άρσος. Μηδαμινή είναι η καλλιέργεια όσπριων για ξηρό καρπό, κοκκινογουλιών και κολοकाσιού.

Στον πίνακα 15 πιο κάτω, καταγράφονται οι εκτάσεις των δενδρωδών καλλιεργειών κατά κατηγορία και είδος δέντρου, για την περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και τις επιμέρους κοινότητες της. Καταγράφεται επίσης ο συνολικός αριθμός των αντίστοιχων εκτάσεων σε ολόκληρη την Επαρχία Λεμεσού. Ο πίνακας 16 χωρίζεται σε τρία μέρη (16 α, 16 β, 16 γ) κατά κατηγορία. Στον 15 α καταγράφονται οι εκτάσεις των ελαιώνων μαζί με τα οπωροφόρα δέντρα, στον 15 β καταγράφονται οι δενδρώδεις καλλιέργειες καρπού με κέλυφος, και ο πίνακας 15 γ, καταγράφει τις εκτάσεις εσπεριδοειδών.

Πίνακας 15α. Εκτάσεις σε στρέμματα Δενδρωδών καλλιεργειών, ελαιόδεντρων και οπωροφόρων κατά είδος, στην περιοχή μελέτης, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Ελαιόδεντρα (στρέμματα)	Οπωροφόρα (στρέμματα)								
			Ροδακινιές και Νεκταρινιές	Βερυκοκιές	Κερασιές	Δαμασκηνιές	Συκιές	Μεσπιλιές	Μηλιές	Αχλαδιές	Άλλα δέντρα και θάμνοι νωπών φρούτων
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	24.904	3033	620	800	1018	518	157	5209	568	574
5307	Λόφου	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5308	Πάχνα	229	11	2	0	2	1	1	14	1	3
5331	Κοιλάνι	33	4	1	0	9	0	0	61	16	0
5326	Βουνί	70	1	1	0	1	1	0	6	0	2
5322	Άρσος	46	1	1	0	1	1	0	3	1	0
5330	Ομοδος	39	4	0	0	2	1	0	72	5	7
5327	Πέρα Πεδί	23	3	2	0	4	0	0	32	3	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	41	2	1	0	0	3	0	3	0	1
5304	Πάνω Κιβίδες	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	87	188	31	3	79	3	1	66	33	12
5320	Δωρά	65	1	0	0	0	2	0	1	1	0
5324	Μαλιά	5	0	0	0	2		0	1	0	0
5306	Άγιος Θεράπων	97	5	2	0	8	1	0	24	2	2
5328	Μανδριά	25	4	3	8	13	2	0	57	11	1
5305	Άγιος Αμβρόσιος	24	1	1	0	1	0	0	0	0	0
5329	Ποταμιού	2	1	0	0	2	0	0	2	0	0
5317	Κουκά	*	1	0	0	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	788	227	45	11	124	15	2	342	73	28

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003.

Σημείωση(*): Δεν υπάρχουν στοιχεία

Πίνακας 15β. Εκτάσεις σε στρέμματα Δενδρωδών καλλιεργειών, καρπού με κέλυφος, κατά είδος, στην περιοχή μελέτης, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Με κέλυφος (στρέμματα)				
		Φουντουκίες	Καρυδιές	Πιστακίες	Αμυγδαλιές	Καστανιές
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	43	758	106	9.881	5
5307	Λόφου	0	0	0	1	0
5308	Πάχνα	0	6	1	50	0
5331	Κοιλάνι	0	1	0	13	0
5326	Βουνί	0	1	0	15	0
5322	Άρσος	3	4	1	15	0
5330	Όμοδος	0	4	4	2	0
5327	Πέρα Πεδί	0	2	0	7	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	1	3	2	21	0
5304	Πάνω Κυβίδες	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	0	12	1	25	0
5320	Δωρά	0	1	0	47	0
5324	Μαλλιά	0	0	0	1	0
5306	Άγιος Θεράπων	1	2	0	55	0
5328	Μανδριά	0	9	0	11	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	0	1	0	4	0
5329	Ποταμιού	0	1	0	5	0
5317	Κουκά	0	1	0	1	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	1	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	5	48	9	273	0

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003.

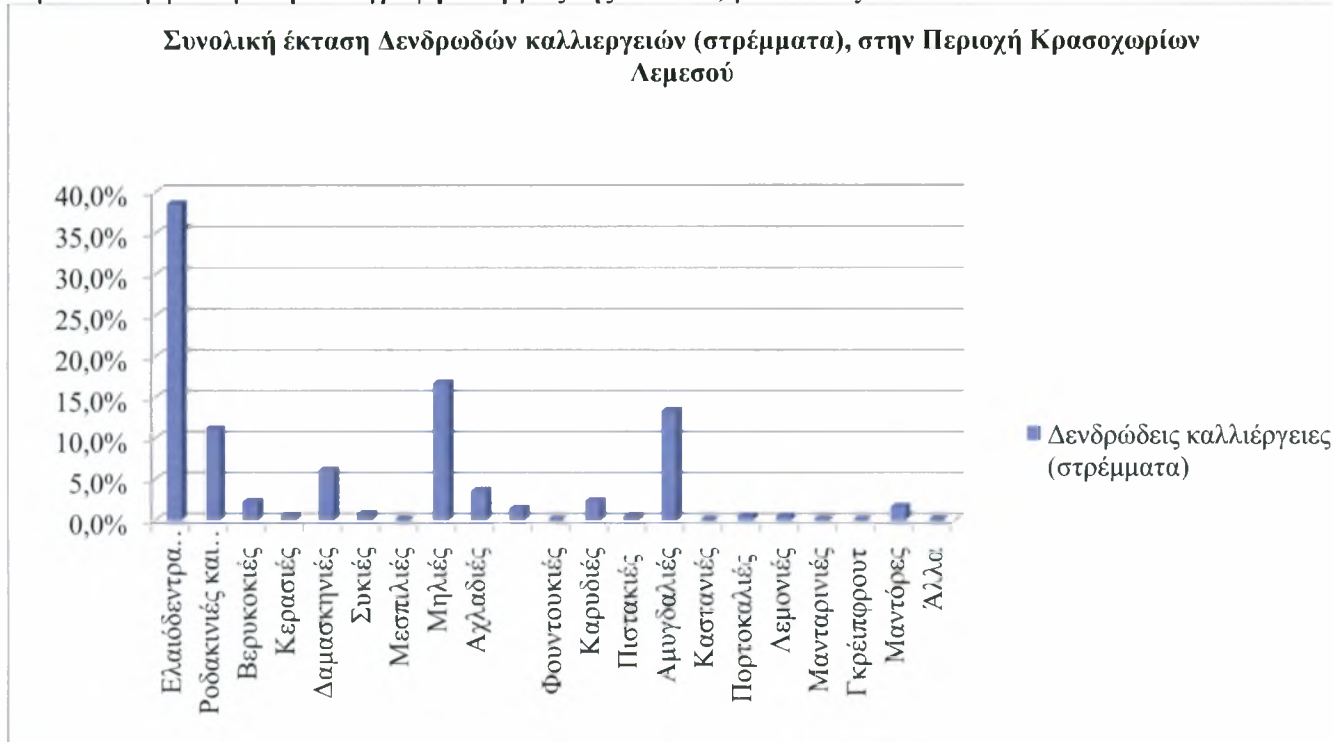
Πίνακας 15γ. Εκτάσεις σε στρέμματα Δενδρωδών καλλιεργειών, εσπεριδοειδών, κατά είδος, στην περιοχή μελέτης, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εσπεριδοειδή (στρέμματα)					
		Πορτοκαλιές	Λεμονιές	Μανταρινιές	Γκρέιπφρουτ	Μαντόρες	Άλλα
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	3.325	981	3.325	2034	3.022	134
5307	Λόφου	0	0	0	0	0	0
5308	Πάχνα	1	0	0	0	13	0
5331	Κοιλάνι	1	0	0	0	20	0
5326	Βουνί	0	0	0	0	0	0
5322	Άρσος	2	0	2	0	1	0
5330	Όμοδος	1	1	1	0	0	0
5327	Πέρα Πεδί	0	0	0	0	0	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	0	2	0	0	0	0
5304	Πάνω Κυβίδες	*	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	1	6	1	0	0	1
5320	Δωρά	0	0	0	0	0	0
5324	Μαλλιά	0	0	0	0	0	0
5306	Άγιος Θεράπων	2	0	0	0	0	0
5328	Μανδριά	0	0	0	0	0	0
5305	Άγιος Αμβρόσιος	2	0	0	0	0	0
5329	Ποταμιού	0	0	0	0	0	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	10	9	4	0	34	1

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003.

Διάγραμμα 24. Ποσοστό δένδρωδών καλλιεργειών σε στρέμματα, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού σύμφωνα με την Απογραφή Γεωργίας της ΥΣΤΑΤ, για το έτος 2003

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2003, ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΥΣΤΑΤ, σε μια έκταση 2048 στρεμμάτων στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, τα οποία καταλαμβάνουν οι δένδρωδεις καλλιέργειες, στο 38,6% αυτής της έκτασης καλλιεργούνται ελιές, ενώ οι μηλιές καταλαμβάνουν το 16,7% της έκτασης αυτής και οι αμυγδαλιές το 13,4%. Αυτές οι τρεις είναι και οι κύριες δένδρωδεις καλλιέργειες στην περιοχή μελέτης.

Διάγραμμα 25. Ποσοστό δενδρωδών καλλιεργειών σε στρέμματα της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού σύμφωνα με την Απογραφή Γεωργίας της ΥΣΤΑΤ, το 2003

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2003, ίδια επεξεργασία

Ενώ οι αχλαδιές και οι δαμασκηνιές κατέχουν ένα σχετικά μικρό ποσοστό εκτάσεων στο σύνολο της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού (3,6% και 6,1% αντίστοιχα), τα ποσοστά που καταλαμβάνουν στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού είναι μεγαλύτερα από το 12%, και αυτό υποδηλώνει την μικρή απασχόληση των εργαζομένων σε αυτού του είδους καλλιέργειας, όχι μόνο στην περιοχή μελέτης αλλά και στο σύνολο της Επαρχίας. Ενδιαφέρον υπάρχει στο ποσοστό των εκτάσεων των ελαιοδέντρων, τα οποία είναι μεν η κυρίαρχη καλλιέργεια στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, δεν ξεπερνάει δε, το 3,2% σε σχέση με το σύνολο των εκτάσεων καλλιέργειας ελαιοδέντρων σε όλη την Επαρχία Λεμεσού. (788 στρέμματα έναντι 24.904). Αυτό δείχνει την κυριαρχία της καλλιέργειας ελαιοδέντρων τουλάχιστον στην Επαρχία Λεμεσού.

Ο πίνακας 16, απεικονίζει τον αριθμό των καλλιεργούμενων δέντρων στην περιοχή μελέτης για το έτος 2003 και όπως ο πίνακας 15, χωρίζεται σε δύο όμως υποπίνακες σύμφωνα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν. Στον 16 α καταγράφονται οι ελιές μαζί με τα οπωροφόρα δέντρα, στον 16 β καταγράφεται ο αριθμός των δέντρων καρπού με κέλυφος. Ο πίνακας καταγράφει τα πιο πάνω στο σύνολο της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, ανά κοινότητα, αλλά και τον συνολικό αριθμό δέντρων κατά κατηγορία και είδος στην Επαρχία Λεμεσού. Τα εσπεριδοειδή δεν καταγράφονται λόγω της ασήμαντης ποσότητας τους στην περιοχή.

Πίνακας 16α. Αριθμός σε τεμάχια, Δενδρωδών καλλιεργειών, ελαιόδεντρων και οπωροφόρων κατά είδος, στην περιοχή μελέτης, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Ελιές (τεμάχια)	Οπωροφόρα (τεμάχια)								
			Ροδακινιές και Νεκταρινιές	Βερυκοκιές	Κερασιές	Λαμασκηνιές	Συκιές	Μεσπιλιές	Μηλιές	Αχλαδιές	Άλλα δέντρα και θάμνοι νωπών
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	556.317	111.533	22.598	24.188	36.439	13.044	7.107	182.588	19.757	22.045
5307	Λόφου	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5308	Πάχνα	5428	372	73	0	78	46	21	434	36	99
5331	Κοιλάνι	878	115	53	3	244	19	0	1804	338	0
5326	Βουνί	1121	32	22	2	30	25	0	162	26	89
5322	Αρσος	1030	55	36	13	51	21	1	70	33	21
5330	Ομοδος	929	121	20	12	64	17	0	2945	174	158
5327	Πέρα Πεδί	571	74	62	9	134	16	1	764	95	14
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	960	50	28	0	6	62	0	144	1	29
5304	Πάνω Κιβίδες	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	2057	6279	890	100	2169	112	25	1713	906	300
5320	Δωρά	1275	15	0	0	0	30	0	40	30	0
5324	Μαλιά	105	5	0	0	50	0	0	15	0	0
5306	Αγιος Θεράπων	2401	171	87	5	315	40	6	726	50	39
5328	Μανδριά	582	165	72	254	376	40	3	1484	344	34
5305	Αγιος Αμβρόσιος	800	52	27	0	13	23	2	26	0	18
5329	Ποταμιού	81	28	10	5	46	7	0	46	21	8
5317	Κουκά	7	10	7	0	0	0	0	2	7	4
5323	Κισσούσα	29	0	1	0	4	2	0	7	1	5
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού	18267	7544	1388	403	3580	460	59	10382	2062	818

Σημείωση(*): Δεν υπάρχουν στοιχεία

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003

Πίνακας 16β. Αριθμός τεμαχίων Δενδρωδών καλλιεργειών, καρπού με κέλυφος, κατά είδος, στην περιοχή μελέτης, ανά κοινότητα και στο σύνολο της επαρχίας Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Με κέλυφος (τεμάχια)				
		Φουντουκιές	Καρυδιές	Πιστακιές	Αμυγδαλιές	Καστανιές
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	1.425	17.233	3.063	286.501	168
5307	Λόφου	0	0	0	10	0
5308	Πάχνα	0	69	16	2190	0
5331	Κοιλάνι	0	24	0	502	0
5326	Βουνί	0	46	3	360	0
5322	Αρσος	30	40	6	517	0
5330	Ομοδος	0	82	100	86	0
5327	Πέρα Πεδί	1	55	0	290	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	15	56	30	598	0
5304	Πάνω Κιβίδες	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	0	123	4	988	0
5320	Δωρά	0	5	0	1429	0
5324	Μαλιά	0	10	0	10	0
5306	Αγιος Θεράπων	10	55	0	1479	0
5328	Μανδριά	0	316	0	412	0
5305	Αγιος Αμβρόσιος	0	23	0	183	0
5329	Ποταμιού	7	18	0	134	0
5317	Κουκά	0	12	0	30	0
5323	Κισσούσα	0	8	6	18	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού	63	942	165	9236	0

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003.

Σχετικά με την κτηνοτροφία, κατά το έτος 2003, ο πίνακας 17 καταγράφει όλα τα είδη ζωικής παραγωγής στην περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού και στις επιμέρους

κοινότητες της, καταγράφονται επίσης τα πιο πάνω και στο σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού και στην συνέχεια γίνεται σύγκριση των ποσοστών που εξάχθηκαν.

Πίνακας 17. Ζωική Παραγωγή σε αριθμό ζώων, κατά είδος, στην περιοχή μελέτης και στην Επαρχία Λεμεσού

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (αριθμός ζώων)							
		ΒΟΟΕΙΔΗ	ΠΡΟΒΑΤΟΕΙΔΗ	ΑΙΓΟΕΙΔΗ	ΧΟΙΡΟΙΔΙΑ	ΑΛΟΓΑ	ΟΝΟΙ ΚΑΙ ΗΜΙΟΝΟΙ	ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	ΚΟΥΝΕΛΙΑ
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	4736	37.674	119.635	26357	260	447	672.548	26.376
5307	Λόφου	0	4	1422	0	0	0	13	0
5308	Πάχνα	1	1411	14.970	58	5	87	1129	481
5331	Κοιλάνι	3	146	125	1	1	18	434	123
5326	Βουνί	0	0	65	0	6	127	96	41
5322	Δραφός	3	18	667	54	2	14	250	31
5330	Ομοδος	0	0	0	18	8	23	362	183
5327	Πέρα Πεδί	0	0	133	0	0	1	323	240
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	0	0	311	0	1	7	341	155
5304	Πάνω Κιβίδες	*	*	*	*	*	*	*	*
5315	Τριμήκληνη	0	0	7	0	0	1	580	81
5320	Δωρά	0	698	8425	0	0	23	75	75
5324	Μαλιά	0	0	52	0	0	10	104	25
5306	Άγιος Θεράπων	0	226	1094	0	0	1	351	98
5328	Μανδριά	0	32	45	6	0	0	279	147
5305	Άγιος Αμβρόσιος	0	113	2236	23	0	2	791	244
5329	Ποταμιού	0	15	134	0	0	8	190	57
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	16	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	*	*	*	*	*	*	*	*
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	7	2663	29686	160	23	322	5334	1906

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003 Σημείωση(*): Δεν υπάρχουν στοιχεία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΥΣΤΑΤ, με συνολικό αριθμό 40.101 ζώων στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, τα 18142 παράγονται στην Κοινότητα Πάχνας ενώ η Κοινότητα Δωρά, ακολουθεί με 9221 ζώα. Οι υπόλοιπες κοινότητες έχουν μικρά μεγέθη ζωικής παραγωγής και από αυτές ξεχωρίζουν η κοινότητες Άγιος Αμβρόσιος και Άγιος Θεράπων με 3409 και 1770 ζώα, αντίστοιχα. Τα αιγοειδή είναι η κύρια ζωική παραγωγή της περιοχής μελέτης με ποσοστό 74% στο σύνολο των παραγόμενων ζώων και η Κοινότητα Πάχνας κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής αυτού του είδους με ποσοστό 50,4% με δεύτερη κοινότητα αυτής της Δωράς με ποσοστό 28,3% ενώ το υπόλοιπο 21,3% παράγεται από τις υπόλοιπες κοινότητες. Η δεύτερη και Τρίτη μεγαλύτερη ζωική παραγωγή είναι αυτή των πουλερικών και των προβατοειδών, με ποσοστά 13,3% και 6,6% αντίστοιχα. Να σημειωθεί ότι η Κοινότητα Πάχνας κατέχει την πρωτιά στην επιμέρους ζωική παραγωγή όλων των ειδών εκτός από την παραγωγή αλόγων, όνων και ημιόνων. Η παραγωγή όνων και ημιόνων είναι της τάξης του 0,8% με την Κοινότητα Βουνί να κατέχει την πρωτιά με ποσοστό 39,4%.

Στο Διάγραμμα 26 παρουσιάζονται τα ποσοστά της ζωικής παραγωγής κατά κατηγορία στην περιοχή μελέτης, σε σχέση με το σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού, σύμφωνα με την ΥΣΤΑΤ και την Απογραφή Γεωργίας για το έτος 2003.

Διάγραμμα 26. Ποσοστά Ζωικής Παραγωγής της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού σε σχέση με την ζωική παραγωγή στην Επαρχία Λεμεσού.

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2003, ίδια επεξεργασία

Η ζωική παραγωγή όνων και ημιόνων στην Επαρχία Λεμεσού βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με την παραγωγή αιγοειδών, προβατοειδών και πουλερικών. Όμως από τους 447 όνους και ημιόνους που βρίσκονταν στην Επαρχία Λεμεσού κατά την ημέρα της Απογραφής Γεωργίας για το έτος 2003, οι 322 βρίσκονταν στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, ένα ποσοστό δηλαδή ίσο με 72%. Αυτό το μέγεθος οφείλεται κυρίως στην Κοινότητα Βουνί και στο εκτροφείο - καταφύγιο που υπάρχει στην κοινότητα το οποίο φιλοξενεί 123 όνους και λειτουργεί εκτός των άλλων και ως τουριστικός προορισμός (sigmalive, 2007).

Οι αμπελοκαλλιέργειες βρίσκονται στην κορωνίδα της απασχόλησης των εργαζομένων της περιοχής όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα και έτσι είναι και η σημαντικότερη πηγή εσόδων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού. Γι αυτό το λόγο θεωρήθηκε σωστό να παρατεθούν οι πίνακες των αμπελοκαλλιεργειών ξεχωριστά από τις υπόλοιπες καλλιέργειες και επίσης να γίνει σύγκριση μεταξύ της παραγωγής παλαιότερων χρονιών και της νεότερης καταμέτρησης, μεταξύ της περιοχής μελέτης και της Επαρχίας Λεμεσού αλλά και με την εγχώρια παραγωγή.

Στον πίνακα 18 που ακολουθεί εμφανίζονται οι εκτάσεις των αμπελοκαλλιεργειών στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και τις επιμέρους κοινότητες της, τις εκτάσεις στην Επαρχία Λεμεσού και τον αριθμό στρεμμάτων σε ολόκληρη την Κύπρο για τα έτη 2003, 2006 και 2007 σύμφωνα με την Απογραφή

Γεωργίας 2003 και τις 2 στατιστικές Αμπελιών 2006 και 2007 τα οποία πραγματοποίησε η Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου (ΥΣΤΑΤ).

Πίνακας 18. Εκτάσεις Αμπελώνων σε στρέμματα κατά τα έτη 2003, 2006, 2007 στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και στις επιμέρους κοινότητες, στην Επαρχία Λεμεσού και σε όλη την εγχώρια έκταση.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΜΠΕΛΙΩΝ (Στρέμματα)		
		2003	2006	2007
	ΕΓΧΩΡΙΑ ΕΚΤΑΣΗ	125.278	90.515	81.939
5	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	51.119	36.817	33.268
5307	Λόφου	21	45	43
5308	Πάχνα	4.103	2.829	2.436
5331	Κοιλάνι	1.133	1.024	880
5326	Βουνί	759	370	336
5322	Λρσος	1.383	1.097	811
5330	Ομόδος	2.726	2.069	1.701
5327	Πέρα Πεδί	239	169	114
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	1.131	646	710
5304	Πάνω Κιβίδες	321	246	236
5315	Τριμήκληνη	246	212	152
5320	Δωρά	799	272	412
5324	Μαλιά	304	418	516
5306	Άγιος Θεράπων	375	278	274
5328	Μανδριά	513	398	404
5305	Άγιος Αμβρόσιος	440	244	169
5329	Ποταμιού	382	404	422
5317	Κουκά	13	7	7
5323	Κισσούσα	1	1	1
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	1	1	1
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	14.890	10.730	9.625

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2003 * ΥΣΤΑΤ, 2006 * ΥΣΤΑΤ, 2007.

Οι αμπελοκαλλιέργειες τα τελευταία χρόνια χαρακτηρίζονται από πτωτικές τάσεις αφού σε ολόκληρη την Κύπρο οι εκτάσεις από το 2003 μέχρι το 2007 μειώθηκαν κατά 43.339 στρέμματα. Η έκταση των περιοχών που καλύπτονται με αμπέλια έχει μειωθεί σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια μετά από κυβερνητικό σχέδιο για την εκρίζωση μεγάλων εκτάσεων με αμπέλια. Στην Επαρχία Λεμεσού η μείωση ήταν 17.851 στρέμματα ενώ στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού είχαμε μια αρνητική μεταβολή 5265 στρεμμάτων αμπελοκαλλιέργειας. Στις επιμέρους κοινότητες της περιοχής, αυξήσεις στις εκτάσεις αμπελοκαλλιέργειών είχαμε στις Κοινότητες Μαλλιά, Ποταμιού και Λόφου ενώ στις υπόλοιπες κοινότητες καταγράφηκαν μειώσεις των αμπελοκαλλιέργειών με μεγαλύτερες αυτές των κοινοτήτων Πάχνας και Ομόδους. Ποσοστιαία η μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή καταγράφηκε στη κοινότητα Άγιος Αμβρόσιος (-61,6%) ενώ η δεύτερη αρνητικότερη στην κοινότητα Βουνί (-55,7%).

Στο πιο κάτω διάγραμμα φαίνεται το ποσοστό αμπελοκαλλιέργειας που κατείχε η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού, κατά τα έτη 2003, 2006 και 2007.

Διάγραμμα 27. Εξέλιξη αμπελοκαλλιιεργειών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2003, ίδια επεξεργασία

Λόγω της ταυτόχρονης μείωσης των αμπελοκαλλιιεργειών σε όλη την Κύπρο και όχι μόνο στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, το ποσοστό αμπελοκαλλιιεργειών της τελευταίας σε σχέση με το σύνολο της Κύπρου αλλά και της Επαρχίας Λεμεσού, παραμένει περίπου στα ίδια επίπεδα όσον αφορά τα χρόνια στα οποία έγιναν οι καταγραφές. Συγκεκριμένα, κατά τα έτη 2003 και 2006 το ποσοστό συμμετοχής παρέμεινε στο 11,9% για το σύνολο της Κύπρου και στο 29,1% για το σύνολο της Επαρχίας Λεμεσού. Το έτος 2007 παρατηρήθηκε μια μικρή μείωση συμμετοχής της περιοχής μελέτης, ποσοστό που μαρτυρεί τις ολοένα και μεγαλύτερες πτωτικές τάσεις των εκτάσεων των αμπελοκαλλιιεργειών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού. Για το σύνολο της Κύπρου τα στρέμματα των αμπελοκαλλιιεργειών της περιοχής, μειώθηκαν στο 11,7% και το ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο της Επαρχίας στο 28,9%.

Όπως προαναφέρθηκε, οι αμπελοκαλλιιέργειες στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χρησιμοποιούνται κυρίως για την παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών. Οι δύο πιο κάτω πίνακες παραθέτουν την ποσότητα παραγωγής οινοποιήσιμων σταφυλιών για τα έτη 2006 και 2007 όπως και τις εισροές σε ευρώ κατά ποικιλία οινοποιήσιμου σταφυλιού. Οι πίνακες αφορούν το σύνολο της Κύπρου, την Επαρχία Λεμεσού και την περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και από αυτούς θα εξαχθούν ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

Πίνακας 19. Παραγωγή οινοποιήσιμων αμπελιών κατά το έτος 2006, κατά ποικιλία, στο σύνολο της Κύπρου, της Επαρχίας Λεμεσού και στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΧΩΡΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΜΩΝ ΑΜΠΕΛΙΩΝ 2006																	
	ΣΥΝΟΛΟ		Μαύρο		Ξυνιστέρι		Μαλάγα		Carignan Noir		Cabernet Franc		Cabernet Sauvignon		Palomino		Άλλες	
	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)
ΕΓΧΩΡΙΑ ΕΚΤΑΣΗ	33.412.696	8056043	14.359.828	3069450,2	6.322.961	1877374	1.028.449	205998,3	4.788.653	974.491	737.920	221302,2	1.026.188	343054,6	688.170	134606,1	4.460.526	1229767
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	10.164.596	2659571	6.152.384	1371537,3	1.674.374	1877374	262.117	52502,04	426.873	86.869	125.273	37569,37	280.281	93697,94	146.675	28689,63	1.096.620	302338,1
Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	4.227.003	943.344	2.911.369	600.961	567.242	145.332	35.412	7.093	148.975	30.316	59.025	17.702	113.263	37.864	49.035	9.591	342.705	94.484

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2006

Πίνακας 20. Παραγωγή οινοποιήσιμων αμπελιών κατά το έτος 2007, κατά ποικιλία, στο σύνολο της Κύπρου, της Επαρχίας Λεμεσού και στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΧΩΡΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΜΩΝ ΑΜΠΕΛΙΩΝ 2007															
	ΣΥΝΟΛΟ		Μαύρο		Ξυνιστέρι		Μαλάγα		Carignan Noir		Cabernet Franc		Cabernet Sauvignon		Palomino	
	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)
ΕΓΧΩΡΙΑ ΕΚΤΑΣΗ	29.432.956,0	7.282.329,4	12.653.470,0	2.617.673,3	6.476.925,0	1.950.789,9	707.345,0	150.876,7	3.732.752,0	790.970,1	524.834,0	191.039,6	896.852,0	339.010,1	550.758,0	115.108,4
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	9.346.121,0	2.472.344,4	5.535.050,0	1.357.118,5	1.876.968,0	599.080,2	177.326,0	37.823,6	328.867,0	69.686,9	107.455,0	39.113,6	269.088,0	101.715,3	104.042,0	21.744,8
Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	3.623.428	856.537	2.410.715	493.433	557.134	166.844	32.273	6.884	119.022	25.221	53.627	19.520	129.698	49.026	21.158	4.422

ΧΩΡΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΜΩΝ ΑΜΠΕΛΙΩΝ 2007													
	Mataro		Όφθαλμο		Κρενάς Νουάρ		Σιηράζ		Αλικάντε Μπουσιέ		Εγιατ		Άλλες	
	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)	Ποσότητα (Kg)	Εισροή (€)
ΕΓΧΩΡΙΑ ΕΚΤΑΣΗ	784.184,0	192.360,3	704.783,0	136.657,4	382.023,0	102.000,1	284.652,0	121.859,5	434.974,0	98.260,6	249.303,0	57.987,9	1.050.114,0	417.735,3
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	135.832,0	33.319,6	301.419,0	58.445,1	192.802,0	51.478,1	71.683,0	30.687,5	100.353,0	22.669,7	50.326,0	11.705,8	94.911,0	37.755,6
Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	57.790	14.176	7.374	1.430	62.236	16.617	55.481	23.751	65.579	14.814	7.369	1.714	46.972	18.685

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2007

Παρά την εισαγωγή νέων ποικιλιών οινοποιήσιμων σταφυλιών για το έτος 2007, σημειώθηκε σημαντική πτώση της παραγωγής σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Το ποσοστό της πτώσης ανέρχεται στο 14,2% ενώ οι εισροές μειώθηκαν κατά 9,2%. Μείωση στην παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών σε διάστημα ενός χρόνου σημειώθηκε και στο σύνολο της Κύπρου αλλά και στην Επαρχία Λεμεσού. Το ποσοστό συμμετοχής της περιοχής μελέτης στην συνολική παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών κατά το έτος 2006 ήταν 12,6% ενώ το 2007 το ποσοστό μειώθηκε στο 12,3%. Η ίδια

τάση παρατηρήθηκε και στο ποσοστό συμμετοχής της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, στη συνολική παραγωγή της Επαρχίας Λεμεσού. Το 2006 υπήρχε ποσοστό συμμετοχής 41,6% ενώ το 2007 η συμμετοχή περιορίστηκε στο 38,7%. Βλέπουμε δηλαδή ότι οι πτωτικές τάσεις στην παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών είναι μεγαλύτερες στην περιοχή μελέτης σε σύγκριση με αυτές στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού.

Διάγραμμα 28. Εξέλιξη συμμετοχής στην παραγωγή οινοποιήσιμων σταφυλιών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στο σύνολο της Κύπρου και της Επαρχίας Λεμεσού

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2006 · ΥΣΤΑΤ, 2007, ίδια επεξεργασία.

1.3.3 Δευτερογενής και Τριτογενής τομέας

Σύμφωνα με την τελευταία Απογραφή Πληθυσμού, ο Δευτερογενής τομέας ορίζεται σαν ο τομέας που περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως ορυχεία και λατομεία, μεταποιητικές βιομηχανίες, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού και κατασκευές. Ο Τριτογενής τομέας περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες, ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Δημόσια διοίκηση και Άμυνα, εκπαίδευση, υγεία και άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (Απογραφή Πληθυσμού II, 2001: 381).

Όπως κατέδειξε και η ανάλυση της απασχόλησης, η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού διαθέτει σημαντική δευτερογενή και τριτογενή δραστηριότητα. Το 82% της

απασχόλησης ανήκει στους δύο πιο πάνω τομείς. Τα στοιχεία που πάρθηκαν από την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, παρατίθενται στους πιο κάτω πίνακες (21, 22), και μαρτυρούν τον ψηλό αριθμό επιχειρήσεων, ιδίως όσον αφορά τον κλάδο των υπηρεσιών. Ο πίνακας 21 που ακολουθεί, καταγράφει τις επιχειρήσεις στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, ανά κοινότητα, στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού σύμφωνα με την απογραφή επιχειρήσεων της ΥΣΤΑΤ για το έτος 2005.

Πίνακας 21. Επιχειρήσεις του Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα στην περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού

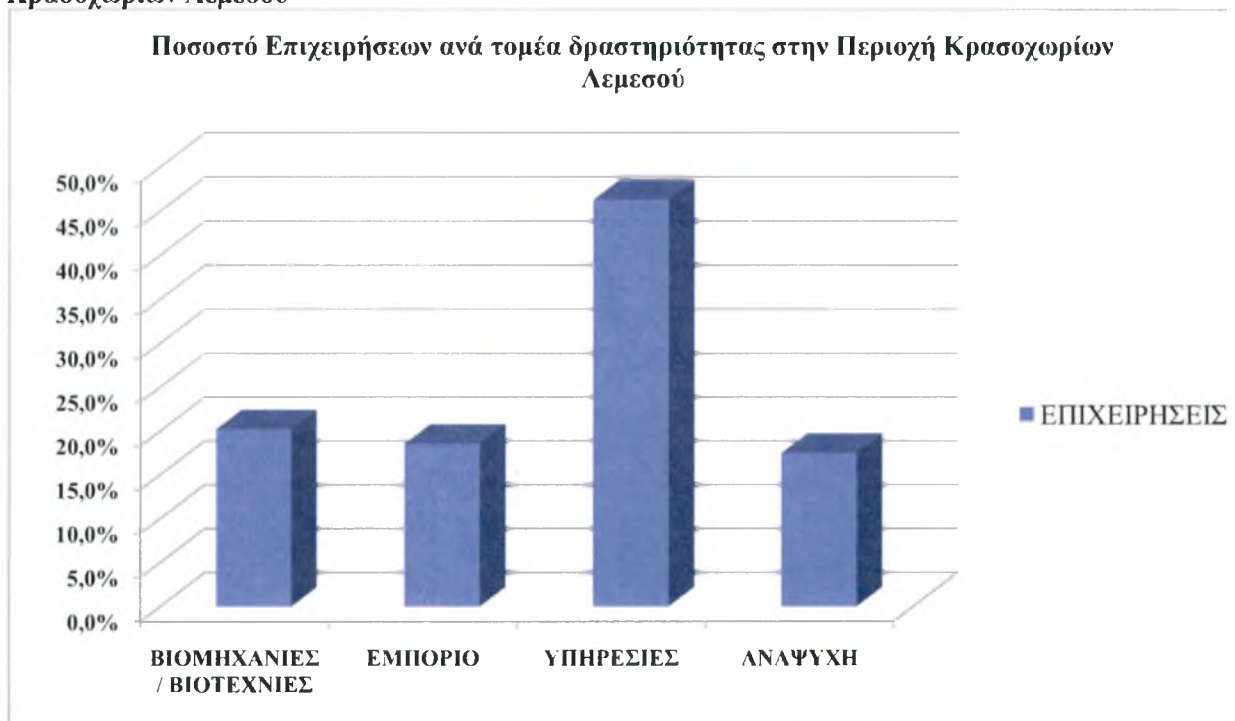
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΛΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ			
			ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ / ΒΙΟΤΕΧΝΙΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΑΝΑΨΥΧΗ
5307	Λόφου	8	0	0	4	4
5308	Πάχνα	87	19	16	54	11
5331	Κοιλάνι	46	14	5	21	6
5326	Βουνί	16	3	1	5	7
5322	Αρσος	35	7	4	20	4
5330	Ομοδος	74	12	27	22	13
5327	Πέρα Πεδί	17	6	1	5	5
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	27	7	4	8	8
5304	Πάνω Κυβίδες	55	14	11	28	2
5315	Γριμήκληνη	27	3	10	9	5
5320	Δωρά	14	1	1	8	4
5324	Μαλιά	8	1	1	4	2
5306	Άγιος Θεράπων	13	1	1	8	3
5328	Μανδριά	16	1	1	10	4
5305	Άγιος Αμβρόσιος	27	8	5	10	4
5329	Ποταμιού	8	0	1	5	2
5317	Κουκά	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	1	0	0	1	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού	479	97	89	222	84

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2005

Από τις 479 επιχειρήσεις που βρίσκονταν στην περιοχή μελέτης κατά την ημέρα της απογραφής, η συντριπτική πλειοψηφία τους, ανήκει στον κλάδο παροχής υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες που βρίσκονται στην περιοχή, ανέρχονται στις 222, δηλαδή ένα ποσοστό μεγαλύτερο από 45% και από αυτές το 24% εδρεύει στην Κοινότητα Πάχνας. Ο κλάδος της βιομηχανίας / βιοτεχνίας απαριθμεί 97 επιχειρήσεις και βρίσκεται δεύτερος όσον αφορά τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Σχετικά με τον κλάδο βιομηχανίες / βιοτεχνίες στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού, πρέπει να αναφερθεί ότι όλες οι βιομηχανίες έχουν μεταποιητική δραστηριότητα και είναι κατά κύριο λόγο οινοποιεία ενώ υπάρχουν πολύ λίγα ελαιοτριβεία. Μέσα σε αυτό τον κλάδο συγκαταλέγονται και βιοτεχνίες με κατασκευαστικό χαρακτήρα όπως ξυλουργεία και επιπλοποιεία ενώ συγκαταλέγεται και η δραστηριότητα των ορυχείων και λατομείων. Οι επιχειρήσεις στον κλάδο του εμπορίου ανέρχονται στις 89, ενώ τελευταίος είναι ο

κλάδος αναψυχής ο οποίος αριθμεί 84 επιχειρήσεις. Στο σύνολο της περιοχής μελέτης, οι κοινότητες Πάχνας και Ομόδους κατέχουν το 18,1% και 15,4% των επιχειρήσεων αντίστοιχα, ενώ οι υπόλοιπες κοινότητες κυμαίνονται από 11,4% μέχρι 0%. Υπάρχει δηλαδή μια σχετική ανομοιομορφία στην κατανομή των επιχειρήσεων ανά κοινότητα, πράγμα που φάνηκε και στην ανάλυση της απασχόλησης αλλά και στην κατανομή του πληθυσμού.

Διάγραμμα 29. Ποσοστό Επιχειρήσεων ανά τομέα δραστηριότητας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

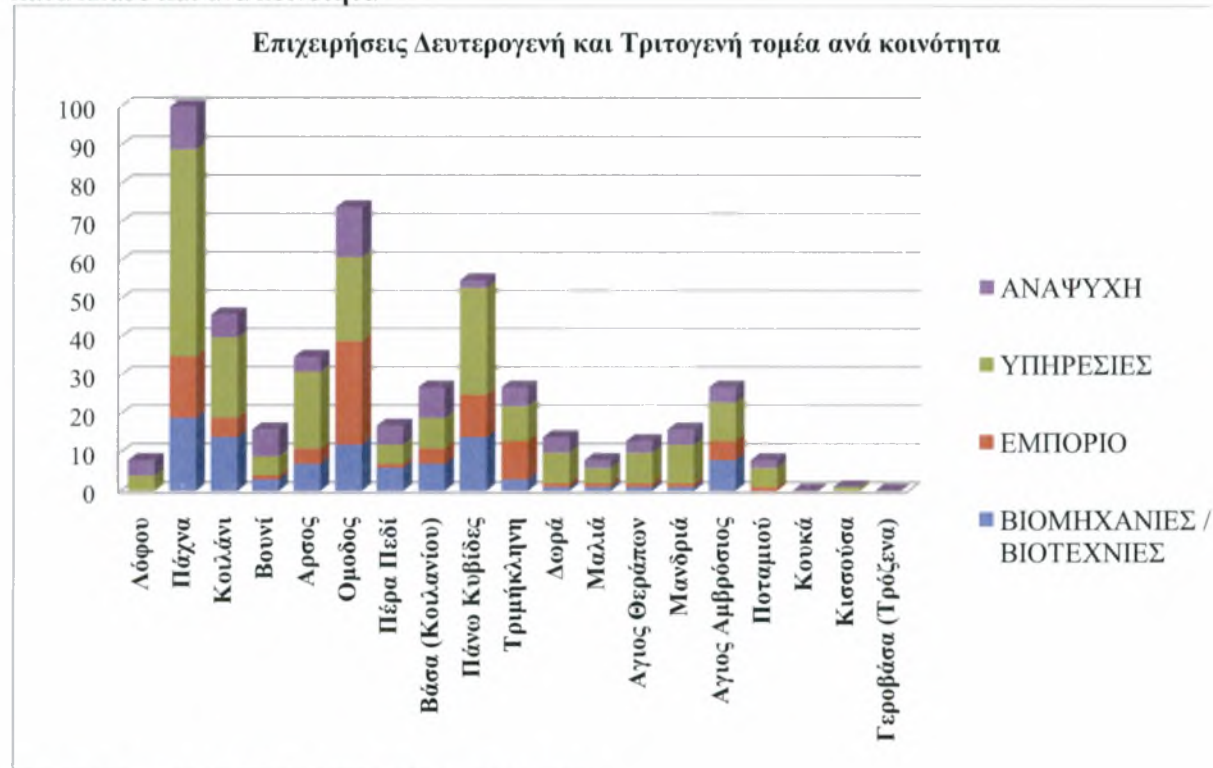
Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2005, ιδία επεξεργασία

Ποσοστιαία ο κλάδος των υπηρεσιών κατέχει το 46,3% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού ενώ οι βιομηχανίες / βιοτεχνίες το 20,3%. Εμπόριο και αναψυχή κυμαίνονται στα ίδια περίπου επίπεδα, με το εμπόριο να έχει όμως ελαφρώς ψηλότερο ποσοστό ίσο με 18,6% και τον κλάδο της αναψυχής να ακολουθεί με 17,5%

Στο Διάγραμμα 30 πιο κάτω, φαίνονται οι επιχειρήσεις του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα ανά κοινότητα, σύμφωνα με τον πίνακα 22 και την απογραφή επιχειρήσεων της ΥΣΤΑΤ για το έτος 2005. Η κοινότητα Πάχνας διακρίνεται να κατέχει την πρωτιά σε αριθμό συνολικών επιχειρήσεων, και στους επιμέρους κλάδους των υπηρεσιών και της βιομηχανίας / βιοτεχνίας. Η κοινότητα του Ομόδους έρχεται πρώτη στις επιχειρήσεις με δραστηριότητα στους κλάδους του εμπορίου και της αναψυχής.

Πολύ ενθαρρυντικά στοιχεία δείχνει να έχει και η κοινότητα Πάνω Κυβίδες, ιδιαίτερα στον κλάδο παροχής υπηρεσιών.

Διάγραμμα 30. Αριθμός επιχειρήσεων Δευτερογενή και Τριτογενή τομέα απασχόλησης, κατά κλάδο και ανά κοινότητα

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2005, ίδια επεξεργασία

Ο κάθε κλάδος του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα απασχόλησης, αποτελείται από μία ή/και περισσότερες επιμέρους δραστηριότητες. Έτσι σύμφωνα με τον ορισμό που έγινε από την απογραφή πληθυσμού 2001, ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας αποτελείται από αυτές τις δραστηριότητες οι οποίες με τα στοιχεία της απογραφής επιχειρήσεων 2005 μπορούν να καταταχθούν στους παρακάτω κλάδους αναλόγως της δραστηριότητάς τους.

- Βιομηχανίες/Βιοτεχνίες
Αποτελούνται από επιχειρήσεις με δραστηριότητα σε Ορυχεία και Λατομεία, μεταποιητικές βιομηχανίες, και κατασκευές
- Εμπόριο
Περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως το χονδρικό και το λιανικό εμπόριο
- Αναψυχή
Περιλαμβάνει ξενοδοχεία και εστιατόρια

- Υπηρεσίες

Στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού δραστηριοποιούνται υπηρεσίες όπως:

Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες, δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνική μέριμνα, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου ή κοινωνικού και ατομικού χαρακτήρα, Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό και ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα.

Ο πίνακας 22 που ακολουθεί, καταγράφει τον αριθμό επιχειρήσεων κατά κλάδο και με τις επιμέρους δραστηριότητες του , ανά κοινότητα στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με την απογραφή επιχειρήσεων που πραγματοποίησε η Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, για το έτος 2005.

Πίνακας 22. Επιχειρήσεις Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα κατά κλάδο και επιχειρησιακή δραστηριότητα, ανά κοινότητα

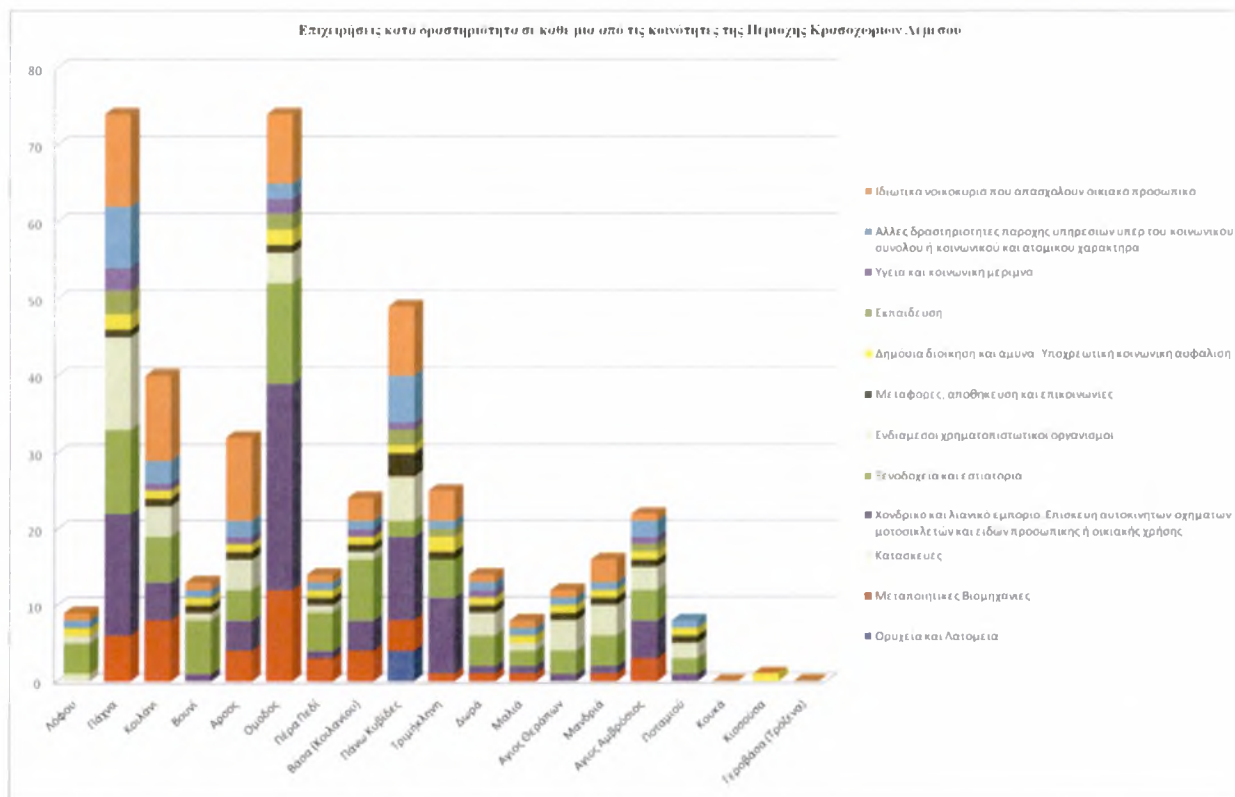
ΚΩΝΙΚΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ/ΒΙΟΤΕΧΝΙΕΣ			ΕΜΠΟΡΙΟ	ΑΝΑΨΥΧΗ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ						
		Ορυχεία και Λατομεία	Μεταποιητικές Βιομηχανίες	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης.	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	Εκπαίδευση	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου ή κοινωνικού και ατομικού χαρακτήρα	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό
5307	Λόφου	0	0	0	0	4	1	0	1	0	0	1	1
5308	Πάγια	0	6	13	16	11	12	1	2	3	3	8	12
5331	Κοιλάνι	0	8	6	5	6	4	1	1	0	1	3	11
5326	Βουί	0	0	3	1	7	1	1	1	0	0	1	1
5322	Άρσος	0	4	3	4	4	4	1	1	0	1	2	11
5330	Ομόδος	0	12	0	27	13	4	1	2	2	2	2	9
5327	Πέρα Πεδί	0	3	3	1	5	1	1	1	0	0	1	1
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	0	4	3	4	8	1	1	1	0	1	1	3
5304	Πάνο Κυβίδος	4	4	6	11	2	6	3	1	2	1	6	9
5315	Τριμήκλινη	0	1	2	10	5	0	1	2	1	0	1	4
5320	Δυρά	0	1	0	1	4	3	1	1	0	1	1	1
5324	Μαλιά	0	1	0	1	2	1	0	1	0	0	1	1
5306	Άγιος Θεράπων	0	0	1	1	3	4	1	1	0	0	1	1
5328	Μανδριά	0	1	0	1	4	4	1	1	0	0	1	3
5305	Άγιος Αμβρόσιος	0	3	5	5	4	3	1	1	1	1	2	1
5329	Ποταμιού	0	0	0	1	2	2	1	1	0	0	1	0
5317	Κουκά	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζονα)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού	4	48	45	89	84	51	16	20	9	11	33	69

ΠΗΓΗ: ΥΣΤΑΤ, 2005.

Ενώ ο κλάδος παροχής υπηρεσιών ανέρχεται στο 46,3% επί του συνολικού ποσοστού των επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης, εν τούτοις στις επιμέρους δραστηριότητες, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο κατέχει το μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων, με δεύτερη την δραστηριότητα των ξενοδοχείων και εστιατορίων που ανήκουν στον κλάδο αναψυχής. Στον κλάδο βιομηχανία / βιοτεχνία, καταγράφηκαν 48

μεταποιητικές βιομηχανίες, 45 κατασκευαστικές επιχειρήσεις, και 4 επιχειρήσεις με δραστηριότητα την εξόρυξη πέτρας. Όσον αφορά τις επιμέρους επιχειρήσεις στον κλάδο παροχής υπηρεσιών, τα οικιακά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό ανέρχονται στα 69, ακολουθούν οι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με 51 επιχειρήσεις, ενώ υπάρχουν 33 επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών άλλων δραστηριοτήτων υπέρ του κοινωνικού συνόλου ή κοινωνικού και ατομικού χαρακτήρα. Στα χαμηλότερα επίπεδα παροχής υπηρεσιών, βρίσκονται η υγεία και κοινωνική μέριμνα και η εκπαίδευση με 11 και 9 κτίρια αντίστοιχα. Για τις 2 τελευταίες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, γίνεται εκτενέστερη αναφορά σε παρακάτω υποκεφάλαια. Ο αριθμός επιχειρήσεων για την κάθε επιχειρησιακή δραστηριότητα σε κάθε μια από τις κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, φαίνεται στο διάγραμμα 31 πιο κάτω.

Διάγραμμα 31. Αριθμός επιχειρήσεων κατά δραστηριότητα στις επιμέρους κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού

Πηγή: Στοιχείο ΥΣΤΑΤ, 2005, ίδια επεξεργασία.

Όσον αφορά τις επιμέρους κοινότητες της περιοχής μελέτης, η κοινότητα Ομόδους αριθμεί τα περισσότερα κτίρια με χρήση στην μεταποιητική βιομηχανία (12),

ενώ σε αυτήν βρίσκονται και τα περισσότερα κέντρα χονδρικού και λιανικού εμπορίου (27). Το Όμοδος κατέχει την πρωτιά και στα ξενοδοχεία/ εστιατόρια αφού στην κοινότητα βρίσκονται 13 κτίρια για αυτή την δραστηριότητα. Η εκμετάλλευση ορυχείων και λατομείων είναι σχεδόν μηδαμινή αφού μόνο η κοινότητα Πάνω Κυβίδες δραστηριοποιείται σε αυτό τον κλάδο με 4 επιχειρήσεις με κύριο ορυκτό εξόρυξης, την τοπική πέτρα (panokivides, 2009). Η κοινότητα Πάχνας αριθμεί τις περισσότερες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των κατασκευών (13) ενώ έχει τις περισσότερες επιχειρήσεις σε κάθε δραστηριότητα που ανήκει στον κλάδο των υπηρεσιών. Παρατηρείται λοιπόν και πάλι, μια ανομοιογένεια στην χωρική κατανομή των επιμέρους επιχειρήσεων όλων των κλάδων και ιδιαίτερα των επιχειρήσεων που αφορούν το εμπόριο και τις υπηρεσίες. Οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι χωροθετημένες στις κοινότητες, Όμοδος, Πάχνα και Πάνω Κυβίδες ενώ 11 κοινότητες τις περιοχής διαθέτουν ελάχιστο αριθμό επιχειρήσεων. Όσον αφορά τις μεταποιητικές βιομηχανίες οι επιχειρήσεις των οποίων ανέρχονται στις 48, περιλαμβάνουν και οινοβιομηχανίες, ένα σημαντικό κομμάτι για την μεταποιητική δραστηριότητα στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού. Συγκεκριμένα υπάρχουν σήμερα 18 οινοποιεία με εταιρική μορφή αλλά η χωρική κατανομή τους δεν είναι πολύ λειτουργική. Οι κοινότητες Κοιλάνι και Όμοδος αριθμούν από 4 οινοποιεία, Πάχνα, Πέρα Πεδί και Άρσος από 2 και οι κοινότητες Άγιος Αμβρόσιος, Βάσα Κοιλανίου, Μανδριά και Μαλλιά από 1 οινοποιείο. Με αυτό, γίνεται αντιληπτό ότι η μεταποιητική δραστηριότητα της περιοχής επικεντρώνεται στα πιο πάνω κοινότητες και περισσότερο στις κοινότητες Κοιλάνι και Όμοδος, ενώ οι εργαζόμενοι αμπελοπαραγωγοί των υπόλοιπων κοινοτήτων που δεν έχουν υποδομή μεταποιητικής βιομηχανίας οίνου, αναγκάζονται να μεταφέρουν τα προϊόντα σε αυτές τις κοινότητες αυξάνοντας έτσι τα κόστη μεταφοράς. Ειδικά για τις κοινότητες Κοιλάνι και Όμοδος, πρέπει να αναφερθεί ότι συνορεύουν μεταξύ τους ενώ οι κοινότητες Πέρα Πεδί, Μανδριά και Άρσος είναι όμορες με τις 2 πιο πάνω κοινότητες. Έτσι γίνεται αντιληπτό πως οι αμπελουργοί των πιο απομακρυσμένων κοινοτήτων οι οποίες δεν έχουν μεταποιητική υποδομή κάποιου οινοποιείου(πχ Δωρά, Πάνω Κυβίδες, Άγιος Θεράπων) είναι αναγκασμένοι είτε να αυξάνουν τα κόστη μεταφοράς τους για την μεταποίηση των προϊόντων τους στις πιο πάνω κοινότητες, είτε να επιβαρύνουν τις 2 κοινότητες Πάχνας και Άγιου Αμβρόσιου, οι οποίες έχουν 2 και 1 οινοποιείο αντίστοιχα και είναι οι πλησιέστερες κοινότητες προς αυτούς, ούτως ώστε να μειώσουν τα κόστη μεταφοράς τους.

1.4 Φυσικοί πόροι

Οι φυσικοί πόροι μιας περιοχής είναι καθοριστικοί για την ανάπτυξη της υπό τον όρο ότι είναι οικονομικά εκμεταλλεύσιμοι. Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χαρακτηρίζεται ως μια περιοχή με ικανοποιητικό αριθμό φυσικών πόρων αλλά με αρκετές πιέσεις από φυσικούς κινδύνους αλλά κυρίως από τον ανθρώπινο παράγοντα. Λόγω του ανάγλυφου, των ιζημάτων του εδάφους αλλά και των χειμάρων που την διαπερνούν, η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλή παραγωγικότητα, ιδίως στις περιοχές που βρίσκονται πλησίον των δύο κύριων ποταμών, του Κούρρη, Κρυού και Χα Ποταμιού. Η βλάστηση της περιοχής διακρίνεται σε τρεις βασικές φυτοκοινωνίες: το δάσος των Κωνοφόρων, τη διάπλαση μακί και τη φρυγανώδη βλάστηση (από την ορεινότερη περιοχή μέχρι την χαμηλότερη ημιορεινή). Υπάρχουν φυσικά και ορεινά ποτάμια οικοσυστήματα. Τα ιζηματογενή πετρώματα της περιοχής, είναι πλούσια σε βιομηχανικά ορυκτά, όπως γύψο, άργιλο, μπεντονίτη, ασβεστόλιθο, κρητίδα και πέτρα δόμησης. Όσον αφορά τους υδάτινους πόρους της περιοχής μελέτης, δεν είναι αρκετοί για να καλύψουν σήμερα τις αυξανόμενες υδρευτικές και αρδευτικές ανάγκες. Το κράτος προέβη στην κατασκευή μεγάλων υδατικών έργων με στόχο την αύξηση των διαθέσιμων υδατικών πόρων. Ως τέτοια έργα είναι τα φράγματα, δεξαμενές και οι εκτροπές υδρορευμάτων (Τμήμα Δασών, 2009).

Στη συνέχεια εξετάζονται οι φυσικοί πόροι της περιοχής κατά είδος (Τμήμα Δασών, 2009) :

1.4.1 Χλωρίδα

Μακκία βλάστηση

Η κύρια βλάστηση της περιοχής είναι η θαμνώδης μακκία βλάστηση. Ο τύπος αυτής της βλάστησης απαντάται σε όλη την έκταση της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού και η σύνθεση της υπόκειται σε συνεχείς αλλαγές λόγω των συχνών πυρκαγιών που μαστίζουν την περιοχή. Τα είδη μακκίας βλάστησης που απαντώνται στην περιοχή είναι η χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*), η κουμαριά (*Arbutus unedo*), η γλιστροκουμαριά (*Arbutus andrachne*), ο σχοίνος (*Pistacia lentiscus*), η κοκκορεβιθιά (*Pistacia terebinthus*), η ελιά (*Olea europaea*), το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), το χρυσόξυλο (*Cotinus coggygria*), το φυλλίκι (*Phillyrea latifolia*), το δενδρώδες ρέικι (*Erica arborea*), η πικροδάφνη (*Nerium oleander*) και πιο σπάνια, στις υγρές θέσεις συναντώνται η μυρτιά (*Myrtus communis*), η κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*) και η μοναδική μποσέα η κυπριακή (*Bosea cypria*).

Φρύγανα

Μια άλλη κατηγορία που είναι ευρέως διαδεδομένη στην περιοχή, είναι αυτή της φρυγανώδους βλάστησης. Τα φρύγανα είναι χαμηλοί θάμνοι οι οποίοι αντέχουν στις υψηλές θερμοκρασίες και στην ξηρασία και φύονται σε χαμηλά υψόμετρα. Ως επί το πλείστον είναι αρωματικοί και πολλοί είναι γνωστοί για τις φαρμακευτικές τους ιδιότητες, καθώς χρησιμοποιούνται στην πρακτική ιατρική ήδη από την αρχαιότητα. Τα πιο γνωστά φρύγανα είναι: το θυμάρι (*Coridothymus capitatus*, *Thymus* sp.), η λαδανιά (*Cistus creticus*, *Cistus salviifolius*), η αγούθουρα ή γούδουρας (*Hypericum empetrifolium*), το φασκόμηλο (*Salvia triloba*), η αστοιβίδα (*Sarcopoterium spinosum*), το ρέικι (*Erica manipuliflora*), ο ασπάλαθος (*Calicotome villosa*), το σπαράγγι (*Asparagus acutifolius*), το λυχναράκι (*Ballota acetabulosa*), ο ασφόδελος (*Asphodelus aestivus*), η γκλομπουλάρια (*Globularia alypum*) κτλ. Τα φρύγανα αποτελούν σημαντικές διαπλάσεις, καθώς συνιστούν βίοτοπο για πολλά είδη ερπετών αλλά και γιατί φιλοξενούν πολλά είδη φυτών, και ιδίως φυτά τα οποία απαντώνται μόνο στην Κύπρο όπως είναι το θυμάρι το ακέραιο (*Thymus Integer*), το Άλλιον το γουιλλεανό (*Allium Willeianum*), ο Κρόκος της Αφροδίτης (*Crocus Veneris*), το Κυκλάμινο το κυπριακό (*Cyclamen Cyprium*) και άλλα.

Παραποτάμια Βλάστηση

Παραπλεύρως των ποταμών Κρυός, Διαρίζος Χα – Ποτάμι, Κούρρης και των παραπόταμων τους, υπάρχουν δέντρα και θάμνοι όπως πλατάνια (*Platanus Orientalis*), ο σκλήδρος (*Alnus Orientalis*), ο σφένδαμνος (*Acer obtusifolium*), η αροδάφνη (*Nerium oleander*), ο αντζουλάβατος, η μερινιά, τα καλάμια, τα σκλινίτζια, κόνιζος. Άλλα δένδρα που υπάρχουν είναι οι βαλανιδιές (*Quercus Ilex*), τα καβάτζια (*Populus canadensis*) και θάμνοι όπως οι περνιές (*Quercus Coccifera*), οι τρεμιθιές (*Pistacia terebinthus* L.), οι σουματζιές.

Πευκοδάση

Το κυριότερο δέντρο που καταλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις της περιοχής είναι το πεύκο. Τα πευκοδάση εκτείνονται από τα χαμηλότερα υψόμετρα της περιοχής, όπου αναμειγνύονται με θάμνους (πυρναρία, κουμαριές κτλ.), έως τα 800 μ. περίπου. Στα μεγάλα υψόμετρα (800 - 1000) συστάδες της χαλεπίου πεύκης αναμειγνύονται με την τραχεία πεύκη. Η χαλέπιος και η τραχεία πεύκη είναι είδη πολυτιμότεα και αναντικατάστατα για την περιοχή, γιατί έχουν μεγάλη οικολογική ανοχή στην θερινή ξηρασία και προσαρμόζονται άριστα στις πυρκαγιές, μετά από τις οποίες αναγεννιούνται εύκολα (Green Cyprus, 2009). Η φωτιά παίζει σημαντικότερο ρόλο στην εξέλιξη του

οικοσυστήματός τους, το οποίο χαρακτηρίζεται ως πυρόφιλο, καθώς οι κώνοι του πεύκου μέσα στους οποίους βρίσκονται τα σπέρματα ανοίγουν στις υψηλές θερμοκρασίες και τα σπέρματα με τον αέρα μεταφέρονται σε μεγάλες αποστάσεις, διευκολύνοντας την αναγέννηση του είδους. Βέβαια, οι συχνές πυρκαγιές σε μία περιοχή κάθε άλλο παρά βοηθούν την αναγέννηση, αφού το έδαφος γίνεται φτωχότερο και τελικά το πευκοδάσος υποβαθμίζεται. Η οικονομική σημασία των πευκοδασών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού για την παραγωγή ρητίνης και ξύλου, δεν είναι σπουδαία πλέον. Η μορφή όμως των δένδρων κυρίως της χαλεπίου πεύκης με την πολυώροφη κόμη, το έντονο πράσινο χρώμα των βελονών και την χρωματική αντίθεση και ποικιλία τους, προσδίδουν απaráμιλλη αισθητική εμφάνιση στα δάση της. Στα πευκοδάση δεν φυτρώνουν πολλά είδη φυτών, λόγω του πυκνού στρώματος από πευκοβελόνες που πέφτει στο χώμα και παραμένει αναλλοίωτο για μεγάλο διάστημα (Green Cyprus, 2009). Τα λιγοστά είδη που βγαίνουν κάτω από τα πεύκα είναι βολβώδη, όπως το Κυκλάμινο το κυπριακό (*Cyclamen Cyprium*), αλλά και μύκητες όπως το μανιτάρι. Οι Κύπριοι ασχολούνται πολύ με την συλλογή των άγριων μανιταριών. Μερικά από τα πιο περιζήτητα μανιτάρια που μαζεύονται στην Κύπρο είναι το Κοκκινομανίταρο (*Lactarius deliciosus* (L.:Fr) S.F. Gray) το οποίο εμφανίζεται το φθινόπωρο σε δάση τραχείας και μαύρης πεύκης, το Ασπρομανίταρο (*Russula delica* Fr.) Κοινό μανιτάρι της Κύπρου. Είναι εδώδιμο παρόλο που δεν θεωρείται πολύ καλής ποιότητας. Εμφανίζεται το φθινόπωρο σε δάση τραχείας και μαύρης πεύκης (*Pinus brutia* and *P. nigra* ssp *pallasiana*).

Οι πυρκαγιές αποτελούν τον πιο σοβαρό κίνδυνο που απειλεί την ύπαρξη των δασών της περιοχής. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που συμβάλλει στην αύξηση του κινδύνου δασικών πυρκαγιών όπως είναι τα παρατεταμένα ξηρά και θερμά καλοκαίρια, οι δυνατοί άνεμοι, οι μεγάλες κλίσεις των δασικών εδαφών και η εύφλεκτη ξηροφυτική βλάστηση. Το πρόβλημα των πυρκαγιών ολοένα και γίνεται πιο οξύ ένεκα της εγκατάλειψης πολλών αγροτικών περιοχών λόγω αστυφιλίας, του αυξανόμενου τουρισμού και της μαζικής εξόδου του πληθυσμού των πόλεων για αναψυχή στα δάση. Για τους πιο πάνω λόγους μεγάλες δασικές εκτάσεις διατρέχουν τον κίνδυνο να καούν κατά τη διάρκεια κάθε καλοκαιρινής περιόδου. Οι αρνητικές επιπτώσεις που ακολουθούν πάντοτε τις πυρκαγιές είναι πολλές. Υποβαθμίζεται το περιβάλλον, διαταράσσεται η ισορροπία του οικοσυστήματος, διαβρώνεται το έδαφος, δημιουργούνται χείμαρροι και πλημμύρες, επηρεάζεται το μικροκλίμα, καταστρέφεται η

χλωρίδα και πανίδα της περιοχής, ζημιώνεται η οικονομία και η ομορφιά αντικαθίσταται από την ερήμωση (Τμήμα Δασών, 2009).

Από στατιστικά στοιχεία του Τμήματος Δασών προκύπτει το συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των δασικών πυρκαγιών στην Κύπρο, και κυρίως οι πιο καταστρεπτικές, οφείλονται στην ανθρώπινη αμέλεια και έλλειψη προσοχής.

Οι κυριότερες αιτίες των δασικών πυρκαγιών είναι (Τμήμα Δασών, 2009):

- Οι διάφορες γεωργικές δραστηριότητες και κυρίως το καψάλισμα.
- Η απόρριψη αναμμένων τσιγάρων και σπύρων ή το άναμμα φωτιάς σε μη επιτρεπόμενους χώρους.
- Το κάψιμο σκουπιδιών σε μη οργανωμένους σκυβαλοτόπους.
- Οι στρατιωτικές δραστηριότητες.
- Οι δραστηριότητες κυνηγών κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.
- Διάφορες δραστηριότητες σε εξοχικές κατοικίες.
- Κακόβουλες ενέργειες (εμπρησμοί).
- Οι κεραυνοί.

Η αξιοποίηση του Δάσους δίνει την δυνατότητα ανάπτυξης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, σαν παραθεριστικό κέντρο με αποτέλεσμα να συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος των μόνιμων κατοίκων. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται εάν δεν παραβιάζονται οι σκοποί της δασοπονίας που αναφέρονται πιο κάτω (Τμήμα Δασών, 2009):

- Η συντήρηση των δασικών εκτάσεων εξασφαλίζεται με την συνεχή φυσική του αναγέννηση και την φύλαξη από βλάβες που προκαλούνται από το οργανικό περιβάλλον.
- Η διατήρηση της βλάστησης για να βελτιώνεται και να συγκρατείται το έδαφος, η υδροφορία και η παραγωγικότητα του και αποφεύγεται η διάβρωση και η απόπλυση του.
- Το δάσος συνιστά το καταφύγιο πολλών ζώων και παράλληλα μια πολύτιμη φυσική τράπεζα γονιδίων με ανεκτίμητη συμβολή στην βιολογική ποικιλότητα. Γι αυτό η προστασία της άγριας πανίδας μέσω σωστής διαχείρισης των δασικών εκτάσεων, εξασφαλίζει μια γενικότερη οικολογική ισορροπία.
- Η απόληψη ξυλώδους κεφαλαίου να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της εφαρμοσμένης δασοπονίας και να μην εκτελούνται υλοτομίες ανεξέλεγκτα

- Στην εξασφάλιση εκτάσεων για βοσκότοπους για να τις χρησιμοποιούν οι κάτοικοι καθώς επίσης και εξασφάλιση καύσιμης ύλης τους, έτσι ώστε να μην καταστρέφεται το δασικό οικοσύστημα της περιοχής από παράνομες ενέργειες.

Το Τμήμα Δασών, με τη βοήθεια εμπειρογνομόνων του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO), ετοίμασε το Εθνικό Δασικό Πρόγραμμα της Κύπρου για τη δεκαετία 2000-2009. Οι κυριότεροι στόχοι του προγράμματος είναι η αύξηση της δασοκάλυψης, η αειφορική διαχείριση των δασών και του ευρύτερου δασικού τομέα μέσα από ένα σύστημα πολλαπλής χρήσης και η αναβάθμιση, ανάδειξη και αξιοποίηση όλων των λειτουργιών των δασικών οικοσυστημάτων του τόπου για προσφορά καλύτερης ποιότητας ζωής στον άνθρωπο (Τμήμα Δασών, 2009).

Οι στόχοι της κρατικής δασικής πολιτικής είναι οι πιο κάτω (Τμήμα Δασών, 2009):

- Αειφόρος ανάπτυξη, προστασία και διατήρηση των φυσικών πόρων.
- Επέκταση του πρασίνου με τη δάσωση χαλίτικων και εγκαταλελειμμένων ιδιωτικών εκτάσεων.
- Διατήρηση, βελτίωση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και της φυσικής κληρονομιάς.
- Επέκταση και αναβάθμιση της υποδομής για τουρισμό και αναψυχή.
- Ανάπτυξη και αναζωογόνηση των παραδοσόβιων χωριών.
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση των πολιτών και καλλιέργεια «πράσινης» συνείδησης.

1.4.2 Πανίδα

Λόγω του κατάλληλου μικροκλίματος της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, των τοπογραφικών χαρακτηριστικών της, της ποικιλίας εδαφικών και γεωλογικών υποστρωμάτων και της ποικιλότητας της βλάστησης τόσο δασικής όσο και γεωργικής, συμβάλλουν στη δημιουργία μιας θαυμαστής ποικιλίας βιοτόπων που ικανοποιούν τις απαιτήσεις μεγάλου αριθμού ειδών του ζωικού κόσμου. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί στην περιοχή μελέτης 35 είδη θηλαστικών, 20 είδη αμφιβίων και ερπετών, 370 είδη πουλιών, και 6000 περίπου είδη εντόμων (cyprus wildlife, 2009).

Θηλαστικά

Η αλεπού (*Vulpes vulpes indutus*), ενδημικό υποείδος, είναι το μόνο σαρκοφάγο θηλαστικό της περιοχής και γενικά της Κύπρου. Αν και τη συναντούμε σε όλες τις περιοχές, ο πληθυσμός της έχει μειωθεί αισθητά, επειδή κυνηγήθηκε ανελέητα κατά τις δεκαετίες 1970 με 1990 αφού θεωρήθηκε επιβλαβής για την κτηνοτροφία και το θήραμα. Ο λαγός (*Lepus europaeus cypricus*) είναι και αυτός ενδημικό υποείδος και το μεγαλύτερο θηραματικό είδος στην Κύπρο. Συναντάται σε όλες τις περιοχές σε

ικανοποιητικούς αριθμούς παρά την πίεση που δέχεται από το κυνήγι. Ο σκαντζόχοιρος (*Hemiechinus auritus dorotheae*) είναι και αυτός ενδημικό υποείδος. Είναι είδος πολύ κοινό στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού αφού ζει στις ημιορεινές περιοχές. Στην περιοχή έχουν καταγραφεί και έξι (6) διαφορετικά είδη ποντικών, πιο κοινά είναι η ποντίκα και ο οικιακός ποντικός. Στα θηλαστικά περιλαμβάνονται και 16 είδη νυχτερίδων. Τα 15 είδη ανήκουν στην κατηγορία των μικροχειρόπτερων και τρέφονται με έντομα, ενώ ένα είδος ο νυχτοπάππαρος (*Rousettus aegyptiacus*) ανήκει στα μεγαχειρόπτερα και τρέφεται με φρούτα. Ο νυχτοπάππαρος έχει συμπεριληφθεί στο παράρτημα II της Οδηγίας των Οικοτόπων (cyprus wildlife, 2009).

Πουλιά

Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί στην Κύπρο 300 είδη πουλιών από τα οποία 53 είναι μόνιμοι κάτοικοι και τα υπόλοιπα μεταναστευτικά (148 Κοινά μεταναστευτικά 80 Χειμερινούς επισκέπτες, 19 Μετανάστες αναπαραγωγής).. Έξι από τα πουλιά που κατοικούν μόνιμα στην περιοχή μελέτης θεωρούνται ενδημικά και είναι τα πιο κάτω: Τρυποράσις (*Sylvia melanothorax*), Σκαλιφούρτα (*Oenanthe cypriaca*), Δενδροβάτης (*Certhia brachydactyla dorotheae*), Κίσσα (*Garrulus glandarius glasznery*), Θουπί (*Otus scops cyprius*), Πεμπέτσος (*Parus ater cypriotes*).

Από τα πιο πάνω είδη πουλιών ο τρυποράσις, η σκαλιφούρτα, ο δενδροβάτης και ο πεμπέτσος μαζί με το νεραλλίδι (*Charadrius alexandrinus*) και τη δακκανούρα (*Lanius nubicus*) έχουν συμπεριληφθεί στα παραρτήματα της οδηγίας των πουλιών (79/409/ΕΟΚ) (cyprus wildlife, 2007).

Ερπετά και Αμφίβια

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού περιλαμβάνει 19 ερπετά και 3 αμφίβια. Στα ερπετά περιλαμβάνονται 11 είδη σαύρας από τα οποία 4 είναι ενδημικά στο επίπεδο του υποείδους και 8 είδη φιδιών μεταξύ των οποίων ένα ενδημικό είδος και δύο ενδημικά υποείδη. Μεταξύ των φιδιών υπάρχουν και τρία τα οποία είναι δηλητηριώδη. Τα αμφίβια εκπροσωπούνται με τρία είδη βατράχων, το δενδρόβιο (*Hyla savignyi*), το βαλτόβιο (*Rana ridibunda*) και τον τριδίζοντα (*Bufo viridis*).

Η πιο σπάνια σαύρα είναι η βυζάστρα (*Eumeces schneideri*) με μήκος γύρω στα 30-40 εκατοστά. Ο κουρκουτάς (*Laudakia stellio cypriaca*) είναι πάρα πολύ κοινός στο περιβάλλον της περιοχής και γενικά απαντάται σε όλη την Κύπρο (cyprus wildlife, 2007).

Από τα φίδια αξίζει να αναφερθεί το κυπριακό φίδι (*Coluber cypriensis*) το οποίο είναι ενδημικό είδος και απαντάται πολύ συχνά στην περιοχή. Επίσης πολύ σημαντικό

είναι και το νερόφιδο (*Natrix natrix cypriaca*), το οποίο κινδυνεύει άμεσα με εξαφάνιση. Το πιο επικίνδυνο δηλητηριώδες φίδι είναι η έχιδνα (*Macronipera lebetina*) η οποία είναι πολύ κοινή στην Κύπρο. Στο παράρτημα II της Οδηγίας των Οικοτόπων έχουν συμπεριληφθεί το κυπριακό φίδι (*Coluber cypriensis*) και το κυπριακό νερόφιδο (*Natrix natrix cypriaca* (cyprus wildlife, 2007).

Εντομα

Από τον κόσμο των εντόμων έχουν μελετηθεί συστηματικά είδη οικονομικής σημασίας για τη γεωργία, τη δασοπονία, τον άνθρωπο και τα κατοικίδια ζώα. Ο αριθμός των εντόμων στην περιοχή υπολογίζεται γύρω στα 6000 είδη. Ξεχωριστή θέση μεταξύ των εντόμων αποτελούν οι πεταλούδες, οι οποίες έχουν μελετηθεί σε βάθος. Καταγράφηκαν 52 πεταλούδες από τις οποίες οι 9 είναι ενδημικές. Το κολεόπτερο (*Propomacrus cypriacus*) έχει συμπεριληφθεί στο παράρτημα II της Οδηγίας των Οικοτόπων (cyprus wildlife, 2007).

Με την σωστή διαχείριση από τα αρμόδια όργανα μπορεί να επιτευχθεί προστασία της πανίδας της περιοχής. Η κυριότερη αιτία μείωσης των πληθυσμών των διαφόρων ειδών, θηρεύσιμων και μη, παγκόσμια, είναι η καταστροφή και/ή η υποβάθμιση των βιοτόπων. Αυτό αποδεικνύουν και οι διάφορες μελέτες που διεξήχθησαν (Wilcox and Murphy 1981, Wolff et. al. 1997), ενώ άλλες μελέτες (Harris 1984, Gilpin and Hanski 1991) προχωρούν πιο μακριά συνδέοντας την υποβάθμιση των βιοτόπων ακόμα και με τις αυξημένες πιθανότητες εξαφάνισης των ειδών. Για το λόγο αυτό, σε πολλές χώρες, η πολιτική αντιμετώπισης και τα μέτρα διαχείρισης για την προστασία των ειδών, επικεντρώθηκαν στην προστασία και τη διαχείριση των βιοτόπων. Πιο κάτω, παρατίθενται ορισμένες παράμετροι που λειτουργούν καταλυτικά όσον αφορά την υποβάθμιση ή/και την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος τα τελευταία 30-40 χρόνια στην περιοχή μελέτης. Όλες οι παράμετροι σχετίζονται με τη χρήση της γης και τις αλλαγές στον τρόπο διαχείρισής της. Εκτενέστερα εξετάζονται (cyprus wildlife, 2007):

- Η οικοπεδοποίηση – προέκταση των οικισμών, και η άναρχη δόμηση,
- Το οδικό δίκτυο,
- Η εντατικοποίηση της γεωργίας (αγροχημικά, μηχανοποίηση κ.λπ.)
- Οι αλλαγές σε ορισμένες φυτείες (π.χ. ψυχανθή, αμπέλια).

1.4.3 Γεωλογία – Ανάγλυφο

Η ανάγλυφος όψη της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις. Υπάρχουν πολλά παραποτάμια συστήματα τα οποία όμως χαρακτηρίζονται από ελάχιστη έως μηδαμινή υδατοπαροχή ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Κατά μήκος των κύριων ποταμών της περιοχής (Κρυός, Κούρρης, Διαρίζος, παραπόταμος Χα-ποτάμι), εμφανίζονται κλίσεις των ρεμάτων κατά θέσεις, είναι αρκετά μεγάλες έως κατακόρυφες στα πρηνή τους και παρατηρούνται φαινόμενα κατολισθήσεων και διαβρώσεων. Αυτά όμως είναι τοπικά, (εμφανίζονται κυρίως στις περιοχές Αγία Μαύρη στο Κοιλάνι, κοντά στο φράγμα του Πέρα Πεδίου, στην Μαλλιά), και δεν αποτελούν κίνδυνο πλέον αφού λήφθηκαν τα απαραίτητα μέτρα από τις αρμόδιες αρχές, ιδίως στην Κοινότητα Κοιλανίου και στην περιοχή Αγίας Μαύρης όπου ο ασφαλτόδρομος που ενώνει την πιο πάνω κοινότητα με αυτήν του Πέρα Πεδίου, περνά διαμέσου των κατακόρυφων κλίσεων του εδάφους, εξαιτίας του Κρυού ποταμού, και εκεί παρατηρούνταν οι συχνότερες κατολισθήσεις στην περιοχή, και επομένως δεν χρειάζεται να ληφθούν επιπλέον μέτρα (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009).

Η τοπογραφική διαμόρφωση του εδάφους της περιοχής χαρακτηρίζεται από καθόλου, μικρά και μεγάλα υψώματα και επιμήκεις κορυφογραμμές (Μούττη του Αφάμη 1153 μ., Λαόνα 1092μ., κορφή Τοφούλια 775 μέτρα, Ζάλακας, κ.α.). Οι εκθέσεις ως προς τον ορίζοντα είναι νότιες, με ποικίλες τοπικές αποκλίσεις κυρίως προς Δύση. Οι κλίσεις του εδάφους κυμαίνονται από ομαλές έως πολύ απότομες. Πηγές με πόσιμο νερό υπάρχουν πολλές αλλά λόγω της παρατεταμένης λειψυδρίας αντιμετωπίζουν πρόβλημα μείωσης της ποσότητας παροχής νερού. Ένα παράδειγμα πηγής είναι αυτό της πηγής Λαόνας στο Άρσος, περιοχή για την οποία το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως χαρακτήρισε ως περιοχή εξαιρετικής φυσικής καλλονής (laona water, 2005).

Η ορεινή περιοχή των Κρασοχωρίων Λεμεσού ως μέρος του ορεινού όγκου του Τροόδους ανήκει στην *Ζώνη Τροόδους ή Οφιόλιθος Τροόδους, που δεσπόζει του κεντρικού τμήματος του νησιού και αποτελεί το γεωλογικό πυρήνα της Κύπρου. Εμφανίζεται βασικά σε δύο περιοχές, στην κύρια μάζα της οροσειράς Τροόδους και στην περιοχή του Λάσους Λεμεσού και Ακαπνούς στα νότια της οροσειράς με χαρακτηριστικό επίμηκες και θολωτό σχήμα (δόμος). Μικρότερες εμφανίσεις του υπάρχουν επίσης στην χερσόνησο του Ακάμα και στην περιοχή του χωριού Τρούλλοι. Δημιουργήθηκε κατά το Ανώτερο Κρητιδικό (90 εκ. χρόνια) στο βυθό της Τηθύος θάλασσας, που τότε εκτεινόταν από τα σημερινά Πυρηναία (μέσω των Άλπεων) μέχρι τα Ιμαλάια. Θεωρείται ως ο πιο*

πλήρης και καλά μελετημένος οφιόλιθος στον κόσμο. Πρόκειται για κομμάτι του ωκεάνιου φλοιού, πλήρως αναπτυγμένου με σειρά από πλουτώνια, φλεβικά, ηφαιστειακά πετρώματα και χημικά ιζήματα, γεγονός που συνιστά και τη μοναδικότητά του. Δημιουργήθηκε κατά την πολύπλοκη διαδικασία της διεύρυνσης των ωκεανών και της δημιουργίας του ωκεάνιου φλοιού και στη συνέχεια αναδύθηκε και τοποθετήθηκε στη σημερινή του θέση μέσα από πολυσύνθετες τεκτονικές διεργασίες, που καθορίζονταν από τις δύο συγκλίνουσες λιθοσφαιρικές πλάκες: της Ευρασιατικής στο βορρά και της Αφρικανικής στο νότο. Η στρωματογραφία του παρουσιάζει τοπογραφική αναστροφή, δηλ. τα στρωματογραφικά κατώτερα πετρώματα εμφανίζονται στην κορυφή του, ενώ τα στρωματογραφικά ανώτερα στις παρυφές του. Αυτή η φαινόμενη αναστροφή οφείλεται στον τρόπο ανύψωσης του (δημιουργία δόμου) αλλά και στη διαφορική του διάβρωση. Η στρωματογραφική σειρά του Οφιόλιθου Τροόδους αποτελείται, ακολουθώντας τη σειρά από τα στρωματογραφικά κατώτερα προς τα ανώτερα, από τα εξής πετρώματα: Πλουτώνια (ακολουθία Μανδύα, Σωρειτικά), Φλεβικά, Ηφαιστιακά και χημικά ιζήματα (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009) .

Ειδικότερα στο ορεινό μέρος της περιοχής μελέτης Τα Χημικά Ιζήματα (ή Σχηματισμός Πέρα Πέδι) αποτελούνται από φαιόχωμα (ούμπρα), ραδιολαρίτες και ραδιολαριτικούς πηλίτες, και είναι τα πρώτα χημικά και πελαγικά ιζήματα, που αποτέθηκαν πάνω στα οφιολιθικά πετρώματα, ως αποτέλεσμα υδροθερμικής δραστηριότητας (θερμά διαλύματα πλούσια σε Fe και Mn) και ιζηματογένεσης στο θαλάσσιο πυθμένα (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009).

Το ανάγλυφο και η τοπογραφία του Τροόδους είναι οι ρυθμιστές των κλιματολογικών συνθηκών και ειδικότερα της βροχόπτωσης. Συνεπώς μαζί με τις πιο πάνω γεωλογικές συνθήκες ρυθμίζουν άμεσα και τους υδατικούς πόρους, επιφανειακούς και υπόγειους του νησιού. Οι ποταμοί που ρέουν από την κορυφή του Τροόδους τροφοδοτούν τους υδροφορείς που αναπτύσσονται στην περιφέρειά του και τις πεδιάδες. Όσον αφορά το μεγαλύτερο κομμάτι της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού, το οποίο όπως προαναφέρθηκε είναι ημιορεινό, πάνω από τον Σχηματισμό Λευκάρων ακολουθούν τα ιζήματα του Σχηματισμού Πάχνας (Μειόκαινο, 22 εκ. χρόνια), που αποτελούνται κυρίως από υποκίτρινες μάργες και κρητίδες. Το κιτρινωπό χρώμα, η παρουσία στρώσεων ασβεστολιθικού ψαμμίτη, και η κατά τόπους ανάπτυξη κροκαλοπαγών αποτελούν τα χαρακτηριστικά διάκρισης του Σχηματισμού Πάχνας από το Σχηματισμό Λευκάρων. Η ιζηματογένεση του Σχηματισμού Πάχνας άρχισε και τέλειωσε σε περιβάλλον αβαθών θαλασσών με την ανάπτυξη υφαλογενών ασβεστολίθων (Μέλος Τέρρα στη βάση και

Μέλος Κορωνιά στην κορυφή του Σχηματισμού) (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009).

Τα ιζηματογενή πετρώματα αποτελούν τις κύριες πηγές βιομηχανικών ορυκτών. Τα κυριότερα από αυτά είναι η γύψος (χρησιμοποιείται στην κατασκευή επιχρισμάτων και στη τσιμεντοβιομηχανία), οι άργιλοι στην τουβλοποιΐα, οι μάργες και οι κρητίδες στην τσιμεντοβιομηχανία, ο μπετονίτης και ο σελεσίτης στη βιομηχανία, και η πέτρα δόμησης στις κατασκευές (Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, 2009).

Η περιοχή έχει όλα τα γνωρίσματα, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των ασβεστολιθικών ή ασπροχωμάτων. Τα εδάφη αυτά έχουν μεγάλη συνεκτικότητα και δύσκολα περνούν μέσα τους βαθιά το νερό, ο ήλιος κι ο αέρας. Το χειμώνα δεν τα διαπερνά το κρύο, αλλά στην επιφάνειά τους είναι ψυχρά. Το καλοκαίρι κρατούν υγρασία, αλλά στις μεγάλες ζέστες σκάζουν, δημιουργώντας βαθιές ρωγμές. Οι ρίζες των φυτών δυσκολεύονται να προχωρήσουν βαθιά, υποφέρουν από ασφυξία και στις ξηρασίες, όταν εξατμίζεται όλη η επιφανειακή υγρασία, παύει κάθε ανάπτυξή τους και μαραζώνουν.

1.4.4 Βοσκότοποι

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου αλλά και του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως, καταγράφηκαν στην περιοχή 9,5 εκτάρια βοσκότοπων και γυμνών εκτάσεων και 482 στρέμματα αγρανάπαυσης. Ειδικά για τους βοσκότοπους και τις γυμνές εκτάσεις, μπορούν να αξιοποιηθούν εάν εφαρμοστεί ορθολογική διαχείριση τους προς την κατεύθυνση οικολογικής σταθερότητας και παραγωγικής κτηνοτροφικής βελτιστοποίησης τους.

Γενικά οι σκοποί της βελτίωσης των βοσκότοπων μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

- Διατήρηση και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Αειφορία των φυσικών οικονομικών παραγωγικών στοιχείων.
- Βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της περιοχής του βοσκότοπου υπέρ των ντόπιων πληθυσμών.
- Απόδοση στο κοινωνικό σύνολο ειδικών έμμεσων ωφελειών (υδρονομία, προστασία εδαφών κτλ).
- Επιστημονική έρευνα και εκπαίδευση σε θέματα διαχείρισης βοσκοτόπων.
- Διατήρηση της πρωτογενούς γενετικής ποικιλότητας των λιβαδικών φυτικών συνθέσεων και δασικών φυτικών ειδών.

Η ορθολογική διαχείριση των φυσικών βοσκοτόπων αποσκοπεί με επιστημονικές μεθόδους και μέσα να αριστοποιήσει και να διαιωνίσει (αειφορία) την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών σε συνάρτηση και προστασία των ίδιων των λιβαδιών και τη βελτίωση – ανάπτυξη τους στα πλαίσια της ισορροπίας του ευρύτερου δασικού οικοσυστήματος. Η έννοια της αειφορίας για τα φυσικά λιβαδικά οικοσυστήματα αναφέρεται πρωταρχικά στην παραγωγή βοσκήσιμης λιβαδικής ύλης σε τέτοιο ποσοτικό και ποιοτικό επίπεδο αλλά και από άποψη σύνθεσης των ειδών, ώστε τουλάχιστον σε βραχυπρόθεσμη βάση να μην υπάρχει υποβάθμιση, αλλά αντίθετα αύξηση και βελτίωση (Κότιος, 2002: 37-1.4).

Ορθολογική διαχείριση βοσκότοπων σημαίνει ότι από την άσκηση βόσκησης δεν πρέπει να απολαμβάνεται τουλάχιστον το 50% της παραγωγής των ποολίβαδων και το 30% των θαμνολίβαδων το οποίο πρέπει να παραμένει στο λιβαδικό σύστημα για τη διατήρηση της παραγωγικότητας του (Κότιος, 2002, Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας).

Γι αυτόν το λόγο πρέπει να λαμβάνονται τα εξής μέτρα:

- Καταπολέμηση της ανεπιθύμητης βλάστησης.
- Διασπορά ή σπορά κατάλληλων λιβαδικών φυτών με διάφορες μεθόδους ανάλογα με την επικρατούσα κατάσταση.

Οι προτάσεις διαχείρισης μέσω των μελετών οφείλουν να επιλύουν όλα τα προβλήματα που εντοπίζονται στο χώρο των φυσικών λιβαδιών (προσπέλαση, ποτισμός, προστασία, πυκνότητα ανωρόφου και θαμνοτόπου, ύψος θάμνων, σχέση βοσκόμενων και μη ειδών, ξηρή ουσία και προστασία του εδάφους, υπερβοσκοφόρτωση κλπ), να καθορίζουν το επίπεδο ανθρώπινης επέμβασης στα φυσικά στοιχεία και στα λοιπά παραγωγικά αυξητικά έργα και δραστηριότητες (τουρισμός, αναψυχή, γεωργία), και να προβλέπουν τη διατήρηση και βελτίωση της φυσικής ισορροπίας σε μακροπρόθεσμη βάση.

1.4.5 Κλίμα

Ένας από τους κυριότερους λόγους προσέλκυσης εκατοντάδων παραθεριστών στην περιοχή, είναι αυτός του κλίματος, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού και γενικά όλη η Κύπρος έχει ως χαρακτηριστικό της κλίμα, το μεσογειακό. Τα κύρια χαρακτηριστικά του μεσογειακού κλίματος της Κύπρου είναι το ζεστό και ξηρό καλοκαίρι από τα μέσα του Μάη ως τα μέσα του Σεπτεμβρίου, ο βροχερός αλλά ήπιος χειμώνας από τα μέσα του Νοέμβριου ως τα μέσα του Μάρτη και οι δύο ενδιάμεσες μεταβατικές εποχές, το φθινόπωρο και η άνοιξη.

Στη διάρκεια του καλοκαιριού η Κύπρος και γενικά η περιοχή της ανατολικής Μεσογείου βρίσκεται κάτω από την επίδραση του εποχιακού βαρομετρικού χαμηλού, που έχει το κέντρο του στη νοτιοδυτική Ασία. Αποτέλεσμα της επίδρασης αυτής είναι οι ψηλές θερμοκρασίες και ο καθαρός ουρανός. Η βροχόπτωση είναι πολύ χαμηλή με μέση τιμή που δεν ξεπερνά το 5% της μέσης ολικής βροχόπτωσης του χρόνου ολόκληρου. Στη διάρκεια του χειμώνα η Κύπρος επηρεάζεται από το συχνό πέρασμα μικρών υφέσεων και μετώπων που κινούνται στη Μεσόγειο με κατεύθυνση από τα δυτικά προς τα ανατολικά. Οι καιρικές αυτές διαταραχές διαρκούν συνήθως από μια μέχρι τρεις μέρες κάθε φορά και δίνουν τις μεγαλύτερες ποσότητες βροχής. Η συνολική μέση βροχόπτωση στους μήνες Δεκέμβρη, Γενάρη και Φλεβάρη αντιστοιχεί περίπου με το 60% της βροχόπτωσης του χρόνου ολόκληρου (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009). Η οροσειρά του Τροόδου παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των μετεωρολογικών συνθηκών στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και στη δημιουργία τοπικών φαινομένων (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Βροχόπτωση

Η μέση βροχόπτωση πάνω από την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού είναι περίπου 739 χιλιοστόμετρα το χρόνο ενώ για ολόκληρη την Κύπρο είναι περίπου 453 χιλιοστόμετρα (μέση τιμή για την περίοδο 1991-2001).

Η επίδραση του αναγλύφου της ξηράς πάνω στην κατανομή της βροχόπτωσης είναι σημαντική. Η μέση ετήσια βροχόπτωση στην περιοχή μελέτης, αυξάνεται από 450 περίπου χιλιοστόμετρα, στα χαμηλότερα υψόμετρα, σε 900 χιλιοστόμετρα στα ψηλότερα ορεινά (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Οι περισσότερες βροχές πέφτουν στην περίοδο από το Νοέμβρη μέχρι το Μάρτη. Η βροχόπτωση του καλοκαιριού είναι πολύ χαμηλή, οι βροχές πέφτουν στις ορεινότερες περιοχές κατά τις πρώτες απογευματινές ώρες (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Χιονόπτωση συμβαίνει σπάνια στη χαμηλότερη ημιορεινή περιοχή, συμβαίνει όμως συχνά κάθε χειμώνα στις ψηλότερες ορεινές περιοχές με υψόμετρο από 850 μέτρα και πάνω. Κατά μέσο όρο η πρώτη χιονόπτωση παρατηρείται μέσα στην πρώτη βδομάδα του Δεκέμβρη και η τελευταία γύρω στα μέσα του Απρίλη. Το χιόνι δεν καλύπτει μόνιμα το έδαφος σ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Χαλάζι και Καταιγίδες

Χαλάζι πέφτει κατά μέσο όρο 10 φορές το χρόνο στη περιοχή μελέτης, συνήθως μεταξύ Νοέμβρη και Μάη. Η πιο πιθανή περίοδος για να συμβεί σοβαρή χαλαζόπτωση

είναι από το Δεκέμβρη μέχρι τον Απρίλη, το χαλάζι όμως που πέφτει νωρίς το καλοκαίρι και το φθινόπωρο είναι πιο επικίνδυνο γιατί προκαλεί σοβαρές ζημιές στα φρούτα και σ' άλλες καλλιέργειες (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Οι καταιγίδες είναι σπάνιες από τον Ιούνιο μέχρι το Σεπτέμβριο, συμβαίνουν όμως κατά μέσο όρο σε 4 μέχρι 5 μέρες σε κάθε μήνα από τον Οκτώβριο μέχρι το Γενάρη και σε 2 μέχρι 3 μέρες σε κάθε μήνα από το Φλεβάρη μέχρι το Μάη (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Θερμοκρασία Αέρα

Η Κύπρος έχει ζεστό καλοκαίρι και ήπιο χειμώνα, όμως η γενική αυτή κατάσταση διαφοροποιείται από τόπο σε τόπο από δύο παράγοντες, (α) το ανάγλυφο που ελαττώνει τη θερμοκρασία κατά 5 βαθμούς Κελσίου περίπου κάθε 1,000 μέτρα ύψος και (β) την επίδραση της θάλασσας που έχει σαν αποτέλεσμα πιο δροσερό καλοκαίρι και σχετικά πιο ήπιο χειμώνα στις παράλιες περιοχές και ειδικότερα στις δυτικές. Η γεωγραφική θέση της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού της προσδίδει στις ορεινότερες περιοχές να θαυμάσιο δροσερό ξηρό κλίμα το καλοκαίρι και κρύο χειμώνα, ενώ οι χαμηλότερες περιοχές έχουν σχετικά ζεστό καλοκαίρι και ήπιο χειμώνα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Το ετήσιο εύρος της θερμοκρασίας του αέρα είναι αρκετά μεγάλο και κυμαίνεται γύρω στους 18 βαθμούς Κελσίου. Οι διαφορές μεταξύ της ψηλότερης θερμοκρασίας ημέρας και της χαμηλότερης θερμοκρασίας νύχτας είναι επίσης μεγάλες κυρίως το καλοκαίρι. Το χειμώνα οι διαφορές αυτές είναι 8-10 βαθμούς Κελσίου στις χαμηλότερες περιοχές και 5-6 βαθμούς Κελσίου στις ορεινότερες. Το καλοκαίρι αυτές αυξάνονται σε 9-12 βαθμούς Κελσίου (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Τον Ιούλιο και Αύγουστο η μέση ημερήσια θερμοκρασία κυμαίνεται από 28 στις χαμηλότερες περιοχές και 24 βαθμών Κελσίου στις ψηλότερες κορυφές της περιοχής μελέτης, ενώ οι μέσες μέγιστες θερμοκρασίες στους μήνες αυτούς είναι 35 και 29 βαθμοί Κελσίου αντίστοιχα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Το Γενάρη οι μέσες ημερήσιες θερμοκρασίες είναι 13 βαθμοί Κελσίου στη χαμηλότερη περιοχή και 6 βαθμοί Κελσίου στις ψηλότερες κορυφές της περιοχής με μέσες ελάχιστες θερμοκρασίες 4 και 1 βαθμούς Κελσίου αντίστοιχα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Παγετός παρατηρείται συχνά το χειμώνα και την άνοιξη προκαλώντας ζημιές κυρίως σε πρώιμα λαχανικά (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Θερμοκρασία Εδάφους

Η μέση θερμοκρασία εδάφους στις χαμηλότερες περιοχές σε βάθος 10 εκατοστόμετρα είναι περίπου 7 βαθμοί Κελσίου το Γενάρη και 30 βαθμοί Κελσίου τον Ιούλη, ενώ σε βάθος ενός μέτρου είναι 11 βαθμοί Κελσίου το Γενάρη και 25 βαθμοί Κελσίου τον Ιούλη. Στις ορεινότερες περιοχές της Περιοχής κρασοχωρίων Λεμεσού, με υψόμετρο 1,000 περίπου μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας οι τιμές αυτές είναι κατά 2 βαθμούς Κελσίου περίπου πιο χαμηλές (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009). Η απορρόφηση μεγάλων ποσοτήτων ηλιακής ενέργειας στη διάρκεια της μέρας και η μεγάλη απώλεια θερμότητας λόγω ακτινοβολίας τη νύχτα με καθαρό ουρανό προκαλούν μεγάλη ημερήσια κύμανση της θερμοκρασίας του επιφανειακού στρώματος του εδάφους το καλοκαίρι (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Τον Ιούλη η θερμοκρασία στην επιφάνεια του εδάφους στις χαμηλότερες περιοχές είναι 12 βαθμοί Κελσίου την αυγή και 57 βαθμοί Κελσίου 2-3 ώρες μετά το μεσημέρι. Σε βάθος 5 εκατοστόμετρα οι αντίστοιχες τιμές είναι 21 και 39 βαθμοί Κελσίου, ενώ σε βάθος 50 εκατοστόμετρα η ημερήσια κύμανση της θερμοκρασίας είναι ασήμαντη (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Σχετική Υγρασία Αέρα

Το υψόμετρο και η απόσταση από την παραλία παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των τιμών της σχετικής υγρασίας του αέρα, που σε μεγάλο βαθμό είναι ενδεικτικές των διαφορών στη θερμοκρασία του αέρα από περιοχή σε περιοχή. Στη διάρκεια της μέρας κατά το χειμώνα και σ' όλες τις νύχτες του χρόνου η σχετική υγρασία κυμαίνεται κυρίως μεταξύ 65% και 95%. Τα μεσημέρια του καλοκαιριού η σχετική υγρασία κατεβαίνει πολύ χαμηλά. Στην χαμηλότερη περιοχή είναι γύρω στο 27% και κάποτε κατεβαίνει μέχρι και 12% (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Ομίχλη συμβαίνει σε μερικές περιπτώσεις κυρίως τις πρωινές ώρες, είναι όμως μεγαλύτερης διάρκειας στις ορεινότερες περιοχές το χειμώνα που συχνά τα νέφη καλύπτουν τις βουνοκορφές. Η ορατότητα είναι γενικά πολύ καλή ως εξαιρετική, όμως σε μερικές μέρες κυρίως της άνοιξη προκαλείται θόλωση στην ατμόσφαιρα από αιωρούμενη σκόνη που προέρχεται από τις αραβικές και αφρικανικές ερήμους.

Ηλιοφάνεια

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού έχει όπως όλες οι περιοχές της Κύπρου, μεγάλη διάρκεια ηλιοφάνειας σε σύγκριση με πολλές χώρες. Σ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού η ηλιοφάνεια είναι κατά μέσο όρο 11.5 ώρες την ημέρα, ενώ στους μήνες

Δεκέμβρη και Γενάρη που έχουν την πιο μεγάλη νέφωση η διάρκεια της ηλιοφάνειας ελαττώνεται μόνο στις 5.5 ώρες την ημέρα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Ακόμα και στις ψηλότερες ορεινές περιοχές των Κρασοχωρίων Λεμεσού, στους χειμερινούς μήνες με πολύ μεγάλη νέφωση, η μέση ηλιοφάνεια είναι περίπου 5 ώρες την ημέρα και στους μήνες Ιούνη και Ιούλη η τιμή αυτή φτάνει στις 11 ώρες. Η μεγαλύτερη δυνατή διάρκεια της ηλιοφάνειας (δηλαδή από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου) στην περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, κυμαίνεται από 9.8 ώρες την ημέρα το Δεκέμβρη σε 14.5 ώρες την ημέρα τον Ιούνη (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Άνεμοι

Στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου οι γενικοί άνεμοι είναι κυρίως ελαφροί ως μέτριοι δυτικοί ή νοτιοδυτικοί το χειμώνα και βόρειοι ή βορειοδυτικοί το καλοκαίρι. Οι πολύ ισχυροί άνεμοι είναι σπάνιοι (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009). Στις διάφορες περιοχές της Κύπρου οι γενικοί άνεμοι τροποποιούνται από τους τοπικούς ανέμους.

Οι τοπικοί αυτοί άνεμοι είναι οι θαλάσσιες και απόγειες αύρες στις παράλιες περιοχές και οι αναβατικοί και καταβατικοί άνεμοι στις ορεινές περιοχές.

Οι θαλάσσιες και απόγειες αύρες οι οποίες παρατηρούνται σε παράλιες περιοχές μπορούν να γίνουν αισθητές σε απόσταση μέχρι και 35 περίπου χιλιόμετρα από την παραλία. Αυτό το σύστημα κυκλοφορίας του αέρα οφείλεται βασικά στη διαφορά θερμοκρασίας μεταξύ της ξηράς από τη μια και του νερού της θάλασσας από την άλλη, που δημιουργεί διαφορές στην ατμοσφαιρική πίεση πάνω από την ξηρά και τη θάλασσα.

Τα αντίστοιχα φαινόμενα στις ορεινές περιοχές είναι οι αναβατικοί άνεμοι (αύρες των κοιλάδων) την ημέρα και οι καταβατικοί άνεμοι (αύρες των ορέων) τη νύχτα. Και σ' αυτή την περίπτωση η αιτία της δημιουργίας των τοπικών αυτών ανέμων είναι ο διαφορετικός βαθμός θέρμανσης ή ψύξης γειτονικών περιοχών.

Οι θαλάσσιες αύρες οι οποίες επηρεάζουν τις νοτιότερες κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού και οι αναβατικοί άνεμοι στην υπόλοιπη περιοχή έχουν τη μεγαλύτερή τους ένταση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ οι απόγειες αύρες στις νοτιότερες κοινότητες και οι καταβατικοί άνεμοι στην υπόλοιπη περιοχή, έχουν τη μεγαλύτερή τους ένταση κατά τους μήνες του χειμώνα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

Όσον αφορά την ταχύτητα, οι άνεμοι στην περιοχή είναι κυρίως ελαφροί ως μέτριοι. Οι ισχυροί άνεμοι με ταχύτητα 24 κόμβων και πάνω είναι μικρής διάρκειας και

συμβαίνουν σε περιπτώσεις μεγάλης κακοκαιρίας. Οι πολύ ισχυροί άνεμοι (ταχύτητα ανέμου 34 κόμβοι και πάνω) είναι σπάνιοι και συμβαίνουν κυρίως στις προσήνεμες περιοχές όταν επηρεάζουν την Κύπρο συστήματα με πολύ χαμηλές πιέσεις.

Πολύ σπάνια επίσης συμβαίνουν ανεμοστρόβιλοι πάνω από την περιοχή μελέτης και γενικά από την Κύπρο, αλλά αν συμβούν, η διάμετρος τους στην χειρότερη περίπτωση δεν ξεπερνά τα 100 μέτρα (Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2009).

1.5 Τεχνικές και κοινωνικές υποδομές και δίκτυα

1.5.1 Οδικό δίκτυο

Το οδικό δίκτυο της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, χαρακτηρίζεται από την γειτνίαση με δύο από τους κυριότερους οδικούς άξονες της Κύπρου. Στα Ανατολικά της περιοχής γειτνιάζει κατά μήκος με τον κύριο οδικό άξονα Λεμεσού - Πλατρών ενώ ένα μέρος του άξονα αυτού ίσο με 3,5 χιλιόμετρα διασχίζει κατά μήκος την Κοινότητα Τριμίκλινης. Νότια και κατά πλάτος της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού βρίσκεται σε κοντινή απόσταση ο κύριος οδικός άξονας Λεμεσού – Πάφου, τμήμα του κυριότερου οδικού άξονα της Κύπρου, Πάφος – Λεμεσός - Λευκωσία. Σε αυτούς τους οδικούς άξονες ενώνεται ο κύριος δρόμος Λεμεσού – Ομόδους – Πλατρών, ο κυριότερος δρόμος της περιοχής μελέτης και ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος και ο λειτουργικότερος όσον αφορά την σύνδεση των κοινοτήτων και την εξυπηρέτηση των μεταφορών της περιοχής. Έχει μήκος 34 χιλιόμετρα με τα 21 να διασχίζουν την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού κατά μήκος, ξεκινώντας από τον κύριο οδικό άξονα Λεμεσού – Πάφου και με βορειοδυτική κατεύθυνση περνάει από τις κοινότητες Πάνω Κυβίδες, Άγιος Αμβρόσιος, Βουνί, Πάχνα, Κισσούσα, και συνεχίζει βόρεια διασχίζοντας τις κοινότητες Μαλλιά, Βάσα Κοιλανίου, Ποταμιού, Όμοδος και Μανδριά και από εκεί κατευθύνεται βορειοανατολικά όπου και ενώνεται με τον κύριο οδικό άξονα Λεμεσού – Πλατρών. Οι υπόλοιποι διακοινοτικοί δρόμοι διακλαδώνονται προς την ευρύτερη περιοχή των Κρασοχωρίων Λεμεσού, ξεκινώντας σχεδόν αποκλειστικά από αυτόν τον βασικό άξονα ή καταλήγοντας σε αυτόν.

Λόγω της σύνδεσης του με τους 2 κύριους άξονες που προαναφέρθηκαν αλλά και για τον λόγο ότι πολλοί διακοινοτικοί δρόμοι που διακλαδώνονται στην υπόλοιπη περιοχή ξεκινάνε από αυτόν και καταλήγουν στους 2 κύριους οδικούς άξονες (δρόμος Βουνί – Κοιλάνι – Πέρα Πεδί, Άγιος Αμβρόσιος – Πάχνα , Τριμίκλινη – Πέρα Πεδί – Μανδριά – Όμοδος), ο οδικός άξονας δεν παρουσιάζει κυκλοφοριακά προβλήματα. Το μόνο κυκλοφοριακό πρόβλημα που φαίνεται να παρατηρείται κυρίως τους

καλοκαιρινούς μήνες, βρίσκεται στο τμήμα του δρόμου που περνάει έξω από τους οικισμούς Άγιος Αμβρόσιος και Πάνω Κυβίδες.

Οι οδοί Βουνί – Κοιλάνι – Πέρα Πεδί, Άγιος Αμβρόσιος – Πάχνα , Τριμίκλινη – Πέρα Πεδί – Μανδριά – Όμοδος, Κισσούσα – Μαλλιά – Δωρά, Βάσα Κοιλανίου – Άρσος και Άγιος Θεράπων – Λόφου – Κουκά, είναι οι κυριότεροι διακοινοτικοί δρόμοι της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού. Οι οδοί βρίσκονται σε καλή σχετικά κατάσταση, με εξαίρεση ορισμένα τμήματα (κυρίως ένα μεγάλο τμήμα της οδού Άγιος Θεράπων – Λόφου – Κουκά) τα οποία χρήζουν διαπλάτυνσης και αλλαγής ή και προσθήκης ασφαλοτάτητα.

Οι κοινοτικοί δρόμοι, κυρίως εντός των οικισμών, παρουσιάζουν μεγάλη στενότητα οδοστρώματος και δυσκολία προσπέλασης που οφείλεται στην έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού. Οι κοινοτικοί δρόμοι είναι συνήθως λιθόστρωτοι ή επιστρωμένοι με τσιμέντο που διακόπτεται από τμήματα ασφαλοτάτητα.

Στο σύνολο της η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού καλύπτεται από ένα μεγάλο δίκτυο οδών, κυρίως αγροτικών, οι πιο πολλοί από τους οποίους είναι χωματόδρομοι, που επιτρέπει την εκμετάλλευση των καλλιεργήσιμων γαιών. Το δίκτυο αυτό απαιτεί άμεση αλλά και συνεχή συντήρηση και βελτίωση.

Γενικά το οδικό δίκτυο, και μετά τα πρόσφατα έργα (αποπεράτωση διαπλάτυνσης και βελτίωσης οδοστρώματος στον δρόμους Άγιος Αμβρόσιος – Βουνί, οδικού άξονα Λεμεσού – Ομόδους – Πλατρών, Τριμίκλινη – Πέρα Πεδί), μπορεί να χαρακτηριστεί σε καλή κατάσταση ως προς την ποιότητα του οδοστρώματος και το πλάτος. Προβλήματα ως προς την ποιότητα του οδοστρώματος και το πλάτος εμφανίζουν οι αγροτικοί δρόμοι οι οποίοι χρήζουν άμεσης βελτίωσης. Προβλήματα στο οδικό δίκτυο εμφανίζουν όλοι οι παλιοί οικισμοί των κοινοτήτων λόγω της στενότητας των οδών και της προβληματικής κατάστασης των αποστραγγιστικών υποδομών τους αλλά και της ύπαρξης τους σε αγροτικό χώρο καθώς και ορισμένοι νέοι οικισμοί που προέκυψαν στην περίμετρο των παλιών οικισμών λόγω επέκτασης των οικιστικών ζωνών.

1.5.2 Δίκτυο Συγκοινωνιών.

Η περιοχή εξυπηρετείται συγκοινωνιακά με αγροτικό υπεραστικό συγκοινωνιακό δίκτυο. Συγκεκριμένα η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, εξυπηρετείται από την Παγκύπρια Ένωση Αστικών Λεωφορείων με την επωνομασία "ΠΕΑΛ «Τα Κρασοχώρια». Αυτή η εταιρία συγκροτήθηκε σε συνεργασία με το αρμόδιο υπουργείο για την εξυπηρέτηση των αστικών και μη αστικών περιοχών. Η απόφαση αυτή λήφθηκε

μόλις στις 24/07/2009 και αμέσως διατέθηκαν λεωφορεία και δημιουργήθηκαν νέα δρομολόγια για την περιοχή μελέτης και γενικά για την Επαρχία Λεμεσού. Επίσης δόθηκε χορηγία €60.000,00 για την ανανέωση του στόλου της εταιρείας ΠΕΑΛ «Τα Κρασοχώρια» (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2009).

Το συγκοινωνιακό δίκτυο της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού ήταν φτωχό, με ελλιπές δρομολόγια ενώ τα λεωφορεία ήταν απαρχαιωμένα. Τα δρομολόγια εξυπηρετούσαν κυρίως τις ανάγκες των μαθητών για μετάβαση στις κοινότητες όπου υπάρχουν εκπαιδευτικές υποδομές με κυρίαρχη κοινότητα αυτή του Ομόδους. Από το Όμοδος ξεκινούσαν λεωφορεία που διέσχιζαν όλη την περιοχή μελέτης ούτως ώστε να μεταφερθούν οι μαθητές στο σχολείο της Κοινότητας. Επίσης υπήρχαν λεωφορεία τα οποία ξεκινούσαν από την πιο πάνω κοινότητα, διέσχιζαν την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού με προορισμό την πόλη της Λεμεσού. Στις υπόλοιπες κοινότητες, τα λεωφορεία ήταν από μηδαμινά έως ελάχιστα.

1.5.3 Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων.

Οι υδάτινοι πόροι της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού αλλά και όλης της Κύπρου, επιφανειακοί και υπόγειοι είναι περιορισμένοι και αυτό οφείλεται στο ξηροθερμικό της κλίμα, το ανάγλυφο, τη γεωλογία, τη μικρή έκταση του νησιού και την ανομοιόμορφη κατανομή της βροχόπτωσης στις διάφορες περιοχές της.

Ο εμπλουτισμός των υδάτινων πόρων της περιοχής μελέτης γίνεται αποκλειστικά από τη βροχόπτωση. Γενικά η ποσότητα της βροχής που δέχεται είναι χαμηλή και η εξάτμιση μεγάλη, πράγμα που περιορίζει σοβαρά τους υδάτινους της πόρους. Επίσης η βροχόπτωση κατανέμεται ανομοιόμορφα στην έκταση της (μεταξύ 400 και 1000 χιλιοστομέτρων) (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2009).

Υδρευση.

Οι οικισμοί της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού τροφοδοτούνται με πόσιμο νερό από πηγές και γεωτρήσεις που υπάρχουν στην περιοχή της οροσειράς του Τροόδους και πολλές από αυτές βρίσκονται μέσα στην περιοχή μελέτης. Οι πηγές είναι ζωτικής σημασίας γιατί σε αυτές στηρίζεται η υδατοπρομήθεια όλων των οικισμών της περιοχής, και η άρδευση σημαντικών εκτάσεων γης. Οι μεγαλύτερες πηγές προμήθειας πόσιμου νερού παρέχονται από τα 2 πιο κάτω κεφαλόβρυσα (Υδατοπρομήθεια Λεμεσού, 2005) :

- Κεφαλόβρυσο Πάνω Πλατρών: Βρίσκεται στην περιοχή της Κοινότητας Πάνω Πλάτρες, σε υψόμετρο 1.280 μέτρων. Η μέση ημερήσια απόδοσή του κατά την περίοδο 1966-1979 ήταν 370 μ³ νερού.
- Κεφαλόβρυσο Πάνω Κυβίδων: Το κεφαλόβρυσο βρίσκεται σε υψόμετρο 390 περίπου μέτρων, μέσα στην έκταση του χωριού Πάνω Κυβίδες. Η μέση ημερήσια απόδοσή του κατά την περίοδο 1969-1973 ήταν 1.380 μ³ νερού.

Άλλες μεγάλες πηγές παροχής πόσιμου νερού στην περιοχή μελέτης, βρίσκονται στην κοινότητα Άρσος και Όμοδος αλλά και σε γεωτρήσεις κάθε κοινότητας ξεχωριστά. Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, όπως και όλη η Επαρχία Λεμεσού υπάγεται στην εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Υδατοπρομήθειας Λεμεσού το οποίο έχει σαν σκοπό την παροχή ικανοποιητικής ποιότητας και ποσότητας νερού για κάλυψη τόσο των οικιακών όσο και των εμποροβιομηχανικών αναγκών των καταναλωτών της περιοχής

Ο πιο πάνω σκοπός επιτυγχάνεται με (Υδατοπρομήθεια Λεμεσού, 2005):

- τη συντήρηση και επέκταση του υδρευτικού δικτύου
- τον προγραμματισμό και την εκτέλεση τεχνικών έργων,
- πλήρη σεβασμό προς το περιβάλλον
- την επιβολή τελών νερού, ώστε να διασφαλίζεται η χρηματοδότηση των αναπτυξιακών έργων και η λειτουργία του Συμβουλίου, χωρίς να επισκοπείται η πραγματοποίηση κέρδους
- την αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών

Το παλιό υδρευτικό δίκτυο ανανεώθηκε και αντικαταστάθηκε πρόσφατα από τις αρμόδιες αρχές, για κάθε οικισμό ενώ συνεχίζονται τα έργα για επέκτασή του.

Άρδευση.

Την περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού διασχίζουν ποτάμια τα οποία είναι η κύρια πηγή άρδευσης ενώ για να καλυφθούν οι επιπλέον ανάγκες χρησιμοποιούνται ύδατα από γεωτρήσεις και τεχνητές δεξαμενές. Οι κύριοι ποταμοί που διασχίζουν την περιοχή μελέτης είναι αυτοί του Κρυού ποταμού (παραπόταμος Κούρη), και του Χα Ποταμιού, ένα μικρό μέρος του ποταμού Διαρίζου και του ποταμού Κούρη. Ο Κρυός ποταμός διασχίζει τις κοινότητες της περιοχής, Πέρα Πεδί, Κοιλάνι, Βουνί και Άγιος Θεράπων ενώ καταλήγει στον μεγαλύτερο υδατοφράκτη της Κύπρου τον Κούρη. Ο άλλος μεγάλος ποταμός της περιοχής διασχίζει από βόρεια προς τα νότια, τις κοινότητες

Μανδριά, Όμοδος, Ποταμιού, Κισσούσα, Πάχνα, Μαλλιά και Δωρά ενώ καταλήγει στην θάλασσα. Οι άλλοι δύο ποταμοί, Διαρίζος και Κούρης διέρχονται από τις κοινότητες Γεροβάσα και Τριμίκλινη αντίστοιχα ενώ μέρος του τελευταίου ο οποίος απορρέει στον ποταμό Κούρη, διασχίζει ένα μικρό μέρος της κοινότητας Λόφου (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2009).

Οι αυξανόμενες υδατικές ανάγκες για αρδευτικούς, οικιστικούς, βιομηχανικούς και τουριστικούς σκοπούς, οδήγησε στην κατασκευή υδατοφρακτών για αύξηση των υδατικών αποθεμάτων και προώθηση της ορθολογιστικής τους χρησιμοποίησης. Έτσι το 1956 κατασκευάστηκε ο Υδατοφράκτης του Πέρα Πεδίου στην ομώνυμη κοινότητα ο οποίος τροφοδοτείται από τον Κρυό Ποταμό. Ο υδατοφράκτης αυτός είναι τύπου βαρύτητας με ύψος 22 μέτρα και χωρητικότητας 55.000 κυβικά μέτρα νερού. Το 1958 κατασκευάστηκε και δεύτερος υδατοφράκτης στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, στην Κοινότητα Τριμίκλινης. Ο υδατοφράκτης αυτός τροφοδοτείται με νερό από τον ποταμό Κούρη, είναι επίσης τύπου βαρύτητας, έχει ύψος 33 μέτρα και χωρητικότητα 340.000 κυβικά μέτρα (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2009). Οι πιο πάνω υδατοφράκτες εξυπηρετούν την άρδευση των κοινοτήτων στις οποίες διαρρέουν οι ποταμοί Κρυός και Κούρης ενώ η άρδευση των καλλιεργειών στις υπόλοιπες κοινότητες περιορίζεται στην χρήση τεχνητών δεξαμενών γεωτρήσεων και αντλιών (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2009).

Αποχέτευση

Οι οικισμοί της Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού δεν έχουν αποχετευτικό δίκτυο και έτσι η αποχέτευση γίνεται με βόθρους που πολλές φορές είναι απορροφητικοί και δημιουργούν κινδύνους για την μόλυνση του εδάφους και του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα. Το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων προχώρησε στην συμπλήρωση μελέτης αποχετευτικών συστημάτων για τις κοινότητες Τριμίκλινη και Πάνω Κυβίδες κατά το 2005 (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2009). Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χρειάζεται όμως μια συνολική και μακροπρόθεσμη βιώσιμη λύση η οποία δεν μπορεί να προκύψει παρά μέσα από μια από τις εξής εναλλακτικές:

- Κατασκευή κοινοτικού δικτύου και κεντρικής μονάδας βιολογικού καθαρισμού
- Σύνδεση με κοινοτικό βιολογικό σταθμό Άλασσας ή Νοσοκομείου Λεμεσού
- Κατασκευή διακοινοτικού δικτύου με διακοινοτικές μονάδες βιολογικού καθαρισμού

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών αυτών επιχειρείται στο τρίτο μέρος της μελέτης.

Διαχείριση απορριμμάτων

Η Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού χρησιμοποιεί τον χώρο υγειονομικής ταφής απορριμμάτων της Λεμεσού (Βατί) ως χώρο απόρριψης των απορριμμάτων. Η συλλογή των σκουβάλων γίνεται από απορριμματοφόρα αλλά και από ιδιόκτητα φορτηγά. Η απόσταση από τον Χ.Υ.Τ.Α δεν διευκολύνει την όλη διαδικασία, ειδικότερα των δυτικότερων και βορειότερων κοινοτήτων της περιοχής με αποτέλεσμα την δημιουργία ανεξέλεγκτων χωματερών σε διάφορες περιοχές. Ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες λόγω της αύξησης των παραθεριστών, επισκεπτών και διερχομένων, δημιουργούνται προβλήματα από την αύξηση των σκουπιδιών στις περιοχές που βρίσκονται κατά μήκος των οδικών αξόνων. Επίσης σε πολλά σημεία της Περιοχής μελέτης, κυρίως σε ρεματιές και ακτές χειμάρρων, παρατηρείται το φαινόμενο της παράνομης ρίψης μπαζών και σκουπιδιών. Απαιτείται συνεχής προστασία και καθαρισμός των χειμάρρων της περιοχής για την διοχέτευση των όμβριων υδάτων και την αποφυγή πλημμύρων αλλά και για λόγους αισθητικής και κυρίως υγιεινής.

1.5.4 Εκπαίδευση

Στο χώρο της εκπαίδευσης η Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού διαθέτει την εξής υποδομή:

Νηπιαγωγεία.

Στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού υπάρχουν μόλις τρία νηπιαγωγεία και αυτά στις πολυπληθέστερες, όπως είναι φυσικό, κοινότητες της περιοχής. Ο πίνακας 23 καταγράφει την κατάσταση των νηπιαγωγείων στην περιοχή μελέτης.

Πίνακας 23. Κατάσταση νηπιαγωγείων ανά κοινότητα.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ	
		Αριθμός Νηπιαγωγείων	Ιδιοκτήτης
5307	Λόφου		
5308	Πάχνα	1	Δημόσιο
5331	Κουλάνι		
5326	Βουνί		
5322	Αρσος		
5330	Όμοδος		
5327	Πέρα Πεδί		
5325	Βάσα (Κουλανίου)		
5304	Πάνω Κυβίδες	1	Δημόσιο
5315	Τριμήκλινη	1	Δημόσιο
5320	Δωρά		
5324	Μαλιά		
5306	Άγιος Θεράπων		
5328	Μανδριά		
5305	Άγιος Αμβρόσιος		
5329	Ποταμιού		
5317	Κουκά		
5323	Κισσούσα		
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)		
	Περιοχή Κρασχωριών Λ/σου	3	Δημόσιο

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2008

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Από τις 19 κοινότητες που απαρτίζουν την Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού, μόνο οι 5 διαθέτουν δημοτικό σχολείο. Οι ανάγκες των μαθητών των υπολοίπων κοινοτήτων, όσον αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εξυπηρετούνται από τα πέντε δημοτικά σχολεία που βρίσκονται στις κοινότητες Πάχνα, Όμοδος, Πάνω Κυβίδες, Τριμήκλινη και Άγιος Αμβρόσιος, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός μαθητών όπως και αιθουσών αλλά και διδασκόντων, κατέχει η κοινότητα Πάνω Κυβίδες. Να σημειωθεί ότι όλες οι υπόλοιπες κοινότητες διέθεταν δημοτικό σχολείο αλλά λόγω της δραματικής μείωσης του πληθυσμού, δεν λειτουργούν πλέον. Στον πίνακα πιο κάτω, καταγράφονται τα δημοτικά σχολεία της περιοχής, ο αριθμός των μαθητών και των διδασκόντων στο κάθε ένα από αυτά, καθώς και ο αριθμός αιθουσών που διαθέτουν. Όλα τα δημοτικά σχολεία ανήκουν στο δημόσιο (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2008).

Πίνακας 24. Κατάσταση δημοτικών σχολείων ανά κοινότητα και τάξη.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΑ				
		Αριθμός Δημοτικών	Αριθμός Μαθητών	Αριθμός Διδασκόντων	Αριθμός Αιθουσών	Ιδιοκτήτης
5307	Λόφου					
5308	Πάχνα	1	50	7	7	Δημόσιο
5331	Κοιλάνι					
5326	Βουνί					
5322	Άρσος					
5330	Όμοδος	1	40	3	3	Δημόσιο
5327	Πέρα Πεδί					
5325	Βάσα (Κοιλανίου)					
5304	Πάνω Κυβίδες	1	145	9	10	Δημόσιο
5315	Τριμήκληνη	1	55	6	6	Δημόσιο
5320	Δορά					
5324	Μαλιά					
5306	Άγιος Θεράπων					
5328	Μανδριά					
5305	Άγιος Αμβρόσιος	1	29	2	3	Δημόσιο
5329	Ποταμιού					
5317	Κουκά					
5323	Κισσούσα					
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)					
	Περιοχή Κρασχωριών Λ/σου	5	319	27	29	Δημόσιο

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασχωριών Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Γυμνάσιο και Λύκειο υπάρχει μόνο στην Κοινότητα Ομόδους και εξυπηρετεί βάσει Νόμου τις ανάγκες 13 από τις 19 κοινότητες της περιοχής. Συγκεκριμένα στο «Ελληνικό Γυμνάσιο Ομόδους» έχουν δικαίωμα φοίτησης, τα παιδιά των πιο κάτω κοινοτήτων: Άγ. Αμβρόσιος, Άγ. Θεράπων, Άγ. Νικόλαος, Άρσος, Βάσα, Βουνί, Δορά, Κοιλάνι, Κάτω Πλάτρες, Κυβίδες, Μανδριά, Μαλλιά, Όμοδος, Πάνω Πλάτρες, Πάχνα, Πέρα Πεδί, Πραιτώρι, Φιλούσα και Φοινί. Το «Ελληνικό Γυμνάσιο Ομόδους» είναι εξατάξιο (ενσωματωμένο Γυμνάσιο και Λύκειο) και απασχολεί 32 καθηγητές εκ των οποίων οι 11 είναι εξ ολοκλήρου στο Όμοδος και οι υπόλοιποι 21 είναι και σε άλλα σχολεία. Το σύνολο των μαθητών ανέρχεται στους 116, 73 στο Γυμνάσιο και 43 στο Λύκειο και προβλέπεται ότι τα επόμενα χρόνια θα αυξηθεί κατά πολύ ο αριθμός των μαθητών (omodos, 2009). Ο Πίνακας 25 καταγράφει την κατάσταση των μαθητών στο «Ελληνικό Γυμνάσιο Ομόδους» κατά κοινότητα στην Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού και τάξη για το έτος 2009.

Πίνακας 25. Κατάσταση μαθητών κατά Κοινότητα και τάξη στο Ελληνικό Γυμνάσιο Ομόδους το έτος 2009.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΟΜΟΔΟΥΣ						
		Αριθμός Μαθητών	ΤΑΞΗ					
			Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
5308	Πάχνα	X	X	X	X	X	X	X
5331	Κοιλάνι	9		2	2	1	2	2
5326	Βουνί	X	X	X	X	X	X	X
5322	Αρσος	7	2	0	2	0	2	1
5330	Ομοδος	9	2	1	2	3	0	1
5327	Πέρα Πεδί	0	0	0	0	0	0	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	2	1	1	0	0	0	0
5304	Πάνω Κιβίδες	20	5	5	2	5	2	1
5315	Τριμήκληνη	0	0	0	0	0	0	0
5320	Δωρά	11	3	3	1	1	1	2
5324	Μαλλιά	6	3	2	1	0	0	0
5306	Αγιος Θεράπων	0	0	0	0	0	0	0
5328	Μανδριά	4	0	2	1	1	0	0
5305	Αγιος Αμβρόσιος	3	0	1	0	2	0	1
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λ/σου	71	16	17	11	13	7	8

ΠΗΓΗ: Στοιχείο omodos, 2009, ιδία επεξεργασία*Σημείωση (X): Δεν υπάρχουν στοιχεία*

Στο Σχολείο σήμερα λειτουργούν εργαστήρια Φυσικής, Χημείας, Σχεδιασμού και Τεχνολογίας και ειδικές αίθουσες Ιστορίας, Γλωσσών και Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (2) εξοπλισμένες με όλη την υλικοτεχνική υποδομή. Διαθέτει επίσης Βιβλιοθήκη η οποία αριθμεί σήμερα 6.500 χιλιάδες βιβλία και συνεχώς εμπλουτίζεται. (omodos, 2009)

1.5.5 Υγεία – Πρόνοια

Η υποδομή που διαθέτουν στο χώρο της Υγείας και της Πρόνοιας οι κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, καταγράφονται στον πίνακα 26 πιο κάτω και είναι η εξής:

Πίνακας 26. Κατάσταση στον χώρο της Υγείας – Πρόνοιας στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ		
		Κοινοτικό Ιατρείο	Νοσοκομείο/ Γηροκομείο	Περιφερειακό Αγροτικό Υγειονομικό Κέντρο
5307	Λόφου	0	0	0
5308	Πάχνα	1	0	1
5331	Κοιλάνι	1	0	0
5326	Βουνί	0	0	0
5322	Αρσος	1	0	0
5330	Ομοδος	0	0	1
5327	Πέρα Πεδί	0	0	0
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	0	0	1
5304	Πάνω Κιβίδες	0	0	0
5315	Τριμήκληνη	1	0	0
5320	Δορά	0	0	0
5324	Μαλιά	0	0	0
5306	Αγιος Θεράπων	0	0	0
5328	Μανδριά	0	0	0
5305	Αγιος Αμβρόσιος	0	0	0
5329	Ποταμιού	0	0	0
5317	Κουκά	0	0	0
5323	Κισσούσα	0	0	0
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0
	Περιοχή Κρασοχωρίων Λ/σου	4	0	3

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασοχωρίων Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Να σημειωθεί ότι η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού δεν διαθέτει Νοσοκομείο ενώ τα κέντρα υγείας που διαθέτει δεν δουλεύουν σε καθημερινή βάση με αποτέλεσμα την ταλαιπωρία των ασθενών και ελλιπή τους ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Οι ανάγκες για νοσοκομειακή περίθαλψη καλύπτονται από το Γενικό Νοσοκομείο Λεμεσού και από το Περιφερειακό Νοσοκομείο Κυπερούντας.

1.6 Κοινωνία – Πολιτισμός – Αθλητισμός

Στον κοινωνικοπολιτιστικό τομέα, η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν την μοναδική ιστορική, κοινωνική και πολιτιστική εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής και κατ' επέκταση της Κύπρου. Οικισμοί με παράδοση και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, μνημεία ηρώων του απελευθερωτικού αγώνα 1955 -1959 που μαρτυρούν την καταγωγή τους και την περιοχή δράσης τους, σημαντικά βυζαντινά και νεότερα μνημεία και εκκλησίες, βιομηχανική κληρονομιά, διατήρηση πολιτιστικής παράδοσης, σύγχρονες πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.α. είναι ορισμένα από τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν το πλέγμα της ενδιαφέρουσας κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής ζωής της περιοχής. Οι οικισμοί της περιοχής διατηρούν σε μεγάλο βαθμό την πλούσια παραδοσιακή λαϊκή αρχιτεκτονική των αμπελοχωριών της επαρχίας

Λεμεσού. Στενά πλακόστρωτα ανηφορικά δρομάκια, κεραμιδένιες στέγες, γραφικά ανώγεια, αυλόγυρους με πιθάρια, μπαλκόνια, καμάρες με ανάγλυφα πλαίσια στις εισόδους των σπιτιών που είναι κτισμένα με πελεκητή ασβεστόπετρα της περιοχής, δίδουν στον επισκέπτη μια γεύση της παράδοσης και κληρονομιάς αυτού του μοναδικού σε ομορφιά τόπου. Παρακάτω παρατίθενται τα σημαντικότερα πολιτιστικά μνημεία της Περιοχής Κρασχωριών Λεμεσού τα οποία πέραν της αξίας που έχουν για την ιστορική μνήμη και την διαφύλαξη της παράδοσης, αποτελούν σημαντικούς πόρους οι οποίοι με την κατάλληλη αποκατάσταση και προβολή δύνανται να αποτελέσουν πόλους έλξης επισκεπτών.

Πίνακας 27. Αρχαία Μνημεία και Βυζαντινές εκκλησίες στην Περιοχή Κρασχωριών Λεμεσού

A/A	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εκκλησίες	Άλλα μνημεία
1	Άγιος Αμβρόσιος	Άγιος Αμβρόσιος (14ος αι.)	
2	Άγιος Αμβρόσιος	Αγία Ελισάβετ (14ος αι.)	
3	Άγιος Αμβρόσιος	Άγιος Γεώργιος (11ος αι.)	
4	Άγιος Θεράπων	Αγίασμα του Αγίου Θεράποντα (15ος αι.)	
5	Πάχνα		Μονόλιθοι ελαιοπιεστηρίου
6	Κουάνη		Αρχαίοι τάφοι ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου
7	Όμοδος	Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού (4ος αι.)	
8	Πέρα Πεδί	Άγιος Νικόλαος (18ος αι.)	
9	Πάνω Κυβίδες	Άγιος Γεώργιος (18ος αι.)	
10	Πάνω Κυβίδες	Ι.Μ. Παναγίας Χρυσελευσας (14ος αι.)	
11	Πάνω Κυβίδες	Ξωκλήσι του Σταυρού (10ος αι.)	
12	Βάσα (Κουλιανίου)	Σπήλαια	Θεμελία Ενετικού πύργου
13	Άρσος	Απόστολος Φιλίππος (12ος αι.)	
14	Τριμίκλινη		Αρχαίο Γεφύρι
15	Τριμίκλινη		Διπλογέφυρο (μοναδικό στην Κύπρο)
16	Κισσούσα	Αγίων Σέργιου και Βάκχου	
17	Δωρά		Ερείπια συνοικισμού Δωριέων
18	Ποταμιού	Ξωκλήσι Αγίου Μνάσωνα(3ος αι.)	
19	Ποταμιού	Αγία Μαρίνα (16ος αι.)	
20	Κουκά	Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού (12ος αι.)	

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασχωριών Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Όλες οι εκκλησίες της περιοχής είναι κτισμένες με βυζαντινή αρχιτεκτονική ενώ μέσα σε πολλές από αυτές κυριαρχούν βυζαντινές εικόνες και τοιχογραφίες. Αξίζει να σημειωθεί πως το μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος *ιδρύθηκε πριν από την άφιξη της Αγίας Ελένης στη Κύπρο το 327 μ.χ. Διάφοροι ιστορικοί της Κύπρου όπως ο Νεόφυτος Ροδινός, ο Ρώσος μοναχός περιηγητής Μπάρσκυ, ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός κ.α. αναφέρονται στην επίσκεψη της Αγίας Ελένης στην Κύπρο και στο γεγονός ότι άφησε στο Μοναστήρι κομμάτι από το Άγιο Σχοινί και το Τίμιο Ξύλο. Το Σχοινί αυτό με το οποίο οι Ρωμαίοι έδεσαν το Χριστό στο Σταυρό το περιγράφουν ότι έχει χρώμα κοκκινωπό και ότι «εκληιδόθη δια του αίματος του Χριστού». Σήμερα στο μοναστήρι φυλάγονται ιερά*

κειμήλια όπως κομμάτι από το Τίμιο Ξύλο, το Άγιο Σχοίνιο και πολλά άλλα αντικείμενα που περιλαμβάνουν ιερά σκεύη, 26 λείψανα Αγίων (μέσα σε αυτά και το κρανίο του Απ. Φιλίππου), πολύτιμα κοσμήματα και άλλα αφιερώματα (omodos, 2009).

Πίνακας 28. Νεότερα Μνημεία και μνημεία Ηρώων στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού

A/A	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Μνημεία Ηρώων	Άλλα νεότερα μνημεία
1	Πάχνα	Ευμένιος Παναγιώτου, Πανίκος Συμεού, Νίκος Σοφοκλέους	
2	Βουνί	Ανδρέας Βλάμης και Πλάτωνας Στυλιανού	
3	Πάνω Κυβίδες	Οδυσσέας Κλεάνθους	
4	Πάνω Κυβίδες	Αγγελική Σωτηρίου	
5	Μαντριά	Μνημείο Ηρώων	
6	Τριμίκληνη		Δημοτικό Σχολείο
7	Τριμίκληνη		Εξοχική κατοικία του πρώτου κυβερνήτη της Κύπρου
8	Δωρά	Μνημείο Ντίνος Παύλου	
9	Δωρά	Μνημείο Αγνοουμένων	
10	Βουνί	Μνημείο Αγνοουμένων	
11	Ποταμιού	Χαράλαμπος Παναγή.	

ΠΗΓΗ: Κοινοτικά Συμβούλια των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού

Στους τομείς του πολιτισμού και του Αθλητισμού η υπάρχουσα υποδομή των 19 κοινοτήτων της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού είναι:

Πίνακας 29. Υποδομή στον τομέα του Πολιτισμού και Αθλητισμού στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Συμβούλιο Κοινωνικής Ευημερίας (Σ.Κ.Ε.)	Πολιτιστικό Κέντρο	Πνευματικό Κέντρο	Μουσείο	Βιβλιοθήκη	Πινακοθήκη	Κέντρο Νεότητας - Αθλητισμού	Αθλητικές Εγκαταστάσεις
5307	Δόφου				1				
5308	Πάχνα				1	1			1 Γήπεδο ποδοσφαίρου
5331	Κοιλάνι				2				Γήπεδο ποδοσφαίρου
5326	Βουνί				3	1			
5322	Αρσας	1			1				
5330	Ομοδος	1	1	1	6	1	1		1 Γήπεδο ποδοσφαίρου
5327	Πέρα Πεδι				1				Γήπεδο ποδοσφαίρου 5x5
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	1	1	1	3	1			
5304	Πάνω Κυβίδες	1	1						Γήπεδο ποδοσφαίρου,
5315	Τριμίκληνη		1						1 Γήπεδο καλαθοσφαίρας
5320	Δωρά	1	1						1 Γήπεδο ποδοσφαίρου
5324	Μαλιά		1						
5306	Άγιος Θεράπων		1						1 Γήπεδο ποδοσφαίρου
5328	Μανδριά		1	1					
5305	Άγιος Αμβρόσιος	1							1 Γήπεδο ποδοσφαίρου
5329	Ποταμιού		1						
5317	Κουκά								
5323	Κισσούσα								
5321	Γεράβασα (Τράξενα)								
	Περιοχή Κρασχωρίων Λ/σου	6	9	3	18	4	1	6	

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασχωρίων Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Τα λιγοστά γήπεδα ποδοσφαίρου που υπάρχουν στην περιοχή, βρίσκονται σε άθλια κατάσταση χωρίς βοηθητικούς χώρους και χλοοτάπητα στον αγωνιστικό χώρο.

Σύνδεσμοι Αποδήμων

Έχουν συσταθεί αρκετοί σύνδεσμοι αποδήμων των κοινοτήτων της περιοχής μελέτης οι οποίοι έχουν αξιόλογη δράση στην κοινότητα προέλευσης τους είτε οικονομικής είτε πολιτιστικής, κοινωνικής και αθλητικής φύσεως. Μερικοί από τους συνδέσμους αποδήμων είναι:

Σύνδεσμος Αποδήμων Αγίου Θεράποντα: Διοργανώνει διάφορες εκδηλώσεις που το κέρδος παραχωρείται στο Κοινοτικό Συμβούλιο και με εισήγηση του προέδρου της κοινότητας κατασκευάζει με δικά του έξοδα διάφορα έργα. Διοργανώνει φιλανθρωπικές εκδηλώσεις που σκοπό έχουν την βοήθεια οικονομικά πασχόντων συγχωριανών, κ.α. (agiostherapon, 2009).

Σύνδεσμος Αποδήμων Βουνιού: Στόχοι του συνδέσμου είναι η σύσφιξη των δεσμών των αποδήμων Βουνιωτών με την γενέτειρά τους, η στενότερη συνεργασία μεταξύ των ανά τον κόσμο Βουνιωτών, η ενημέρωσή τους για τη σημερινή κατάσταση του χωριού μας, τις ανάγκες και τρόπους επίλυσης με μεγαλύτερη κινητοποίηση και συντονισμό των δραστηριοτήτων τους. Η ανάπτυξη πρωτοβουλίας και συνεργασίας με τις αρμόδιες κοινοτικές ή άλλες τοπικές αρχές για την επίλυση προβλημάτων και την κατάρτιση σχεδίων για ανάπτυξη του χωριού ως επίσης και την συνεργασία με άλλες συγγενείς κοινότητες όπως Σούνι-Ζανατζιά, Λατσί, Κτίρι, Στερακόβουνος. Η συστηματοποίηση των προσπαθειών για την ανάπτυξη και πρόοδο του χωριού με την πραγματοποίηση των αναγκαίων έργων υποδομής για αξιοποίηση του χωριού μας ως τουριστικού θέρετρου ή μόνιμου χώρου διαμονής, έχοντας στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας του και την πρόοδο του χωριού. Η ενίσχυση κάθε μορφωτικής, πνευματικής και πολιτιστικής κίνησης στο χωριό, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η συντήρηση των μνημείων και η αναπαλαίωση των σπιτιών διατηρώντας την παραδοσιακή τους μορφή. Η προσπάθεια διατήρησης παλαιών ηθών και εθίμων και η ανάπτυξη συνεργασίας με άλλους Συνδέσμους Αποδήμων στην Κύπρο και το εξωτερικό, καθώς και με τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες της Κυπριακής Δημοκρατίας (vouni, 2009).

Σύνδεσμος Αποδήμων Βάσας Κοιλανίου: Σκοπός της ίδρυσης του Συνδέσμου είναι η συμβολή στην διατήρηση και ανάπτυξη της Βάσας Κοιλανίου, η καταπολέμηση της αστυφιλίας και η επιστροφή των κατοίκων στο χωριό, η σύσφιξη των σχέσεων φιλίας μεταξύ των κατοίκων και των αποδήμων, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της κοινότητας και η προσέλευση ξένων στο χωριό (vasakilaniou, 2009).

Άλλοι σύνδεσμοι οι οποίοι έχουν την ίδια δραστηριοποίηση είναι ο σύνδεσμος αποδήμων και φίλων Δοράς και ο σύνδεσμος αποδήμων Μαλλιώς.

1.7 Φυσικό Περιβάλλον

Το περιβάλλον της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού κρίνεται σε γενικές γραμμές αρκετά ικανοποιητικό. Στα θετικά χαρακτηριστικά του συμπεριλαμβάνονται:

- Η ύπαρξη σημαντικού δασικού πλούτου.
- Η ύπαρξη βιοτόπων στους 2 υδατοφράκτες της περιοχής (Πέρα Πεδί και Τριμίκλινη).
- Η ύπαρξη σημαντικών ρεμάτων και χειμάρρων τα οποία μειώνουν τους κινδύνους από διαβρώσεις και πλημμύρες.
- Η έλλειψη ρυπογόνων βιομηχανιών (πλην ορισμένων οινοποιείων).

Στα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν περιλαμβάνονται:

- Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των οικιστικών αποβλήτων.
- Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των αποβλήτων των οινοποιείων.
- Η μείωση της νιτρορύπανσης στον αγροτικό χώρο.
- Η αύξηση των βιολογικών καλλιεργειών.
- Ο καθαρισμός των ρεμάτων και των χειμάρρων από ανεξέλεγκτα σκουπίδια.
- Η προστασία της ποιότητας των υδάτινων πόρων της περιοχής.

1.8 Διοικητικές Υπηρεσίες

1.8.1. Στοιχεία Κοινοτικών Καταστημάτων.

Πίνακας 30. Στοιχεία Κοινοτικών καταστημάτων Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Αριθμός Ορόφων	Συνολική Επιφάνεια (τ.μ)	Ιδιοκτήτης
5307	Λόφου	1	60	Πλήρης Κυριότητα
5308	Πάχνα	2	250	Πλήρης Κυριότητα
5331	Κοιλάνι	1	70	Πλήρης Κυριότητα
5326	Βουνί	1	85	Πλήρης Κυριότητα
5322	Αρσος	1	100	Πλήρης Κυριότητα
5330	Ομοδος	2	240	Πλήρης Κυριότητα
5327	Πέρα Πεδί	1	100	Πλήρης Κυριότητα
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	1	60	Πλήρης Κυριότητα
5304	Πάνω Κιβίδες	2	300	Πλήρης Κυριότητα
5315	Τριμίκλινη	1	200	Πλήρης Κυριότητα
5320	Δωρά	1	84	Πλήρης Κυριότητα
5324	Μαλιά	1	70	Πλήρης Κυριότητα
5306	Αγιος Θεράπων	1	70	Πλήρης Κυριότητα
5328	Μανδριά	1	60	Πλήρης Κυριότητα
5305	Αγιος Αμβρόσιος	1	60	Πλήρης Κυριότητα
5329	Ποταμιού	1	60	Πλήρης Κυριότητα
5317	Κουκά	1	45	Πλήρης Κυριότητα
5323	Κισσούσα	1	55	Πλήρης Κυριότητα

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασοχωρίων Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όλα τα κτίρια που στεγάζουν τα κοινοτικά συμβούλια είναι πλήρως ανακαινισμένα.

1.8.2. Προσωπικό Κοινοτικών Συμβουλίων

Τα μέλη και το προσωπικό των Κοινοτικών συμβουλίων των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού αναγράφονται στον πίνακα 31 που ακολουθεί.

Πίνακας 31. Προσωπικό κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ		
		Μέλη Κοινοτικού Συμβουλίου		Προσωπικό Κοινοτικού Συμβουλίου
		Ιδ. Υπάλληλος	Δημόσιος Υπάλληλος	
5307	Λόφου	5		
5308	Πάχνα	7		2
5331	Κοιλάνι	7		
5326	Βουνί	5		
5322	Αρσος	5		0
5330	Ομοδος	6	1	2
5327	Πέρα Πεδί	5		3
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	5		1
5304	Πάνω Κιβίδες	7		1
5315	Τριμίκλινη	5	2	2
5320	Δωρά	4	1	
5324	Μαλιά	5		1
5306	Αγιος Θεράπων	5		1
5328	Μανδριά	5		
5305	Αγιος Αμβρόσιος	5		1
5329	Ποταμιού	5		
5317	Κουκά	5		
5323	Κισσούσα	5		

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασοχωρίων Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

1.8.3 Υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού.

Οι υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης που λειτουργούν στις κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού καταγράφονται στον πίνακα 32 πιο κάτω

Πίνακας 32. Υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ					
		Συνεργατική Πιστωτική Εταιρία (Σ.Π.Ε)	Περιφερειακό Γεωργικό Γραφείο	Αστυνομία / Αστ. Σταθμός	Πυροσβεστική/ Πυρ. Σταθμός	Θυρίδες Κυπριακού Ταχυδρομείου	Δασονομίο
5307	Λόφου					1	
5308	Πάχνα	1		1	1	1	
5331	Κοιλάνι					1	
5326	Βουνί	1				1	
5322	Αρσος	1				1	1
5330	Ομοδος	1	1			1	
5327	Πέρα Πεδί	1				1	
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	1				1	
5304	Πάνω Κιβίδες	1				1	
5315	Τριμίκλινη	1				1	1
5320	Δωρά	1				1	
5324	Μαλιά					1	
5306	Αγιος Θεράπων					1	
5328	Μανδριά					1	
5305	Αγιος Αμβρόσιος					1	
5329	Ποταμιού					1	
5317	Κουκά					1	
5323	Κισσούσα					1	

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού δεν στεγάζονται υποκαταστήματα της Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου (Α.Η.Κ.) και της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (Α.ΤΗ.Κ.) και έτσι οι κάτοικοι πληρώνουν τις οφειλές τους, στο Κοινοτικό Συμβούλιο ή στις Σ.Π.Ε. της περιοχής. Μετά από την συμπλεγματοποίηση των κοινοτήτων της περιοχής, δημιουργήθηκε μια κοινή Σ.Π.Ε. όλων των κοινοτήτων με έδρα την κοινότητα Πέρα Πεδί.

1.9 Διοικητική οργάνωση της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού

1.9.1 Όργανα Λειτουργίας της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού.

Τα όργανα λειτουργίας των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού έχουν ως εξής:

Πίνακας 33. Όργανα Λειτουργίας Κοινοτήτων της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού.

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος Κοινοτικού Συμβουλίου	Μέλη Κοινοτικού Συμβουλίου
5307	Λόφου	10	1+1	3
5308	Πάχνα	967	1+1	5
5331	Κοιλάνι	255	1+1	5
5326	Βουνί	136	1+1	3
5322	Αρσος	233	1+1	3
5330	Ομοδος	284	1+1	5
5327	Πέρα Πεδί	66	1+1	3
5325	Βάσα (Κοιλανίου)	118	1+1	3
5304	Πάνω Κιβίδες	694	1+1	5
5315	Τριμήκληνη	170	1+1	5
5320	Δωρά	184	1+1	3
5324	Μαλιά	59	1+1	3
5306	Άγιος Θεράπων	152	1+1	3
5328	Μανδριά	75	1+1	3
5305	Άγιος Αμβρόσιος	291	1+1	3
5329	Ποταμιού	33	1+1	3
5317	Κουκά	4	1+1	3
5323	Κισσούσα	4	1+1	3
5321	Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	1+1	3
	Περιοχή Κρασχωρίων Λ/σου	3735	19+19	67

ΠΗΓΗ: Κοινοτάρχες Κρασχωρίων Λεμεσού, 2009 – προσωπική επικοινωνία.

Όπως έχει προαναφερθεί, η Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού είναι μια γεωγραφικά καθορισμένη περιοχή, χωρίς δηλαδή διοικητική υπόσταση και έτσι δεν υπάρχει συμβούλιο ή επιτροπή που να είναι διοικητικά υπεύθυνη για όλη την περιοχή.

1.10 Πλαίσιο υφιστάμενων πολιτικών και δράσεων ανάπτυξης

Παρακάτω καταγράφονται τα έργα τα οποία έχουν υλοποιηθεί στο διάστημα 1990 – 2004, έργα τα οποία βρίσκονται στην φάση υλοποίησης και έργα τα οποία προτείνονται και βρίσκονται στα υπόψη από τις κοινότητες της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού. Η χρησιμότητα αυτού έγκειται στο γεγονός ότι παρέχει μια εικόνα για τις

πρόσφατες και τρέχουσες προτεραιότητες των Κοινοτικών Αρχών καθώς και για έργα τα οποία επιθυμούν να προτάξουν.

- Έργα που ολοκληρώθηκαν:

Άγιος Αμβρόσιος

1. Κοινοτικά κτίρια που περιλαμβάνουν: Γραφεία του κοινοτικού συμβουλίου, Αίθουσα συνεδριάσεων, Ιατρεία, Βιβλιοθήκη, Ταβέρνα και Αποθήκη.
2. Ασφαλτόστρωση όλων των δρόμων της κοινότητας.
3. Κατασκευή κυρτωμάτων στις οδούς Ιωάννη Ορφανίδη και Γρίβα Διγενή για κυκλοφοριακή ύφεση.
4. Οχετός ομβρίων νερών στο κέντρο της κοινότητας.
5. Επέκταση του δικτύου υδατοπρομήθειας.
6. Επέκταση οδικού φωτισμού.
7. Επέκταση τηλεφωνικού δικτύου.
8. Οικόπεδα για νεαρά ζευγάρια και φτωχές οικογένειες.
9. Άνοιγμα και καθάρισμα αγροτικών δρόμων.
10. Ανακαίνιση από τα θεμέλια του δημοτικού σχολείου.
11. Τοποθέτηση κεντρικής θέρμανσης στο δημοτικό σχολείο.
12. Δημιουργία μικρής πλατείας στο κέντρο της κοινότητας.
13. Κατασκευή περιπτέρου και πάρκου στην είσοδο της κοινότητας.
14. Ονομασία οδών και τοποθέτηση ταχυδρομικού διανομέα.
15. Αγορά ιδιόκτητου χωραφιού για τα σκύβαλα.

Άγιος Θεράπων

1. Τοποθέτηση υδρομετρητών και πλήρης λειτουργία και έλεγχος της κατανάλωσης νερού στα υποστατικά του χωριού.
2. Κατασκευή παιδικού πάρκου.

Κοιλάνι

1. Δημιουργία πάρκου αρωματικών φυτών.
2. Τοποθέτηση ταχυδρομικών οδών σε όλο το χωριό.
3. Δημιουργία χώρου εκδηλώσεων.
4. Επέκταση του κοινοτικού κοιμητηρίου.
5. Συντήρηση των εκκλησιών και του γεφυριού στον Κρυό Ποταμό από το τμήμα αρχαιοτήτων.
6. Οδική σύνδεση και ασφαλτόστρωση του δρόμου Κοιλάνι-Μανδριά και Αγία Μαύρη – Συλίκου.

7. Υδροδότηση νέων γύρω από το χωριό.
8. Συμπλεγματοποίηση των υπηρεσιών αποκομιδής σκυβάλων.
9. Προσθήκες και μετατροπές στα κοινοτικά κτήρια και στην πολυλειτουργική αίθουσα.
10. Νέα κτήρια για το κοινοτικό ιατρείο και φαρμακείο.
11. Δημιουργήθηκε στο παλιό δημοτικό σχολείο το Κέντρο Μελετών Ορεινών Περιοχών.

Πέρα Πεδί

1. Ανέγερση νέου Κοινοτικού Μεγάρου κατά τα έτη 1990-1992, στο χώρο της παλαιάς Κοινοτικής Αγοράς.
2. Δημιουργία μεγάλου πάρκου, το οποίο διαθέτει παιδότοπο, λιθόστρωτα μονοπάτια της φύσης, χώρους πρασίνου, αμφιθέατρο και δημόσια αποχωρητήρια.
3. Δημιουργία χώρου στάθμευσης οχημάτων, ο οποίος θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό στην άμβλυνση κυκλοφοριακών προβλημάτων στην περιοχή «Σταθμού».
4. Αντικατάσταση ολόκληρου του υδρευτικού δικτύου της κοινότητας, κατά τα έτη 1992-1994.
5. Ανόρυξη και αξιοποίηση δύο γεωτρήσεων, επίσης κατά τα έτη 1992-1994, οι οποίες έχουν δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για περαιτέρω οικιστική ανάπτυξη.
6. Δημιουργία πεζόδρομου διαμέσου του Κρυού Ποταμού, ο οποίος ενώνει το παλιό χωριό (πυρήνας) με τον νέο οικισμό.
7. Κατασκευή λιθόστρωτου δρόμου στον πυρήνα του χωριού.
8. Αποκατάσταση / αναπαλαίωση του παραδοσιακού Νερόμυλου της κοινότητας, κατά τα έτη 1998-2000.
9. Στον τομέα της καθαριότητας, έχουν αγορά σύγχρονων σκυβαλοφόρων και άλλων οχημάτων, επανδρωμένα με το κατάλληλο προσωπικό.
10. Αναβάθμιση όλου του οδικού δικτύου με νέες ασφαλτοστρώσεις, καθώς επίσης και εκτέλεση πολλών αντιπλημμυρικών έργων, για την απρόσκοπτη ροή των ομβρίων υδάτων.
11. Δημιουργία και διαμόρφωση αρκετών δημόσιων χώρων πρασίνου και άλλων μικρότερων εξωραϊστικών έργων.

Βάσα Κοιλανίου

1. Αφαίρεση της ασφάλτου από τους δρόμους μέσα στο χωριό. Επιδιόρθωση και συντήρηση του λιθόστρωτου που υπήρχε κάτω από την ασφαλτο.
2. Κατασκευή γηπέδου ποδοσφαίρου.
3. Αλλαγή ολόκληρου του δικτύου Υδατοπρομήθειας.
4. Διαπλάτυνση του δρόμου στην περιοχή «Πύργος».

5. Επιδιόρθωση και συντήρηση των παλιών βрусών που υπήρχαν στην κοινότητα.
6. Δενδροφύτευση του δρόμου που οδηγεί στο παλιό γεφύρι με διάφορα αρωματικά φυτά.
7. Λιθόστρωση της πλατείας εντός του χωριού.
8. Σηματοδότηση σε τουριστικούς χάρτες διαφόρων παραδοσιακών καταλυμάτων της κοινότητας.
9. Επιδιόρθωση και αναπαλαίωση του πολιτιστικού κέντρου.
10. Δημιουργία παραδοσιακού περιπτέρου.
11. Δημιουργία γραφείων για τις ανάγκες του κοινοτικού συμβουλίου.
12. Δημιουργία Υγειονομικού Κέντρου Βάσας.

Μαντριά

1. Δημιουργία συνεργείου για την περισυλλογή των σκυβάλων.
2. Δημιουργία κοινοτικού πάρκου στην είσοδο του χωριού το οποίο περιλαμβάνει και παιδότοπο.
3. Αλλαγή όλου του δικτύου υδατοπρομήθειας, κατασκευή νέου υδραγωγείου και η ανόρυξη νέας διάτρησης που καλύπτει τις ανάγκες σε νερό ολόκληρης της κοινότητας.
4. Δημιουργία νέων δρόμων εντός και εκτός του χωριού καθώς επίσης και ασφαλτόστρωση όλων των δρόμων.
5. Δημιουργία πλακόστρωτων σε διάφορα σημεία της κοινότητας.
6. Ονοματοθέτηση και αρίθμηση όλων των δρόμων του χωριού.
7. Δημιουργία του πολυδύναμου Πολιτιστικού Κέντρου που περιλαμβάνει μεγάλη αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, Ιατρεία με επίσκεψη ιατρού μια φορά την εβδομάδα, μεγάλο υπαίθριο χώρο όπου γίνονται οι διάφορες εκδηλώσεις της κοινότητας.
8. Ανασύλωση των δύο παλιών χαβούζων που βρίσκονται η μια απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Μάμα και η άλλη απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.
9. Δημιουργία νέων κοινοτικών κτιρίων όπου στεγάζονται τα γραφεία του συμβουλίου.

Τριμίκλινη

1. Κατασκευή των κοινοτικών κτηρίων, που περιλαμβάνει γραφεία για τις ανάγκες του κοινοτικού συμβουλίου, αίθουσα συνεδριάσεως, ιατρείο, φαρμακείο και μεγάλη αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διάφορες εκδηλώσεις.
2. Κατασκευή του κοινοτικού πάρκου, που περιλαμβάνει υπαίθριο θεατράκι, το οποίο μπορεί να φιλοξενήσει μέχρι 150 άτομα. Προχώρησε στην αναπαλαίωση και συντήρηση του παλιού δημοτικού σχολείου, που βρίσκεται στο πάρκο. Επίσης δημιουργήθηκαν χώροι πρασίνου, με παγκάκια και φωτισμό.

3. Δημιουργία μεγάλου χώρου στάθμευσης, χωρητικότητας 120 αυτοκινήτων, δίπλα από την εκκλησία της κοινότητας.

Δωρά

1. Λιθόστρωση και εξωραϊσμός της κεντρικής πλατείας του χωριού.
2. Επιδιόρθωση όλων των δρόμων εντός της κοινότητας.
3. Αντικατάσταση όλου του δικτύου υδατοπρομήθειας.
4. Ονοματοποίηση όλων των δρόμων της κοινότητας.
5. Δεντροφύτευση κατά μήκος του δρόμου Δωράς – Μαλλιάς, στην περιοχή ΄΄Μούττη του Ταύρου΄΄.
6. Μερική διαπλάτυνση του δρόμου Δωράς – Μαλλιάς.

Ποταμιού

1. Γραφεία Κοινοτικού Συμβουλίου.
2. Κοινοτικό καφεενείο.
3. Διαπλάτυνση δρόμου έξω από τον Άγιο Μνάσωνα.
4. Διαπλάτυνση δρόμου προς Κισσούσα.
5. Διαπλάτυνση και επένδυση με πέτρα του δρόμου που οδηγεί εκτός της Ποταμιούς.
6. Διαπλάτυνση δρόμου προς τοποθεσία «Πούματα».

- Έργα υπό κατασκευή.

Πέρα Πεδί

1. Μετατροπή του πρώην Δημοτικού Σχολείου της κοινότητας, σε Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και αναβάθμιση του περιβάλλοντα χώρου.

Ποταμιού

1. Δημιουργία Μονοπατιού της φύσης.
2. Κατασκευή τοίχων αντιστήριξης από πέτρα κατά μήκος του μονοπατιού, αλλά και πέτρινων σκαλοπατιών και λιθόστρωτων δρόμων με ανθώνες.

- Έργα που προγραμματίζονται να γίνουν.

Άγιος Αμβρόσιος

1. Αίθουσα πολλαπλής χρήσης στο κέντρο της κοινότητας συνέχεια των κοινοτικών κτιρίων.
2. Πάρκο στα οικόπεδα για νεαρά ζευγάρια.
3. Οχετός ομβρίων νερών στην οδό Ιωάννη Ορφανίδη.

Άγιος Θεράπων

1. Υπογειοποίηση όλων των υπηρεσιών (ηλεκτρικής, τηλεπικοινωνιών, υδατοπρομήθειας, αποχετευτικού κ.λ.π.) και αναμόρφωση του κεντρικού πυρήνα του χωριού με την ανακατασκευή των δρόμων του χωριού.
2. Επαναλειτουργία της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης.
3. Επαναλειτουργία του Κοινοτικού Γηπέδου.
4. Διαμόρφωση του σχολείου σε κατασκηνωτικό και χώρο εκδηλώσεων.

Κοιλάνι

1. Δημιουργία αποχετευτικού συστήματος.
2. Επέκταση οδικού φωτισμού στους δρόμους Κοιλάνι-Αγία Μαύρη, Αγία Μαύρη-Συλίκου, Κοιλάνι-Βουνί και Κοιλάνι-Μανδριά.
3. Επένδυση με πέτρα της περιοχής των βρυσών που βρίσκονται στην είσοδο του χωριού και έξω από την εκκλησία της Παναγίας.
4. Ανάπλαση και διαμόρφωση της πλατείας στο κέντρο του χωριού.
5. Διαμόρφωση του παλιού λάκκου του χωριού με πέτρα και αλακάτι.
6. Επιδιόρθωση του υποστατικού που βρίσκεται στην αυλή του παλιού δημοτικού σχολείου και μετατροπή του σε ξενώνα.
7. Προέκταση του αμφιθεάτρου και διαμόρφωση του με πέτρα.
8. Επίστρωση με μπετόν πολλών αγροτικών δρόμων.
9. Συνέχιση δενδροφύτευσης μέσα και έξω από το χωριό.
10. Επιμονή της κοινότητας στην επαναλειτουργία του Αστυνομικού Σταθμού Κοιλανίου ή του Πυροσβεστικού Σταθμού

Πέρα Πεδί

1. Εξωραϊσμός και αναβάθμιση του παραδοσιακού πυρήνα της κοινότητας με λιθόστρωση όλων των στενών δρόμων, ώστε να επανέλθει στην αρχική του μορφή.
2. Ανέγερση μεγάλου κτιρίου πολλαπλής χρήσης στο χώρο του πάρκου, το οποίο θα χρησιμοποιείται για εκδηλώσεις, σεμινάρια, δεξιώσεις, χώρος αναψυχής κ.λ.π.
3. Δημιουργία μονοπατιού της φύσης κατά μήκος του Κρυού Ποταμού και αξιοποίηση του παλιού γεφυριού, που σώζεται από τον καιρό της Τουρκοκρατίας.
4. Αντικατάσταση του υδρευτικού δικτύου μεταφοράς νερού από τις πηγές του Τροόδους στην κοινότητα, το οποίο τοποθετήθηκε το 1950 περίπου.

Βάσα Κοιλανίου

1. Δημιουργία κοινοτικής βιβλιοθήκης.
2. Αναπαλαίωση του παλιού γεφυριού.
3. Δημιουργία μουσείου λαϊκής τέχνης

4. Κατασκευή μονοπατιού της φύσης.
5. Δημιουργία σταθμού παραγωγής ζιβανίας.

Μαντριά

1. Δημιουργία Μονοπατιού της Φύσης μέσα στη κοίτη του ποταμού Χα Ποτάμι το οποίο θα αρχίζει από την νότια πλευρά της κοινότητας και θα καταλήγει στη βόρεια πλευρά.
2. Δημιουργία αερογέφυρας κοντά στο πολιτιστικό κέντρο που θα ενώνει τις δύο γειτονιές της κοινότητας.
3. Νέο Πάρκο στην είσοδο του χωριού.
4. Κατασκευή μνημείου στη μνήμη του στρατιώτη Αθανάσιου Αθανασίου ο οποίος σκοτώθηκε από Τούρκους στρατιώτες κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας.
5. Αναστήλωση του παλιού παραδοσιακού φούρνου που βρίσκεται δίπλα από τα γραφεία του κοινοτικού συμβουλίου.
6. Δημιουργία, σε χώρο δίπλα από τα γραφεία του κοινοτικού συμβουλίου, ειδικού χώρου για τις ανάγκες του χώρου για τις παραδοσιακές γεύσεις.

Τριμίκλινη

1. Ανάπλαση του χώρου του διπλογέφυρου, το οποίο θα συνδεθεί με μονοπάτι της φύσης, και θα καταλήγει στο ενετικό γεφύρι. Το μονοπάτι θα έχει μήκος ενός χιλιομέτρου.
2. Προγραμματίστηκε η δημιουργία παιδότοπου, που θα περιλαμβάνει και χώρους πρασίνου.

Δωρά

1. Αποπεράτωση της διαπλάτυνσης του δρόμου Δωράς – Μαλλιάς και ασφαλτόστρωσή του.
2. Ασφαλτόστρωση του δρόμου και σύνδεση της κοινότητας με την Ανώγυρα.
3. Μετατροπή του οικήματος του Δημοτικού Σχολείου σε Πολυδύναμο Κέντρο Πολιτιστικών εκδηλώσεων.
4. Ανέγερση νέου κοινοτικού κοιμητηρίου.
5. Διάφορα εξωραϊστικά έργα εντός της κοινότητας.

Ποταμιού

1. Ανάπλαση πλατείας και κατασκευή λιθόστρωτων δρόμων στη γύρω περιοχή. Το έργο έχει ενταχθεί στην πολεοδομία και το κόστος για αποπεράτωση του υπολογίζεται πως θα ξεπεράσει τις €600.000.

2. Βασικοί Άξονες του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης

2.1 Συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιοχής (SWOT ANALYSIS)

Υπάρχει ένα σύνολο παραγόντων που ασκούν ευμενή ή δυσμενή επίδραση στο παραγωγικό σύστημα κάθε περιοχής της χώρας και ειδικότερα της περιοχής αναφοράς. Οι παράγοντες αυτοί συνήθως αφορούν εξωγενής και ενδογενής περιορισμούς αλλά και δυνατότητες που δημιουργούνται τόσο στο τοπικό επίπεδο, όσο και από την αλληλεξάρτηση του τοπικού με το εθνικό και το διεθνές επίπεδο αναφοράς. Η κατανόηση αυτών των παραγόντων συμβάλλει σε μια ρεαλιστική αντίληψη των ορίων ανάπτυξης και απασχόλησης της περιοχής μελέτης.

Η ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ως μεθοδολογικό εργαλείο, αποτελεί ένα μοντελοποιημένο τρόπο καταγραφής των κυριοτέρων συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση και την καταγραφή του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης. Απώτερος στόχος της είναι κατ' αρχήν ο εντοπισμός των ισχυρών σημείων πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί η αναπτυξιακή πορεία τους και να καθοριστούν οι στρατηγικές κατεύθυνσης μιας συνεκτικής και συνολικής στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης για την περιοχή αναφοράς. Ακόμη, ο εντοπισμός και η καταγραφή των αδύνατων σημείων αποτελεί την αναγκαία βάση για εκείνες τις πολιτικές και δράσεις που θα συνέβαλαν στην θεραπεία τους. Εξάλλου, σε ένα συνεχώς μεταλλασσόμενο περιβάλλον παρουσιάζονται ευκαιρίες και κίνδυνοι, στοιχεία τα οποία θα πρέπει να αξιολογούνται και να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό των όποιων παρεμβάσεων πολιτικής υπέρ των εν λόγω περιοχών (Κότιος, 2002: 58-2).

Η ανάλυση SWOT αποτελείται από τέσσερεις εξίσου σημαντικές παραμέτρους:

1. Δυνατά Σημεία
2. Αδύνατα Σημεία
3. Ευκαιρίες
4. Απειλές

Οι δύο πρώτες παράμετροι καθορίζονται από την ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος, δηλαδή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής που καταλαμβάνει η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού και αφορούν αποκλειστικά τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων που πηγάζουν από την

υφιστάμενη υποδομή, τις χωρικές διαρθρώσεις και τα στοιχεία που διαμορφώνουν το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της περιοχής. Η συλλογή, ανάλυση και επεξεργασία των φυσιογνωμικών, οικονομικών κλπ στοιχείων που έχει προηγηθεί, επιτρέπει την αξιολόγηση και την σύνοψη των συμπερασμάτων σχετικά με τα δυνατά και αδύνατα σημεία που σκιαγραφούν το χαρακτήρα της υπό μελέτης περιοχής (Κότιος, 2002: 59-2). Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που συγκροτούν το εσωτερικό περιβάλλον της περιοχής μελέτης, εντοπίζονται και εξειδικεύονται οι παράμετροι που συνιστούν τα δυνατά σημεία τα οποία πρέπει να αναπτύξει η παραγωγική δραστηριότητα στην περιοχή, καθώς και τα αδύνατα σημεία, τα οποία καλείται να περιορίσει, ώστε να μην αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη τους.

Κατ' αναλογία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από την ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος, προσδιορίζονται τα σημεία εκείνα που διαφαίνεται να αποτελούν ευκαιρίες για ανάπτυξη και οποία θα πρέπει να εκμεταλλευθεί ο στρατηγικός αναπτυξιακός σχεδιασμός της περιοχής μελέτης, καθώς και οι κίνδυνοι που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι περιοχές αναφοράς στο μέλλον.

Στον πίνακα που ακολουθεί, συνοψίζονται τα κύρια αποτελέσματα της SWOT ανάλυσης για την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, ενώ στην συνέχεια αναλύεται και τεκμηριώνεται κάθε ένα από τα στοιχεία που συνθέτουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία καθώς και οι ευκαιρίες και απειλές για την ανάπτυξη της περιοχής.

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
Υψηλής παραγωγικότητας αγροτική γη και πολυκαλλιέργειες	Εξάρτηση της αγροτικής παραγωγής φθίνουσας απόδοσης καλλιέργειες
Έμπειρο αγροτικό δυναμικό	Άνιση εσωτερική ανάπτυξη
Καλό επίπεδο δικτύου ύδρευσης	Έλλειψη περιβαλλοντικών υποδομών
Προσπελάσιμη περιοχή	Έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού
Πολιτιστική κληρονομιά	Γηρασμένος πληθυσμός
Υπαρξη υδάτινων πόρων	Έλλειψη κοινωνικών υποδομών
Υπαρξη δασικού πλούτου	Έλλειψη επιχειρηματικών δομών
Υπαρξη ορυκτού πλούτου	Περιορισμένα μέσα άσκησης πολιτικής τοπικής ανάπτυξης
Κλιματικές συνθήκες	Έλλειψη μηχανισμών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών
Γρήγορος χρόνος μετάβασης στο πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού	Τοπικισμός
Σχετικά διαφοροποιημένη διάρθρωση της παραγωγής στους άλλους τομείς	Έλλειψη μεγάλων μονάδων και οικονομικών συγκεντρώσεων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα
Ικανοποιητικό μέγεθος της περιοχής	

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
Αυξανόμενη ζήτηση για νέα τουριστικά προϊόντα	Οικιστική πίεση
Αυξανόμενη ζήτηση για ποιοτικά αγροτικά προϊόντα	Απειλές για το περιβάλλον
Αυξανόμενη ζήτηση για εξοχική κατοικία και αναψυχή	Αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός και νέα οικονομία
Διοργάνωση φεστιβάλ σταφυλιού και μεταποιητικών προϊόντων του	Συγκέντρωση επενδύσεων στην πρωτεύουσα της Επαρχίας
Νέο διεθνές περιβάλλον	
Προγράμματα ΕΣΠΑ αλλά και εθνικών προγραμμάτων	

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Υψηλής παραγωγικότητας αγροτική γη και πολυκαλλιέργειες.

Η καλλιεργήσιμη γη στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού (ιδιαίτερα στο βόρειο τμήμα της) λόγω των φυσικών της ιδιοτήτων αλλά και λόγω της ύπαρξης υδάτινων πόρων, θεωρείται παραγωγική. Ποσοστιαία η περιοχή έχει να επιδείξει υψηλή συμμετοχή της αγροτικής γης στη συνολική. Αν και τα Κρασχώρια Λεμεσού χαρακτηρίζονται από αμπελοκαλλιέργειες εν τούτοις, όπως δείχνουν και οι απογραφές γεωργίας, συμμετέχουν με ψηλά ποσοστά και στην καλλιέργεια πολλών άλλων ειδών με πρώτες τις δεντροκαλλιέργειες ελιών, αμυγδαλιών και χαρουπιών στα νότια και οπωροφόρων στα βορειότερα τμήματα της περιοχής. Η πολυκαλλιέργεια έχει ως πλεονέκτημα την διασπορά του κινδύνου και την ευελιξία στην παραγωγή. Λόγω της μακροχρόνιας αμπελοκαλλιέργειας οινοποιήσιμων σταφυλιών, δύναται να αναφερθεί η μεγάλη δυνατότητα εξειδίκευσης σε αυτήν την καλλιέργεια η οποία μπορεί να προκαλέσει επενδύσεις μεγάλης κλίμακας. Ο πόρος «καλλιεργήσιμη γη» αποτέλεσε και θα εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό συντελεστή της παραγωγής στην περιοχή αναφοράς. Από μόνος του, όμως, δεν αρκεί για να διασφαλίσει υψηλή απασχόληση και ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο στους κατοίκους των κοινοτήτων της περιοχής. Απαιτούνται έργα αγροτικής υποδομής, συνεχής παρακολούθηση και έλεγχος των ποιοτικών χαρακτηριστικών του εδάφους, ορθή χρήση λιπασμάτων και επιλογή αποδοτικών καλλιεργειών.

Έμπειρο αγροτικό δυναμικό.

Το αγροτικό δυναμικό της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού έχει αποδείξει, ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ότι διαθέτει δυναμισμό και ότι είναι ανοικτό σε νέες ιδέες και πρακτικές. Οι αγρότες της περιοχής είναι εξειδικευμένοι στους κλάδους

παραγωγής που ασχολούνται. Παρόλα αυτά, υπάρχουν προβλήματα που συνδέονται ιδιαίτερα με την γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, την ελλιπή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους, τη συνεχή κατάρτιση τους καθώς και την τεχνική και επιστημονική υποστήριξη τους, ειδικά στα κρίσιμα ζητήματα της καταπολέμησης των ασθενειών, της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και της διάθεσης των προϊόντων.

Καλό επίπεδο δικτύου και ύδρευσης.

Όσον αφορά το επίπεδο του δικτύου ύδρευσης, αυτό κρίνεται πολύ καλό αφού πολλές από τις κοινότητες προχώρησαν σε αντικατάσταση και επέκταση του παλιού δικτύου ενώ οι εναπομείναντες, βρίσκονται στην φάση της αποπεράτωσης των βελτιωτικών έργων. Αυτό θα βοηθήσει πολύ στο εγγύς μέλλον για τον λόγο ότι σε όλους τους νέους οικισμούς θα παρέχεται εύκολα υδροδότηση ενώ λύνονται τα προβλήματα τυχόν διαρροής αλλά και μόλυνσης από τις παλιές υδροσωλήνες.

Προσπελασιμότητα περιοχής.

Το πυκνό οδικό δίκτυο της περιοχής, η γειτνίαση με τους δύο κυριότερους άξονες του κράτους και η αποπεράτωση των διαφόρων έργων για διαπλάτυνση, συντήρηση και βελτίωση του οδικού δικτύου το οποίο συνδέει όλες τις κοινότητες μεταξύ τους και με τους κύριους οδικούς άξονες δύναται να χαρακτηριστεί σε γενικές γραμμές πέραν του ικανοποιητικού αφού έτσι μειώθηκαν οι χρόνοι μετάβασης στο πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού αλλά κυρίως μειώθηκε κατά πολύ η ταλαιπωρία των οδηγών λόγω του κακού οδοστρώματος και του μικρού πλάτους των δρόμων. Εν τούτοις υπάρχουν ακόμα προβλήματα, κατά τμήματα του οδικού δικτύου αλλά και προβλήματα στους αγροτικούς δρόμους τα οποία πρέπει να επιλυθούν άμεσα και έτσι αναμένεται περαιτέρω βελτίωση της προσπελασιμότητας της περιοχής αναφοράς.

Πολιτιστική κληρονομιά.

Η περιοχή διαθέτει ένα πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα καθώς και πλούσια πολιτιστική ζωή. Εκκλησίες, μοναστήρια, παραδοσιακά κτίσματα και οικισμοί, αρχιτεκτονική κληρονομιά, αρχαία ευρήματα, μνημεία, αρχοντικά κλπ, συνθέτουν το πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα της περιοχής το οποίο προσφέρεται για την ανάδειξη και προβολή της περιοχής. Επίσης ο ικανοποιητικός αριθμός συλλόγων και φορέων καθώς και οι πολίτες της περιοχής παράγουν και προσφέρουν, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα.

Ύπαρξη υδάτινων πόρων.

Συγκριτικά με το σύνολο της επικράτειας και με την λειψυδρία που υπάρχει, η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού επαρκεί υδάτινους πόρους τόσο επιφανειακούς, όσο

και υπόγειους. Το πρόβλημα που σχετίζεται με το ζήτημα είναι αυτό της ορθολογικής διαχείρισης των πόρων αυτών.

Ύπαρξη δασικού πλούτου.

Ο δασικός πλούτος της περιοχής, όπως περιγράφηκε αναλυτικά, και το οικοσύστημα του αποτελούν ένα περαιτέρω σημαντικό ενεργητικό της περιοχής μελέτης. Μέσα από ορθή πρακτική αξιοποίησης προσφέρει τη δυνατότητα για ανάπτυξη του οικοτουρισμού και του περιπατητικού τουρισμού, αλλά και για λήψη πρώτων υλών.

Ύπαρξη ορυκτού πλούτου.

Η περιοχή λόγω των ιζηματογενών πετρωμάτων που διαθέτει στο νότιο της τμήμα, αποτελεί πηγή βιομηχανικών ορυκτών και ιδιαίτερα ορυκτών όπως η γύψος και η πέτρα δόμησης. Η σωστή πρακτική διαχείρισης και αξιοποίησης του ορυκτού πλούτου θα ελκύσει επενδυτές και θα επιφέρει σημαντικά έσοδα στην περιοχή.

Κλιματικές συνθήκες.

Ένας από τους κυριότερους λόγους απόδρασης του πληθυσμού από τις πόλεις και τα πεδινά προς την περιοχή είναι αυτός του κλίματος. Οι ευνοϊκές συνθήκες του κλίματος, οι οποίες αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, προσφέρει στον πληθυσμό ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες καταφύγιο στην περιοχή ενώ είναι και από τους κύριους λόγους απόκτησης εξοχικής και παραθεριστικής κατοικίας.

Γρήγορος χρόνος μετάβασης στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Λεμεσού.

Η συγκεκριμένη απόσταση από τον αναπτυξιακό πόλο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Λεμεσού, δύναται να θεωρηθεί ως δυνατό σημείο της περιοχής. Όπως δείχνει η οικονομική χωρική ανάλυση, από την διάχυση της ανάπτυξης ενός αστικού πόλου επωφελούνται οι περιοχές που βρίσκονται εγγύτερα προς αυτόν. Η περίπτωση αυτή άρχισε να ισχύει για τις κοινότητες της περιοχής ειδικότερα αυτών που βρίσκονται νοτιότερα, δηλαδή αυτές που γειτνιάζουν με το Πολεοδομικό Συγκρότημα Λεμεσού (Πάνω Κυβίδες, Άγιος Αμβρόσιος). Η απασχόληση κατοίκων στον πόλο ανάπτυξης της Επαρχίας Λεμεσού, φαίνεται να αυξάνεται συνεχώς. Επίσης μεγάλο μέρος της παραγωγής της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού απορροφάται από την κατανάλωση του πολεοδομικού συγκροτήματος. Μια μετάθεση οικονομικών και κυρίως εμπορικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων στην περιοχή αναφοράς θα ήταν σημαντική ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης.

Σχετικά διαφοροποιημένη διάρθρωση της παραγωγής στους άλλους τομείς.

Η παραγωγή στους τομείς των υπηρεσιών και της μεταποίησης εμφανίζει σημαντική διαφοροποίηση. Αυτό σημαίνει ότι οι εν λόγω τομείς είναι συνολικά

λιγότερο ευάλωτοι σε κλαδικές κρίσεις ή κυκλικές διακυμάνσεις από ότι ο αγροτικός τομέας της περιοχής. Επίσης η διασπορά σε διάφορους κλάδους της βιοτεχνικής κυρίως παραγωγής υποδηλώνουν το εύρος της εξειδίκευσης που μπορεί να αναπτυχθεί.

Ικανοποιητικό μέγεθος της περιοχής.

Το μέγεθος της περιοχής αναφοράς αποτελεί ένα σημαντικό πλεονέκτημα. Και αυτό γιατί όσο μεγαλύτερη είναι η περιοχή αναφοράς, τόσους ποιο πολλούς πόρους μπορεί να απορροφήσει, να αναπτύξει διαχειριστικές και διοικητικές δομές καθώς και να σχεδιάσει και να υλοποιήσει μεγάλης κλίμακας και αριθμό έργων και δράσεων. Με την συμπλεγματοποίηση των κοινοτήτων της περιοχής, αυτομάτως αυξάνονται οι δυνατότητες επιρροής των εκπροσώπων της περιοχής στα κέντρα λήψης αποφάσεων της χώρας και στον επηρεασμό της κατανομής των κεντρικών πόρων.

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Εξάρτηση της αγροτικής παραγωγής φθίνουσας απόδοσης καλλιέργειες.

Οι βασικές και πλέον διαδεδομένες καλλιέργειες της παραγωγής εντάσσονται σε εκείνες οι οποίες πλέον μπορούν να χαρακτηρισθούν ως φθίνουσες. Και αυτό επειδή πρόκειται για καλλιέργειες με αυξανόμενο κόστος παραγωγής, πτωτικές τάσεις των τιμών διάθεσης και με μεγάλη εξάρτηση από τις ενισχύσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Αυτό έχει ως συνέπεια το καθαρό αγροτικό εισόδημα να περιορίζεται συνεχώς και να αποθαρρύνεται έτσι η είσοδος νέων αγροτών στη γεωργική παραγωγή. Επίσης η πλήρης εξάρτηση της επιβίωσης από την ΚΑΠ δημιουργεί έντονη ανασφάλεια και αβεβαιότητα στους παραγωγούς για την μελλοντική εξέλιξη τους.

Άνιση εσωτερική ανάπτυξη.

Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χαρακτηρίζεται από ανισότητα στην εσωτερική ανάπτυξη του καθώς και στις προοπτικές εξέλιξης του. Οι νοτιότερες κοινότητες (Πάχνα, Άγιος Αμβρόσιος, Πάνω Κυβίδες) της περιοχής αναφοράς οι οποίες είναι πλησιέστερες προς το πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού, χαρακτηρίζονται από ψηλότερη προσπελασιμότητα, περισσότερο ανεπτυγμένες υποδομές σε αντίθεση με τις υπόλοιπες κοινότητες οι οποίες εκτός των άλλων εμφανίζουν γήρανση και μείωση πληθυσμού και σε μερικές από αυτές η μείωση είναι στα πρόθυρα εγκατάλειψης ενώ η κοινότητα Γεροβάσας έχει πλέον μείνει χωρίς κατοίκους. Οι περισσότερες επιχειρήσεις βρίσκονται στις πιο πάνω συγκριτικά ανεπτυγμένες κοινότητες ενώ οι υπόλοιπες εμφανίζουν μικρά ποσοστά. Εξαίρεση είναι η κοινότητα Ομόδους στο οποίο υπάρχει

συγκριτικά καλό ποσοστό υποδομών και επιχειρήσεων. Με αυτά τα δεδομένα οι περισσότερες κοινότητες χαρακτηρίζονται από λιγότερες επιλογές και εναλλακτικές επενδυτικών δράσεων και ως αποτέλεσμα από χαμηλότερα εισοδήματα. Συνεπώς, η αντιμετώπιση των προβλημάτων των συγκριτικά υπανάπτυκτων κοινοτήτων αλλά και η ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους, απαιτούν μια ειδική και διαφοροποιημένη προσέγγιση.

Έλλειψη περιβαλλοντικών υποδομών.

Τα βασικότερα προβλήματα προκύπτουν από την μη επίλυση του ζητήματος της διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων καθώς και από τη χρήση μεγάλων ποσοτήτων φυτοφαρμάκων στην αγροτική παραγωγή. Η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού χαρακτηρίζεται σχεδόν από παντελή έλλειψη σύγχρονων υποδομών στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα αυτό ισχύει στην περίπτωση της αποχέτευσης και της επεξεργασίας των λυμάτων.

Έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Όπως συμβαίνει σχεδόν σε όλη την Κύπρο, έτσι και η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού στερείται ενός σχεδίου χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης. Αυτό σε συνδυασμό με τον ορεινό – παραθεριστικό χαρακτήρα της περιοχής στις ορεινότερες κοινότητες, έχει ως συνέπεια την άναρχη οικιστική ανάπτυξη και τις συχνές συγκρούσεις χρήσεων γης. Επίσης η υφιστάμενη κατάσταση δεν επιτρέπει την οργανωμένη ανάπτυξη των οικισμών.

Γηρασμένος πληθυσμός.

Ένα από τα κυριότερα μειονεκτήματα των κοινοτήτων της περιοχής αναφοράς αποτελεί η σταδιακή μείωση του πληθυσμού και ως αποτέλεσμα αυτού η γήρανση του εναπομείναντος. Όπως έχει αναφερθεί αναλυτικότερα στην προηγούμενη ενότητα, η κατακόρυφη μείωση του πληθυσμού ήταν προϊόν της αστυφιλίας που σημειώθηκε από την δεκαετία του 1960 και έπειτα. Εξάιρεση αποτελούν οι κοινότητες που βρίσκονται εγγύτερα στο πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού και ιδιαίτερα η κοινότητα Πάνω Κυβίδες η οποία όπως έχει προαναφερθεί είναι σχετικά νέος οικισμός και άρα με περισσότερες υποδομές από τις άλλες. Ο πληθυσμός που απέμεινε στις περισσότερες κοινότητες εμφανίζει γήρανση και μείωση ενώ η κοινότητα Γεροβάσας εγκαταλείφθηκε πλήρως. Απαιτείται άμεση λήψη κατάλληλων μέτρων και παρεμβάσεων με στόχο τόσο την προσέλκυση νέου ανθρώπινου δυναμικού όσο και την δημιουργία των κατάλληλων υποδομών για την παραμονή του. Το νέο ανθρώπινο δυναμικό δύναται να αναζωογονήσει την περιοχή αποτρέποντας έτσι την ερήμωση του τόπου.

Έλλειψη κοινωνικών υποδομών.

Το επίπεδο των κοινωνικών υποδομών της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού δύναται να χαρακτηριστεί ως μη ικανοποιητικό. Ιδιαίτερο πρόβλημα παρατηρείται στις υποδομές της υγείας – πρόνοιας. Η έλλειψη κοινοτικών ιατρείων και φαρμακείων καθώς και ο περιορισμένος αριθμός ιατρικού προσωπικού επί καθημερινής βάσεως, δυσχεραίνουν την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των κατοίκων της περιοχής. Συνεπώς, η ανάγκη εξυπηρέτησης των ασθενών καλύπτεται από ιατρούς άλλων περιοχών και κυρίως αυτών του πολεοδομικού συγκροτήματος Λεμεσού, με αποτέλεσμα την σπατάλη πολύτιμου χρόνου και την ταλαιπωρία των ασθενών. Ένα ολοκληρωμένο σύστημα υγείας το οποίο θα εξυπηρετεί τις ανάγκες των κατοίκων καθημερινά θα οδηγούσε σε άμβλυνση του προβλήματος.

Έλλειψη επιχειρηματικών δομών.

Μέχρι σήμερα η περιοχή δεν διαθέτει ούτε θεσμούς αλλά ούτε και δομές για την στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και για την εγκατάσταση νέων μονάδων παραγωγής.

Περιορισμένα μέσα άσκησης πολιτικής τοπικής ανάπτυξης.

Τα μέσα άσκησης πολιτικών παρέμβασης στην τοπική ανάπτυξη εξακολουθούν να είναι περιορισμένα στην Κύπρο. Η εξάρτηση από την κεντρική διοίκηση τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην χρηματοδότηση των έργων ανάπτυξης δημιουργεί σημαντικά εμπόδια στην εφαρμογή μιας τοπικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Έλλειψη μηχανισμών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών.

Κυρίως λόγω εγγενών αδυναμιών της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Κύπρο δεν διατίθενται μηχανισμοί ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των πολιτών για μια σειρά από θέματα όπως επενδυτικά προγράμματα και ενισχύσεις, επενδυτικές ευκαιρίες, αγροτικά ζητήματα, περιβαλλοντική προστασία, δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης κ.α. Αυτό έχει ως συνέπεια την μη πλήρη και έγκαιρη αξιοποίηση των ευκαιριών που παρουσιάζονται. Επίσης, βελτιώσεις είναι δυνατές στην ενημέρωση του πολίτη για τρέχοντα ζητήματα των κοινοτήτων της περιοχής αλλά και για τον προγραμματισμό τους.

Τοπικισμός.

Όπως στις περισσότερες κοινότητες της Κύπρου, έτσι και στις κοινότητες της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού, υπάρχουν ως ένα βαθμό τοπικιστικές στάσεις σχετικά με την ιεράρχηση προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι κοινοτικές αρχές καθώς και σχετικά με τις προτεραιότητες στον προγραμματισμό. Επίσης

προβληματίζουν οι αμυντικές στάσεις σε ορισμένα ζητήματα όπως π.χ. η χωροθέτηση ορισμένων έργων, η κατανομή των υδάτων και του ηλεκτρικού ρεύματος αλλά και ζητήματα που αφορούν δικαιώματα διάβασης των πολιτών από περάσματα.

Έλλειψη μεγάλων μονάδων και οικονομικών συγκεντρώσεων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Η περιοχή δεν διαθέτει μεγάλες μονάδες παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (εξαιρουμένης της βιομηχανίας εμφιαλωμένου νερού στο Άρσος), οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν την γέννηση νέων μονάδων είτε για λόγους προμήθειας, είτε για λόγους διάθεσης. Επίσης δεν διαθέτει τέτοιες οικονομικές συγκεντρώσεις οι οποίες θα λειτουργούσαν καταλυτικά ως μέσα για την προσέλκυση άλλων μονάδων ή για την παραγωγή εξωτερικών οικονομιών. Αξιοσημείωτη είναι η έλλειψη σημαντικών ιδιωτικών επενδύσεων στον τουρισμό.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Αυξανόμενη ζήτηση για νέα τουριστικά προϊόντα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση της ζήτησης για τουρισμό ποιότητας, για πολύκινητρικό τουρισμό και για νέα τουριστικά προϊόντα. Και στους τρεις αυτούς τομείς εμφανίζονται ευκαιρίες για την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, που όπως προαναφέρθηκε, διαθέτει πλούσιους τουριστικούς πόρους. Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των τοπίων και του περιβάλλοντος μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων με έμφαση στην αειφορία και στην ποιότητα. Επίσης, εφικτή είναι η σύνδεση της πρωτογενούς τοπικής παραγωγής με το τουριστικό κύκλωμα. Ο πολύκινητρικός τουρισμός προϋποθέτει την ύπαρξη διαφορετικών τουριστικών πόλων, κάτι που διαθέτει σε επάρκεια η περιοχή. Επίσης η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού προσφέρεται για την αξιοποίηση νέων μορφών τουρισμού όπως ο οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, περιπατητικός τουρισμός, πολιτιστικός - θρησκευτικός κ.α.

Αυξανόμενη ζήτηση για ποιοτικά αγροτικά προϊόντα.

Οι συνεχείς δυσάρεστες εξελίξεις στον χώρο της Ευρωπαϊκής γεωργίας - κτηνοτροφίας όπως η σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια, οι διοξίνες, η διάδοση ασθενειών στα ζώα, οι μεταλλάξεις τροφίμων, οι αυξητικές ορμόνες και η επιβάρυνση με χημικές ουσίες και επικίνδυνα φυτοφάρμακα κ.α. δύνανται να αναδείξουν υπό προϋποθέσεις ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην κυπριακή γεωργία και κτηνοτροφία το οποίο συνδέεται με το καθαρό περιβάλλον της κυπριακής υπαίθρου και την παραγωγή ποιοτικών

προϊόντων. Συνεπώς, στο ζήτημα αυτό το εξωτερικό περιβάλλον παρέχει μια ευκαιρία για την αγροτική παραγωγή της περιοχής προς την κατεύθυνση της ποιοτικής εκτροφής και της βιολογικής καλλιέργειας.

Αυξανόμενη ζήτηση για εξοχική κατοικία και αναψυχή.

Οι αστικοί πληθυσμοί της χώρας αναζητούν ολοένα και περισσότερο δράσεις ελεύθερου χρόνου και αναψυχής στον υπαίθρο χώρο. Οι μικρές αποστάσεις της κυπριακής υπαίθρου από τα αστικά κέντρα και η εγγύτητα της περιοχής με το πολεοδομικό συγκρότημα της Λεμεσού, αυξάνει της δυνατότητες προσέλκυσης νέων κατοίκων και μεταφορά της κύριας κατοικίας τους. Επίσης, η περιοχή προσφέρεται για κάλυψη αναγκών εξοχικής κατοικίας.

Διοργάνωση φεστιβάλ σταφυλιού και μεταποιητικών προϊόντων του.

Κάθε χρόνο κατά τους θερινούς μήνες διοργανώνονται από τις κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού (συνδιοργάνωση και μη) φεστιβάλς για την ανάδειξη παραδοσιακών μεταποιητικών προϊόντων του σταφυλιού (κρασί, ζιβανία, σταφίδα, παλουζές, σιουσιούκος κ.α.). Αυτό για την περιοχή σημαίνει μια σημαντική ευκαιρία για προβολή και αξιοποίηση της περιοχής και ανάδειξη της παράδοσης και των προϊόντων της.

Νέο διεθνές περιβάλλον.

Μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και χωρών που βρίσκονται στα βαλκάνια και μετά τις αλλαγές στην υπόλοιπη Ανατολική και Νότια Ευρώπη, δίνουν ευκαιρίες για εξαγωγές προϊόντων με χαμηλότερο κόστος αλλά και προσέλκυση νέων επενδυτών. Παράλληλα, το νέο διεθνές περιβάλλον δημιουργεί και μια σειρά από ευκαιρίες που προκύπτουν από την επέκταση των αγορών και αφορούν τις επιχειρήσεις με έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό αλλά και τον κυπριακό τουρισμό. Επιπλέον, μετά την ένταξη της Κύπρου στο Ευρώ, είναι πιθανόν να προκύψουν νέα οφέλη για τις χώρες χαμηλού κόστους παραγωγής και διαβίωσης.

Προγράμματα ΕΣΠΑ αλλά και εθνικών προγραμμάτων.

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ 2007 - 2013), με τα επιχειρησιακά προγράμματα των υπουργείων, οι ειδικές Κοινοτικές πρωτοβουλίες αλλά και εθνικά προγράμματα όπως το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Υπαίθρου, προσφέρουν για τα επόμενα χρόνια σημαντικούς πόρους για αναπτυξιακή χρήση. Χρειάζεται όμως συνεχής ενημέρωση και παρακολούθηση, τεχνοκρατική προπαρασκευή και ενεργοποίηση όλων των φορέων της περιοχής καθώς και συνεργασία με υπερκείμενους θεσμούς για την αποτελεσματική αξιοποίηση τους.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Οικιστική πίεση.

Η αναμενόμενη οικιστική ανάπτυξη της περιοχής λόγω της ζήτησης για παραθεριστική κατοικία δύναται να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα σε περίπτωση που δεν τύχει κατάλληλου σχεδιασμού. Απώλεια αγροτικής γης, συγκρούσεις χρήσεων γης, έλλειψη υποδομών και αύξηση του κόστους αυτών, κοινωνικές τριβές και αλλαγή στο τοπίο και την φυσιογνωμία της περιοχής είναι μόνο ορισμένες από τις πιθανές απειλές.

Απειλές για το περιβάλλον.

Η απειλή για το φυσικό περιβάλλον είναι διαρκής. Σε περίπτωση πυρκαγιών ή μόλυνσης του υδροφορέα δύναται να προκληθούν σημαντικές βλάβες στην περιοχή και στην ελκυστικότητα της.

Αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός και νέα οικονομία.

Η νέα ευρωπαϊκή και διεθνής οικονομία χαρακτηρίζεται από εμφανής μείωση των εμπορικών εμποδίων, μείωση του κόστους διεθνών μεταφορών, αύξηση της ταχύτητας, μετάδοση και συγκέντρωση πληροφοριών και μείωση του κόστους αυτών, εναρμόνιση εθνικών συστημάτων και προδιαγραφών, διεθνοποίηση των επιχειρήσεων της παραγωγής, αύξηση των ξένων επενδύσεων, εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών χωρών για επενδύσεις και εμπόριο, αύξηση νομισματικών κρίσεων και διάδοση τους κ.α. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στην αύξηση του διεθνούς εμπορικού ανταγωνισμού και του ανταγωνισμού τόπων για διατήρηση και προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων. Αυτό σημαίνει ότι η τοπική οικονομία ως μέρος της παγκόσμιας οικονομίας είναι άμεσα εκτεθειμένη στις διεθνείς εξελίξεις και προκλήσεις και συνεπώς χρειάζεται τεράστια προσπάθεια ώστε να μην περιθωριοποιηθεί.

Επίσης, στους εξωγενείς παράγοντες που μερικές από τις πτυχές τους ασκούν δυσμενή επίδραση στις χωρικές ισορροπίες στην χώρα, θα πρέπει να συμπεριληφθούν η αυξανόμενη «τριτογενοποίηση» των οικονομιών διεθνώς. Ένας παράγοντας που συνδέεται με την ανάδειξη μιας σειράς νέων κλάδων του τριτογενή τομέα όπως οι τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, παραγωγικές υπηρεσίες συμβούλων αλλά και υπηρεσίες πολιτισμού και αναψυχής σε δυναμικούς κλάδους της οικονομίας, ενισχύει ουσιαστικά το ειδικό βάρος της Λευκωσίας, αφού ο «νέος» τριτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από σημαντικές οικονομίες αστικής κλίμακας και συγκέντρωσης και απαιτεί την ύπαρξη μεγάλων πόλεων για την ανάπτυξη του. Η περιοχή αναφοράς όπως

και το σύνολο της ευρύτερης περιοχής αδυνατεί να συμμετάσχει στα οφέλη της ραγδαίας ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών πλην του τουρισμού.

Ένας άλλος παράγοντας, συσχετίζεται με την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και την Νομισματική Ένωση οι οποίες θέτουν αυστηρά κριτήρια σύγκλισης για τα αδύναμα κράτη – μέλη, υποχρεώνοντας τα σε σοβαρές περικοπές δημοσίων προγραμμάτων και έργων, την στιγμή που αυτά είναι απολύτως αναγκαία για την αναβάθμιση των τεχνικών υποδομών και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, που είναι απαραίτητα για την πραγματική σύγκλιση των Ευρωπαϊκών οικονομιών (Κότιος, 2002, ΤΑΠ Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας). Η ύπαρξη όμως των ΚΠΣ και του ΕΣΠΑ, αντισταθμίζει μεν σε σημαντικό βαθμό τις απώλειες, δεν αποτελεί όμως ασφαλές υποκατάστατο εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής γιατί η συνέχεια τους και η θέσπιση τους δεν είναι δεδομένη και υφίσταται έντονες αμφισβητήσεις.

Συγκέντρωση επενδύσεων στην πρωτεύουσα της Επαρχίας.

Οι σημαντικότερες αναπτυξιακές πολιτικές και δράσεις των τελευταίων ετών που εφαρμόστηκαν στην Επαρχία Λεμεσού, βρήκαν ως πεδίο δράσης στην περιοχή της πρωτεύουσας της επαρχίας και λιγότερο στην περιφέρεια. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένα πλέγμα υποδομών και επενδύσεων που απορροφά οποιανδήποτε επενδυτική δράση η οποία έχει τοπικά συγκεντρωτικό χαρακτήρα. Η συνέχιση των πολιτικών άνισης μεταχείρισης θα ενίσχυε περαιτέρω τη συγκέντρωση επενδύσεων στην περιοχή της πόλης της Λεμεσού, σε βάρος των υπολοίπων περιοχών της Επαρχίας, όπου οι κοινωνικές και οικονομικές επιλογές είναι περιορισμένες.

Συμπέρασμα.

Η αναζήτηση της επίδραση θετικών και δυσμενών (ενδογενών και εξωγενών) παραγόντων στις προοπτικές της περιοχής είναι μια επίπονη εργασία καθώς η ποσοτικοποίηση και η σύγκριση ετερογενών επιδράσεων με διαφορετική προσέλευση, χρονική διάρκεια και σύνθεση, δεν είναι τόσο απλή (Κότιος, 2002, ΤΑΠ Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας). Η βελτίωση των γενικών συνθηκών ανάπτυξης της περιοχής και του συνολικού επενδυτικού περιβάλλοντος, προϋποθέτει την ύπαρξη μιας σειράς από ενέργειες και δράσεις από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Οι δυσμενείς παράγοντες της περιοχής, στις περισσότερες περιπτώσεις, αφορούν το σύνολο της Κυπριακής περιφέρειας και όχι μόνο την περιοχή μελέτης. Η αναφορά τους αποσκοπεί κυρίως στο να κατανοηθούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας

και του διεθνούς περιβάλλοντος και των περιορισμών και δυνατοτήτων για μια αποτελεσματική στρατηγική ανάπτυξη.

Οι θετικοί παράγοντες της περιοχής, από την άλλη, δεν είναι γενικοί αλλά πολύ ειδικοί και αφορούν την ίδια την περιοχή και θα πρέπει να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο τρόπο αλλά και να γίνουν προσπάθειες για να δημιουργηθούν νέα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για το ξεπέρασμα της όποιας κρίσης και την ανάπτυξη της περιοχής.

2.2 Γενικοί στόχοι στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης.

Το παρόν κείμενο αποσκοπεί στο να διατυπωθεί μια συνολική στρατηγική της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, η οποία θα συμβάλει στη βελτίωση ή τον επαναπροσδιορισμό της αναπτυξιακής στρατηγικής της περιοχής και τον εμπλουτισμό των δράσεων και πολιτικών με νέες ιδέες και προτάσεις. Επιπλέον αποσκοπεί στην αποτελεσματική αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του ΕΣΠΑ 2007-2013 και των ΚΣΚΓ (Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές), τα οποία θα πρέπει να αποτελέσουν για την περιοχή τα βασικότερα μέσα στήριξης της αναπτυξιακής του πολιτικής. Με δεδομένη την στενότητα των πόρων, η επιλογή δράσεων θα πρέπει να είναι τέτοια που να ενισχύει με ορατό τρόπο το παραγωγικό δυναμικό, την ευημερία και την συνοχή της τοπικής κοινωνίας.

Α. Οι Στόχοι Ανάπτυξης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού για τον 21^ο Αιώνα.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της στρατηγικής της τοπικής ανάπτυξης της περιοχής, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι σημαντικές παράμετροι του ευρύτερου οικονομικού περιβάλλοντος, να κινείται σε ένα σύγχρονο πλαίσιο αναφοράς και να πληρεί κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες είναι απαραίτητες για την επιτυχία της. Οι στόχοι που θα τεθούν πρέπει να είναι υλοποιήσιμοι και ρεαλιστικοί, όμως πρέπει επίσης να είναι και τολμηροί και πρωτοποριακοί με ένα όραμα που να κινητοποιεί τις τοπικές δυνάμεις οι οποίες πρέπει να αποβάλουν το σύνδρομο του τοπικισμού και της όποιας κρίσης ή στασιμότητας.

Οι στόχοι της στρατηγικής για την ανάπτυξη θα πρέπει να πηγάζουν από την σωστή διάγνωση των δυνατοτήτων της περιοχής και ταυτόχρονα να αφήνουν περιθώρια για άσκηση «επιθετικής» αναπτυξιακής πολιτικής. Θα πρέπει να αντιλαμβάνονται τους περιορισμούς και τα προβλήματα που θέτει το θεσμικό πλαίσιο και το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, αλλά ταυτόχρονα να αντιλαμβάνονται και τις νέες δυνατότητες και ευκαιρίες που δημιουργούνται. Τέλος, θα πρέπει να εντάσσονται σε ένα συνολικό πλαίσιο αντίληψης που να είναι σύγχρονο, ευέλικτο και ριζοσπαστικό και να δίνει ένα

σαφή ρόλο στην τοπική κοινωνία και τους φορείς της (Κότιος, 2002, ΤΑΠ Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας).

Το βασικότερο πρόβλημα λοιπόν της περιοχής στην ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά είναι η ανταγωνιστικότητα της παραγωγικής της βάσης, νοουμένης ως ένα σύνολο μέσων και σχέσεων παραγωγής. Στον βαθμό που τα παραγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες (ανεξαρτήτως αν απευθύνονται στην τοπική, την εγχώρια ή την διεθνή αγορά) βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα τους, η παραγωγική βάση θα ενισχύεται και οι θέσεις εργασίας θα διατηρούνται ή θα αυξάνονται. Σε αντίθετη περίπτωση, η παραγωγική βάση θα συρρικνώνεται και η ανεργία θα αυξάνεται.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα, οι γενικοί στόχοι που τίθενται για την επόμενη περίοδο είναι οι εξής:

- Ενίσχυση του νέου κύκλου οικονομικής ανάπτυξης.
- Βελτίωση της ποιότητας των ανθρώπινων πόρων και ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών.
- Μακροχρόνια διατηρήσιμη ανάπτυξη σε σύγχρονες βάσεις, στηριγμένη σε μια σύγχρονη γεωργία και στον τουρισμό – αναψυχή καθώς και σε ένα ευνοϊκό επενδυτικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, με νέους θεσμούς και νέους τοπικούς μηχανισμούς στήριξης.

Αν οι πιο πάνω στόχοι υλοποιηθούν, αυτόματα θα σημαίνει ότι η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού θα αποτελεί μια δυναμική και γρήγορα αναπτυσσόμενη τοπική οικονομία με παραγωγική ταυτότητα που συμπυκνώνεται στα εξής χαρακτηριστικά:

- Σημαντικό κέντρο σύγχρονης αγροτικής παραγωγής και ενδεχομένως αγροτικής έρευνας και πιλοτικών εφαρμογών.
- Κέντρο επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων.
- Περιοχή με διαφοροποιημένη εμπορική δραστηριότητα.
- Περιοχή υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος, κατοικίας και διαβίωσης.
- Κύριο συστατικό ενός νέου σημαντικού πόλου ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής στον τομέα του τουρισμού και της αναψυχής.

Οι στόχοι αυτοί για να υλοποιηθούν προϋποθέτουν (α) ένα ευρύτερο πλαίσιο αντίληψης του υφιστάμενου περιβάλλοντος, δηλαδή μια στρατηγική, (β) άξονες δράσης που να απορρέουν από αυτή την στρατηγική και (γ) συγκεκριμένες πολιτικές που θα πρέπει να εφαρμοστούν.

Β. Η Στρατηγική της Ανάπτυξης για τον 21^ο αιώνα.

Για να είναι αποτελεσματική η στρατηγική της ανάπτυξης, η περιοχή θα πρέπει να έχει μια σειρά χαρακτηριστικά, τα βασικότερα από τα οποία παρουσιάζονται στη συνέχεια.

1. Να στηρίζεται στα πραγματικά δεδομένα της τοπικής οικονομίας.

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και η ανάλυση SWOT στην συνέχεια, έδειξαν ότι η τοπική οικονομία χαρακτηρίζεται από μια σειρά θετικών χαρακτηριστικών αλλά και αδυναμιών που σχετίζονται κυρίως με την παραγωγική της βάση και τις λοιπές διαρθρώσεις. Διαπιστώθηκε ότι το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής εντοπίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής και στον τουρισμό καθώς και στην οικιστική ελκυστικότητα της. Αν και από τα στατιστικά στοιχεία φαίνεται η πλειοψηφία των κατοίκων να ασχολείται με τον τριτογενή τομέα, εν τούτοις οι περισσότεροι από αυτούς έχουν ως τόπο εργασίας το πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού ενώ το ποσοστό που εργάζεται στους κλάδους του τριτογενούς τομέα της περιοχής, έχουν ως απασχόληση επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό, την αναψυχή και το εμπόριο. Η αναπτυξιακή στρατηγική θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και να κατανοεί όλα αυτά τα χαρακτηριστικά και τις δυσκολίες, καθώς και τις απαιτήσεις που δημιουργούν στην επιλογή δράσεων και στην άσκηση πολιτικών.

2. Να ενισχύει τα φυσικά και επίκτητα πλεονεκτήματα της περιοχής.

Η αναπτυξιακή στρατηγική θα πρέπει από την μια να ενισχύει τα υφιστάμενα φυσικά και επίκτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής και από την άλλη να δημιουργεί μέσω διαρθρωτικών παρεμβάσεων, πολιτικών υποδομών και πολιτικών προσέλκυσης οικονομικών δραστηριοτήτων, νέα συγκριτικά πλεονεκτήματα.

3. Να αντιμετωπίζει τις αδυναμίες της τοπικής οικονομίας.

Η παραγωγική διάρθρωση και το ανθρώπινο δυναμικό είναι οι σοβαρότερες αδυναμίες της περιοχής και τις οποίες θα πρέπει να αντιμετωπίσει η στρατηγική της ανάπτυξης. Οι αδυναμίες αυτές, είτε συνδέονται με τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των μικρών επιχειρήσεων και τη συνοχή του παραγωγικού συστήματος, είτε με την προβολή και πρόσβαση της σε νέες αγορές με προϊόντα, μεταφράζονται πάντα σε απώλειες ανταγωνιστικότητας και συνεπώς σε απώλειες θέσεων εργασίας και άρα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με ουσιαστικό τρόπο.

4. Να αξιοποιεί τις ευκαιρίες που δημιουργούνται για την τοπική οικονομία.

Οι όποιες ευκαιρίες δημιουργούνται από τις τεχνολογικές και διαρθρωτικές μεταβολές, τις εξελίξεις στις αγορές και το νέο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, θα

πρέπει να αξιοποιηθούν από την αναπτυξιακή στρατηγική της περιοχής. Οι ευκαιρίες αυτές έχουν συνήθως γεωγραφικό ή τομεακό χαρακτήρα και συνδέονται είτε με τις αναδυόμενες αγορές της ευρύτερης περιοχής (Μεσόγειος, Ανατολική Ευρώπη, Αίγυπτος, Μέση Ανατολή), είτε με την προώθηση και επένδυση σε δραστηριότητες και κλάδους αιχμής με έντονα αναπτυξιακό χαρακτήρα.

5. Να αντιλαμβάνεται τους κινδύνους που απειλούν την τοπική οικονομία.

Η οικονομική ολοκλήρωση στην ΕΕ και ο οικονομικός μετασχηματισμός στις χώρες της, είναι τα δύο βασικά συστατικά της νέας διεθνούς πραγματικότητας και τα οποία θα πρέπει η στρατηγική της ανάπτυξης να αντιλαμβάνεται τους κινδύνους που συνεπάγονται από τα πιο πάνω για το παραγωγικό προφίλ της περιοχής και να προβλέπει ένα σύνολο διαρθρωτικών ή εκσυγχρονιστικών δράσεων που να ελαχιστοποιούν τις επιπτώσεις αυτών των κινδύνων στο επίπεδο ευημερίας και απασχόλησης (Κότιος, 2002: 77-2). Οι κίνδυνοι αυτοί (ανταγωνισμός υψηλής ποιότητας – τεχνολογίας, ανταγωνισμός χαμηλού κόστους), απαιτούν πολιτικές με συνέχεια αλλά και ικανότητα στην αντιμετώπιση τους. Το ίδιο ισχύει και για τους κινδύνους που προέρχονται από την άνιση προγραμματική μεταχείριση σε τοπικό επίπεδο καθώς και από τις αλλαγές σε επίπεδο Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

6. Να συμβάλει στην διαφοροποίηση, τον εμπλουτισμό και τη διερεύνηση της παραγωγικής βάσης και να προάγει την καινοτομία και την τεχνολογία.

Η στρατηγική της ανάπτυξης θα πρέπει να συμβάλει με άμεσο και απτό τρόπο στη διαφοροποίηση, τον εμπλουτισμό και την διερεύνηση της παραγωγικής βάσης της περιοχής αναφοράς, καθώς και στον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων παραγωγικών δομών, νοουμένων ως ένα σύνολο μέσων και σχέσεων που αφορούν την παραγωγή, την προώθηση και διανομή των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τομέας της καινοτομίας και της νέας τεχνολογίας στην οποία πρέπει να βασιστεί σε μεγάλο βαθμό η παραγωγική βάση της περιοχής. Η υλοποίηση σχέσεων συνεργασίας των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού μεταξύ τους, ειδικά μετά την συμπλεγματοποίηση τους, τις αδελφοποιημένες κοινότητες και δήμους της Ελλάδας, με την Επαρχιακή Διοίκηση, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα ερευνητικά ινστιτούτα της Κύπρου, τις αναπτυξιακές εταιρείες και τις επιχειρηματικές και επαγγελματικές ενώσεις, είναι μια επιτυχημένη συνταγή για επιτυχημένα εγχειρήματα στην πράξη, και ακόμα μπορεί να συμβάλει στην αναζήτηση καινοτόμων λύσεων και διαδικασιών.

7. Να ενισχύει την εξωστρέφεια και τον διεθνή προσανατολισμό της παραγωγής και των επιχειρήσεων της περιοχής.

Η διεθνοποίηση των αγορών, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την μεγάλη εισροή από ξένα προϊόντα στην Κυπριακή αγορά, και με δεδομένο το νησιωτικό και άρα αποκομμένο μικρό μέγεθος της Κύπρου και της εσωτερικής της αγοράς, ο νέος παραγωγικός ιστός της περιοχής για να είναι διατηρήσιμος και αποτελεσματικός, θα πρέπει να έχει και εξαγωγικό χαρακτήρα. Οι παραγωγές και επιχειρήσεις των οποίων τα προϊόντα ανταγωνίζονται στην διεθνή αγορά, πέρα από το γεγονός ότι συνήθως είναι πιο αποτελεσματικές και μακρόβιες, αποτελούν τη βάση ανάπτυξης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο εισόδημα και την απασχόληση.

8. Να αξιοποιεί με τον καλύτερο τρόπο τους Κοινοτικούς πόρους του ΕΣΠΑ 2007-2013.

Το ΕΣΠΑ της περιόδου 2007-2013 θα αποτελέσει για την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, ένα από τα βασικά μέσα στήριξης της αναπτυξιακής της πολιτικής. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει οι κοινότητες της περιοχής να επιδιώξουν την αξιοποίηση των πόρων τους με αποτελεσματικότητα, συναίσθηση της στενότητας τους και αίσθημα ευθύνης απέναντι στις προσδοκίες των πολιτών, σε δράσεις οι οποίες θα ενισχύουν το παραγωγικό δυναμικό, την ευημερία και την συνοχή της τοπικής κοινωνίας. Οι εμπειρογνώμονες σε θέματα Κοινοτικών προγραμμάτων και των εφαρμογών των προηγούμενων τριών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, υποστηρίζουν πως η επιτυχία κάθε νέου προγράμματος εξαρτάται από (α) τον βαθμό που οι επιλεγόμενοι στόχοι θα αντιμετωπίζουν τις αιτίες και όχι τις εκφράσεις και εκφάνσεις των προβλημάτων, (β) το βαθμό συγκέντρωσης των πόρων σε έργα και δράσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας και (γ) την αποτελεσματική υλοποίηση του από τους εμπλεκόμενους φορείς (Κότιος, 2002, ΤΑΠ Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας).

Με αυτά τα δεδομένα, η στρατηγική ανάπτυξης της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού στηρίζεται στην ενίσχυση των υφιστάμενων και την δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που να αναδεικνύουν και να αξιοποιούν τις δυνατότητες των φυσικών και ανθρώπινων πόρων της περιοχής. Τα κοινοτικά συμβούλια, οι παραγωγικοί φορείς και οι πολίτες της περιοχής θα πρέπει να έχουν απαραίτητα ενεργητική δραστηριοποίηση και την απαραίτητη ύπαρξη ενός ανοικτού και διαρκούς διαλόγου σε τοπικό επίπεδο που θα καταγράφει τα οφέλη και τις απαιτήσεις κάθε πολιτικής για τις κοινωνικές ομάδες και θα προφυλάσσει την τοπική κοινωνία από

τριβές και συγκρούσεις που θα μπορούσαν να αποβούν μοιραίες για την αναπτυξιακή της προσπάθεια.

2.3 Ειδικοί ή τομεακοί στόχοι

Οι πολιτικές που θα επιλεγούν για την ανάπτυξη των κοινοτήτων θα πρέπει να εντάσσονται σε μια ενιαία στρατηγική για όλη την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, και να υπηρετούν τους στόχους που έχουν τεθεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Θα πρέπει επίσης να εντάσσονται σε άξονες δράσεις κατά πεδίο παρέμβασης με κοινή λογική και εσωτερική συνοχή που να περιλαμβάνουν:

- Δράσεις εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της οικονομίας με την δημιουργία τοπικών μηχανισμών υποστήριξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), την ενίσχυση των παραγωγικών υποδομών, την προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων και την στήριξη του ενδογενούς δυναμικού της περιοχής.
- Δράσεις διευκόλυνσης και ενίσχυσης κυρίως της γεωργίας στην κατεύθυνση της πολυκαλλιέργειας, της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων, της χρήσης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον, της βιολογικής καλλιέργειας, της βελτίωσης των συνθηκών παραγωγής κλπ.
- Δράσεις διευκόλυνσης και ενίσχυσης των τάσεων διαρθρωτικού μετασχηματισμού με την ενίσχυση των πολιτικών που αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των προϊόντων και κυρίως αυτών του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και όχι πολιτικών που επικεντρώνουν στην παραπέρα συμπίεση του κόστους παραγωγής.
- Δράσεις ενίσχυσης των ευκαιριών και δυνατοτήτων της περιοχής στον τομέα του τουρισμού και της αναψυχής.
- Δράσεις προστασίας και μακροχρόνιας ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων της περιοχής με την ενθάρρυνση ή δημιουργία λειτουργικών δομών κατάρτισης και εξειδίκευσης σε ειδικότητες με τεκμηριωμένη ικανότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Επίσης, δράσεις ενίσχυσης του κοινωνικού τομέα της οικονομίας σε τοπικό επίπεδο με κύριο στόχο την αντιμετώπιση της διαρθρωτικής ανεργίας, ειδικά ατόμων που βρίσκονται στο τέλος του παραγωγικού τους κύκλου και απειλούνται από την μακροχρόνια ανεργία και την φτώχεια.
- Δράσεις ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής του γεωγραφικού χώρου που περιλαμβάνει όλες τις κοινότητες της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού.

- Δράσεις που αφορούν την αποτελεσματικότερη, λειτουργικότερη και πλέον ευέλικτη συγκρότηση των εσωτερικών δομών της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού.
- Δράσεις των οποίων οι θετικές επιπτώσεις θα έχουν διάρκεια, θα είναι περισσότερο (και όχι λιγότερο) ορατές στο βάθος του χρόνου και δεν θα εξαντλούνται σε παροδικές επιδράσεις.

Οι άξονες δράσης και οι προτεινόμενες πολιτικές που περιλαμβάνει κάθε ένας από αυτούς παρουσιάζονται αναλυτικότερα στο τρίτο κεφάλαιο του κειμένου.

3. Προτάσεις Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων και Προγραμμάτων.

3.1 Χωρική και πολεοδομική ανάπτυξη.

Οι νέοι οικισμοί των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, οι οποίοι αναπτύσσονται περιμετρικά των παλιών οικισμών και γραμμικά των κύριων οδικών αξόνων της περιοχής, καθώς και ο εξωοικιστικός χώρος, παρουσιάζουν την εικόνα ενός χώρου που δεν έχει προσεχθεί με έλλειψη παρεμβάσεων βελτίωσης των οικιστικών χαρακτηριστικών του. Οι παλιοί οικισμοί έχουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολεοδόμησης τα οποία πρέπει να διατηρηθούν κατά το καλύτερο δυνατό τρόπο. Παρατηρήθηκαν παρεμβάσεις σε μερικούς από τους παλιούς οικισμούς, παρεμβάσεις οι οποίες δεν έχουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά που θα προσέδιδαν στους οικισμούς και στον χώρο γενικά, μια ενιαία εικόνα. Η βελτίωση όλων των χωρικών και πολεοδομικών χαρακτηριστικών, θα δώσει στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού την δυνατότητα να αποτελέσει ένα χώρο προσέλκυσης νέων κατοίκων, που θέλουν να φύγουν από τα αστικά κέντρα και να κατοικήσουν σε ένα ποιοτικό περιβάλλον. Ακόμη, για την αποφυγή συγκρούσεων γης και άναρχης και αυθαίρετης δόμησης, απαιτείται σαφής αναπροσδιορισμός των χρήσεων γης και προσδιορισμός των λειτουργικών χωρικών ζωνών. Στα πλαίσια της βελτίωσης και αναμόρφωσης της οικιστικής εικόνας της περιοχής και της οργανωμένης χωρικής ανάπτυξης του, προτείνονται οι παρακάτω δράσεις, σύμφωνα πάντα με τα διαθέσιμα εργαλεία χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού της Κύπρου, ορισμένες από τις οποίες μπορούν άμεσα να ενταχθούν σε εθνικά ή περιφερειακά προγράμματα.

- Εκπόνηση και έγκριση Σχεδίου Περιοχής για τις κοινότητες της περιοχής, ούτως ώστε να προσδιοριστούν με σαφήνεια οι επί μέρους χρήσεις γης και τα όρια οικιστικής ανάπτυξης. Με αυτό το σχέδιο να καθοριστούν Περιοχές Ειδικής Πολιτικής (ΠΕΠ) και Περιοχές Ειδικού Χαρακτήρα (ΠΕΧ) περιμετρικά των παλιών οικισμών με στόχο τόσο τη διαφύλαξη του χαρακτήρα και της φυσιογνωμίας του πυρήνα, όσο και του ιδιαίτερου περιβαλλοντικού χαρακτήρα των περιοχών αυτών.
- Κήρυξη οικοδομών ως διατηρητέες όπου κριθεί αναγκαίο για οικοδομές με ειδικό, κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό ή άλλο ενδιαφέρον ή χαρακτήρα. Στοιχεία όπως η τυπολογία, μορφολογία, τα υλικά, η κατάσταση, η θέση της οικοδομής, κλπ. παίζουν ρόλο στην αξιολόγηση της. Σημαντικό κριτήριο θεωρείται η οικοδομή να βρίσκεται σε συμπαγή ιστορικό/παραδοσιακό πυρήνα. Η διατήρηση του παραδοσιακού κτιριακού αποθέματος είναι σημαντική για την διάσωση της ιστορικής, πολιτιστικής και

αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της περιοχής. Επίσης, να ανακτηθούν χώροι για στέγαση δημοτικών υπηρεσιών, για πολιτιστικές λειτουργίες, για συνέδρια αλλά και τουριστικοί εκμετάλλευση. Ως τέτοια κτίρια αναφέρονται, το αρχοντικό του πρώτου κυβερνήτη, αρχοντικά στην κοινότητα Όμοδος, το παρθεναγωγείο της κοινότητας Πέρα Πεδί καθώς και όλα τα παλιά δημοτικά σχολεία που υπάρχουν σε όλες τις κοινότητες και που δεν λειτουργούν πλέον. Διατηρητέα κτίρια πρέπει να αναφερθούν και όλα τα παλιά οινοποιεία και ελαιολιβεύματα, κτίρια δηλαδή βιομηχανικής κληρονομιάς όπως και το παλιό αρτοποιείο στα Μαντριά.

- Εκπόνηση πολεοδομικών μελετών και επανακαθορισμός των πολεοδομικών ζωνών για όλες τις κοινότητες και οικισμούς της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, δεδομένου ότι διαπιστώθηκε αύξηση της ζήτησης για εξοχική κατοικία από κατοίκους άλλων αστικών περιοχών του νησιού. Η κυριαρχία των καλλιεργούμενων και δασικών εκτάσεων έχει σαν αποτέλεσμα σήμερα να μην υπάρχει ένα οργανωμένο σχέδιο επέκτασης των οικισμών. Επίσης, οι περιορισμένες κοινοτικές εκτάσεις σε κατάλληλη θέση δεν επιτρέπουν την δημιουργία κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων.
- Χωροθέτηση βασικών υποδομών και υπηρεσιών όπως είναι η χωροθέτηση μονάδας βιολογικού καθαρισμού σε περίπτωση που οι κοινότητες της περιοχής επιλέξουν την κατασκευή κοινοτικού ή διακοινοτικού βιολογικού καθαρισμού. Επίσης χωροθέτηση χρήζουν οι αθλητικές εγκαταστάσεις, οι χώροι στάθμευσης κλπ. Οι χωροθετήσεις αυτές μπορούν να προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Περιοχής ή προηγουμένως.
- Εκπόνηση σχεδίων ανάπλασης οικισμών. Ορισμένες αναπλάσεις (π.χ. Πλατεία Αγίου Αμβροσίου, Πλατεία Πάνω Κυβίδων, πεζόδρομος διαμέσου του Κρυού Ποταμού, ο οποίος ενώνει το παλιό χωριό (πυρήνας) με τον νέο οικισμό στο Πέρα Πεδί, Κατασκευή λιθόστρωτων δρόμων στους πυρήνες των παλιών οικισμών στο Πέρα Πεδί, Όμοδος, Άγιος Αμβρόσιος, Πάχνα, Βάσα, Κοιλάνι, Δωρά, Τριμίκλινη, παιδότοποι κ.α.) κατέδειξαν την χρησιμότητα τους για αναβάθμιση της περιοχής. Έτσι άμεσης ανάπλασης χρήζουν οι οδοί στον κεντρικό πυρήνα του οικισμού της κοινότητας Άγιος Θεράπων, ανάπλαση του χώρου του διπλογέφυρου στην Τριμίκλινη, ανάπλαση πλατείας στην Ποταμιού, ανάπλαση πλατείας στο Κοιλάνι, αναπαλαίωση παλαιού γεφυριού στην Βάσα Κοιλανίου.
- Οι χείμαρροι και τα ρέματα, σημαντικοί περιβαλλοντικοί πόροι της περιοχής, δεν πληρούν μόνο υδροδοτικές και προστατευτικές από πλημμύρες λειτουργίες, αλλά παράλληλα πρόκειται για σημαντικά στοιχεία του τοπίου και της αισθητικής της

περιοχής. Οι κοίτες των περισσότερων εξ αυτών χρήζουν δασώσεων ώστε να βελτιωθεί η περιβαλλοντική τους λειτουργία αλλά και η αισθητική του τόπου.

- Η συντήρηση και η βελτίωση οδικών αξόνων και άλλων γραμμικών παρεμβάσεων επηρεάζει σημαντικά τις λειτουργίες του χώρου. Κρίνεται αναγκαία η διαπλάτυνση και βελτίωση του οδικού άξονα Άγιος Αμβρόσιος – Πέρα Πεδί καθώς και του παλιού οδικού άξονα Πέρα Πεδί – Πλατρών και όπου αλλού κριθεί αναγκαίο. Επίσης προτείνεται χάραξη ποδηλατοδρόμου κατά μήκος του τμήματος του κύριου οδικού άξονα Λεμεσού – Πλατρών στο ύψος της κοινότητας Τριμίκλινη, και στον οδικό άξονα που ενώνει το Κοιλάνι με το Πέρα Πεδί (περιοχή Αγία Μαύρη).
- Καλύτερη διασύνδεση των οδικών αξόνων της περιοχής, με τις κατάλληλες βελτιώσεις όπου είναι απαραίτητο, με τα σχεδιαζόμενα υπερτοπικά οδικά δίκτυα για την αναβάθμιση των δυνατοτήτων μετακίνησης των κατοίκων και των προϊόντων της.
- Βελτίωση (διαπλάτυνση, οδόστρωμα) του κύριου οδικού άξονα που διασχίζει κατά μήκος την περιοχή.

Πολιτικές διατήρησης του παραδοσιακού κτιριακού αποθέματος της Περιοχής.

Στους περισσότερους παλιούς οικισμούς της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού παρατηρείται συνεχής εγκατάλειψη (στην Τρόζενα δεν υπάρχουν καθόλου κάτοικοι), και έτσι τα σπίτια, εγκαταλελειμμένα πλέον, αφέθηκαν στο έλεος του χρόνου. Για το σκοπό αυτό προτείνεται ένα πρόγραμμα διατήρησης του παραδοσιακού κτιριακού αποθέματος. Το πρόγραμμα αυτό θα αποτελέσει ένα επιπλέον μηχανισμό προβολής αλλά και αναζωογόνησης της περιοχής και επίσης την επέκταση του τουριστικού προϊόντος της. Θα επιδιώκει την «υιοθέτηση» συγκεκριμένων παραδοσιακών κτιρίων, από μεγάλες Κυπριακές επιχειρήσεις (βιομηχανίες, μεγάλες επιχειρήσεις, τράπεζες), οι οποίες αφού τα επισκευάζουν, θα τα χρησιμοποιούν για ξεκούραση και εργασία των στελεχών τους ή για φιλοξενία πελατών αλλά και εκδηλώσεις. Η αξιοποίηση της δράσης αυτής από τις μεγάλες επιχειρήσεις και για τις δικές τους ανάγκες προβολής (συμμετοχή στη διάσωση παραδοσιακών κτιρίων), εκτιμάται ότι θα έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα αν γίνει με μεθοδικότητα και προσοχή.

Αγροτική χωροταξία.

Στο πλαίσιο της χωρικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου προτείνονται:

1. Οργάνωση των αμπελοπαραγωγών αλλά και των παραγωγών κάθε καλλιέργειας, σε οργανισμούς ή συλλόγους σε μέγεθος «Κρασοχωρίων Λεμεσού».
2. Μελέτη χωρικής οργάνωσης των συστημάτων καλλιέργειας (οργάνωση κατά κλίμακες, εξάρτηση από το ρόλο διαφόρων παραγόντων του χώρου ή ενός κλάδου αλυσίδας ή από

συλλογικούς κανόνες) σε μια μικρό-περιοχή. Η μελέτη αυτή είναι απαραίτητη στην προοπτική μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης του τοπικού χώρου (Κότιος, 2002: 92-3).

3. Εισαγωγή και τροποποίηση μεθόδων και πρακτικών στις καλλιεργούμενες εκτάσεις (πχ Βιολογική καλλιέργεια) για αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων και προστασία των φυσικών πόρων. Προετοιμασία και διανομή στους αγρότες, εγχειριδίων για ενημέρωση της Κοινοτικής και Εθνικής νομοθεσίας.

3.2. Ανάπτυξη τεχνικών, οικονομικών και κοινωνικών υποδομών.

Α. Συγκοινωνιακή υποδομή.

Οδικό δίκτυο.

Η πυκνότητα του οδικού δικτύου στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, αλλά και η συνδεσιμότητα των κοινοτικών οδών με τον κύριο οδικό άξονα της περιοχής, κρίνεται επαρκής, αλλά το επίπεδο της ποιότητας του οδοστρώματος στους περισσότερους αγροτικούς δρόμους και σε μερικούς κοινοτικούς, χαρακτηρίζεται ως μέτρια έως κακή. Το ίδιο ισχύει και στο επίπεδο ασφάλειας και γεωμετρικών χαρακτηριστικών.

Προτείνονται:

1. Βελτίωση αγροτικών δρόμων.

Εδώ συγκαταλέγονται όλοι οι αγροτικοί δρόμοι της περιοχής, οι οποίοι χρήζουν άμεσης συντήρησης και επίστρωσης οδοστρώματος.

2. Βελτίωση κοινοτικών δρόμων.

Υπάρχουν και σε αυτό το οδικό επίπεδο, δρόμοι οι οποίοι χρήζουν συντήρησης αλλά και βελτίωσης. Ο οδικός άξονας Λόφου – Πέρα Πεδί χρειάζεται άμεση επίστρωση οδοστρώματος καθώς επίσης και προστατευτικά κιγκλιδώματα στην δεξιά πλευρά του λόγω των απότομων στροφών και της απότομης κλίσης του εδάφους. Προτείνεται επίσης διαπλάτυνση του πιο πάνω οδικού άξονα. Ο οδικός άξονας Άγιος Θεράπων – Λόφου, χρήζει ολοκλήρωσης της ασφαλτόστρωσης στο μέρος του οδικού άξονα που εμπίπτει στα όρια της κοινότητας Λόφου. Απαραίτητη κρίνεται η διαρκής συντήρηση του οδικού άξονα που ενώνει τον Άγιο Θεράποντα με τον κύριο επαρχιακό οδικό άξονα Λεμεσού – Πλατρών, στο ύψος του υδροφράγματος του Κούρρη, για τον λόγο ότι έχει παρατηρηθεί κατά τόπους, πρόβλημα με την ομαλότητα του οδοστρώματος. Παρά την πρόσφατη βελτίωση του οδικού άξονα Πέρα Πεδί – Κοιλάνι – Βουνί το οποίο συνδέεται με τον κύριο οδικό άξονα της περιοχής στο ύψος της κοινότητας Αγίου Αμβροσίου, έχει παρατηρηθεί μεγάλη στενότητα του τμήματος της οδού που περνά δια μέσου του οικισμού στο Βουνί με αποτέλεσμα πολλές φορές να δημιουργείται κυκλοφοριακή

φόρτιση, ενώ ένας παράδρομος που παρακάμπτει τον οικισμό, χρειάζεται διαπλάτυνση και γενική βελτίωση για να μπορεί να χρησιμοποιείται από τους οδηγούς έτσι ώστε να αποφεύγεται το τμήμα που διαπερνά τον εν λόγω οικισμό.

3. Βελτίωση κύριου οδικού άξονα.

Η καλύτερη χάραξη του κύριου οδικού άξονα στο τμήμα Όμοδος – Μανδριά, θα έκανε την διαδρομή πιο ευχάριστη και με λιγότερη ταλαιπωρία αφού οι απότομες στροφές που εμφανίζει το πιο πάνω τμήμα, είναι αχρείαστες ενώ φαίνεται πως σχεδιάστηκε για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποφυγή της υποχρεωτικής απαλλοτριώσης και όχι για την αποφυγή κάποιων γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών του εδάφους. Η κλίση του εδάφους κοντά στον οικισμό των Μανδριών, όπου παρατηρείται μια απότομη στροφή 100° στα 500 μέτρα από αυτόν και άλλη μια σε απόσταση 100 μέτρων, δεν είναι μεγάλη, έτσι προτείνεται σε αυτό το σημείο η παράκαμψη αυτού του μικρού μέρους της οδού, το οποίο είναι αχρείαστο και προκαλεί μεγάλη ταλαιπωρία, με την χάραξη και την ευθεία σύνδεση της οδού στο ύψος της στροφής στα 500 μέτρα, με τον οδικό άξονα Μανδριά – Άγιος Νικόλαος, στο αρχικό σημείο συνάντησης τους. Με αυτή την σύνδεση μήκους 160 μέτρων, αποφεύγονται οι αχρείαστες και επικίνδυνες στροφές αλλά και επιτυγχάνεται μείωση του χρόνου αφού το παλιό μέρος της οδού από το σημείο συνάντησης του οδικού άξονα Μανδριά – Άγιος Νικόλαος μέχρι το σημείο της οδού όπου θα χαραχθεί η παράκαμψη, έχει συνολικό μήκος 580 μέτρα.

Β. Δίκτυο παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και τηλεπικοινωνίες

Δίκτυο παροχής ηλεκτρισμού.

Στην περιοχή μελέτης αλλά και γενικά σε όλη την Κύπρο, η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας επιτυγχάνεται με ένα πολύπλοκο δίκτυο καλωδίων οι οποίοι στηρίζονται σε πασσάλους, δημιουργώντας έτσι μια μειονεκτική εικόνα όσον αφορά την καλαισθησία του χώρου. Επίσης δημιουργούνται πολλές φορές προβλήματα στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος λόγω βραχυκυκλωμάτων από διάφορες αιτίες είτε φυσικές είτε τεχνικές, με δυσμενείς συνέπειες τόσο για τους πολίτες, όσο και για το φυσικό περιβάλλον. Μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας για αναβάθμιση της αισθητικής του χώρου, αλλά προ πάντων για την προστασία των πολιτών, κατά κύριο λόγο, του δικτύου αλλά και του φυσικού πλούτου, προτείνεται η υπογειοποίηση του δικτύου παροχής ηλεκτρικής ενέργειας σε όλους τους οικισμούς της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού αλλά και όπου αλλού μπορεί αυτή να επιτευχθεί.

Δίκτυο τηλεπικοινωνιών.

Το δίκτυο τηλεπικοινωνιών, όπως και το δίκτυο παροχής ηλεκτρισμού, μεταφέρεται από πασσάλους στα σημεία παροχής. Έτσι προτείνεται και σε αυτή την περίπτωση η υπογειοποίηση όλου του δικτύου τηλεπικοινωνιών. Όσον αφορά την χρήση νέων τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών, προτείνεται η αναβάθμιση και βελτίωση των υφιστάμενων παρεχόμενων υπηρεσιών, με στόχο την περισσότερη στήριξη των κατοίκων και των επισκεπτών αλλά και των παραγωγικών μονάδων της υπαίθρου. (Πλήρης γεωγραφική κάλυψη κινητής τηλεφωνίας, δημιουργία κόμβων internet).

Γ. Κοινωνικές υποδομές – Πρόνοια.

- Εκπαίδευση

Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1, πολλά δημοτικά σχολεία της περιοχής δεν λειτουργούν πλέον και αυτό λόγω δημογραφικού μαρasmus. Έτσι στην περιοχή λειτουργούν 5 δημοτικά σχολεία τα οποία εξυπηρετούν τις ανάγκες των μαθητών των κοινοτήτων της περιοχής μελέτης αλλά και άλλων κοινοτήτων. Το μοναδικό γυμνάσιο που υπάρχει στην περιοχή βρίσκεται στην κοινότητα Ομόδους και είναι εξατάξιο (γυμνάσιο και λύκειο) εξυπηρετεί τις ανάγκες όλων των μαθητών της περιοχής πλην αυτών της Τριμίκλινης, αλλά και των μαθητών που κατοικούν στα πλησιέστερα χωριά και δεν υπάγονται στην Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού (Άγιος Νικόλαος, Κάτω Πλάτρες, Πάνω Πλάτρες, Πραιτώρι, Φιλούσα και Φοινί). Η επιτυχής αντιμετώπιση του διδακτηριακού προβλήματος αποτελεί και θα πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί, στόχο πολιτικής. Η συνεχής συντήρηση του κτιριακού αποθέματος είναι επιβεβλημένη ενώ η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός των αθλητικών εγκαταστάσεων των σχολείων, των παιδικών χαρών και του εξοπλισμού τους, είναι ανάγκη επιτακτική, ώστε να ακολουθούν την σύγχρονη τεχνολογία.

Μια πρόταση η οποία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η ανέγερση τριών νέων αιθουσών στο δημοτικό σχολείο Πάνω Κυβίδων και η ενσωμάτωση των μαθητών του δημοτικού σχολείου του Αγίου Αμβροσίου, σε αυτό. Ο λόγος είναι ότι οι μαθητές αλλά είναι λίγοι και με την ενσωμάτωση τους στο δημοτικό σχολείο Πάνω Κυβίδων, θα μπορέσουν να εκμεταλλευτούν κάποιες ευκαιρίες που θα τους δοθούν όπως και η περιοχή γενικότερα, με την ευκαιρία της ανέγερσης των τριών νέων αιθουσών. Μερικά πλεονεκτήματα είναι: Η καλύτερη εκπαίδευση των μαθητών σε εξαθέσια σχολεία, η συναναστροφή μεταξύ των παιδιών των διάφορων κοινοτήτων, η ομαλή ένταξη τους

στο γυμνάσιο του Ομόδους. Η περιοχή θα ωφεληθεί για τον λόγο ότι θα υπάρξουν εξοικονομήσεις στο κόστος λειτουργίας των σχολείων, ενδυνάμωση του υφιστάμενου σχολείου Πάνω Κυβίδων (Κότιος, 2002). Σε κάθε περίπτωση η λύση αυτή προϋποθέτει την αλλαγή της συχνότητας των δρομολογίων και του στόλου των δημοτικών λεωφορείων.

- Υγεία.

Κοινοτικά ιατρεία.

Εμφανής είναι η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στις κοινότητες της περιοχής μελέτης. Τα τέσσερα κοινοτικά ιατρεία που υπάρχουν και δεδομένου του ότι δεν υπάρχουν ιατροί επί καθημερινής βάσης, δεν καλύπτουν επαρκώς τις ανάγκες των κατοίκων ολόκληρης της περιοχής. Η επάνδρωση των υφιστάμενων κοινοτικών ιατρείων, με προσωπικό που θα δουλεύει επί καθημερινής βάσεως αλλά και η συνεχής βελτίωσης της υποδομής τους, είναι κάτι το εφικτό. Εφικτή είναι επίσης και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων ενημέρωσης, προληπτικής ιατρικής και πρώτων βοηθειών.

Περιφερειακά αγροτικά υγειονομικά κέντρα.

Η Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού, δεν διαθέτει κάποιο γηροκομείο, εντούτοις υπάρχουν περιφερειακά αγροτικά υγειονομικά κέντρα τα οποία έχουν ως κύρια αποστολή τους την περίθαλψη των ηλικιωμένων κατοίκων της περιοχής. Δυστυχώς, όμως, όπως και στην περίπτωση των κοινοτικών ιατρείων, υπάρχει ελλιπής επάνδρωση των κέντρων τα οποία δεν δουλεύουν ούτε και αυτά επί καθημερινής βάσης. Άλλο αρνητικό στοιχείο είναι ο περιορισμένος αριθμός τους αφού σε μια περιοχή με 19 κοινότητες υπάρχουν μόνο τρία περιφερειακά αγροτικά υγειονομικά κέντρα. Πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο υπάρχει η δυνατότητα ίδρυσης τέτοιων κέντρων και σε άλλες κοινότητες και επίσης επιβάλλεται να επανδρωθούν με προσωπικό επί καθημερινής βάσεως. Άλλο ένα μέτρο για την φροντίδα των ηλικιωμένων και ιδιαίτερα των υπερηλίκων θα ήταν η μέριμνα για την κατ' οίκον φροντίδα τους.

3.3 Πολιτισμός - Αθλητισμός

Πολιτισμός.

Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1, η Περιοχή Κρασχωρίων Λεμεσού διαθέτει μια πλούσια παραδοσιακή πολιτιστική κληρονομιά, ένα χαρακτηριστικό που υπάρχει στις περισσότερες κοινότητες της Κύπρου αλλά που διαφέρει από περιοχή σε περιοχή. Τα τελευταία χρόνια οι κοινότητες της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού, έθεσαν ως στόχο πολιτικής για την ανάπτυξη τους, και την ανάδειξη της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Αυτός ο στόχος συμβάλλει κατά πολύ στην προσέλκυση επισκεπτών ενώ ταυτόχρονα

ενισχύει την διατήρηση της ιστορικής μνήμης αλλά και της ταυτότητας της περιοχής. Σε μια προσπάθεια για την περαιτέρω ανάδειξη της παραδοσιακής πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και αξιοποίηση της, προτείνονται τα πιο κάτω μέτρα στα οποία δεν περιλαμβάνεται η διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς για τον λόγο ότι έχει ήδη προαναφερθεί στο υποκεφάλαιο 3.1. Έτσι προτείνονται:

- Ίδρυση ιστορικού – λαογραφικού μουσείου στο αρχοντικό του πρώτου Κυβερνήτη της Κύπρου, στην Τριμίκλινη.
- Πολιτιστική διαδρομή στις κοινότητες Λόφου, Βουνί, Κοιλάνι, Πάχνα, Βάσα, Τριμίκλινη, Δωρά (κτίρια με αρχιτεκτονική κληρονομιά, αρχαίοι τάφοι και συννοικισμοί, αρχαία γεφύρια και βρύσες κλπ)
- Θρησκευτική διαδρομή στις κοινότητες Άγιος Αμβρόσιος, Άγιος Θεράπων, Ποταμιού, Κουκά, Πέρα Πεδί, Όμοδος, Άρσος, Βάσα, Κισσούσα, Δωρά (προσκυνήματα σε Βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια, ιερά λείψανα και κειμήλια, Βυζαντινό μουσείο, ιερά σπήλαια και αγιάσματα).
- Πολιτιστική διαδρομή για επίσκεψη σε μνημεία ηρώων στις κοινότητες Πάνω Κυβίδες, Βουνί, Ποταμιού, Μανδριά, Πάχνα και Δωρά.
- Έκδοση ειδικού τόμου για την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.
- Ανάπτυξη περαιτέρω σχέσεων και ανταλλαγή γνώσεων και εφαρμογών με τις αδελφοποιημένες κοινότητες της Ελλάδας.
- Οργανωμένα ταξίδια εκατέρωθεν με προορισμό τις αδελφοποιημένες κοινότητες στην Ελλάδα.
- Ενιαία προβολή των πολιτιστικών δραστηριοτήτων των συλλόγων και λοιπών φορέων των κοινοτήτων της περιοχής.

Αθλητισμός.

Για την ανάπτυξη του αθλητισμού και των υποδομών του προτείνονται:

- Βελτίωση και συντήρηση των αθλητικών εγκαταστάσεων, ιδιαίτερα των γηπέδων ποδοσφαίρου στις κοινότητες Άγιος Θεράπων και Κοιλάνι.
- Δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων για την οργάνωση και ενθάρρυνση του κλασσικού αθλητισμού και άλλων αθλημάτων.
- Εγκατάσταση δημόσιου σκοπευτηρίου ολυμπιακών προδιαγραφών, στην βέλτιστη τοποθεσία, το οποίο θα διαχειρίζονται από κοινού οι κοινότητες της περιοχής, στα πλαίσια της ψυχαγωγίας και άθλησης των κατοίκων της, αλλά και της προσέλκυσης ντόπιων και ξένων αθλητών για διοργανώσεις και προπονήσεις.

- Από κοινού διοργάνωση τοπικών αθλητικών αγώνων (τουρνουά) μεταξύ των κοινοτήτων της περιοχής.

3.4. Διαχείριση υδάτινων πόρων.

Όπως προαναφέρθηκε, Ο εμπλουτισμός των υδάτινων πόρων της Κύπρου, άρα και της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, γίνεται αποκλειστικά από τη βροχόπτωση. Γενικά η ποσότητα της βροχής που δέχεται είναι χαμηλή και η εξάτμιση μεγάλη, πράγμα που περιορίζει σοβαρά τους υδάτινους της πόρους. Επίσης η βροχόπτωση κατανέμεται ανομοιόμορφα στην έκταση της (μεταξύ 400 και 1000 χιλιοστομέτρων). Για τον λόγο αυτό η σωστή διαχείριση του υδατικού ισοζυγίου κρίνεται απαραίτητη, έτσι, μετά την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης των υδατίνων πόρων της περιοχής, προτείνονται:

1. Εκπόνηση μελέτης για την ολοκληρωμένη αειφόρο διαχείριση των υδάτινων πόρων της περιοχής.
2. Συντήρηση και βελτίωση των υφιστάμενων φραγμάτων και δεξαμενών.
3. Συντήρηση και επέκταση του υδρευτικού δικτύου.
4. Προγραμματισμός και εκτέλεση τεχνικών έργων για την ορθολογική διαχείριση του υδάτινου ισοζυγίου,
5. Αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών
6. Ενημέρωση του κοινού σε θέματα που αφορούν την ορθολογική χρήση του νερού, και του προβλήματος των περιορισμένων υδάτινων πόρων.

3.5 Αγροτική Ανάπτυξη.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2007-2013 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, επικεντρώνει τις παρεμβάσεις του στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα, στην προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την άσκηση της «γεωργικής δραστηριότητας» και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 181-6.3). Για να επωφεληθούν οι αγρότες από το νέο καθεστώς, είναι αναγκαίο να ενημερωθούν για τις νέες εξελίξεις και να μάθουν να λειτουργούν μέσα σε αυτές. Μέσα στα πλαίσια του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013, τέθηκαν 4 άξονες προτεραιότητας

με στόχο την υλοποίηση τους μέσα στο διάστημα των έξι ετών του προγράμματος («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 182-6.3):

- Ο Άξονας Προτεραιότητας 1 αφορά την *βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού και δασοκομικού τομέα*.
- Ο δεύτερος Άξονας Προτεραιότητας αναφέρεται στην *βελτίωση του περιβάλλοντος και του τοπίου*.
- Ο τρίτος Άξονας Προτεραιότητας ασχολείται με τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές.
- Τέλος, ο τέταρτος Άξονας Προτεραιότητας αναφέρεται στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος *Leader*.

Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)

Λόγω της διαφοροποίησης του οικονομικού επιπέδου μεταξύ των αγροτικών περιοχών, μέσω του Προγράμματος παρέχονται κίνητρα προς τις ΜΜΕ για προώθηση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον τουρισμό της υπαίθρου. Παράλληλα, μέσω του Μέτρου 3.1 «*Ενθάρρυνση Τουριστικών Δραστηριοτήτων*» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης χρηματοδοτούνται δημόσιες υποστηρικτικές υποδομές για την ενθάρρυνση του τουρισμού στην ύπαιθρο όπως οι «*θεματικές διαδρομές*»... *θεματικά μουσεία και η δημιουργία κέντρων πληροφόρησης περιηγητών* («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 182-6.3).

Ενίσχυση μεταποιητικής δραστηριότητας.

Ενίσχυση των μεταποιητικών επιχειρήσεων για παραγωγή προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας αλλά και παροχή κινήτρων σε επιχειρήσεις στοχευμένων πληθυσμιακών ομάδων («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 183-6.3).

Διαχείριση Υδάτινων Πόρων.

Την προγραμματική περίοδο 2007-2013 η Κύπρος θα ενισχυθεί με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων ενεργεί ως Δικαιούχος για την υλοποίηση διαφόρων αποχετευτικών και υδατικών έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής στα πλαίσια του Άξονα Προτεραιότητας «*Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Ενέργειας*» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» (Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, 2007). Μέσα σε αυτό το πρόγραμμα, δίνεται η ευκαιρία στις κοινότητες της περιοχής για συντήρηση ή/και βελτίωση των υπαρχόντων φραγμάτων

και δεξαμενών, καθώς όλου του υπάρχοντος αρδευτικού δικτύου, με στόχο την ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των υδάτινων πόρων της περιοχής.

Μέτρα για προστασία του φυσικού Περιβάλλοντος.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 2 «Βελτίωση του Περιβάλλοντος και του Τοπίου», περιλαμβάνει μια σειρά παρεμβάσεων που αφορούν την προστασία του εδάφους και των υδάτων μέσω της μείωσης της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης των καλλιεργειών (Μέτρο 2.2) που θα προέλθει από την μειωμένη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, την ενίσχυση της βιοποικιλότητας (Μέτρο 2.5), τη συμβολή στον περιορισμό της κλιματικής αλλαγής μέσω της αύξησης της δασοκάλυψης που θα προέλθει από την πρόληψη πυρκαγιών (Μέτρο 2.4) και το μέτρο της δάσωσης γεωργικών και μη γεωργικών γαιών (Μέτρο 2.3) («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 183-6.3).

Μέτρα για τους αγρότες.

Μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού και δασοκομικού τομέα» και των συγκεκριμένων μέτρων του, καλύπτονται οι ανάγκες του πρωτογενή τομέα και της πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων. Συγκεκριμένα τα μέτρα αναφέρονται πιο κάτω («Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», 2007: 183-6.3):

- *Μέτρο 1.6. «Προστιθέμενη αξία στα γεωργικά και δασοκομικά προϊόντα», μέσω του οποίου παρέχονται ενισχύσεις για ίδρυση και εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων του Παραρτήματος 1 της Συνθήκης.*
- *Μέτρο 1.5 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων» το οποίο στοχεύει μεταξύ άλλων στον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωση των εκμεταλλεύσεων, την προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, την εισαγωγή νέας τεχνολογίας και την μείωση του κόστους παραγωγής.*
- *Μέτρο 1.1 « Ενίσχυση εγκατάστασης νέων γεωργών» το οποίο μεταξύ άλλων αποσκοπεί στη δημιουργία βιώσιμων, ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων με διαχειριστές νέους/νέες γεωργούς.*

3.6. Προτάσεις για αξιοποίηση των δασικών εκτάσεων της Περιοχής Κρασχωρίων Λεμεσού

Η αξιοποίηση των δασικών εκτάσεων μέσα στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης της Περιοχής μέσω της εκμετάλλευσης του δασικού πλούτου αλλά με την παράλληλη προστασία του, χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

1. Έργα ευκολιών αναψυχής και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

- Πεζοπορία περιήγηση (μονοπάτια της φύσης κλπ).
- Βελτίωση των δασόδρομων της περιοχής για να προσεγγίζουν οι επισκέπτες την περιοχή.

Θέσεις Θέας

Παρατηρητήρια άγριων πουλιών στις θέσεις των υδατοφρακτών (τοποθέτηση οργάνων), όπως επίσης θέσεις με θέα τον κόλπο και την αλυκή ακρωτηρίου και την τριγωνική πεδιάδα όπου χωροθετείται το πολεοδομικό συγκρότημα Λεμεσού (Βέλτιστη θέση στην κοινότητα Πάνω Κυβίδες). Επίσης μπορούν να τοποθετηθούν θέσεις θέας στα βουνά Λαόνα και Αφάμης και τοποθέτηση πυροφυλακίων.

2. Έργα προστασίας – ασφάλειας και εξυπηρέτησης.

- Εγκατάσταση χώρων πληροφόρησης και ενημέρωσης
- Συντήρηση υφιστάμενων αντιπυρικών ζωνών και εξέταση δημιουργίας καινούργιων.
- Πινακίδες πληροφόρησης και ενημέρωσης.

3. Έργα αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος.

- Ίδρυση μουσείων φυσικής ιστορίας στις ορεινότερες κοινότητες της Περιοχής (Πέρα Πεδί, Κοιλάνι, Μανδριά, Μαλλιά, Τριμίκλινη)
- Δημιουργία ξύλινων κατασκευών (κιόσκι) σε δασικές εκτάσεις με σημεία ενδιαφέροντος (πχ. Υδατοφράκτης Πέρα Πεδίου)
- Ορθολογική διαχείριση βοσκότοπων με τη βοήθεια κατασκευής έργων (ποτίστρες, αγωγοί παροχέτευσης, στέγαστρα, βελτιώσεις βλάστησης, αλαταριές κτλ)

3.7 Τουριστική Ανάπτυξη

Από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης εξήχθη ότι η Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού διαθέτει ένα πλούσιο οικοτουριστικό απόθεμα το οποίο μπορεί να αποτελέσει την αρχή μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Όμως, οι τουριστικές υποδομές της Περιοχής, δε βρίσκονται ακόμα σε αντιστοιχία με τις δυνατότητες που προσφέρει η περιοχή για αυτού του είδους την ανάπτυξη. Μια ορθολογική ανάπτυξη του τουρισμού θα αποτελέσει μεγάλη εισοδηματική πηγή για τους κατοίκους της περιοχής, και θα ανοίξει νέες θέσεις απασχόλησης. Για να γίνει όμως αυτό εφικτό, πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να συνεργαστούν, αφήνοντας πίσω όποια προσωπικά συμφέροντα υπάρχουν, και τις όποιες τοπικιστικές αντιλήψεις. Ενδεικτικά προτείνονται οι πιο κάτω δράσεις και ενέργειες:

- Δημιουργία τουριστικών χαρτών και μακέτας της περιοχής και τοποθέτηση τους σε κομβικά σημεία κάθε κοινότητας. (Παράδειγμα χαρτών και μακέτας στην Τριμίκλινη).
- Δημιουργία και αξιοποίηση των ειδικών διαδρομών που προαναθέρθηκαν σε προηγούμενο υποκεφάλαιο (πολιτιστικές, θρησκευτικές διαδρομές).
- Δημιουργία δικτύου τουριστικών προορισμών για το σύνολο της Περιοχής.
- Δημιουργία αγροτουριστικών μονάδων σε όλες τις κοινότητες και ολοκλήρωση των μονάδων στην Βάσα Κοιλανίου.
- Ολοκλήρωση και αποκατάσταση λιθόστρωτων δρόμων και μονοπατιών για την προώθηση του περιπατητικού και οικολογικού τουρισμού (Κότιος, 2002: 108-3.6)
- Τουριστική αξιοποίηση των υδατοφρακτών της περιοχής (Πέρα Πεδί, Τριμίκλινη).
- Αξιοποίηση κτιρίων βιομηχανικής κληρονομιάς (πχ Παλιό οινοποιείο Αγίου Αμβροσίου, αρχαίο ελαιοπιεστήριο στην Πάχνα, παλιός νερόμυλος στο Πέρα Πεδί κλπ)
- Αξιοποίηση και συντήρηση ξεχασμένων αρχαίων καταλοίπων (πχ γεφύρι Μιας Μηλιάς στο Πέρα Πεδί, αρχαίο γεφύρι στην Τριμίκλινη, αρχαίοι τάφοι στο Κοιλάνι, ερείπια συνοικισμού Δωριέων στην Δωρά, θεμέλια Ενετικού πύργου στην Βάσα Κοιλανίου)
- Στρατηγική προσέλκυσης επενδυτών στον χώρο του τουρισμού (Κότιος, 2002: 109-3.6)

3.8 Φυσικό Περιβάλλον

Στην περιγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής μελέτης, διαπιστώθηκε η ύπαρξη πλούσιου και ποικίλου φυσικού περιβάλλοντος το οποίο όμως δέχεται πιέσεις διαφόρων μορφών (απόβλητα, νιτρορύπανση, ανεξέλεγκτη δόμηση κλπ). *Βασικός στόχος της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι η βιώσιμη ανάπτυξη η οποία σέβεται το περιβάλλον και το προφυλάσσει ώστε να παραδοθεί στις επόμενες γενεές αναλλοίωτο. Αυτό όμως δεν αποκλείει ήπιες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και δράσεις. Η υψηλή ποιότητα περιβάλλοντος, πέρα από την αξία που έχει αυτή καθεαυτή, μπορεί να αναδειχθεί και σε ένα σημαντικό παράγοντα της μελλοντικής ανάπτυξης...*(Κότιος, 2002: 110-3.8) της Περιοχής. Στο πλαίσιο των προβλημάτων που παρουσιάζει η περιοχή μελέτης προτείνονται παρακάτω μέτρα για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, την υγεία των κατοίκων και την αισθητική της περιοχής γενικότερα. Τα μέτρα που προτείνονται είναι:

- Εγκατάσταση δικτύου αποχέτευσης τουλάχιστον στους μεγαλύτερους οικισμούς της Περιοχής (πληθυσμός > 200κατ.) και προώθηση της δημιουργίας κεντρικής μονάδας βιολογικού καθαρισμού που μπορεί να χωροθετηθεί στην βέλτιστη θέση μετά από συγκεκριμένη μελέτη που θα αναλύει όλα τα δεδομένα της Περιοχής.

- Αντιμετώπιση αποβλήτων των οινοποιείων μέχρις ότου να κατασκευαστεί η κεντρική μονάδα βιολογικού καθαρισμού, η οποία θα πρέπει να σχεδιαστεί με κατάλληλο τρόπο για να μπορεί να δεχθεί τα απόβλητα των οινοποιείων.
- Συνεχής καθαρισμός των ρεμάτων και χειμάρρων της περιοχής που αντιμετωπίζουν προβλήματα από την ρήψη σκυβάλων.
- Προστασία των βιοτόπων στους δύο υδατοφράκτες της Περιοχής.
- Αλλαγή χρήσεων γης και απαγόρευση δόμησης στις δασικές εκτάσεις.
- Εντοπισμός και κατεδάφιση των όποιων αυθαιρέτων κτισμάτων υπάρχουν.
- Απαγόρευση εγκατάστασης ρυπογόνων μονάδων στην περιοχή.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιοχής για ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και την ρύπανση.
- Ανάπτυξη βιολογικής καλλιέργειας και μείωση νιτρογόνων ουσιών.
- Προστασία των υδάτων (κυρίως στον ποταμό Κρυό) από λύματα, στερεά απόβλητα και λιπάσματα.

3.9 Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων.

Ο πολίτης των κοινοτήτων της Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, όπως συμβαίνει με όλους τους ανθρώπους-πολίτες κοινοτήτων, δήμων και χωρών, αποτελεί συγχρόνως τον αποδέκτη και το φορέα της ανάπτυξης της περιοχής. Ο ανθρώπινος παράγοντας ή το ανθρώπινο κεφάλαιο όπως λέγεται στην οικονομική επιστήμη, συνιστά το σημαντικότερο αναπτυξιακό παράγοντα. Η μεγαλύτερη δυνατή απασχόληση του βρίσκεται σε συνάρτηση όχι μόνο με τις γενικές οικονομικές εξελίξεις και πολιτικές, αλλά και με το επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης του. Ειδικά στην σημερινή εποχή της γνώσης και της πληροφόρησης το τελευταίο αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία (Κότιος, 2002: 112-3.9). Έτσι σε συνδυασμό με τα παραπάνω θα μπορούσαν να εξετασθούν:

- *Επιμόρφωση αγροτών.*

Η επιμόρφωση των αγροτών, ιδιαίτερα στα επαγγελματικά θέματα, κρίνεται απαραίτητη για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην εργασία. Μια δημιουργία ενός μικρού παραρτήματος της Γεωργικής Σχολής Πάφου, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού θα δράσει καταλυτικά στην επιμόρφωση ιδίως των νέων γεωργών της περιοχής. Αυτό και με άλλες συνδυασμένες ενέργειες θα καταστήσουν τις παρεμβάσεις αυτές δημιουργικές.

- Σύσταση γυναικείων συνεταιρισμών.

Η σύσταση ενός κοινού γυναικείου συνεταιρισμού σε επίπεδο Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού, θα αποτελέσει αποτελεσματική δραστηριοποίηση των γυναικών στην περιοχή και ταυτόχρονα θα προβάλλει πολλά τοπικά προϊόντα αποφέροντας σημαντικά έσοδα στις ίδιες.

3.10 Ανάπτυξη και βελτίωση διοικητικών και διαχειριστικών δομών

Εδώ συμπεριλαμβάνονται ενέργειες όπως:

- Σύσταση κοινού συμβουλίου «Περιοχής Κρασοχωρίων Λεμεσού» το οποίο θα αποτελείται από τους κοινοτάρχες όλων των κοινοτήτων της περιοχής.
- Δημιουργία κοινής σελίδας στο διαδίκτυο.
- Συνεχής επιμόρφωση και κατάρτιση των στελεχών των κοινοτήτων.
- Ίδρυση κέντρου ενημέρωσης πολίτη (ΚΕΠ), στην περιοχή.
- Οργάνωση γραφείου ενημέρωσης αγροτών.
- Μηχανισμός στήριξης των χωρικών και κλαδικών συνεργασιών και σύναψης διακοινοτικών και κλαδικών προγραμματικών συμβάσεων (Κότιος, 2002: 114-3.10).
- Μηχανισμός αξιολόγησης των προτεινόμενων δράσεων αντιμετώπισης των θεσμικών-χρηματοδοτικών προβλημάτων και αξιοποίηση κοινοτικών ενισχύσεων (Κότιος, 2002: 110-3.8).
- Ίδρυση κοινής ΣΠΕ και στενότερη συνεργασία με την ΣΠΕ ορεινών θερέτρων.
- Δημιουργία εταιρείας με ειδίκευση στην εκπόνηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και άλλων πολεοδομικών και χωροταξικών παρεμβάσεων, εξολοκλήρου για την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού (παράδειγμα σύστασης αναπτυξιακών εταιρειών των περιοχών Μαραθιάς και Πιτσιλιάς).

4. Συμπεράσματα και Προοπτικές

Η πιο πάνω διπλωματική εργασία « Χωρική εξειδίκευση του Στρατηγικού Σχεδίου Τροόδους στην Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού» χωρίζεται σε τρία τμήματα:

Στο πρώτο τμήμα επιχειρήθηκε η καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της Περιοχής (χωρικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, διοικητικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά). Παρατηρήθηκε μια προβληματική περιοχή με γερασμένο και φθίνοντα πληθυσμό, με μια οικονομία όπου οι γηγενής κάτοικοι εργάζονται σε άλλο δήμο ή κοινότητα, ενώ οι λιγοστοί κάτοικοι που εργάζονται στον τόπο διαμονής, ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα. Παρατηρήθηκε, όμως, ένα πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον που με την κατάλληλη διαχείριση θα αποτελέσει βάση για ανάπτυξη της περιοχής.

Στο δεύτερο τμήμα αναλύονται με την μέθοδο SWOT, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιοχής μελέτης, προσδιορίζονται οι ευκαιρίες για ανάπτυξη και καταγράφονται οι απειλές που εγκυμονούν. Τα δυνατά σημεία της περιοχής αλλά και οι ευκαιρίες που υπάρχουν για ανάπτυξη, είναι σαφώς περισσότερα από τα αδύναμα σημεία και τις απειλές. Όμως δεν πρέπει καθόλου να παραγκωνιστούν γιατί μια τυχόν περιφρόνηση μιας επερχόμενης απειλής, πιθανόν να καταστεί καταστροφική για ολόκληρη την περιοχή.

Στο τρίτο μέρος της έρευνας διατυπώνονται προτάσεις για μέτρα και ενέργειες για την ορθολογική-βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής ήταν η διατύπωση μιας αναπτυξιακής μελέτης κατ' εξοχήν για την Περιοχή Κρασοχωρίων Λεμεσού, όπου θα αναλύονταν σε πιο μεγάλο βάθος τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της, και θα διατυπώνονταν προτάσεις σχετικά με τα προβλήματα που αφορούν μόνο την περιοχή και με μόνους αποδέκτες τις κοινότητες της περιοχής. Αυτό γιατί όσο πιο μικρής γεωγραφικής κλίμακας εξειδίκευση υπάρχει σε μια περιοχή, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η εύρεση και επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει.

Το βασικό στοίχημα είναι κατά πόσο θα μπορέσει η περιοχή να αντεπεξέλθει των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα. Για να γίνει αυτό χρειάζεται μια συλλογική προσπάθεια από όλους τους αρμόδιους φορείς και η εμπλοκή όλων των τοπικών φορέων και πολιτών ώστε οι όποιοι αναπτυξιακοί στόχοι επιλεγούν, να έχουν τη συναίνεση της τοπικής κοινωνίας γιατί αυτός είναι ο αποδέκτης και ο φορέας ανάπτυξης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ (Πηγή: Google Earth)

Άγιος Αμβρόσιος

Άγιος Θεράπων

Άρσος

Βάσα Κοιλανίου

Βουνί

Γεροβάσα

Δορά

Κισσούσα

Κοιλάνι

Κουκά

Κυβίδες

Λόφου

Μαλλιά

Μανδριά

Όμοδος

Πάχνα

Πέρα Πέδι

Ποταμιού

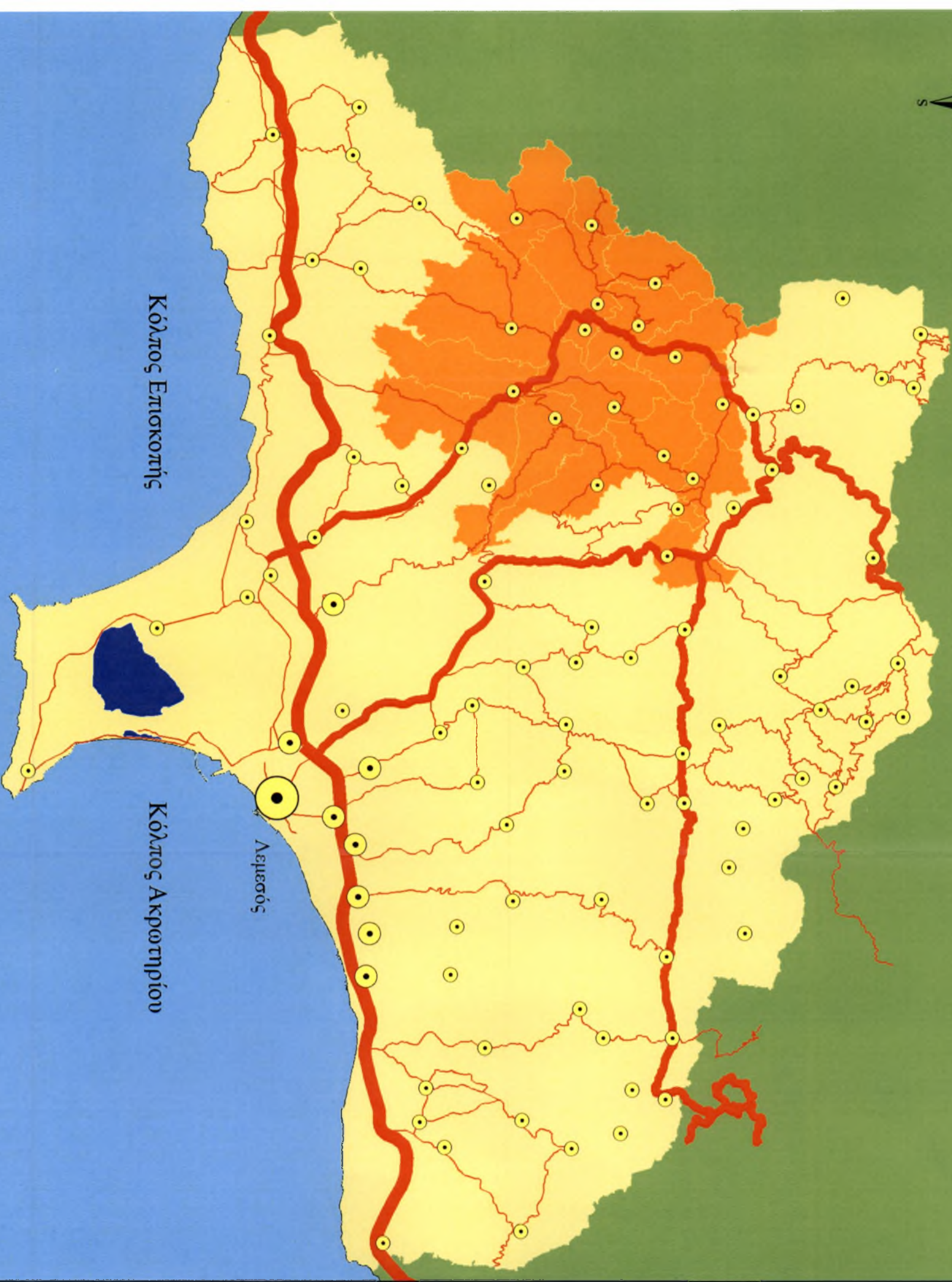
Τριμίκλινη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Η θέση της Περιφέρειας Κρασοχωρίων Δεμεσού στην Επαρχία Δεμεσού

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Υπόλοιπη Κύπρος
- Επαρχία Δεμεσού
- Θάλασσα
- Αλυκή
- Περιοχή Κρασοχωρίων Δεμεσού
- Οδικό Δίκτυο
- Κοινοτική Οδός
- Επαρχιακή Οδός
- Εθνική Οδός
- Οικιστικό Δίκτυο
- Πρωτεύουσα Επαρχίας
- Δημοτικός Οικισμός
- Κοινοτικός Οικισμός

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολοδοποιίας
και

Περιφερειακής Ανάπτυξης

Χωρική εξειδίκευση του

Στρατηγικού Σχεδίου Προόδους στα

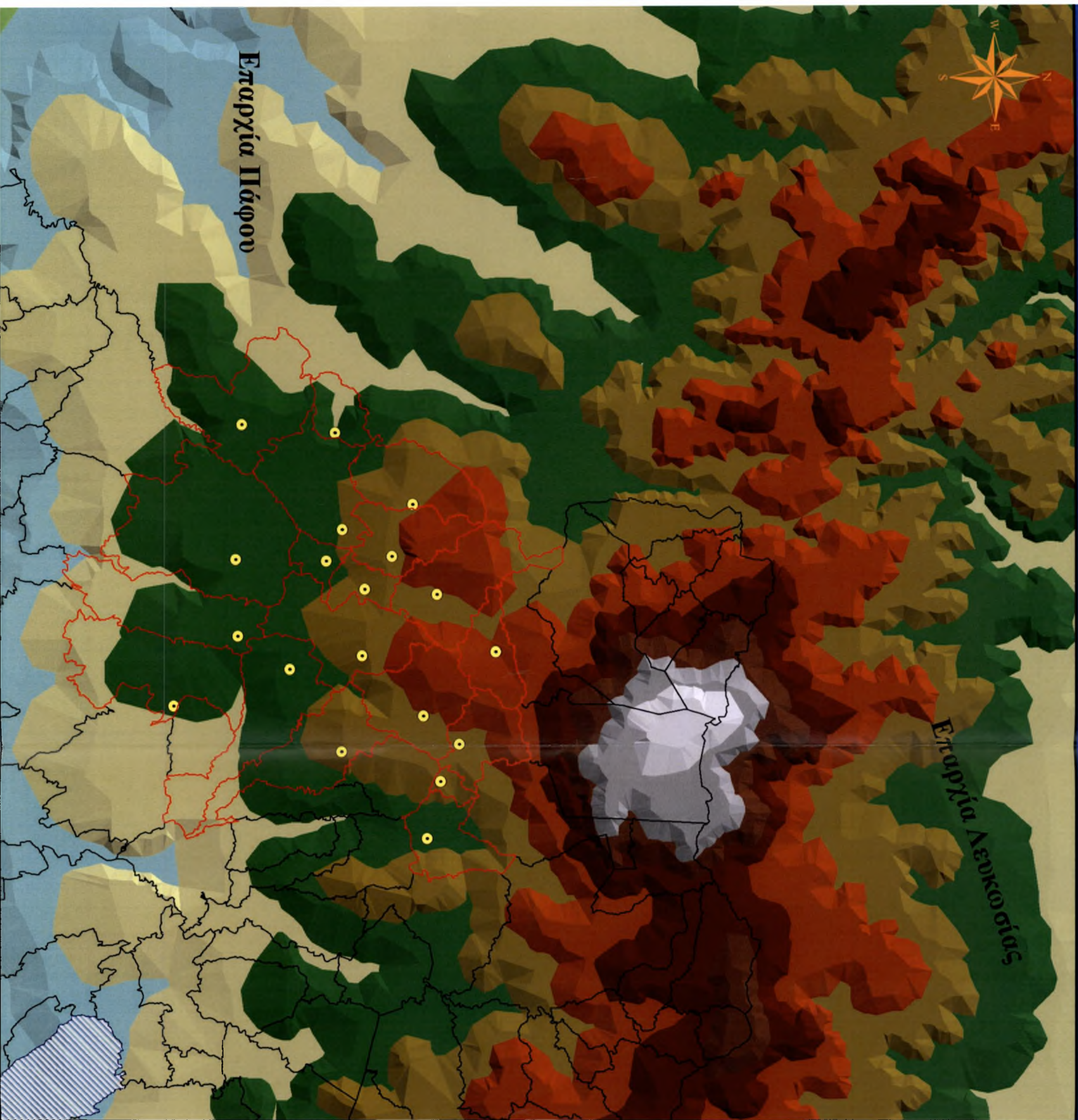
Κρασοχώρια Δεμεσού

Όνομα: Κακουλάη Δημήτρης

ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 2: Ανάγλυφο Περιοχής Κρασοχωρίων Δεμεσού

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Κοινότητες Επαρχίας Δεμεσού
- Κοινότητες Κρασοχωρίων Δεμεσού
- Δήμος Δεμεσού

Οικισμοί Κρασοχωρίων Δεμεσού

Ανάγλυφο περιοχής

Ισουγείς καμπύλες

- 1700-1951
- 1500-1700
- 1300-1500
- 1100-1300
- 900-1100
- 700-900
- 500-700
- 300-500
- 100-300

1:100.000

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολιτοδομίας
και

Περιφερειακής Ανάπτυξης

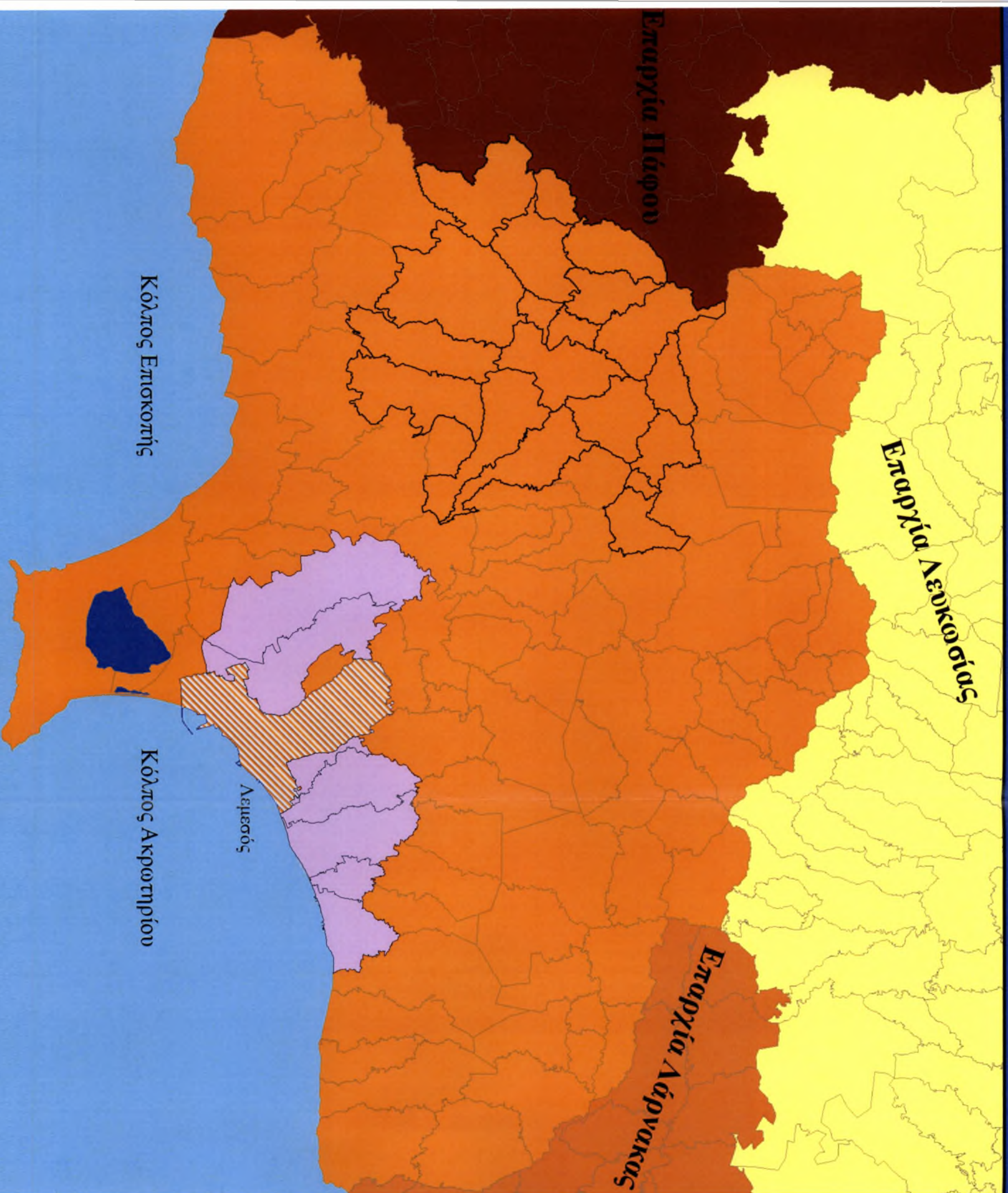
Χωρική εξειδίκευση του
Στρατηγικού Σχεδίου Προόδους στα
Κρασοχώρια Δεμεσού

Όνομα: Κακουλάη Δημήτρης

ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 3: Διοικητική διαίρεση Επαρχίας Λεμεσού

Μεσόγειος θάλασσα

Κόλπος Επισκοπής

Κόλπος Ακρωτηρίου

Λεμεσός

Επαρχία Λάρνακας

Επαρχία Λευκωσίας

Επαρχία Πάφου

1:140.000

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Θάλασσα
- Αλυσκή
- Δήμοι Επαρχίας Λεμεσού
- Δήμος Λεμεσού
- Κοινότητες Επαρχίας Λεμεσού
- Κοινότητες Κρασοχωρίων Λεμεσού

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολιτισμικής
Περιφερειακής Ανάπτυξης

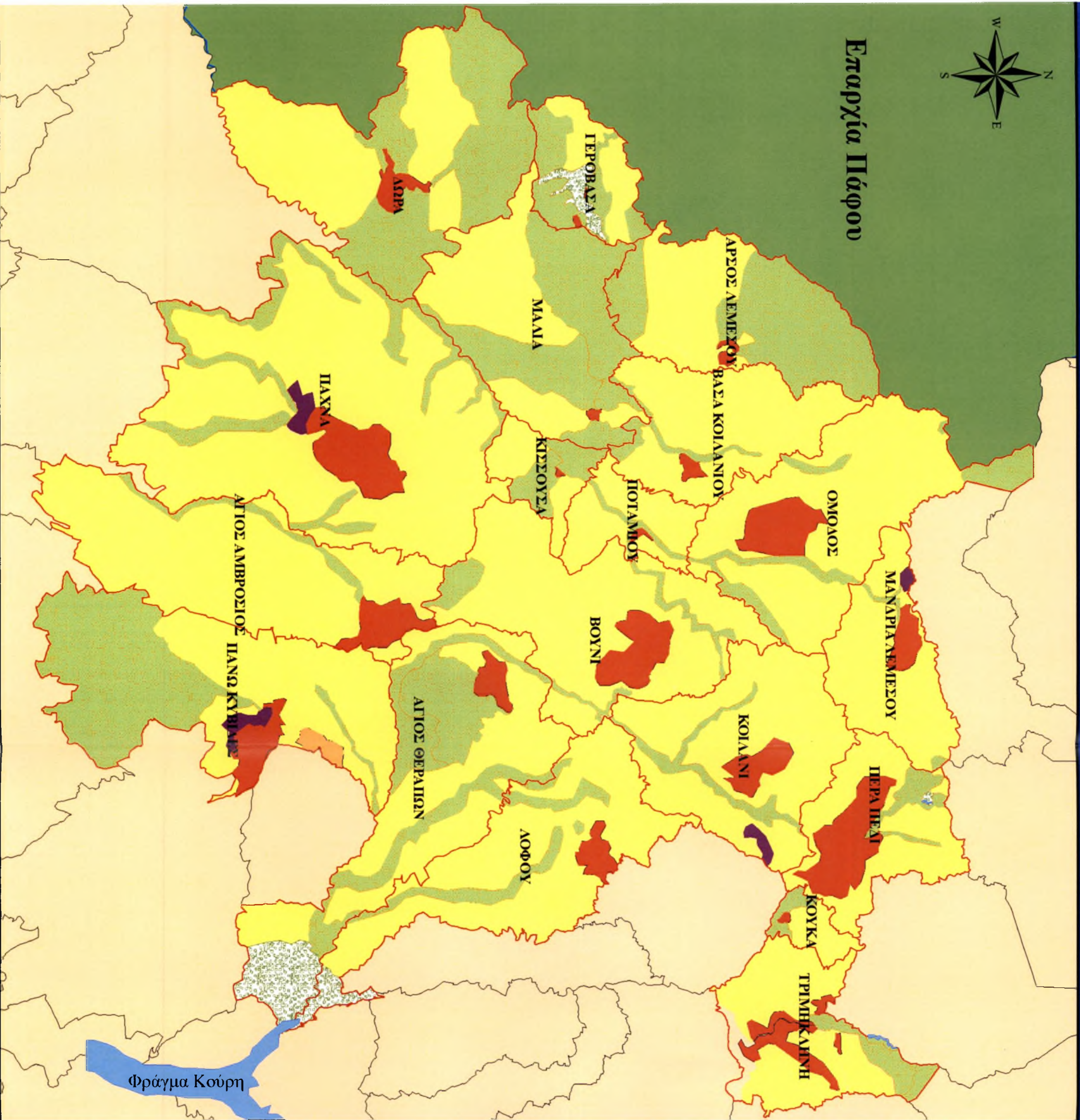
Χωρική εξειδίκευση του
Στρατηγικού Σχεδίου Προόδους στα
Κρασοχώρια Λεμεσού

Όνομα: Κακουλάκη Δημήτρης

ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 4: Χρήσεις γης στην Περιοχή Κρασοχωρίων Δεμετσού

YIOMNHMA

	Κοινόκτητες Κρασοχωριόιον Δεμεσού
	Κοινόκτητες Επαρχίας Δεμεσού
	Φράγμα
	Χρήσεις γης
	Κατηγορία
	Γεωργική Ζώνη
	Ζώνη Προστασίας φυσικού κάλλους
	Ζώνη Παραθεριστικής Κατοικίας
	Κτηνοτροφική Ζώνη
	Οικιστική Ζώνη
	Προστατευόμενο Τοπίο

1:50.000

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικῶν Χωροταξίας,

Πολεοδομίας

不

Περιφερειακής Ανάπτυξης

Χωρική εξειδίκευση του

Στρατηγικού Σχεδίου Προόδους στα Κρασογώφια Δεμεσού

Όνομα: Κακούλα ή Δημήτρης

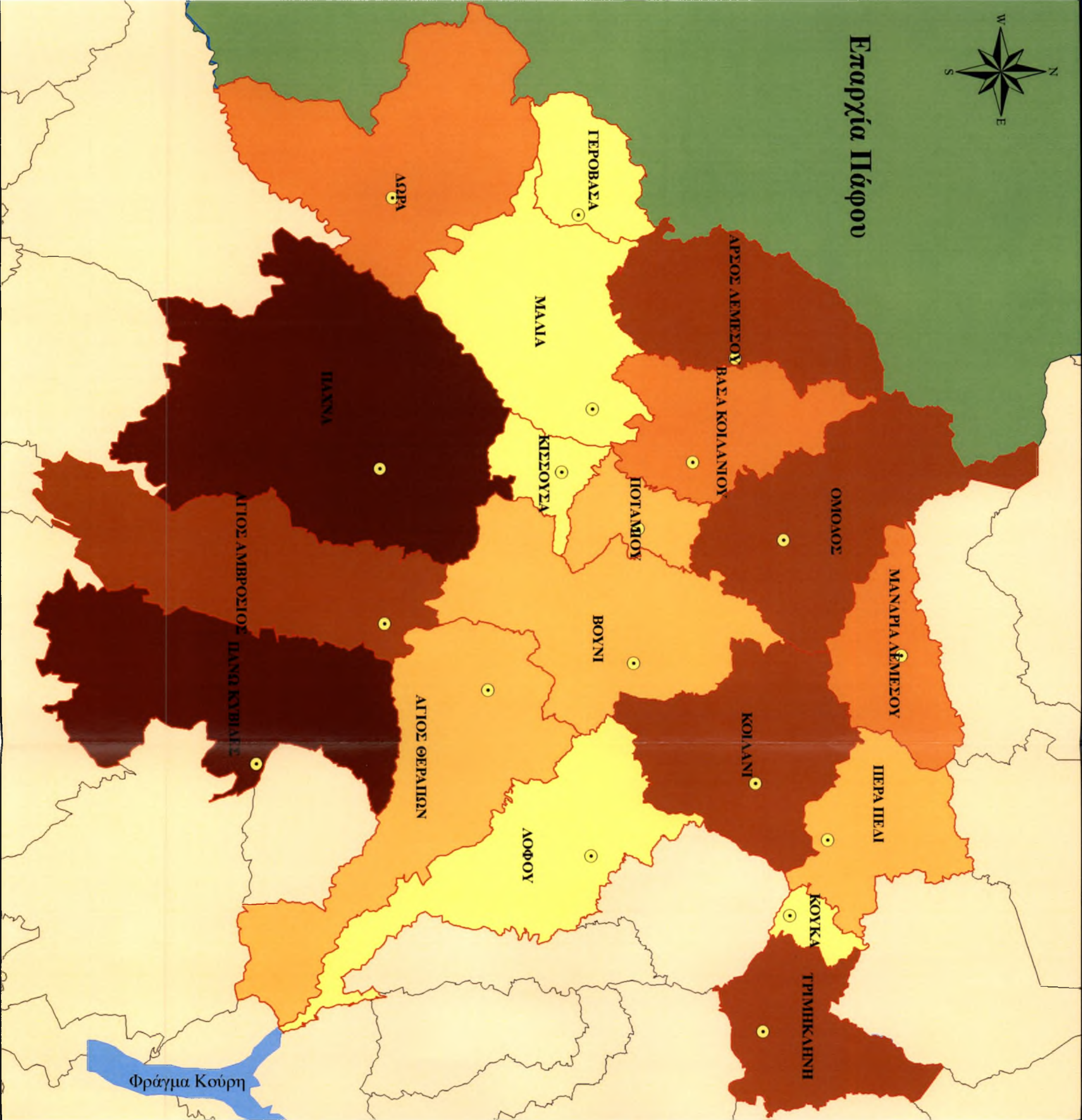
ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 5: Πληθυσμιακή πυκνότητα στην Περιχί Κρασοχωρίων Δεμεσού

Επαρχία Πιάφου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Κοντότερες Επαρχίας Δεμεσού
- Κοντότερες Κρασοχωρίων Δεμεσού
- Οικισμοί Κρασοχωρίων Δεμεσού
- Φράγμα
- Πληθυσμός
- Κατοικον/τετρ. χλμ
- 0 - 5
- 6 - 9
- 10 - 14
- 15 - 22
- 23 - 41

1:50.000

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολοδομίας
και

Περιφερειακής Ανάπτυξης

Χωρική εξειδίκευση του

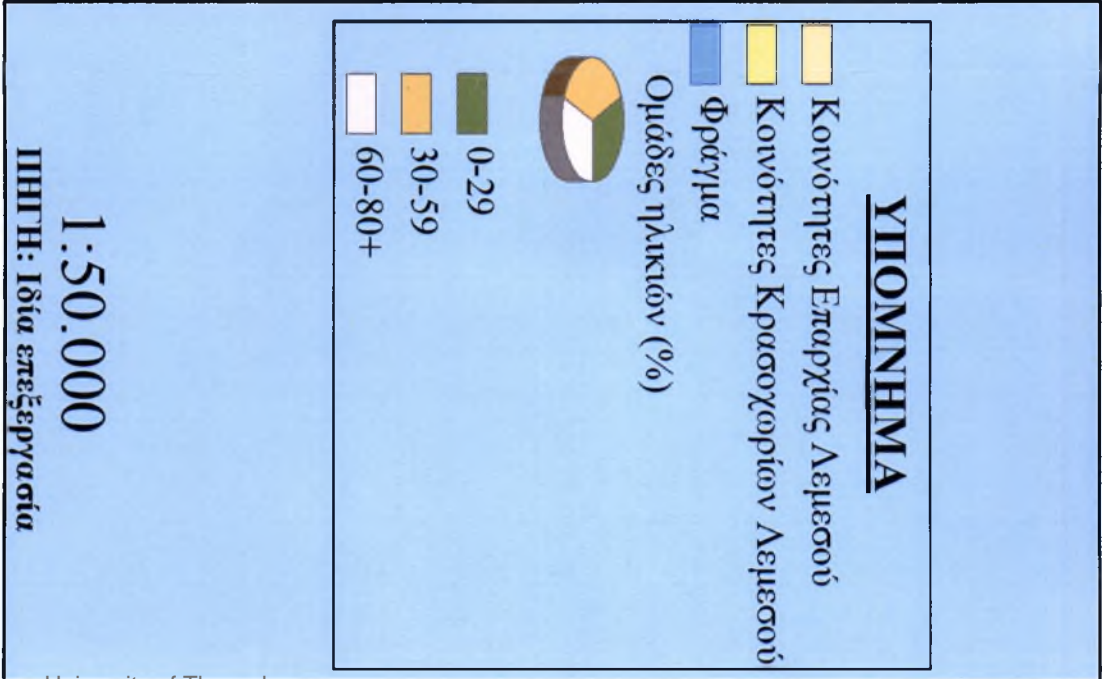
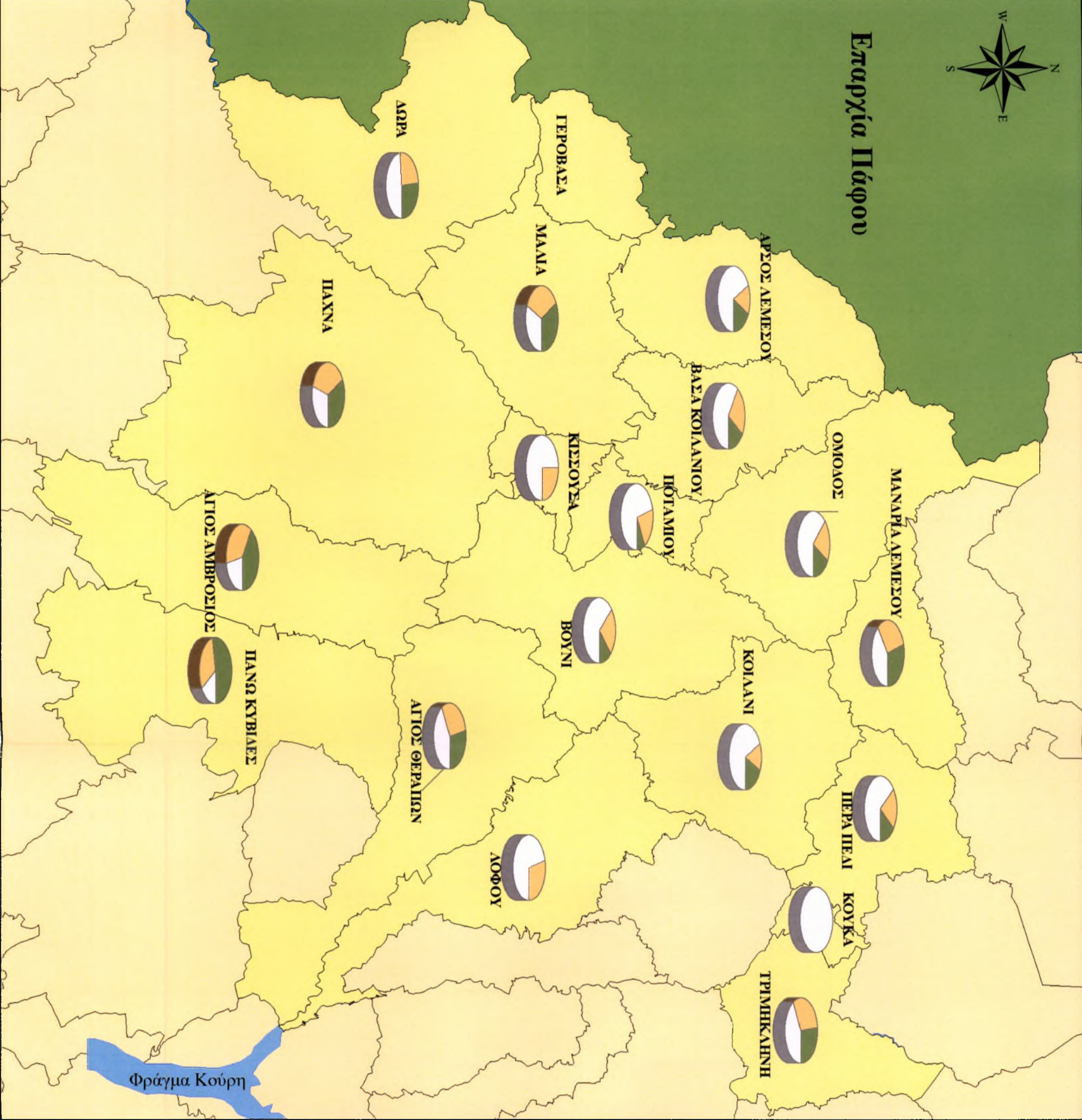
Στρατηγικού Σχεδίου Τροόδους στα
Κρασοχώρια Δεμεσού

Όνομα: Κακουλλή Δημήτρης

ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 6: Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού στην Περιοχή Κρασοχωρίων Δεμεσού

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολοδοσίας
και
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Χωρική εξειδίκευση του
Στρατηγικού Σχεδίου Προόδου στα
Κρασοχώρια Δεμεσού

Όνομα: Κακουλάη Δημήτρης

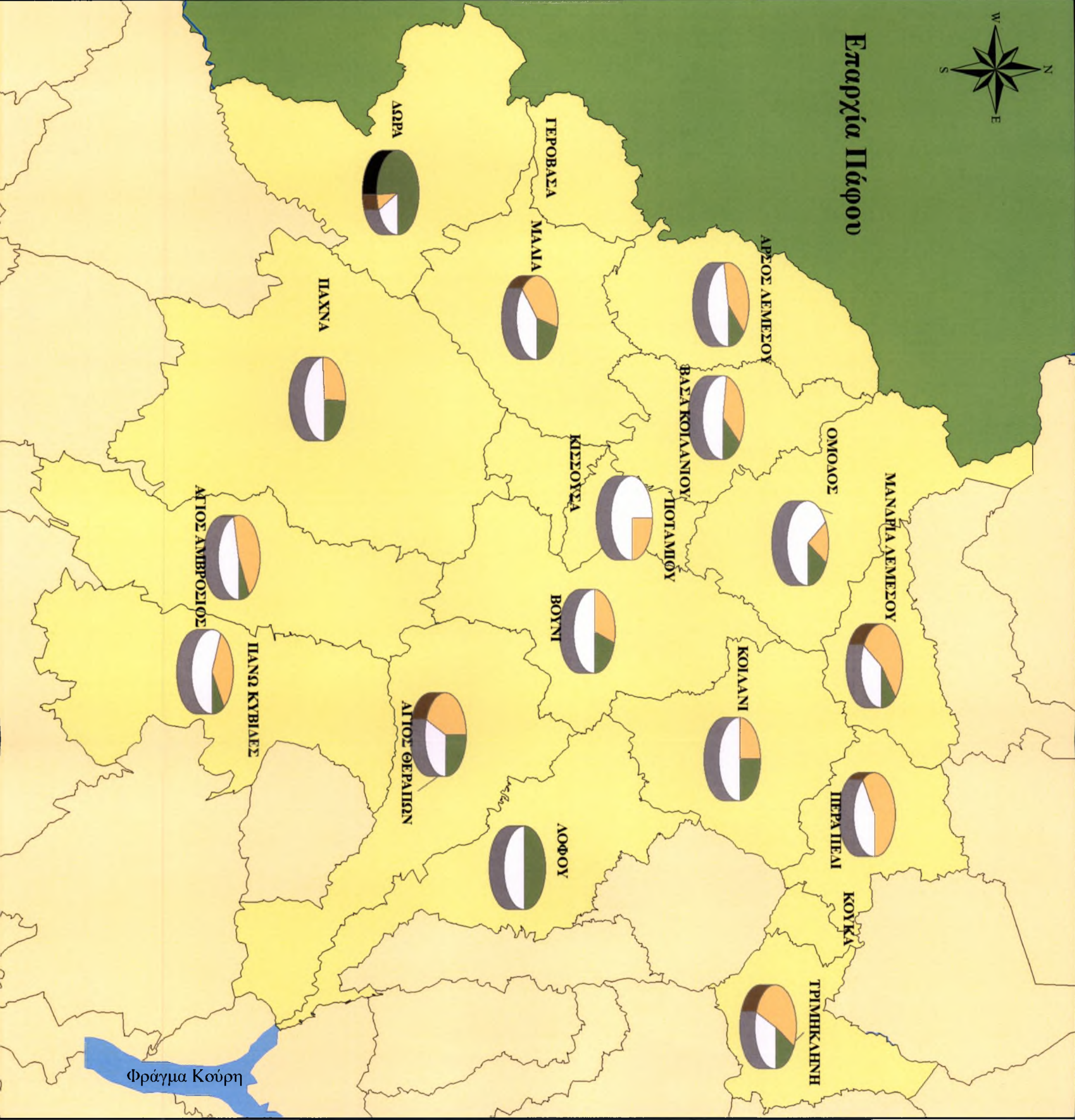
ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 7: Ποσοστό εργαζομένων ανά τομέα, στην Περιοχή Κρασοχωρίων Δεμεσού

Επαρχία Πάφου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Κοινότητες Επαρχίας Δεμεσού
- Κοινότητες Κρασοχωρίων Δεμεσού
- Φράγμα

Εργαζόμενοι ανά τομέα (%)

- Αγασχόληση στον πρωτογενή
- Αγασχόληση στο δευτερογενή
- Αγασχόληση στον τριτογενή

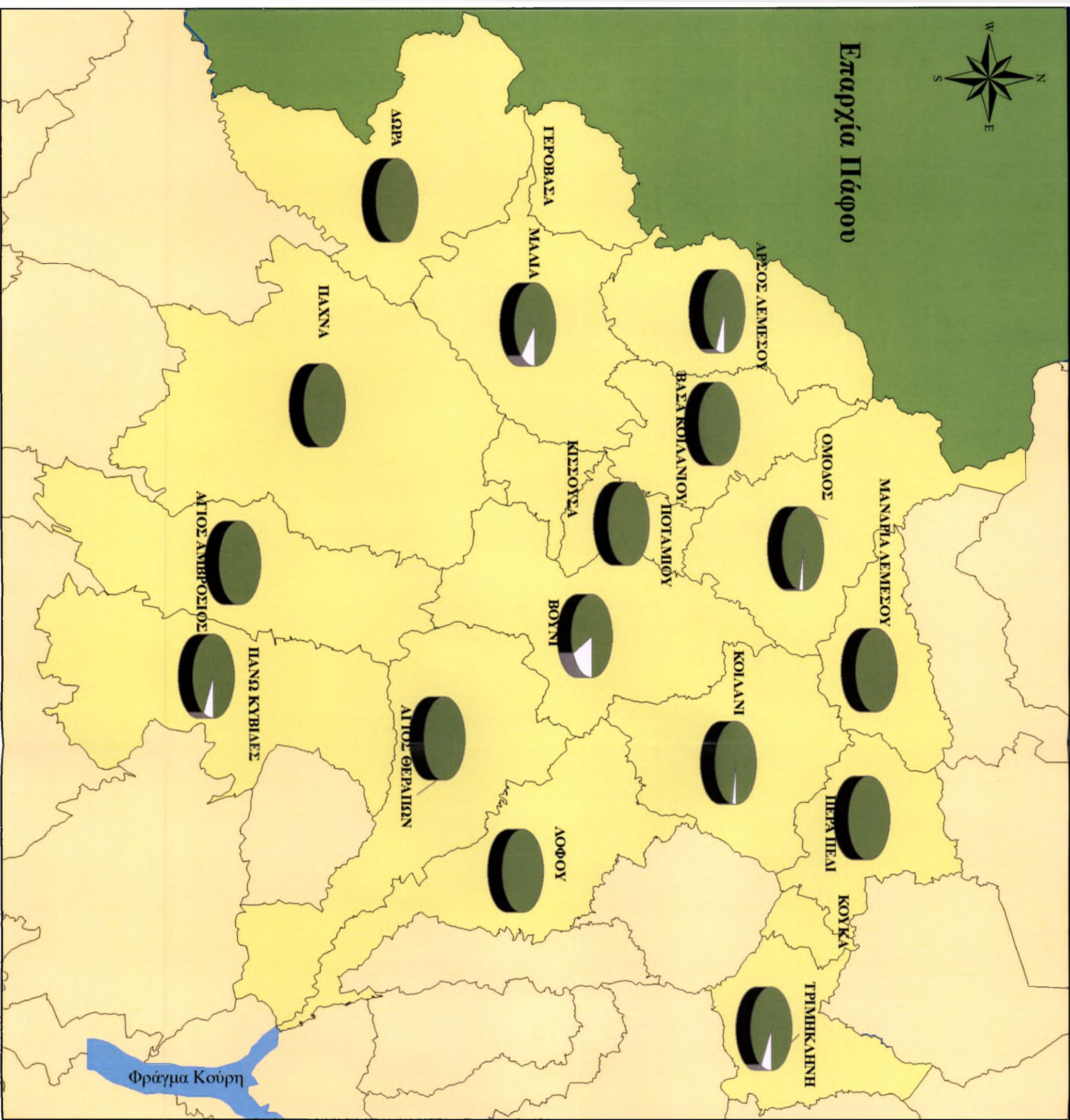
1:50.000

ΙΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολεοδομίας
και
Περιφερειακής Ανάπτυξης
Χωρική εξειδίκευση του
Στρατηγικού Σχεδίου Προόδους στα
Κρασοχώρια Δεμεσού
Όνομα: Κακουλάη Δημήτρης
ΒΟΛΟΣ 2009

Χάρτης 8: Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού ανά κοινότητα, στην Περιφέρεια Κρασσοχωρίων Δεμεσού

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Κοινότητες Επαρχίας Δεμεσού
- Κοινότητες Κρασσοχωρίων Δεμεσού
- Φράγμα

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (%)

- Σύνολο εργαζομένων
- Σύνολο Ανέργων

1:50.000

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας,
Πολιτισμικής

και

Περιφερειακής Ανάπτυξης

Χωρική εξειδίκευση του

Στρατηγικού Σχεδίου Προόδου στα
Κρασσοχώρια Δεμεσού

Όνομα: Κακουλάη Δημήτρης

ΒΟΛΟΣ 2009

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (2009) Ανακοινωθέντα: *Συνάντηση του Υπουργού Συγκοινωνιών με τους εντολοδόχους λεωφορειούχους Λεμεσού* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.pio.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/9DD7DB9823D398B4C22575FD004EA449?OpenDocument> > [πρόσβαση 24 Ιουλίου 2009]
- Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κύπρο (2007) Προγραμματικά Έγγραφα: *Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.structuralfunds.org.cy/default.aspx?articleID=17638&heading=> > [πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2009]
- Η σημερινή (2009) Κοινωνικά: *Εταιρεία Ανάπτυξης Τροόδους* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.sigmalive.com/simerini/news/social/138173> > [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2009]
- Κανονιστική Διοικητική Πράξη 706/2004, Ε.Ε. Παρ. ΙΙΙ(Ι) Αρ . 3895, 27.8.2004
- Κότιος (2002): *Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Αρτέμιδος Μαγνησίας*, Βόλος 2002
- Μετεωρολογική Υπηρεσία (2009) Τομέας Κλιματολογίας: *ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/MS/MS.nsf/DMLcyclimate_gr/DMLcyclimate_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 14 Απριλίου 2009]
- Παναγροτικός Σύνδεσμος Κύπρου (2004): *Προτάσεις για τον Αμπελουργικό τομέα*, Λευκωσία 2004
- Περικλέους Κ (2004): *Οίνοι Ελεγχόμενης Ονομασίας Προέλευσης*, Λευκωσία 2004
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2001) Αρχείο Εκδόσεων: *Απογραφή πληθυσμού 2001, Τόμος ΙΙ* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_gr/populationcondition_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2003) Αρχείο Εκδόσεων: *Απογραφή Γεωργίας 2003* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2005) Αρχείο Εκδόσεων: *Απογραφή Επιχειρήσεων 2005, Τόμος ΙΙ* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2006) Αρχείο Εκδόσεων: *Δημογραφική Έκθεση 2006, Σειρά ΙΙ* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2006) Αρχείο Εκδόσεων: *Στατιστικές Αμπελιών 2006* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]

- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2007) Αρχείο Εκδόσεων: *Δημογραφική Έκθεση 2007, Σειρά II* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2007) Αρχείο Εκδόσεων: *Στατιστικές Αμπελιών 2007* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/publications_gr/publications_gr?OpenForm&OpenView&a=0&SrcTp=1&Category=99&Subject=99&SubSubject=0&subsubtext=0& > [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009]
- Συμβούλιο Αμπελοοινικών Προϊόντων (2008) Κυπριακή Νομοθεσία: *Περί Συμβουλίου Αμπελοοινικών Προϊόντων (Καθορισμός Περιοχών και Κριτήρια Παραγωγής Οίνων Ελεγχόμενης Ονομασίας Προέλευσης) Διάταγμα του 2004* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.wpc.org.cy/cyprus_law.html > [πρόσβαση 15 Απριλίου 2009]
- Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων (2009): *Αποχετευτικά Συστήματα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/wdd/WDD.nsf/sewage_schemes_gr/sewage_schemes_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 17 Απριλίου 2009]
- Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων (2009) Υδατική Ανάπτυξη: *Φράγματα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/wdd/WDD.nsf/dams_gr/dams_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 17 Απριλίου 2009]
- Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης (2009) Γεωλογία της Κύπρου: *Ιζήματα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlSediments_gr/dmlSediments_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 12 Απριλίου 2009]
- Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης (2009) Γεωλογία της Κύπρου: *Τρόοδος* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlTroodos_gr/dmlTroodos_gr?OpenDocument > [πρόσβαση 12 Απριλίου 2009]
- Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος (2009) Τμήμα Δασών: *Χλωρίδα/Πανίδα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moa.gov.cy/moa/fd/fd.nsf/DMLflora_gr/462D94ADD802375DC2256F1C0038AB84?OpenDocument > [πρόσβαση 16 Απριλίου 2009]
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2008) Διεύθυνση Δημοτικής εκπαίδευσης: *Κατάλογοι Σχολείων 2008* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moec.gov.cy/dde/katalogoi_sxoleion.html > [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009]
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2008) Διεύθυνση Μέσης Γενικής εκπαίδευσης: *Κατάλογοι Σχολείων 2008* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.moec.gov.cy/dme/katalogoi_sxoleion.html > [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009]
- Green Cyprus (2009): *Flora and Fauna of Cyprus* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.kypros.org/Cyprus/environment.html> > [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]
- Laonawater (2005) Προφίλ Εταιρείας: [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.laonawater.com/profile.asp> > [πρόσβαση 20 Μαΐου 2009]
- omodos (2009) Το Χωριό: *Εκπαιδευτήρια* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.omodos.org/users/site/schools.shtml> > [πρόσβαση 2 Απριλίου 2009]

- Sigmalive (2007) Ειδήσεις: *Βουνί: Στην Καρδιά των Κρασοχωριών* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <URL:<http://www.sigmalive.com/news/local/764>> [πρόσβαση 1 Απριλίου 2009]

Ιστότοποι

<http://www.agiosambrosios.org>

<http://www.agiostherapon.com>

<http://www.arsos.org>

<http://www.dora.org.cy>

<http://www.hellenica.de/Griechenland/Zypern/GR/EparcheiaLemesou.html>

<http://www.kilani.org>

<http://www.lofou.org>

<http://www.mallia.org.cy>

<http://www.mandria.org>

www.omodos.org,

<http://www.pachnavillage.com/index.html>

www.panokivides.org

<http://www.perapedi.org>

<http://www.potamiou.org>

<http://www.trimiklini.org.cy>

www.vasakilaniou.org

<http://www.vouni.org>

Υπηρεσίες

- Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως Λεμεσού (Συμβολή περί νομοθεσίας και άλλες πληροφορίες)
- Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας Λεμεσού (Πληροφορίες για υπόβαθρα χαρτών)
- Επαρχιακό Διοικητήριο Λεμεσού (Δημογραφικές Πληροφορίες)
- Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (Τουριστικός Χάρτης Επαρχίας Λεμεσού)
- Google Earth (Δορυφορικές και τουριστικές φωτογραφίες)

Κοινοτάρχες Κρασοχωριών Λεμεσού (2009): Προσωπική επικοινωνία στις 28 Αυγούστου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000101109

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**